

***ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ***

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ХАРКІВ-2010

МІНІСТЕРСТВО З ПИТАНЬ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА

FACULTY OF ECONOMICS
VŠB-TECHNICAL UNIVERSITY OF OSTRAVA

МОСКОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА І БУДІВНИЦТВА

ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР НАН І МОН УКРАЇНИ

***ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ***

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
20-22 жовтня 2010 р.

м. Харків

УДК 65.338

Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції. – Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; –Х.: ХНАМГ, 2010. – 436 с.

Розглядаються питання застосування підходів, механізмів та інструментарію у вирішенні проблем та визначення перспектив розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі.

Редакційна колегія: Семенов В.Т., канд. архітектури, професор; Бубенко П.Т., д-р екон. наук, професор; Клебанова Т.С., д-р екон. наук, професор; Голіков А.П., д-р геогр. наук., професор; Юр'єва Т.П., канд. екон. наук, професор; Димченко О.В., канд. екон. наук, доцент; Глухарев С.М., канд. екон. наук., доцент.

Секція 1

ПРОБЛЕМИ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Керівник секції – проф. Юр'єва Т.П., канд. екон. наук

Секретар секції – Величко В. В., канд. екон. наук

АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНОЇ СФЕРИ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

Т.Д. ТАУКЕШЕВА, канд. екон. наук

в.о. заступника Харківського міського голови - директора

Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради

61200 м.Харків, пл.Конституції, 7

gubf@citynet.kharkov.ua

Питання надання якісних житлово-комунальних послуг населенню, підприємствам та організаціям не втрачає своєї актуальності. Це пов'язано з необхідністю системної трансформації основних засад функціонування житлово-комунального господарства, вдосконалення технології бюджетування цієї галузі, реформування системи управління нею.

Політичні фактори, відсутність макроекономічної стабілізації, чіткої методології прогнозування, недостатньо розвинений рівень державного управління бюджетними коштами не дають можливості досягнути гідних результатів в діяльності підприємств житлово-комунальної сфери.

В більшості таких підприємств спостерігається велика застарілість основних фондів, що пов'язано із тим, що переважна їх частина була накопичена ще з радянських часів, а переоснащення потребує дуже великих витрат бюджетних коштів. Постійно зростаюча збитковість цих підприємств є наріжним каменем сьогодення.

Все перелічене призводить не тільки до завищення вартості надаваних підприємствами послуг, але й до поступового погіршення їх

якості. З цим явищем стикаються всі міста України, але ж єдиного підходу до вирішення проблеми так і не розроблено.

З одного боку може здаватись, що шляхом вирішення питання є підвищення тарифів на комунальні послуги. Але ж, їх не можна постійно підвищувати, незважаючи на те, що тарифи, які фактично встановлені та сплачуються населенням наразі не відповідають економічно обґрунтованим. В той же час зрозуміло і те, що при всіх обставинах необхідно витримувати певний баланс між доходами населення та вартістю отримуваних ним послуг.

З іншого боку, виходом із ситуації може вбачатись виділення бюджетних коштів на переоснащення основних фондів комунальних підприємств.

Такі кошти виділяються, але ж їх вкрай недостатньо. Наприклад, потреба м. Харкова в коштах на реалізацію інвестиційних проектів з технічного переоснащення інженерних комунікацій щорічно складає 89,0млн.грн. В той же час, Загальнодержавною програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки місту Харкову на зазначені цілі в 2010 році передбачено лише 5,6млн.грн.

Так, обмежені можливості доходної частини бюджетів існують. Але чи є це основною завадою на шляху розвитку галузі? Існують ще і поняття ефективного використання коштів, економічній доцільності тих чи інших заходів.

Практика доказує, що не можна просто «латати дірки» шляхом постійних вливань в об'єкт управління. Необхідно мати комплексний підхід до проблеми, який би включав в себе не тільки фінансування, але і розумне управління, розробки стратегії, довгострокових програм розвитку, спрямованих на становлення галузі. В іншому разі ті кошти, які будуть поступати підприємствам чи від підвищених тарифів, чи від бюджетного фінансування, будуть просто «проїдатися» ними на поточні потреби, без отримання довгострокового сталого результату.

Візьмемо наприклад всім відоме харківське комунальне підприємство «Міськелектротранс». При підвищенні тарифів на проїзд в 2,5 рази (з 40коп. до 1грн.) в липні 2008 року, сума фінансової допомоги зазначеному підприємству з міського бюджету міста

Харкова за 2008-2009 роки склала 152,8млн.грн., що на 38% більше, ніж за 2006-2007 роки.

Парадоксально, але суми, що виділяються з міського бюджету, зростають нарівні зі зростанням рівня збитковості підприємства.

Причин такого явища можна знайти багато, але ж ясно одно – заходи, які вбачаються на перший погляд панацеєю та порятунком для підприємств та полягають в простому їх фінансуванні за допомогою підвищення тарифів чи виділення коштів з бюджету, без комплексного підходу до вирішення проблеми такими зовсім не є.

Комплексний підхід повинен містити всі аспекти управління підприємствами житлово-комунальної галузі.

Так, важливим інструментом державного управління є проведення послідовної політики, яка ґрунтується на удосконаленні підходів до фінансового забезпечення житлово-комунального господарства, узгоджені інтересів держави та суб'єктів господарювання, ефективному використанні бюджетних коштів, впровадженню механізмів залучення позабюджетних коштів.

В сучасних умовах існування житлово-комунального господарства необхідно забезпечити рентабельність житлово-комунальних підприємств, створити конкурентне середовище на ринку послуг житлово-комунального господарства, стимулювання технічної модернізації та енергоефективності.

Такий підхід потребує планомірного приведення тарифів на житлово-комунальні послуги до економічно обґрунтованих, включаючи інвестиційну складову, запровадження надання адресних субсидій окремим категоріям громадян для компенсації витрат, пов'язаних з оплатою житла та комунальних послуг, вдосконалення системи місцевих запозичень для реалізації проектів модернізації житлово-комунальної інфраструктури, зниження податкового навантаження шляхом встановлення підприємствам галузі нульової ставки податку на додану вартість на житлово-комунальні послуги та введення касового методу при визначенні прибутку на податок для житлово-комунальних підприємств.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти висновку, що досягнути результатів реформування житлово-комунального господарства за рахунок бюджетних коштів неможливо без

запровадження комплексних заходів становлення і розвитку галузі, без втілення принципів ефективного і якісного управління, спрямованого на узгодження основних цілей розвитку галузі з пріоритетами досягнення житлово-комунальними підприємствами запланованих показників соціальної результативності та економічної ефективності.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ЖКГ

проф. Т.П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук, С.Ю. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук
Н.І.СКЛЯРУК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

Термін «реформа» (фр. Reforme від латинського reformare – перетворювати) – означає зробити заново, переробити, усунути недоліки, дефекти і помилки. Основне значення терміну «реформування ЖКГ» - виправлення неправильного помилкового стану речей, особливо проявів корупції та зловживань.

У політичній і економічній теорії реформою зазвичай називають більш-менш прогресивне перетворення, певний крок до кращого. У сфері ЖКГ – це підвищення якості житлово-комунальних послуг; забезпечення доступності та обов'язковості надання послуг з енерго-, газо-, тепло-, і водопостачання населенню та підприємствам; встановлення чіткої залежності вартості житла й ЖКП від їх якості; забезпечення захисту прав споживачів, своєчасне інформування з питань їх прав та обов'язків та ін.

Найважливішою стратегічною метою реформування ЖКГ є підвищення якості життя населення шляхом поліпшення житлових умов, збереження житлового фонду й підвищення рівня житлово-комунального обслуговування громадян відповідно до діючих стандартів якості.

Реформа ЖКГ розпочалася ще на початку 90-х років минулого століття, але проведення реформи ЖКГ в Україні відбувається вкрай повільно. Причин цьому дуже багато. Це і низький рівень кваліфікації працівників галузі, і відсутність мотивації, і недостатнє організаційно-

методичне, правове, ресурсне й інше забезпечення, а також відсутність достатнього дієвого контролю за ходом реформування ЖКГ.

Досягнення мети реформування ЖКГ має відбуватися шляхом послідовного проведення комплексу взаємозалежних і взаємопов'язаних заходів, що впливають один з іншого та мають чітко розроблений механізм впровадження. Саме системність проведення реформи ЖКГ має незаперечне значення. Безсистемне ж проведення окремих заходів може не тільки не привести до бажаних результатів, але й мати негативні наслідки.

Результати реформи багато в чому залежать від пророблення технології її проведення, тобто від обґрунтування послідовності реалізації запланованих заходів і способів їх ресурсного забезпечення, розробки механізмів, які забезпечують практичну реалізацію реформи, включаючи ефективне використання ресурсів.

У проведенні реформи важлива роль має належати заходам щодо організаційно-методичного, правового, кадрового, технічного, фінансового, інформаційного, інноваційного, маркетингового, соціально-психологічного й інших видів забезпечення.

Організаційно-методичне забезпечення являє собою створення гармонійної системи з розробки, реалізації, коректування й доробки системи планово-програмних і проектувальних документів та методичних матеріалів.

Ще на першому етапі проведення реформи ЖКГ в містах України необхідно було провести глибокий аналіз стану житлово-комунального господарства технічний і економічний аудит підприємств і організацій галузі, суцільну інвентаризацію і переоцінку їх основних фондів. Ціль цього етапу – створити базу для проведення наступних етапів реформування. Однак на багатьох підприємствах ЖКГ країни не створена якісна база для проведення реформи (не проведено аудит, суцільну інвентаризацію та переоцінку основних фондів, не встановлено прилади обліку споживання послуг, не укладено договори на випуск продукції (послуг) зі споживачами та ін.). Таке становище гальмує, а іноді і унеможливорює проведення наступних етапів (заходів) реформування ЖКГ. Так, наприклад, в ряді міст відсутність якісної суцільної інвентаризації житлового фонду не дозволила провести його повну паспортизацію та перейти на

пооб'єктний облік витрат на ремонт і утримання житлових будинків і прибудинкових територій, що унеможливило впровадження диференційованих тарифів квартирної плати по кожному будинку, як це передбачено методичними вказівками включаючи у тариф квартплати витрати на капітальний ремонт житлових будинків.

Для усунення допущених збоїв у проведенні реформи ЖКГ всі учасники реформування мають активізувати свою роботу, особливо з організаційно-методичного забезпечення. З огляду на особливості галузі (освіченість і рівень кваліфікації персоналу, недостатність фінансових ресурсів, муніципальна форма власності й низька кваліфікація працівників) методичне забезпечення реформи повинне працювати на випередження проведення комплексу заходів; розробки мають бути не у вигляді «методичних рекомендацій», тобто не обов'язковими для виконання, а у вигляді інструкцій, повністю відповідати принципам реформи: прозорість, простота й зрозумілість розрахунків, мати чітко визначений механізм впровадження.

Сьогодні однією з найголовніших проблем реформування є проведення реструктуризації підприємств так званих локальних монополістів (водопостачання та водовідведення, теплопостачання, ін.). Це дуже складна проблема, яка зачіпає інтереси всіх учасників надання послуг. Вирішувати її треба послідовно, з високою відповідальністю до впровадження кожного етапу реформування, починаючи зі створення якісної нормативно-правової бази та ретельної розробки організаційно-методичного забезпечення щодо реформування цих галузей.

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ЗМІШАНОГО СУСПІЛЬНОГО БЛАГА

Т.В. СЬОМКІНА, д-р екон. наук; О.О. ПЕРЬКОВА

Макіївський економіко-гуманітарний інститут

86157 Україна, Донецька обл., м.Макіївка, вул.Островського, 16

perkoffa@mail.ru

В сучасних умовах житлово-комунальна сфера міського господарства є одним з пріоритетних напрямів дослідження як в нашій

країні, так і в країнах, що знаходяться в умовах формування ринкової економіки. Проблеми надання житлово-комунальних послуг як особливих благ необхідних в будь-яких умовах і на будь-якому рівні розвитку соціально-економічної системи суспільства сьогодні стають особливо значущими. Саме це робить аналіз даних проблем сьогодні **актуальним**.

Питаннями теорії суспільних та приватних благ займаються такі вітчизняні вчені як Є. Жильцов [2], Є. Єгоров, В. Кошкін, Л. Якобсон [3] та ін. Але питання формування протиріч та узгодження економічних інтересів в сфері виробництва суспільних та приватних благ не достатньо досліджені в якості самостійного предмета в вітчизняній науковій літературі. Основою для дослідження даних питань є фундаментальні праці з теорії суспільних благ та суспільного сектора економіки таких зарубіжних авторів як Дж.Хікс [4], Н.Калдор, А.Бергсон, Т.Скитовски, Г.Хотеллінг. Подальший розвиток ця теорія знайшла у трудах Дж.Міррліса, Р. Майсгрейва, К.Вікселля, П.Діамонда, Н.Штерна, Дж. Бьюкенена, В. Де Вітті, Б. Маццолі, Р. Інмена, М. Олсона, В. Парето, Г. Ліндаля, Ф. Еджуорта, Э.Аткінсона, Дж. Стигліца, [5]. Разом з цим залишаються не достатньо дослідженими питання розглядання житлово-комунальних послуг як суспільних та приватних благ, що і обумовило **мету та завдання** даної статті.

Підприємства системи житлово-комунального господарства є складовою матеріально-побутової сфери соціальної інфраструктури і забезпечують процес реалізації суспільних та особистих потреб населення шляхом надання житлово-комунальних послуг. В економічній теорії існує багато підходів до визначення видів благ, що обумовлює особливості їх надання та ціноутворення на них. Житлово-комунальним послугам притаманні різні характеристики економічних благ, але, на нашу думку, найбільш важливим є те, що окремі послуги підприємств системи житлово-комунального господарства можна віднести до складу суспільних благ, а інші є приватними благами не зважаючи на те, що вони надаються підприємствами однієї сфери.

Особливістю чистого суспільного блага є те, що отримання корисності від нього окремим споживачем неможливе, тому ці блага споживають незалежно від того є споживач платником чи ні. А

корисність чистого приватного блага можна поділити між споживачами таким чином, що її зможуть отримати тільки покупці блага. Крім того споживання чистого суспільного блага одним споживачем не знижує доступність блага для інших споживачів. Наприклад, при користуванні такою житловою послугою як водовідведення одним споживачем, не зникає можливість одночасного користування нею іншими споживачами. Під впливом трансформаційних процесів у вітчизняній економіці після набуття Україною незалежності, відбувається перетворення житлово-комунальних послуг на змішані суспільні блага, які іноді навіть ближче за своїми характеристиками до чистого приватного блага.

У складі житлово-комунальних послуг не можливо виділити чисті суспільні чи чисті приватні блага. Але такі послуги як водопостачання та водовідведення, газу та електропостачання і опалення за своїми характеристиками ближче до чистих суспільних благ. В той же час послуги з вивозу побутових відходів та утримання будинків і прибудинкових територій є більш приватними. На підставі того, що житлово-комунальним послугам притаманні риси чистого суспільного блага і в той же час є значні відмінності доцільно включити їх до групи змішаних суспільних благ яким притаманні тільки деякі властивості суспільних благ. Житлово-комунальним послугам як змішаному суспільному благу притаманні такі риси чистого суспільного блага:

- фізична доступність, тобто можливість споживача отримати це благо в будь який час – більшість послуг підприємств системи житлово-комунального господарства надається цілодобово;

- соціальна корисність, яку отримують всі споживачі суспільного блага, навіть якщо вони безпосередньо не користуються даним благом – прибирання прибудинкових територій та вивіз побутових відходів передбачає отримання корисності не тільки жителями окремих будинків, що сплачують ці послуги, а навіть і громадянами, які проживають в інших районах;

- послуги можуть надаватися органами державної або муніципальної влади, чи іншим суб'єктом;

- підприємства, що надають житлово-комунальні послуги базуються як на суспільній, так і на приватній власності.

Змішані суспільні блага можуть бути як локальними, так і колективними. Фундаментальні ідеї теорії локальних змішаних суспільних благ вперше були представлені в роботі Ч. Тібу [6]. Згідно його гіпотези агенти з однаковими перевагами розселяються по муніципалітетах згідно зі своїми уподобаннями. В результаті здійснення цього механізму стає можливим ефективне надання локальних суспільних благ. Важливою рисою локальних суспільних благ є просторова обмеженість кола потенційних споживачів. В межах житлово-комунального господарства такими благами є послуги водопостачання, водовідведення, електро та газопостачання, а також опалення. Це обумовлено територіальним розміщенням технологічних мереж підприємств, що надають названі послуги. Колективними є такі житлово-комунальні послуги, що надаються невеликій кількості споживачів. Такими є послуги з вивозу побутових відходів, утримання будинків та прибудинкових територій. Можна виділити декілька ключових факторів, які впливають на характер споживання житлово-комунальної послуги як локального чи як колективного змішаного суспільного блага:

- необхідна технологічна озброєність підприємства системи житлово-комунального господарства;
- кількість споживачів, що обслуговуються;
- географічні особливості регіону, який обслуговується підприємством та ін.

Висновок. Визначення місця житлово-комунальних послуг серед окремих видів економічних благ дозволяє виокремити їх особливі характеристики, які створюють умови функціонування на ринку підприємств, що їх надають. А це допоможе окремим підприємствам не тільки узгодити свої дії, але й отримати переваги в конкурентній боротьбі, що є особливо важливим при переході на ринкові умови діяльності підприємств під час реформування сфери житлово-комунального господарства.

1. Закон України «Про житлово-комунальні послуги». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 47, ст.514
2. Ахинов Г.А., Жильцов Е.Н. Экономика общественного сектора. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 345 с.

3. Якобсон Л.И. Экономика общественного сектора: основы теории государственных финансов. – М.: Издательство: Аспект-Пресс, Гриф Гос. комитета РФ по высш. Образованию, 2002. – 319 с.

4. John Richard Hicks. Collected Essays in Economic Theory, 1981-83

5. Аткинсон Э.Б., Стиглиц Дж. Лекции по экономической теории государственного сектора. М., 1995. – 430с.

6. Tiebout C, 1956. A Pure Theory of Locals Expenditures. Journal of political economy, v. 64. pp. 416-424

7. Derycke P.-H. Economie et Planification Urbaines (t.1 "LEspace Urbain"), P., Themis -P.U.F., 1979, 410 стр.

КОМУНАЛЬНА БІЛІНГОВА СИСТЕМА ЯК БАЗОВИЙ ІНСТРУМЕНТ СЛУЖБИ «ЄДИНОГО ЗАМОВНИКА» МЕГАПОЛІСУ

Т.В. МОМОТ, д-р екон. наук, О.А. ЯКОВЛЕВ, директор КП
«Жилкомсервіс»

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
tvomot@gmail.com*

Одним із механізмів реалізації програми реформування житлово-комунального господарства м. Харкова є створення загальноміської «служби єдиного замовника», що базується на застосуванні сучасних інформаційних технологій з метою створення системи контролю якості житлово-комунальних послуг та впровадження системи ефективного контролю за збором і витратою коштів у сфері житлово-комунального господарства міста.

Для забезпечення інформаційних потоків використовуються корпоративні інформаційні системи, серед яких найбільш розповсюдженими є білінгові інформаційні системи (БІС). Теоретико-методичним засадам побудови БІС управління діяльністю складних виробничо-економічних систем присвячено роботи Тимченка А., Дига Л., Гузій Р., Старцева В. та ін.

Проектування БІС здійснюється на базі системного підходу, за яким надання житлово-комунальних послуг (ЖКП) розглядається як система, яка ділиться на підсистеми нижчого рангу, що об'єднані

єдиним інформаційним забезпеченням з метою автоматизації цілісного процесу розрахунків зі споживачами за надані житлово-комунальні послуги в межах єдиного інформаційно-розрахункового центру (ЄІРЦ).

До основних послуг й пакетів послуг білінгового центру належать:

1. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів влади. ЄІРЦ може регулярно надавати актуальні дані про стан житлового фонду, про міграційні процеси, статистику аварійності, дані про заборгованість, про стан розрахунків і багато інших відомостей, необхідні для управління міським господарством. Формування статистичної звітності.

2. Підтримка єдиної бази даних, збір, обробка і введення в базу даних первинної інформації про надані ЖКП і їхній оплаті, поточна претензійна робота.

3. Виставляння поточних рахунків на оплату (повідомлення платників паперовими квитанціями, по електронній пошті або через Інтернет), реєстрація і контроль платежів.

4. Виставляння вимог на погашення споживчих кредитів у складі єдиної квитанції. Дана послуга становить інтерес для комерційних банків, які прагнуть розвивати свій роздрібний бізнес.

5. Розміщення на квитанціях рекламних оголошень (комерційна реклама, соціальна й політична реклама).

6. Приймання й диспетчеризація платежів (через власну касову мережу ЄІРЦ, через банки, пошту й інших збирачів).

7. Збір простроченої заборгованості й претензійно-позовна робота.

8. Надання періодичних звітів постачальникам послуг.

9. Комерційне використання узагальненої статистичної інформації.

10. Спеціальні фінансові послуги для постачальників ЖКП (кредитування під гарантії майбутнього виторгу, розшивка заборгованості).

11. Ведення нормативно-довідкової інформації про послуги, тарифи тощо.

12. Адміністрування системи.

Доцільно виділити три ключові компоненти білінгового бізнесу: оптимальна схема власності, організаційні know how, сучасний програмно-технологічний комплекс.

Перший компонент – оптимальна схема власності – має врахувати інтереси міста й найбільш великих постачальників ЖКП. Відомо, що в багатьох містах єдиний інформаційно-розрахунковий центр (ЄІРЦ) є муніципальним унітарним підприємством. Але це не єдиний можливий варіант. Цілком припустиме створення білінгового центру у формі акціонерного товариства.

Другий ключовий компонент – організаційні технології – полягають у розумному розподілі кадрових ресурсів, приміщень і техніки на території муніципального утворення. При побудові ефективної організації головна роль, безумовно, належить керівникам. Досвід і знання керівників ЄІРЦ центру є основною гарантією успішної роботи білінгового центру.

Третій найважливіший компонент – це програмно-технологічний комплекс. Фахівці в області фінансових ринків знають, що робота таких операційних майданчиків як біржі або клірингові центри була б просто неможлива без відповідного програмного й апаратного забезпечення. У комунальній господарстві необхідність впровадження інформаційних технологій повною мірою ще не усвідомлена. Тим часом, обслуговування комунальних розрахунків у великому мегаполісі під силу тільки сучасній інформаційній системі. Ядром такої системи повинен бути потужний операційно-обліковий механізм, відкритий до подальшого розвитку.

БІС здійснює ведення рахунків клієнтів в режимі максимально близькому до реального часу. Процес формування рахунка дозволяє клієнту одержувати щомісячний рахунок, у якому акумульовано всі отримані ним ЖКП.

Таким чином, *комунальну клієнтоорієнтовану білінгову інформаційну систему (ККБІС)* визначено як основний інструмент служби єдиного замовника (єдиної інформаційної бази), що призначена для обліку наданих житлово-комунальних послуг, нарахування платежів й претензійної роботи, виставляння рахунків на оплату, збір платежів, диспетчеризацію платежів, формування звітів одночасно із збереженням інформації про клієнтів – замовників ЖКП.

Розробка моделі ККБІС дозволяє сформувати обліково-аналітичне забезпечення для підтримки прийняття управлінських рішень органами місцевої влади, що сприяє підвищенню ефективності і надійності функціонування комунального господарства.

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ОСВІТЛЕННЯ В ЖКГ

В.Ф.РОЙ, д-р техн. наук; О.Ю.ПОЛІЩУК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції 12

rojo@yahoo.com

Проблема ефективного функціонування систем міського господарства може успішно вирішуватись лише на основі всебічного заощадження енергоресурсів за рахунок впровадження сучасних енергозберігаючих технологій в усіх галузях житлово-комунального господарства (ЖКГ). Значне місце в цьому ряду належить, зокрема, системам освітлення міських вулиць, доріг та будівельних споруд різноманітного призначення, в тому числі житлового фонду. На ці цілі витрачається значна частина (до 20%) електроенергії, що виробляється в Україні, а також матеріальних та людських ресурсів. Не зважаючи на суттєві досягнення в цій галузі в останні роки, існують значні резерви підвищення енергоефективності роботи міського освітлювального комплексу, насамперед, за рахунок масового впровадження сучасних енергоекономічних джерел світла а також організації спеціальних режимів їх роботи. Перший з цих напрямків може бути реалізований шляхом широкої пропаганди серед населення, керівників підприємств та установ використання інтегрованих компактних люмінесцентних ламп (КЛЛ), а також енергоощадних лінійних люмінесцентних ламп з діаметром колби 26 мм, які мають світловіддачу до 105 лм/Вт (замість старої -38 мм -80 лм/Вт). Ці лампи мають значно вищу світловіддачу на Ватт спожитої електроенергії, ніж лампи розжарювання та адаптовані до існуючої світлотехнічної арматури, що не потребує додаткових витрат на їх заміну.

Реальною можливістю підвищення ефективності роботи освітлювальних систем в міському господарстві, є використання розрядних ламп високого тиску типу ДНаТ, світлова віддача яких сягає 150 лм/Вт при збереженні високої стабільності світлового потоку на протязі усього строку експлуатації.

Енергоощадні лампи ДНаТ потужністю 250 і 400 Вт широко використовуються в установках зовнішнього освітлення міст, тому логічним є розширення сфери використання таких ламп, але меншої потужності (50-150 Вт) в ЖКГ також і для освітлення промислових та адміністративних приміщень, що дасть значний економічний ефект. В теперішній час такі лампи виготовляються різними фірмами відносно малими серіями завдяки відсутності широкого попиту, тому тут також потрібна широка роз'яснювальна робота щодо майбутніх споживачів. Специфічні проблеми, пов'язані з експлуатацією малопотужних ДНаТ, знайшли ефективне розв'язання завдяки розробки в Харківській академії спеціальних пристроїв, що забезпечують стабільне та безвідмовне їх функціонування [1].

Значні перспективи мають також принципово нові твердотільні джерела світла – світлодіоди (СД), які, завдяки високим світлотехнічним та енергоекономічним характеристикам, спроможні різко підвищити ефективність роботи освітлювальних установок. Ефективність використанням серійними СД електричної енергії досягає 250 лм/Вт, в той час як теоретичний максимум прогнозується близько 400 лм/Вт. Завдяки низькому електроспоживанню (одиниці-десятки Ватт), великому (до 50 тис. годин) строку служби, надзвичайно малим габаритам та вазі, екологічності при експлуатації та утилізації, сучасні СД можуть застосовуватись майже в усіх типах освітлювальних установках, що експлуатуються ЖКГ. Основною перешкодою до масового впровадження СД в системах освітлення адміністративно-побутового призначення, є значно (майже на порядок) більша вартість генеруємої ними світлової енергії, але за рахунок великого строку служби, ця різниця дещо нівелюється. Крім того, подальше вдосконалення технології виготовлення складових компонент СД (насамперед, гетероструктури з р-п переходом) і самого приладу, прогнозується значне покращення цього показника, що збільшить привабливість його для потенційних споживачів.

Назрілою проблемою підвищення ефективності роботи освітлювальних комплексів в ЖКГ є застосування в усіх типах установок внутрішнього та зовнішнього освітлення систем регулювання світлового потоку джерел випромінювання, що набули широкого розповсюдження в усіх розвинutih країнах світу. Так, в Німеччині до 70% усіх освітлювальних систем застосовують режими динамічного регулювання освітленості робочих приміщень в залежності від рівня зовнішнього освітлення, роду виконуваних робіт та присутності або відсутності персоналу в даному приміщенні. Це дозволяє заощаджувати від 50 до 70% електроенергії в порівнянні з нерегульованими системами [2].

Таким чином, можливості значного підвищення енергоекономічності освітлювальних систем, що експлуатуються в ЖКГ, є цілком реальні і при комплексному підході і відповідному фінансуванні можуть бути вирішені в досить короткий час на основі розробок кафедри електропостачання міст Харківської академії міського господарства.

1. В.Ф.Рой et al. Пускорегулюючий апарат для ламп високого тиску/ Світлотехніка та електроенергетика.-2008.- №3.-С56-59

2. В.М.Поліщук et al.Автоматизація керування освітлювальними установками /Коммунальное хозяйство городов.-2006.-№72.-С.204-209

ПРОЦЕС РЕФОРМУВАННЯ ЖКГ: ОЗНАКИ Й ЗАВДАННЯ

О.В.ДИМЧЕНКО, канд. екон. наук, В.В.ДИМЧЕНКО, канд. екон. наук
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
dymchenkoo@yahoo.com

Узагальнення результатів аналізу ресурсів, стратегії, інструментів, інституційних параметрів процесу реформування ЖКГ дало можливість виділити його основні ознаки. До них можна віднести: вихід держави із соціальної економіки і, зокрема, зі сфери житлово-комунального господарства; перетворення соціальних аспектів життя населення на приватну справу самої людини.

З метою підвищення ефективності реформування та мінімізації негативних наслідків в розрізі підвищення рівня соціальних конфліктів, адаптування населення, намічено три основні завдання.

Перше стосується подолання діючого в адміністративній системі протягом кількох десятиріч механізму вертикального галузевого управління разом із монополією держави на житловий фонд – визначення господаря житлового будинку. Для цього на сьогоднішній день є певні резерви. На даний момент житловий фонд України складає 215 тисяч багатопверхових житлових будинків, лише 20% з яких побудовано після 1985 р., тобто не потребують капітального ремонту. Інші будинки мають потребу в модернізації. Одним із запропонованих діючим законодавством шляхів прискорення модернізації та залучення для цього додаткових ресурсів є методика, пов'язана із створенням об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Однак з 215 тисяч житлових будинків тільки в 11 тисячах створено ОСББ, що не перевищує 6% від загальної кількості. Для вирішення цього протиріччя у Департаменті з реформування галузі діє спеціальний сектор, що відповідає за підготовку кадрів у системі ОСББ, в рамках діяльності якого здійснюється підготовка фахівців на базі Харківської національної академії міського господарства.

Друге завдання - перейти на договірні відносини з усіма службами, які обслуговують житловий фонд, що дозволить підвищити рівень конкурентоздатності послуг і, як наслідок, збалансує співвідношення ціна - якість.

Третє завдання – фінансова стабілізація функціонування галузі. Збиток в якості фінансових результатів діяльності житлово-комунальних підприємств не дозволяє планувати подальшу модернізацію устаткування і стратегічний розвиток підприємств. Залучення прогресивних технологій за відсутності діючих інвестиційних механізмів на сучасному етапі можливо лише за рахунок підвищення вартості послуг, що провокує соціальну напругу у суспільстві.

Одним з напрямків вирішення цього завдання є створення Національної комісії регулювання ринку комунальних послуг (НКРКП) України, на яку покладаються функції регулювання

діяльності суб'єктів природних монополій, які надають послуги з централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення. На наш погляд, це є одним із шляхів деполітизування тарифоутворення й вирішення питань, пов'язаних з удосконаленням системи ціноутворення на ринку комунальних послуг, який зможе запобігти стрімкому підвищенню тарифів.

Законом передбачено, що НКРКП є колегіальним центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основним її завданням є здійснення державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій і суб'єктів господарювання на суміжних ринках шляхом: збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів їх товарів і послуг і держави; забезпечення прозорості і відкритості на ринках природних монополій і суміжних ринках; захист прав споживачів товарів і послуг щодо отримання цих товарів і послуг належної якості і в достатньому обсягу за економічно обґрунтованими цінами, а також стимулювання підвищення їх якості і задоволення попиту на них.

Також до завдань НКРКП відноситься формування і забезпечення прогнозованості цінової і тарифної політики на ринках, які перебувають у стані природної монополії і суміжних ринків, сприяння впровадженню стимулюючих методів регулювання цін; забезпечення самоокупності діяльності суб'єктів природних монополій і суб'єктів господарювання на суміжних ринках; забезпечення рівних можливостей для доступу споживачів до товарів (послуг) на ринках, які перебувають у стані природних монополій; обмеження впливу суб'єктів природних монополій на державну політику і сприяння конкуренції на ринках, суміжних ринках, які перебувають у стані природної монополії, з метою забезпечення ефективного функціонування відповідних галузей.

Крім того, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 липня 2008 р. №932-р схвалено Концепцію розвитку системи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг, якою передбачається здійснити низку заходів з удосконалення державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг. Цей крок

повинен сприяти нівелюванню можливості природних монополій завищувати тарифи на свої послуги, позбавляючи комунальні підприємства стимулу щодо зменшення своїх витрат шляхом модернізації виробництва, запровадження новітніх технологій, що неминуче призводить до зниження інноваційної діяльності, підвищення рівня зношеності основних засобів виробництва, зокрема, мереж за допомогою яких надаються послуги. Це стає основною причиною зростання кількості аварій і, як наслідок, зниження якості послуг природних монополій, невідповідності їх нормативним показникам, ще більшому зростанню собівартості виробництва (зокрема за рахунок зростаючої вартості витрат на ліквідацію аварій).

ПРО ДЕЯКІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

І.А. ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук

О.А. ШЕКШУЄВ

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

О.М. ШВЕЦЬ

Інститут післядипломної освіти й дистанційного навчання

(Сєвєродонецьке відділення)

Житлово-комунальне господарство країни як «хронічний хворий» залишилося без належної уваги загальнодержавної влади, а місцеві органи самоврядування за повною програмою отримали прояви недофінансування, старіння основних фондів, недосконалості системи управління ЖКГ. Але саме криза може стати початком оновлення управлінської складової, перегляду підходів до реформування.

Криза загострила розуміння того, що ринки керуються не тільки за допомогою раціональної поведінки досвідчених суб'єктів. Не дивно, що Нобелівськими лауреатами 2009 р. з економіки стали представники неінститутціоналізму О. Вільямсом і Е. Остром за

дослідження явищ, які знаходяться на стику економіки, політології, психології та інших дисциплін. Е. Остром спростувала розхожу думку про те, що суспільні ресурси звичайно погано керуються і тому повинні бути приватизовані або керуватися урядом. Остання думка завжди спиралася на звану «трагедію громад», коли найбільш неефективною визнається саме колективна власність з-за неможливості досягти всебічної рівної відповідальності членів колективу. При цьому спрацьовував прогресуючий від'ємний ефект масштабу, тобто зазначена неефективність зростала із збільшенням чисельності громади.

Для комунальних підприємств окремо не розробляються питання переходу на міжнародні стандарти, хоча дані підприємства є специфічною галуззю. Їх неможна прямо віднести ні до комерційних підприємств, ні до некомерційних, ні до бюджетних. Підприємства комунальної сфери функціонують з деякими особливостями, притаманними саме їм.

Під проведенням реформи ЖКГ експерти розуміють увесь спектр дій переважно державної влади з наступних напрямків:

- чіткий розподіл функцій між місцевими адміністраціями і місцевими радами;
- ліквідація пільг і перехід до адресних дотацій;
- прийняття Житлового кодексу;
- розширення кола організацій власників житла, передачу їм у власність будівель, земельних ділянок, на яких вони розташовані, а також повноважень з їх обслуговування і утримання;
- демонополізація ЖКГ, утворення конкурентного середовища і приватизація частини об'єктів;
- посилення контролю над кількістю і якістю послуг;
- спрощення вимог до надання житлових субсидій.

Будь-яка реформа це прийняття і введення нових правил гри, зміна ступеня впливу, відповідальності, розподілу функцій центральних і місцевих органів влади, реалізація нових принципів тарифоутворення, впровадження системи майнової відповідальності і контролю за якістю послуг. Головне – перерозподіл фінансових потоків.

РЕФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЖКГ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Н.О. ВОЛГІНА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

volgina_nat@mail.ru

Житлово-комунальне господарство є однією з найбільших галузей в господарському комплексі держави, результати діяльності якої значною мірою визначають соціально-економічні показники розвитку суспільства. В умовах економічних реформ, забезпечення ефективного функціонування ЖКГ повинно бути одним з ключових аспектів трансформації національної економіки. На даний час вітчизняні підприємства ЖКГ неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належного рівня та якості. Необхідність підвищення ефективності господарювання підприємств галузі вимагає розробки науково обґрунтованих програм реформування ЖКГ, реалізація яких сприятиме як розв'язанню соціально-економічних проблем галузі так і забезпеченню її ефективності в цілому.

Ситуація, що склалася в ЖКГ на сучасному етапі, характеризується, насамперед, незадовільним технічним станом об'єктів інфраструктури й невідповідністю техніко-економічних параметрів виробництва світовим стандартам. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність здійснення комплексу заходів, спрямованих на стимулювання модернізації виробництва, підвищення рівня технічного обслуговування й ефективності господарювання.

Реформування підприємств ЖКГ, метою якого є впровадження ринкових принципів і механізмів і адаптація до нових умов господарювання, має, на нашу думку, кілька ключових аспектів:

- трансформація відносин власності в сфері діяльності підприємств ЖКГ, залучення приватного капіталу;
- впровадження конкурентних відносин в галузі;
- підвищення ефективності керування майном підприємств і виробничим процесом.

Трансформація відносин власності в сфері діяльності підприємств ЖКГ розглядається нами як один з напрямків підвищення їх інвестиційної привабливості, що сприяє залученню в цю сферу приватного капіталу та ініціативи.

Підстави для реформування відносин власності в сфері діяльності підприємств ЖКГ на базі залучення приватного капіталу очевидна. У зв'язку із цим постає закономірне питання про вибір шляхів трансформації. Сьогодні в Україні по суті склалися два альтернативних підходи до трансформації відносин власності на підприємствах ЖКГ. Відповідно до першого головною умовою й критерієм ефективності функціонування цих підприємств в економіці є їхня комерціалізація (створення відкритих акціонерних товариств, 100% акцій яких належить державі) і передача на цій основі державного пакета акцій у довірче управління іншим учасникам ринкових відносин. У якості другого розглядається корпоратизація підприємств галузі, створення на базі державних підприємств відкритих акціонерних товариств шляхом об'єднання різних форм капіталу (суспільного й приватного).

Питання про залучення приватного капіталу в діяльність підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, нерозривно пов'язаний із проблемою реструктуризації цих підприємств. Тільки при використанні договорів на надання послуг, як правило, немає необхідності здійснювати заходи щодо реструктуризації підприємства. У всіх інших випадках залучення приватного сектора (наприклад, контракт на керування, оренда, концесія, приватизація) можливо тільки за умови реструктуризації шляхом зміни організаційно-правової форми підприємства. Таким чином, реструктуризація є інструментом, за допомогою якого здійснюється більшість заходів щодо залучення приватного сектора в комунальну сферу.

Ключовим аспектом реформування підприємств ЖКГ, крім трансформації відносин власності, є впровадження конкурентних відносин у галузь. Нерозвиненість ринкового середовища в ЖКГ (ринкові відносини майже відсутні, а ринкові механізми не працюють) через відсутність конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг, нерозвиненість сучасних форм ефективного управління підприємствами галузі, відсутність у підприємств ЖКГ досвіду

підготовки та реалізації інвестиційних проектів. Поглиблення монополізації житлово-комунального господарства, створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг передбачає розробку і реалізацію проектів із залучення на конкурсних засадах підприємств усіх форм власності та суб'єктів підприємницької діяльності до надання житлово-комунальних послуг.

Накопичений досвід реформування ЖКГ свідчить про незаперечні переваги використання конкурентного механізму функціонування підприємств галузі, основними з яких є підвищення ефективності виробництва (надання) послуг та підвищення їх якості, забезпечення стимулів щодо модернізації та розвитку підприємств ЖКГ.

ДЕМОНОПОЛІЗАЦІЯ ЖКГ – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕФОРМИ ГАЛУЗІ

Н.М.МАТВЄЄВА, канд. екон. наук; О.І.СЛАБУТА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м.Харків, вул.Револуції,12

matana_79@inbox.ru

Найважливішим елементом реформи ЖКГ в Україні повинне стати створення конкурентного середовища, тобто змагання суб'єктів, які хазяюють у системі управління і обслуговування житлово-комунальної сфери, що дозволить власникові об'єктів комунального призначення вибирати ту організацію, яка зможе забезпечити необхідний рівень якості робіт і послуг за найбільш низькими цінами. Житлово-комунальні підприємства (організації) в основному є комунальними. Їм за правом господарського ведення передані технологічні фонди – об'єкти інженерної інфраструктури (тепло-, водо-, каналізаційні мережі, водозабори, очисні споруди та ін.) і технологічні фонди виробництва (технічні засоби, майстерні, виробничо-експлуатаційна база та ін.).

Процес монополізації ЖКГ має бути індивідуальним для кожного міста, поселення. Його треба планувати, тобто розробляти програму заходів, враховуючи стан та інші фактори. Сутність

демонополізації ТП полягає в основному у виділенні стадій технологічного процесу, їх часток і окремих комплексів робіт з подальшою передачею їх на тендерній основі підрядним організаціям з метою підвищення якості та здешевлення виконання. Такий підхід у кінцевому результаті приведе до скорочення собівартості послуг, а отже і до зниження тарифів.

Реформування комунального господарства спрямовано на підвищення ролі органів місцевого самоврядування, самостійності й відповідальності суб'єктів різних форм власності, що халяжують, які забезпечують безпосереднє обслуговування споживачів житлово-комунальних послуг і мають правові й фінансові можливості не тільки для здійснення поточної експлуатаційної діяльності, але і для розвитку об'єктів житлово-комунального призначення.

Орган місцевого самоврядування як власник об'єктів комунального призначення може передавати ці фонди в господарське ведення або оперативне управління комунальним організаціям – підрядникам.

Таким чином, в основу системи управління комунальним господарством повинен бути покладений раціональний поділ функцій і організація взаємовідносин між власником інженерної інфраструктури, що керує, організацією підрядними організаціями різних форм власності, які здійснюють обслуговування об'єктів інженерної інфраструктури, і органом, уповноваженим здійснювати державний контроль за наданням населенню житлово-комунальних послуг необхідної якості, за використанням і обслуговуванням житлового фонду незалежно від його приналежності.

Інженерна інфраструктура є системою життєзабезпечення міст, населених пунктів і не може бути об'єктом відторгнення від муніципальної власності з однієї сторони. З іншої сторони, треба створити умови ринкових відносин у цій галузі.

Для вирішення цієї проблеми, виходячи з діючого законодавства, необхідно: технологічні фонди (інженерну інфраструктуру) комунального господарства передати з правом оперативного управління муніципальній установі (муніципальна керуюча компанія), а виробничі фонди можна передавати в господарське ведення муніципальних унітарних підприємств.

Таким чином, об'єкти комунального призначення обслуговуються муніципальними унітарними підприємствами і/або акціонерними товариствами при збереженні за органом місцевого самоврядування через керуючу компанію контролю за збереженням об'єктів життєзабезпечення. Це дає можливість враховувати різний порядок приватизації виробничої і технологічної груп основних фондів.

Процес формування тарифу на комунальні послуги повинен полягати в пошуку компромісу між технічними завданнями і фінансовими потребами постачальників послуг і платоспроможним попитом споживачів.

РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРИСКОРЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСББ

В.В. КНЯЖЕЧЕНКО, О.І. СЛАВУТА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

slavuta@ic.kharkov.ua

Стан житлово-комунального господарства (ЖКГ) в цілому, та житлового господарства (ЖГ) зокрема, істотно впливає на забезпечення якісного рівня життя населення, функціонування населених пунктів та діяльності підприємств, що розташовані в них. Тому в останні роки питанням реформування економічних відносин у галузі у відповідності до ринкових умов господарювання приділялась значна увага. Детально завдання, що стоять перед підприємствами галузі у зв'язку з цим, були сформульовані у Програмі реформування і розвитку ЖКГ на 2002-2005 роки та на період до 2010 року. На жаль в кінці першого півріччя 2010р. керівництво Міністерства з питань ЖКГ вимушено констатувати, що галузь знаходиться у критичному стані, а розпочаті реформи пробуксовують, у зв'язку з чим необхідно шукати шляхи їх прискорення.

Реформування ЖГ має за мету підвищення ефективності обслуговування та утримання житлового фонду і поліпшення якості послуг. Для цього передбачалося сформувати ринковий механізм

функціонування та розвитку ЖГ, одним з ключових елементів якого є створення ОСББ. Але процес створення ОСББ не набув масового характеру. Відповідно до діючої редакції Програми реформування і розвитку ЖКГ передбачено забезпечити створення ОСББ майже у 70% усіх багатоквартирних житлових будинків. Станом на 01.07.2010 р. ОСББ створено у 10993 будинках, що становить лише 14,2%. Для порівняння нагадаємо, що у 2002р. існувало 2184 таких об'єднань. Таким чином, за 8 років було створено біля 8800 об'єднань, а необхідно ще створити за 4 роки не менше 45530 ОСББ.

Виконання таких масштабних завдань вимагає пошуку відповіді на два питання. По-перше, чому ОСББ створювалися так повільно? По-друге, що треба зробити для покращення ситуації?

У виступах і публікаціях фахівців цьому питанню приділялась достатньо велика увага. Вони відзначають, що серед чинників, які гальмують процес створення нових ОСББ, найбільш вагомими є: скритий супротив місцевих органів влади передачі у власність ОСББ будинку як цілісного майнового комплексу, відсутність чітких меж прибудинкових територій кожного будинку та невизначеність прав ОСББ з її використання, спроби податкової інспекції стягувати ПДВ з доходів ОСББ, неготовність мешканців до створення ОСББ та ін. Своєрідним підсумком обговорень означеної проблеми можна вважати проект нового житлового кодексу, який пройшов вже перше читання у Верховній Раді, і у якому частина суперечливих питань, що виникали, уточнюється. Але, на думку авторів, деякі аспекти функціонування ОСББ потребують подальшого вирішення.

Так, відсутність бажання у мешканців створювати ОСББ пов'язана з острахами залишитись сам на сам з проблемами ремонту. Діюче законодавство передбачає, що перший післяприватизаційний капітальний ремонт має робитися за рахунок держави. Але на практиці ця норма фактично не виконувалась, кошти в бюджетах на це передбачалися. У 2010р. було передбачено виділення коштів на реконструкцію та капітальний ремонт житлових будинків, в тому числі із застосуванням енергозберігаючих технологій, а саме: надання державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів з технічного переоснащення та капітального ремонту житлових будинків зданих в експлуатацію до 1 січня 1989 року та з технічного

переоснащення та капітального ремонту ліфтів в житлових будинках, в яких утворюються нові або вже функціонують ОСББ. Виділення цих коштів має за мету стимулювати прискорення процесу створення ОСББ та зняття одного із проблемних питань, що стримують його – настороженість та сумніви мешканців у реальності намірів та можливостей держави виконати свої зобов'язання з участі у проведенні першого капітального ремонту будинку після передачі його на баланс ОСББ. Очевидно, що цих коштів замало. Тому було б доцільно скоординувати створення ОСББ у конкретному будинку з прийняттям державою зобов'язань з обсягів та термінів проведення ремонту у цьому будинку та передбаченням для регіону відповідних інвестицій бюджету. Тоді б процес створення ОСББ мав би реальне фінансове підґрунтя.

Крім того, недостатньо відпрацьовані питання безумовного отримання ОСББ платежів від усіх мешканців будинку. Відомо, що частина з них або відсутня за містом реєстрації, або веде асоціальний образ життя, або просто не хоче сплачувати за різними підставами. За діючим законодавством позбавити таких власників квартир їх нерухомого майна за борги з оплати ЖК послуг фактично дуже складно, а наймачів квартир – неможливо. Іншого майна може бути недостатньо. Враховуючи особливе соціальне значення житла у житті людини у цьому випадку члени ОСББ будуть вимушені сплачувати некомпенсовані іншими учасниками витрати. Тому ці питання також потребують чіткого вирішення.

Низька ефективність витрат на утримання існуючого житлового фонду у значній мірі обумовлена відсутністю ефективного контролю за роботою персоналу ЖЕК, її якістю і відповідністю нормативних і фактичних обсягів робіт, обґрунтованістю розрахунків. Подолання цієї проблеми потребує кваліфікованих кадрів. Тому нагальним є питання підготовки персоналу для здійснення керівництва ОСББ. При чому, «почати копати криницю необхідно до того як з'явилась спрага». Тому, на нашу думку, вже зараз треба розпочати створювати своєрідний кадровий резерв, навчати його на практиці навичкам контролю, ведення фінансової документації та претензійної роботи.

Реалізація наведених пропозицій, на думку авторів, буде сприяти прискоренню процесу створення ОСББ та підвищенню ефективності утримання житлового фонду.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

проф. Т.П.ЮР'ЄВА, канд. екон. наук; Д. В. ЮДІНА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

Darya-Yudina@ukr.net

Підприємства житлово-комунальної галузі відносять до життєзабезпечуючої інфраструктури міста, їх діяльність має виключно важливе значення як для населення так і для міста загалом. Останнім часом економічний стан більшості підприємств ЖКП є досить скрутним, що обумовлено низкою причин – аварійний стан ОФ (а це є дуже важливо, оскільки підприємства даної галузі є фондомісткими), зростання вартості ресурсів та енергоносіїв, великі обсяги дебіторської заборгованості і т.п. Саме тому в останні кілька років державна і місцева влада почали приділяти багато уваги питанням, пов'язаним з реформуванням житлово-комунальної сфери. Проте очікуваних результатів домогтися поки що не вдалось.

Це пов'язано з тим, що реформування носить вибірковий і непослідовний характер. Для того, щоб досягти бажаного результату необхідно розпочати процес реформування з самого початку. Тобто, перш за все, необхідно провести повну інвентаризацію, переоцінку та паспортизацію майна підприємства, щоб визначити реальний стан його ОФ, особливо це стосується підприємств, які мають на балансі розгалужену систему мереж – галузь теплопостачання, водопостачання і водовідведення.

Як один із напрямків реформування підприємств ЖКГ можна розглянути реструктуризацію, тобто виділення нових або ліквідація непотрібних структурних підрозділів. Так, для підприємства теплопостачання доцільним було б скоротити протяжність мереж за рахунок встановлення індивідуальних опалювальних пунктів в

будинках, реорганізації котелень, що дозволить підприємству знизити витрати і тарифи, а споживачам отримувати якісні послуги за меншою ціною. Також споживачі зможуть обрати собі більш вигідного для них постачальника, що створить конкурентні умови на ринку галузі.

Важливою проблемою для розвитку підприємств теплопостачання є подорожчання енергоносіїв – палива, яке займає важливу роль в технологічному процесі. Тому актуальним є питання пошуку альтернативних джерел енергоресурсів, які були б більш дешевими та екологічно безпечними. Звісно, розробка і впровадження таких проектів коштує дуже дорого, а державний і місцевий бюджети не в змозі повністю профінансувати даний проект, тому актуальним є пошук приватних інвесторів, які були б зацікавлені в ньому.

На сучасному етапі існує багато перспектив та напрямків розвитку комунального господарства, проте основною перешкодою для їх втілення в життя є недостатнє фінансування, а також непослідовність у діях керівництва щодо впровадження реформ. Також необхідно залучити населення до процесу реформування, адже втілення проектів проводиться для підвищення якості надання послуг. Тільки загальними зусиллями усіх учасників надання ЖКП можна досягти поставлених цілей.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТИВАННЯ ГАЛУЗІ ЖКГ В КОНТЕКСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ РУХУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

О.В. ДИМЧЕНКО, канд. екон. наук; Ю.Г.ІЛЬЯШЕНКО
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції,12
julianna15@bigmir.net, dymchenkoo@yahoo.com

Формування механізму забезпечення галузі ЖКГ інвестиційними ресурсами на сучасному етапі є важливою умовою сталого розвитку міст в умовах ринкової економіки, що й обумовлює актуальність зазначеного питання. Однак, існуючі процеси формування грошових потоків галузі не сприяють інтенсифікації залучення інвестиційних ресурсів, а економічні результати даних

процесів не збалансовані з потребами мешканців міста, що не тільки знижує ефективність інвестиційної діяльності житлово-комунальних підприємств, але й інвестиційну привабливість галузі в цілому.

Необхідною умовою забезпечення ефективного інвестиційного механізму у сфері ЖКГ є залучення управлінського ресурсу органів місцевого самоврядування, яким підпорядковані підприємства галузі, що зумовлено об'єктивною залежністю обсягів реально сформованих грошових потоків від рівня соціально-економічного розвитку території.

Дослідження цієї проблематики, як правило, торкається питань визначення часу та обсягу надходжень і використання грошових коштів, що виступає лише частиною розробки плану оборотних коштів підприємств, а отже грошові потоки розглядаються у короткостроковому періоді не залежно від довгострокового характеру інвестиційної діяльності, на відміну від довгостроково-дефіцитного характеру грошових потоків підприємств ЖКГ. Механізми оптимізації грошових потоків саме цієї галузі є недостатньо дослідженими і потребують адаптації до умов та особливостей діяльності підприємств ЖКГ.

Створення інвестиційно-привабливого клімату галузі безпосередньо залежить від можливостей дослідження руху, збалансованості грошових потоків підприємства, безперервного управління їх формуванням та порядком вибуття. Проте дослідження фінансової діяльності підприємств ЖКГ, проведене шляхом аналізу фінансової звітності, показало відсутність збалансованості грошових потоків, на що вказує існування великої як дебіторської заборгованості споживачів, так і кредиторської заборгованості самих підприємств галузі перед постачальниками. Наприклад, загалом по галузі ЖКГ України було зафіксоване стійке зростання дебіторської заборгованості з 8,7 млрд. грн. у 2003 році до 13,7 млрд. грн. у 2009 році. Про масштаб зазначеної проблеми та необхідність оптимізації грошових потоків підприємств свідчить також і характер розбалансованості – дефіцитно-довгостроковий. Складність полягає у тому, що в сучасній економічній практиці існує чітко визначені методологічні механізми оптимізації грошових потоків, для яких властивим є надлишковий та дефіцитно-короткостроковий характер,

водночас певні ускладнення виникають і через специфічні особливості діяльності підприємств галузі.

Саме тому, задля активізації інвестиційної діяльності в галузі, необхідно поглибити дослідження умов формування грошових потоків ЖКГ на рівні міста. Для наукового обґрунтування основних закономірностей кругообігів інвестиційних ресурсів, важливо виявити типові своєрідні шляхи їх руху, пропорції витрат, а також відносини, що їх «обслуговують», тобто тих елементів, що формують базову систему інвестиційної діяльності суб'єктів інвестування галузі.

Вище зазначені факти зумовлюють необхідність оптимізації грошових потоків підприємств ЖКГ міста шляхом зміни характеру процесів їх формування з несвідомого (стихійним відбором ефективних методів, механізмів, інструментів, методом спроб та помилок), до свідомого вибору через систему формування із включенням управлінського ресурсу органів місцевого самоврядування.

Алгоритм порядку дій щодо формування такої системи пропонується розробити аналогічно алгоритму формування будь-якої системи, але адаптованим до поставлених, за наявності таких, послідовних етапів.

По-перше, визначаються границі системи – нові сектори ринку капіталу в ЖКГ міста. По-друге, визначаються елементи системи, коло суб'єктів, тобто основних інвесторів, які здійснюватимуть вкладення власних і запозичених коштів у інвестиційне забезпечення розвитку галузі міста для досягнення певних цілей. По-третє, описуються процеси формування грошових потоків ЖКГ міста, тобто здійснюється опис взаємодії елементів системи. По-четверте, визначається організаційна структура, тобто структура відображення процесів взаємодії між елементами системи та функціональна структура, тобто відображення функцій організаційної структури системи. По-п'яте, описується матеріал системи, тобто визначається основа, на якій будується система.

Водночас, з іншого боку, на підприємствах ЖКГ пропонується впровадження наступних заходів: впровадження процедури щоденної звірки балансу готівкових грошових коштів, що дасть достовірну інформацію про поточний залишок засобів на рахунках і в касі

підприємства, необхідну для ухвалення рішень про здійснення поточних платежів; створення реєстру поточних платежів, задля прозорості процесу впорядкування грошових потоків підприємств; побудова максимально детального бюджету руху грошових коштів на майбутній звітний період (місяць), що дозволить оптимізувати грошові потоки підприємств і передбачити касові розриви; проведення робіт з підвищення платіжної дисципліни дебіторів.

Також наведені заходи доповнюються розробкою механізмів збільшення внереалізаційних доходів. Для цього спільно з інженерною службою аналізується можливість реалізації частини неживаного устаткування або його консервації. Акт про консервацію устаткування передається до податкової інспекції, завдяки чому можна буде не платити податок на майно по законсервованих об'єктах. Незрідка підприємство може отримати додаткові прибутки за рахунок здачі в оренду неживаних площ або переміщення офісних приміщень в менш дороге місце. Також пропонується розробити методичні основи застосування механізму сек'юритизації активів комунальних підприємств з метою залучення інвестиційних ресурсів на базі вживання інноваційних фінансових інструментів з врахуванням можливостей зниження господарських ризиків підприємств ЖКГ.

Таким чином, оптимізація грошових потоків підприємств ЖКГ як чинник підвищення інвестиційної привабливості галузі вимагає застосування наведених заходів у комплексі, за умов розробки методичних основ регулювання дефіцитно-довгострокового дисбалансу грошових потоків підприємств даної галузі та створення ефективної системи управління процесом формування грошових потоків. Особливу увагу необхідно приділити включенню управлінського ресурсу органів місцевого самоврядування до системи формування грошових потоків ЖКГ міста на основі мотивації та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів інвестування. Це забезпечить взаємоперетворення інвестиційних ресурсів у грошові потоки ЖКГ та підвищення рівня інвестиційної привабливості галузі міста. Саме такий підхід у розробці системи формування грошових потоків ЖКГ міста дозволить визначити її структуру та формалізувати вплив управлінських інструментів органів місцевого самоврядування на розвиток галузі, шляхом забезпечення можливості створення не

тільки сприятливого інвестиційного клімату, а й необхідних його якісних та кількісних параметрів на певний період з урахуванням комплексу наявних інвестиційних ресурсів.

ТАРИФНА ПОЛІТИКА У ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О.О.СІПКО

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
bobbyox@ mail.ru*

Проблема тарифної політики нині є предметом гострих публічних розглядів. В засобах масової інформації з'являється чимало публікацій щодо зростання тарифів на житлово-комунальні послуги, незадоволеність мешканців та неприпустимість їх подальшого збільшення.

Разом з тим, фахівці житлово-комунального господарства доводять, що діючі тарифи не покривають всіх витрат, необхідних для виробництва та надання населенню відповідних послуг.

На даний час стриманий розвиток ринкових відносин у конкурентному середовищі, непослідовність під час проведенні політики реформування житлово-комунального господарства (особливо стосовно встановлення економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги), затягування впровадження у галузь економічних стимулів для дієвого приваблення приватних підприємців та органів самоорганізації населення призводить до унеможливлення підвищення якості цих послуг і залучення необхідних інвестицій в зазначену сферу для її модернізації та розвитку.

У покращанні інвестиційного клімату в сфері житлово-комунального господарства закономірним наслідком браку позитивних зрушень на базі обмеженості можливостей державного та місцевих бюджетів щодо фінансування розвитку цієї сфери є зношеність головних фондів суб'єктів господарювання житлово-комунального господарства, що унеможливорює безпечну роботу сфери та підштовхує

до постійного виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Проблема розробки економічно обґрунтованих тарифів на послуги житлово-комунальних підприємств є однією із ґрунтовних засад, яка обумовлює сталий та надійний розвиток галузі.

У містах колишнього Союзу тарифи на житлово-комунальні послуги були найнижчими у світі і це вважалося одним із значних завоювань держави. Так, станом на 1991 рік населення оплачувало лише незначну частину реальних витрат на виробництво і реалізацію житлово-комунальних послуг – біля 4%, а решта витрат ЖКГ фінансувалася з бюджету. В умовах практично єдиної (державної) власності на житло і централізовану систему управління й фінансування ЖКГ це не мало суттєвого значення, але з переходом до багатокладної економіки, різким скороченням асигнувань з бюджету, низькі економічно необґрунтовані тарифи на житлово-комунальні послуги (незважаючи на їх багаторазове підвищення) призвели до лінії негативних явищ: збитковості підприємств і організацій ЖКГ, відсутності у них джерел фінансування, відтворення виробничих фондів, росту морального і фізичного зносу основних фондів за межі експлуатаційної безпеки. ЖКГ охопила технічна і економічна кризи, вийти з якої самотужки галузь не зможе.

Під час переходу до сучасних економічних відносин необхідно основні функції планового регулювання господарської діяльності на мікрорівні (у тому числі поточне регулювання галузевої структури народного господарства) замінити ціновим регулюванням. Ціни повинні виконувати роль регулятора економічних перетворень в галузі та забезпечувати населення економічною інформацією, що створюватиме зовнішнє середовище для рівної конкуренції виробництв житлово-комунальних послуг.

Нова тарифна політика ЖКГ повинна мати комплексний підхід. Його реалізація сприятиме зміні моделі теперішньої господарської системи, оздоровлення механізму фінансування і створення умов для подальшого розвитку реформи: урегулювання найважливіших господарсько-фінансових пропорцій галузей міського господарства, стимулювання економічної ефективності та удосконалення структури управління, включаючи ефективність і

якість надання послуг, а також стабілізація соціально-економічних та політичних умов в регіонах.

На рівень тарифів найбільше впливають такі фактори:

- рівень витрат (собівартість виробництва та реалізації послуг);
- платоспроможність населення — основного споживача житлово-комунальних послуг;
- державне втручання (цільове фінансування галузі, оподаткування, установлення норм і тарифів);
- якість послуг;
- конкуренція;
- впровадження інноваційних технологій у сфері ЖКП.

Ціноутворення в ЖКГ повинно регулюватися органами місцевого самоврядування, базуватися на економічно обґрунтованих тарифах і особлива увага при формуванні політики цін має приділятися факторам, які найбільше впливають на конкретний рівень житлово-комунальних тарифів, порядку введення (затвердження) тарифів та двосторонньому зв'язку з громадськістю з питань відповідності рівня тарифів, кількості та якості надання послуг.

Дія наведених факторів в окремих підгалузях ЖКГ не однакова, обумовлена особливостями технологічного процесу, ступенем розвитку ринкових відносин. Ці відмінності треба враховувати при формуванні тарифів на послуги підрядників, які обслуговують житловий фонд і підрядників-постачальників комунальних послуг, оскільки діяльність останніх (природних монополістів) не піддається конкуренції.

Отже особливості ЖКГ як галузі і відповідна їм специфіка ціноутворення обумовлюють сполучення витратного і ринкового механізмів формування тарифів (виходячи з об'єктивних витрат формується ціна виробництва послуг, яка є основою формування тарифів ЖКГ).

Слід зауважити, що сьогодні на підприємствах ЖКГ обов'язково необхідно провести енергетичний та економічний аудит. Загальновідомо, що підприємства житлово-комунального господарства застосовують застарілу нормативну базу, що не враховує використання сучасних матеріалів, обладнання, машин, техніки та технології, використовують старі нормативні чисельності, які розраховані на старі

управлінські структури, використання ручної праці та ін. Використання підприємствами застарілої нормативної бази дає основу визнавати, що розраховані ними тарифи не є економічно обґрунтованими та потребують загального реформування.

СМЫСЛОВАЯ НАГРУЗКА ПОНЯТИЯ “ДОСТУПНОСТИ” ПРИМЕНИТЕЛЬНО К СФЕРЕ ЖКХ

Е.В. ДЫМЧЕНКО, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

dymchenkoo@yahoo.com

Часто употребляемые понятия «доступности» и «востребованности», имея обиходное значение, в научном смысле, как характеристики рыночных явлений, исследованы и разработаны не достаточно. Неоднозначность понимания и, особенно, измерения и оценки «доступности к...» требует осмысления и уточнения своих существенных особенностей, в частности в сфере задач функционирования жилищно-коммунальных предприятий.

Возникают вопросы следующего характера – насколько доступны качественные жилищно-коммунальные услуги для жителей конкретной территории, для каких слоев населения и насколько ограничен уровень доступности, что составляет и что входит в интегральный показатель доступности, какие признаки (факторы) влияют на уровень доступности и др.

И кардинальные вопросы научного подхода и практики – как количественно определить доступность и каким образом барьер доступности снизить, понимая, что комфортные условия проживания оказывают непосредственное влияние на уровень трудоспособности и здоровья населения.

Во многих задачах оценки экономической ситуации на объектах, изучаемых с позиций их устойчивого развития, фактор доступности потребителей к услугам системы определяет степень реализации потенциала ЖКХ. Наши исследования показывают, что понятие «доступности» в научном знании используется как термин

заведомо простой и понятный и не несущий в себе особой смысловой нагрузки. Мы убеждены, что это ошибочное мнение: «доступность» сложное интегральное понятие, допускающее различные вариации толкования.

В толковых словарях, медицинских определениях термин «доступ» означает возможность подхода к чему-либо, проникновения, входа. Доступ может быть «трудным, перекрытым». Крайняя позиция – «недоступен... - абонент недоступен». Доступ понимается как «разрешение пользоваться чем-либо», «иметь возможность получить». Противоположно этому понятию – запрет, невозможность.

В итоге, в смысловом значении «доступ» - это возможность, разрешимость, проникновение. Доступ можно рассматривать как ресурс возможностей в рамках определенных ограничений.

Из приведенных высказываний, суждений сформируем ключевые слова, раскрывающие понятия «доступности»: свойство осуществления интересов и потребностей, уровень затрат, наличие связей, понятный, возможный. Используя этот неполный тезаурус свойств и характеристик сформируем это понятие для случая потребления качественных жилищно-коммунальных услуг. Доступность к услугам ЖКХ населением и другими объектами региона выражается в возможности их потребления в реальных экономических, технических, информационных и организационных условиях развития предприятий ЖКХ.

Проблема обеспечения доступности услуг имеет социальное значение, так как обеспечение комфортных условий проживания, а следовательно, и здоровья нации – это и государственная и общественная национальная задача конституционного порядка. В общем комплексе средств сохранения и укрепления здоровья жилищно-коммунальный сектор занимает свое достойное место: комплекс развернут по территории страны как большая и отлаженная организационно-экономическая система, которая обеспечивает необходимые условия жизнеобеспечения человека (качество водопроводной воды не может не отражаться на состоянии человеческого организма в целом; канализационное хозяйство способствует соблюдению санитарных норм обеспечения нормальной жизнедеятельности человека как индивидуума и как звено

производственной системы; теплоснабжение позволяет поддерживать нормальный режим жизнедеятельности во все времена года; не говоря уже об утилизации отходов жизнедеятельности человека и озеленении территории, которые входят в сферу внешнего благоустройства).

Серьезным препятствием при обеспечении доступности жилищно-коммунальных услуг является уровень цен (при повышении тарифов уровень доступности коммунальных услуг для населения снижается), что нередко имеет и обратную негативную сторону – нарушается платежный баланс и снижается финансовая устойчивость самих предприятий. Доступность к услугам ЖКХ ограничивается и для вновь подключаемых к инженерным сетям потребителей – возникает мнимая или реальная недостаточность ресурсов, лимитирование. Доступность варьируется и в рамках качественных требований – то, что предлагает система ЖКХ многих потребителей уже не устраивает по качеству (воды, тепла, работы лифтового хозяйства и др.) Преодоление именно этих проблем доступности должно составлять основную парадигму стратегии развития регионов. Это будет являться свидетельством развития нового экономического мышления на уровне местных органов власти и у населения.

При исследовании доступности уже как сложной категории экономической практики, возникает проблема измерения уровня доступности услуг ЖКХ для разных категорий граждан, на разных территориях. С этой целью предлагается использовать экспертный анализ, моделирование ситуаций на основе расчетных показателей и использование косвенных признаков определения доступности.

Доступность услуг сферы жилищно-коммунального комплекса, как понятие, характеризует наличие у населения (потенциальных потребителей) не столько необходимых потребностей, сколько ресурсов и возможностей, которые практически могут быть использованы для обеспечения комфортных условий проживания в разрезе именно этого сектора жилищно-коммунальных услуг. В таком аспекте общий уровень доступа приобретает селективный, избирательный характер и может иметь временной лаг (отложенное удовлетворение потребностей). Из рассмотренных характеристик следует, что доступность синтезирует свойства и возможности социально-психологических состояний и устремлений, экономических

возможностей и неких ограничений и препятствий, зачастую не имеющих четко выраженных норм (границ). Доступность по своим системным характеристикам соответствует объекту нечетких множеств, с другой стороны – это неустойчивое пограничное состояние между спросом и предложением, т.е. типичный объект маркетинговых исследований.

Исходя из этого, автор считает правомерным рассматривать понятие «доступности» в концептуальном плане и разрабатывать концепцию доступности услуг ЖКХ, в которую в понятийном смысле входит сам термин «доступность», действующие силы развития – «фактор повышения уровня доступности», а также схемы и технологии снижения барьеров, ограничивающих доступность к услугам ЖКХ. Концепция может быть сформулирована как «Обеспечение доступности качественных жилищно-коммунальных услуг для самых широких слоев населения».

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

С.М. ГАЙДЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революція, 12

alanse@mail.ru

Житлово-комунальне господарство - це важлива соціальна галузь, що забезпечує населення, підприємства та організації необхідними житлово-комунальними послугами, істотно впливає на розвиток економічних взаємовідносин у державі.

Необхідність кардинальних змін у житлово-комунальному господарстві гостро відчувається, особливо, протягом останніх років. Економічна нестабільність в Україні привела житлово-комунальне господарство в критичний стан. І в першу чергу, це позначається на погіршенні якості наданих послуг, що приводить до дискомфортних умов проживання населення. При цьому можна відмітити, що житлово-комунальне господарство є технічно найбільш відсталою

галузю економіки з багатьма проблемами, які останнім часом особливо загострилися. Одним з важливих напрямків у розвитку житлово-комунального господарства є вирішення проблеми забезпечення фінансової стабілізації житлово-комунального комплексу, яка необхідна для формування економічних взаємовідносин у цій галузі економіки.

Фінансова стабілізація житлово-комунального комплексу передбачає:

- реструктуризацію та ліквідацію заборгованості в сфері житлово-комунального господарства;
- подолання збитковості житлово-комунального господарства;
- забезпечення стабільного та достатнього поточного фінансування виробництва житлово-комунальних послуг.

Для оздоровлення фінансової ситуації в ЖКГ необхідно:

по-перше, провести інвентаризацію заборгованості та витрат підприємства житлово-комунального господарства;

по-друге, розробити порядок реструктуризації та ліквідації заборгованості в житлово-комунальному господарстві;

по-третє, скласти акти перевірки заборгованості з усіма кредиторами та дебіторами;

по-четверте, розробити стандартні форми для уніфікованого обліку та контролем за станом заборгованості.

Роботу з інвентаризації та реструктуризації бюджетної заборгованості в житлово-комунальному господарстві необхідно виконати в першу чергу. Для цього в кожному місті та районі варто створити комісії з розгляду питань погашення заборгованості за житлово-комунальні послуги під керівництвом голови місцевої Ради. До складу комісії повинні входити керівники підприємств житлово-комунального господарства та представники народних організацій.

Наприкінці також необхідно зазначити, що основними критеріями, які створять достатній рівень фінансування діяльності підприємств ЖКГ, є:

1) забезпечення 100% оплати споживачами вартості виробництва послуг;

2) удосконалення системи надання пільг і субсидій по оплаті житлово-комунальних послуг;

3) державна підтримка модернізації житлово-комунального господарства, як шляхом виділення бюджетних грошей, так і формування фінансових інструментів надання гарантій на інвестиції, у тому числі іноземних;

4) формування фінансово-кредитної системи розвитку та модернізації житлово-комунального господарства на території місцевого самоврядування, механізму залучення та повернення короткострокових і довгострокових кредитів, і інвестицій.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В.Є. ЮРКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

yurko.victoria@rambler.ru

Житлово-комунальне господарство є основою життєзабезпечення населення. Розвиток міст, регіонів, а також держави в цілому залежить від успішної та ефективної діяльності підприємств галузі. Одним з ключових аспектів становлення сучасної економіки в Україні та сталого розвитку держави є створення сприятливих умов для розвитку регіонів, підвищення рівня життя населення.

Житлово-комунальне господарство – одна з важливих галузей економіки, послугами якої користується більшість населення. Проблеми підприємств житлово-комунального господарства, а саме становлення тарифів стосуються багатьох людей. Протягом останніх років необхідність економічного реформування у житлово-комунальному господарстві відчувається особливо гостро.

Однією з важливих проблем для сучасної дійсності в Україні є встановлення оптимальної системи оподаткування. Спостерігається падіння виробництва, зниження інвестиційної ініціативи, відсутність трудового стимулу, а також таке негативне явище як приховування доходів підприємцями через надмірно високі податки.

Визначення сум податку на прибуток та податку на додану вартість (ПДВ) є найбільш суттєвими питаннями в оподаткуванні підприємств житлово-комунального господарства.

Підприємства житлово-комунального господарства сплачують до бюджету податок на прибуток та мають чималі збитки через невідповідність податкового обліку реальному фінансовому стану підприємств.

Дуже трудомісткою та необґрунтованою з точки зору економіки є існуюча система сплати внесків до соціальних фондів за постійно змінюваними ставками.

Суттєвим недоліком системи оподаткування є методи обрахування податків, які часто мають складну систему обчислення, у наслідок чого припускаються помилки як з боку платників, так і з боку податківців.

Таким чином, для розвитку підприємств житлово-комунального господарства України гостро необхідне реформування економічних відносин та усунення головних недоліків в існуючому порядку оподаткування.

Підприємства житлово-комунального господарства характеризуються на сьогодні хронічною збитковістю, високим рівнем зносу основних фондів та дебіторської та кредиторської заборгованості. Для поліпшення їх фінансово-економічний стану необхідно:

- забезпечити виконання завдань та заходів по реформуванню і розвитку житлово-комунального господарства;
- здійснити виплати заробітної плати працівникам галузі;
- підвищити якість робіт та послуг;
- забезпечити ліквідування заборгованості населення щодо житлово-комунальних послуг.

Досягнення беззбитковості житлово-комунальних підприємств має відбуватися за умов:

- наявності у повному обсязі в бюджеті необхідних фінансових засобів на відшкодування підприємствам житлово-комунального господарства витрат на виробництво і надання послуг окремим пільговим категоріям громадян;

- створення покращеної системи механізмів формування тарифів на житлово-комунальні послуги;
- забезпечення раціональної експлуатації площ та споруд;
- поліпшення стану виробничих і невиробничих фондів на підприємствах;
- забезпечення принципу загальнодоступності при розрахунках та встановленні тарифів на оплату житлово-комунальних послуг,
- забезпечення своєчасності сплати населенням наданих комунальних послуг;
- перехід від сплати за нормами до оплати за обсягами фактичного споживання послуг з водопостачання, водовідведення, теплозабезпечення та газопостачання.

Таким чином, для подолання кризового становища на підприємствах житлово-комунального господарства та вирішення проблем, необхідна згуртована діяльність органів місцевого самоврядування, керівників підприємств, з одного боку, та усього населення, що є споживачем комунальних послуг та власником майна з іншого.

СТАН ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ Й ІНКАСАЦІЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ СПОЖИВАЧІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОМУНАЛЬНОЇ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

І.А. ЮРЧЕНКО

*Донецький університет економіки та права
83048, м. Донецьк, вул. Університетська, 77
tvmtot@gmail.com*

В умовах світової фінансово-економічної кризи, яка супроводжується неплатежами за товари (послуги), особливо зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та запобігання безнадійним боргам на підприємствах.

Дослідження процесу управління дебіторською заборгованістю актуалізується підвищенням впливом на платоспроможність підприємств (особливо комунальної

теплоенергетики, які знаходяться в процесі реформування сфери житлово-комунального господарства).

Проблематику управління дебіторською заборгованістю досліджували такі вчені, як: М.Д. Білик, Т.С.Единак, Ф.Ф. Бутинця, І.О. Власова, С.Ф. Голова, Т.П.Головченко, В.С. Леня, А.М. Рсхачева, Л.І. Абулькін, В.П. Астахов, А.С.Бакаєв, І.І. Мазурова, І.Д. Шеремет, І. Бланк, Р.Брейлі, Г.Г. Мюллер, А.Хоскинг, Ж. Перар, Р. Ентоні.

Узагальнюючи результати теоретико-методичних підходів встановлено, що управління дебіторською заборгованістю є складною системою, яка повинна гармонійно вписуватися в загальний комплекс прийомів і методів управління підприємством, запропоновано модель управління дебіторською заборгованістю населення за послуги теплопостачання через групування дебіторів (фізичних осіб) в залежності від розміру дебіторської заборгованості для визначення пріоритетів роботи з дебіторами, та методів «керуючого впливу» на них;

Весь процес управління у відповідності з принципами, поставленими цілями й завданнями що розв'язуються можна представити у вигляді поетапної моделі, що складається з декількох блоків.

Перший блок моделі управління дебіторською заборгованістю полягає в проведенні комплексної економічної діагностики існуючої фінансово-господарської ситуації.

Другий блок моделі управління містить визначення умов договорів поставки й розробку заходів щодо стимулювання своєчасної оплати відвантажених товарів, виконаних робіт, послуг. Одночасно формується обґрунтування бюджетів продажів, що підтверджується конкретними договорами з покупцями. Цей блок містить у собі роботу із взаємодії з кожним конкретним дебітором. У цьому контексті важливим завданням є визначення кредитоспроможності передбачуваного позичальника. В існуючих наукових дослідженнях існує значна кількість методик, які дозволяють дати якісну й досить точну характеристику фінансового становища дебітора.

Третій блок моделі управління пов'язаний з моментом виникнення дебіторської заборгованості при оформленні договорів поставки й відвантаження товарів, наданні робіт, послуг. Передумовою

виникнення дебіторської заборгованості є двостороння угода, на підставі якого сторони зобов'язуються зробити певні дії у відношенні один одного. Тому факт поставки товару, виконання робіт, послуг є підставою для виникнення в боржника зобов'язання. Натомість у виробничо-господарській діяльності допускаються виключення, коли поставка товару відбувається після одержання авансу.

Четвертий блок моделі управління - робота із уже виниклою дебіторською заборгованістю. Це один із самих трудомістких і відповідальних етапів, алгоритм якого може динамічно модифікуватися адекватно зовнішнім і/або внутрішнім змінам. Моніторинг дебіторської заборгованості дозволяє безупинно відслідковувати фінансове становище боржника, акцептування платіжних документів, контролювати своєчасне погашення боргу.

П'ятий блок моделі включає роботу з дебіторською заборгованістю, непогашеної вчасно, і припускає реструктуризацію, продаж, факторинг, а також стягнення за допомогою юридичних процедур.

Враховуючи вищезазначене, запропоновані модель і методи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві представляє собою інструментарій, застосування якого дозволяє суттєво зменшити розміри дебіторської заборгованості.

Запропонований інструментарій активно використовується в процесі для розробки й впровадження організаційно-економічного механізму управління дебіторської заборгованості на підприємстві, оскільки він дозволяє реалізувати функції управління і, безпосередньо, впливати на процес формування й погашення дебіторської заборгованості.

Запропонована модель управління передбачає надходження коштів за умов нормалізації взаємодії з дебіторами або, застосування реструктуризації та юридичних процедур, що передбачають примусове стягнення і спрямовані на одержання коштів на останньому етапі управління дебіторською заборгованістю. Таким чином, результатом застосування запропонованої моделі управління дебіторською заборгованістю є максимізація грошових надходжень, погашення зобов'язань і скорочення періоду обороту дебіторської заборгованості.

ЖКХ: ПУТИ СОКРАЩЕНИЯ ЗАДОЛЖЕННОСТИ НАСЕЛЕНИЯ ПЕРЕД ПРЕДПРИЯТИЯМИ ОТРАСЛИ

В.В. КНЯЖЕЧЕНКО, Е. Л. СТУПЕЦКАЯ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

kate7535@yandex.ru

Дебиторская задолженность отрицательно влияет на финансовое состояние предприятия и необходимо принимать меры по сокращению сроков её взыскания. Сокращение дебиторской задолженности – одно из важных направлений по обеспечению улучшения финансового состояния предприятия. Особенно сложно решается проблема сокращения дебиторской задолженности на предприятиях ЖКХ, деятельность которых, с одной стороны, имеет важное социальное значение, а с другой – характеризуется неудовлетворительным финансовым состоянием.

По данным министерства ЖКХ, дебиторская задолженность предприятий отрасли с начала 2010 года выросла на 10,5% и достигла 12,2 млрд. грн. При этом в Тернопольской, Закарпатской, Черниговской, Житомирской, Киевской, Донецкой областях и в Автономной Республике Крым прирост задолженности составляет 12-36%, что значительно превышает средний показатель по Украине. В то же время Ровенская, Полтавская, Хмельницкая, Запорожская, Одесская области и г. Севастополь уменьшили её. В общей структуре дебиторской задолженности около 6 млрд. грн. составляют долги перед предприятиями коммунальной теплоэнергетики, свыше 3 млрд. грн. - долги перед предприятиями ВКХ. При этом убытки предприятий ЖКХ за этот же период составили почти миллиард гривен. Министр ЖКХ Ю.Хиврич назвал сложившуюся в отрасли ситуацию критической.

Безусловно, что в данной ситуации необходимо активизировать усилия по сокращению дебиторской задолженности. Сейчас работа ведётся различными методами - от проведения информационно-разъяснительной работы до отключения от услуг и взыскание долгов через суд. Важным подспорьем для решения

проблемы сокращения дебиторской задолженности может стать отмена моратория на взимание пени за несвоевременные платежи. Соответствующий правительственный законопроект «О внесении изменений в статью 2 Закона Украины «О временном запрещении взимания с граждан Украины пени за несвоевременное внесение платы за жилищно-коммунальные услуги» зарегистрирован в Верховной Раде. Практика показала, что длительное неприменение пени отрицательно отразилось на финансовом состоянии предприятий ЖКХ и способствовало формированию у потребителей услуг такого негативного явления как чувство необязательности добросовестного соблюдения платёжной дисциплины. Некоторые неплательщики превратили свои долги в источник дополнительных доходов. Представляется, что было бы более целесообразно совершенствовать систему применения пени к неплательщикам на основе индивидуального подхода, по аналогии с практикой решения вопросов реструктуризации задолженности, а не отменять пеню полностью. Для этого необходимо проводить систематический анализ задолженности с учётом размеров долга и причин его возникновения. Анализ должен завершиться распределением всех должников по различным условным группам в зависимости от степени вероятности возврата долга. Это позволит предприятиям подбирать наиболее целесообразные меры воздействия на должников с учётом конкретной ситуации т.к. необходимо помнить о социальной значимости услуг.

В сложившейся ситуации представляется также целесообразным формирование общей для предприятий ЖКХ базы данных «долговых историй» абонентов по аналогии с базой кредитных историй, которые используются в банковской системе. Это не только позволит принимать более обоснованные решения при реструктуризации долгов или выборе мер воздействия, но и даст возможность объединить усилия предприятий ЖКХ в этом направлении их деятельности, что открывает дополнительные пути решения проблемы.

Практика последних лет показала, что наиболее действенным средством воздействия на должников является отключение должников от канализации или водоснабжения. Наиболее широко для этого применяется метод «Аква-стоп», который стал возможен благодаря

устройствам «Спрут» и «Зигзаг», разработанным специалистами компании «Полтавоводоканал». Устройства работают по принципу медицинского зонда: в подвале обрезают трубу общего стояка и туда запускают зонд, оснащенный видеокамерой. На экране телевизора работники водоканала определяют, где расположен ввод в квартиру неплательщика и ставят в нём заглушку, перекрывающую ввод. При этом интересы других жителей дома не страдают. Применение данных приборов показывает, что приезд в город бригады по отключению сразу повышает уровень проплат и сокращает задолженность на 15-20%. Однако следует помнить, что здесь есть свои технические сложности и, кроме того, нельзя забывать о высокой социальной значимости данных услуг.

Представляется, что расширение арсенала методов воздействия на должников и применение его на основе индивидуального подхода позволит снизить дебиторскую задолженность с минимальными отрицательными социальными последствиями.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАХОДІВ У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В.І. АБСЛЄШОВ, канд. техн. наук

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net*

Для впровадження ефективних енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві необхідне створення комплексної економічно обґрунтованої програми енергозбереження, яка повинна враховувати наступні фактори:

- при плануванні комплексу енергозберігаючих заходів необхідна їх ієрархічна побудова відповідно питомим значенням для підсумкового ефекту;
- енергозберігаючі заходи повинні застосовуватись поетапно;

- при застосуванні самих простих і недорогих енергозберігаючих заходів їх темп впровадження буде високим, а складних заходів – низьким;

- при визначенні можливості використання енергозберігаючих заходів слід розглядати як існуючі будівлі, так і будівлі, що проектуються;

- енергозбереженню може сприяти ліквідація старих будівель і споруд з низькою енергетичною ефективністю та значним фізичним і моральним зносом;

- проектування і будівництво нових сучасних будівель і споруд з ефективним використанням енергії, з застосуванням всіх можливих ефективних економічно обґрунтованих енергозберігаючих заходів;

- з метою підвищення економічної ефективності енергозберігаючих заходів, вони обов'язково повинні застосовуватись всякий раз, коли існуючі будівлі і споруди підлягають капітальному ремонту або реконструкції;

- систематичне комплексне застосування ефективних енергозберігаючих заходів при технічній експлуатації будівель і споруд;

- при проектуванні і будівництві нових сучасних будівель і споруд, капітальному ремонті або реконструкції існуючих будівель і споруд важливо обирати їх будівельні конструкції та інженерне обладнання таким чином, щоб не лише економити енергію, але й забезпечити високу надійність і незначні експлуатаційні витрати, що створює довготривалий економічний ефект;

- значна економія енергії досягається при оптимізації та ефективній координації будівельних конструкцій та інженерного обладнання будівель;

- важливою частиною моніторингу енергозберігаючих заходів є необхідні процедури технічної експлуатації будівель і контролю, що повинні визначати ефективні і неефективні заходи, виникнення проблем, складнощів і недоліків;

- постійне економічне стимулювання, направлене на підтримку ефективних енергозберігаючих заходів, які хоч і мають значний строк окупності, але вигідні суспільству в цілому;

- необхідність мати інформаційні, демонстраційні і навчальні програми;
- контроль за достовірністю інформації, яка розповсюджується;
- забезпечення необхідних консультацій з енергозберігаючих заходів; слід зазначити, що деякі власники, менеджери, консультанти, фахівці, споживачі іноді не мають достатньої інформації о сучасних енергозберігаючих заходах;
- для технічного розвитку перспективного ефективного інженерного обладнання будівель необхідне здійснення системних науково-дослідних розробок і експериментів енергозберігаючих технологій з метою удосконалення і зниження витрат, це потребує значного обсягу робіт у вигляді теоретичних досліджень, технічних експериментів і випробувань, аналізу та інспекцій;
- розробка сучасних методів вимірювання і комерційного обліку спожитої енергії, методів оцінки і вибору енергозберігаючих заходів, інструкцій з технічної експлуатації енергетично ефективного інженерного обладнання;
- помилки в оцінці ефективності енергозберігаючого інженерного обладнання і недостатня кваліфікація персоналу, зайнятого його технічною експлуатацією, суттєво впливають на ефективність економії енергії.

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ, ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ; ЙОГО ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

проф. Т.П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук; В.А. ЩЕЛКУНОВА
*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net*

Фінансовий лізинг – це лізинговий договір, в якому передбачено виплату впродовж терміну дії договору суми, що дорівнює повній амортизації устаткування та частки прибутків від його використання, а лізингоотримувач набуває права викупу

устаткування за залишковою вартістю або повернення його чи укладання нового договору.

Основні переваги лізингу:

1. Лізинг дає можливість використання нових високих технологій без значних додаткових капіталовкладень. Лізинг дозволяє спочатку випробувати машини чи обладнання, а потім закуповувати їх;

2. В лізингу лише обладнання є предметом застави без будь-якого додаткового забезпечення, що суттєво збільшує доступність нового обладнання. Також лізинг можна оформити набагато швидше та простіше, ніж традиційну позику. Це актуально для машин сезонного використання, де період повністю збігається з часом експлуатації;

3. Лізингові платежі відносяться на собівартість продукції в повному обсязі, що знижує оподатковуваний прибуток;

4. Комерційні банки, що займаються лізинговими операціями мають всі переваги, властиві лізингу;

5. Лізинг як активна форма кредитування посилює конкуренцію між банками та лізинговими компаніями, знижує вплив на позичковий відсоток, що стимулює приплив капіталів у виробничу сферу;

6. Лізинг надає користувачам ряд переваг, зокрема, таких: уникнення залучення кредитів для придбання техніки, використання зекономлених за рахунок лізингу коштів на інші цілі, прискорене освоєння взятої в лізинг техніки за допомогою спеціалістів лізингодавця, скорочення термінів організації виробництва нової продукції, за рахунок придбання нової техніки, забезпечення її налагодження та сервісного обслуговування;

Основні недоліки лізингу:

1. Якщо підприємство є виробником основних фондів, для нього передбачено ряд правил, щоб займатися лізинговою діяльністю. Ця процедура особливо складна для підприємств, що першочергово виготовляють основні фонди для власних потреб і не передбачають, що в подальшому вони будуть передані у фінансову оренду. Правильніше було б спростити цю процедуру для укладення договору фінансового лізингу.

2. У фінансовий лізинг не може бути передано нематеріальні активи, корпоративні права, сировину, матеріали, цінні папери. Також на законодавчому рівні встановлено додатковий перелік об'єктів, що не можуть бути предметом договору фінансового.

3. Лізинг, як форма інвестування є досить ризиковою справою. Існує ступінь невизначеності майбутнього результату і можливі втрати лізингової компанії, а від цього залежить її кінцевий результат. Перерахуємо специфічні ризики, що виникають у ході діяльності установ, що займаються лізинговими операціями: фінансові ризики; ризик несплати лізингових платежів; проєктні ризики; майновий ризик, пов'язаний з втратою, пошкодженням предмета лізингу; ризик неповернення предмету лізингу..

Особливістю лізингу є те, що це доволі дорога форма майнового кредиту, оскільки лізингоодержувач має сплачувати лізингодавцеві сумарні платежі, що значно перевищують вартість об'єкта лізингу, до того ж передбачено авансовий платіж у розмірі 2-42% вартості об'єкта лізингу.

На думку автора використання фінансового лізингу для відтворення основних фондів на МЕТ є не вигідним саме через високу вартість такої операції. Після переходу країни до ринкової економіки така форма фінансування була актуальною, через брак коштів у держави та нестабільності банків. Та на теперішньому етапі розвитку України потрібно шукати більш дешеві кошти фінансування відтворення основних фондів.

СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

К. В. ВЛАСЕНКО, І. В. ПОКУЦА

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
lightye@bigmir.net*

Сучасний процес реформування галузі житлово-комунального господарства (ЖКГ) в Україні характеризується значним збільшенням

приватних суб'єктів господарювання і потребою у розробці ефективних систем управління, які б відповідали умовам галузевого розвитку.

Українське ЖКГ потребує значних капіталовкладень, але має обмежені можливості доступу до фінансових ресурсів, насамперед, через нестачу бюджетних коштів. Виникає необхідність залучення приватного капіталу на ринкових умовах, тому галузь ЖКГ потребує впровадження нових механізмів стимулювання інвестиційної діяльності та ефективної системи їх регіонального забезпечення. Особливу увагу у вирішенні даних проблем необхідно приділити житловій сфері – одній з провідних сфер ЖКГ країни, яка має особливе соціально-економічне значення.

Недоліки в організаційно-фінансовому механізмі розвитку житлового господарства (ЖГ) в першу чергу відбиваються на технічному стані житлового фонду. Зокрема, в Харківській області переважна частина (70%) житла збудована до 70-х років минулого століття і потребують ремонту або реконструкції. Фактичні асигнування з міського бюджету на їх капітальний ремонт не перевищують 16% від потреби. В цілому по країні приблизно 0,6% житлового фонду (близько 60,7 тисяч багатоквартирних будинків комунальної власності) є аварійними й такими, що повністю вичерпали свій ресурс. На межі повної зупинки перебуває ліфтове господарство.

Існуюча державна система обслуговування не може запропонувати чогось нового в обслуговуванні житла. Так, 65% опитаних громадян не задоволені роботою житлово-експлуатаційних контор (ЖЕКів), дві третини ніколи не звертаються до них, всі поточні ремонти роблять самостійно. Радикальна реорганізація взаємин у системі ЖКГ спричинює необхідність появи альтернативи ЖЕКам. Умови проживання значно поліпшаться, якщо буде створено ринок з надання ЖК послуг, виникне конкуренція щодо права укладення договорів на утримання житлового фонду.

Найбільш перспективні напрямки розвитку ЖГ у розрізі вищевказаної проблеми полягають у створенні об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), приватних підприємств з утримання житлового фонду (ПП), підприємств Служби

єдиного замовника (СЄЗ). Створення ОСББ і недержавних форм обслуговування житла відповідає інтересам як мешканців, так і місцевих органів влади. Особливо важливо те, що змінюється структура фінансування державного житлового фонду.

З метою вирішення проблеми незадоволення мешканцями якістю та своєчасністю надання послуг і їх вартістю, пропонується створення ОСББ. Їх діяльність в Україні закріплена Законом України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», згідно з яким ОСББ - це юридична особа, створена власниками приміщень для сприяння використання їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та загального майна.

Основна діяльність ОСББ полягає у здійсненні функцій, що забезпечують реалізацію прав власників приміщень на володіння та користування спільним майном, належне утримання будинку і прибудинкової території, сприяння членам об'єднання в отриманні ЖК та інших послуг відповідної якості за обґрунтованими цінами та виконання ними своїх зобов'язань, пов'язаних з діяльністю об'єднання.

Створення ОСББ має деякі переваги: підвищується зацікавленість, відповідальність і, як наслідок, ефективність управління спільною власністю, поліпшується ЖК обслуговування; створення в будинку юридичної особи сприяє вдосконаленню договірних відносин та розвитку конкуренції у галузі ЖКГ; завдяки фінансовому контролю та прозорості використання коштів зростає кількість сумлінних платників; обрання на конкурсній основі виконавців житлово-експлуатаційних послуг покращить якості утримання будинку та скоротить загальні витрати; фінансування першого після передачі на баланс ОСББ капітального ремонту будинку за кошти попереднього балансоутримувача; можливість отримання кредиту на проведення ремонтів, встановлення лічильників, облаштування прибудинкової території; після прийому будинку на свій баланс можливість здати в оренду допоміжні приміщення і скерувати ці кошти на покращення технічного стану житла.

У той самий час ОСББ мають певні недоліки, такі як: на початку діяльності ОСББ витрати на утримання будинку можуть бути достатньо великими, окрім «індивідуальних» витрат, кожний власник повинен покрити витрати, пов'язані з «спільною власністю»; проблеми

з оформленням у спільну власність прибудинкову територію; будь-який ремонт будинку проводиться за рахунок мешканців будинку; підвищення витрат на утримання будинку може привести до підвищення квартплати.

Не дивлячись на це, формування відповідального власника житла визначено одним із пріоритетних напрямків житлово-комунальної політики України і сьогодні спостерігається стійка тенденція збільшення кількості ОСББ. Як повідомляє Міністерство з питань ЖКГ станом на 1 серпня 2010 року в Україні сформовано 11 144 ОСББ, більше 900 з яких - в цьому році. Програмою реформування та розвитку ЖКГ у 2010 році поставлене завдання збільшити кількість ОСББ до 11 215 одиниць.

Але невідповідність встановлених тарифів фактичним витратам на проведення даних робіт, що призводить до збиткової діяльності ПП, а також сплата ПДВ у розмірі 20%, яка не дає можливості ані для розвитку та збільшення виробничих можливостей, ані для акумулювання матеріально-фінансових ресурсів у зв'язку з постійним вилученням активів із фінансово-господарської діяльності. Підприємства саме у даній сфері повинні мати податкові пільги або використовувати понижуючі відсоткові коефіцієнти, що дозволить вивільнити грошові кошти на ремонт та відновлення ЖГ.

Ще одним із пріоритетних напрямків реформування житлового господарства може бути здійснення реорганізації сучасної мережі ЖЕКів у СЄЗ, що працюватиме на засадах договорів з кожним власником житла у багатоквартирних будинках, в яких досі не створено ОСББ, та здійснюватиме управління та обслуговування житлово-комунального комплексу, бухгалтерський супровід комунальних платежів, укладення договорів про комунальне обслуговування з підрядними організаціями тощо. У Донецькій області Програмою реформування житлово-комунального господарства області передбачається передача комунального житла в управління СЄЗ, які можуть бути як комунальними, так і приватними. Нині із 28 міст області у 17 створені СЄЗ (61%). Протягом наступного року планується створення СЄЗ у кожному місті.

Незважаючи на те, що усі форми управління мають певний досвід свого практичного застосування, в Україні вони й нині

наштовхуються на різні проблеми, які породжуються дефіцитом бюджетного фінансування, недосконалістю нормативно-правової бази, політизацією економіки, непоінформованістю населення, багатополарністю державної податкової і тарифної політики та багато чим іншим. Слід підкреслити, що реформування житлового господарства не відбудеться, доки всі питання не вирішаться на державному рівні. Якщо не зробити термінових заходів, не визначити ясний механізм управління та фінансування, це призведе до неконтрольованої аварійності у житловій сфері. Наявність ефективного власника дозволить демонополізувати житлове господарство та забезпечить надання якісних супутніх послуг.

ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ МЕХАНИЗМОВ СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСОВ ПРИ ЭКСПЛУАТАЦИИ ЖИЛЫХ ЗДАНИЙ

И.С. БАЛАНДИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

Iren81@bk.ru

Из общего объема энергопотребления строительным комплексом около 90% расходуется на эксплуатацию зданий. Наибольшим энергопотреблением характеризуются жилые здания – 50-55%, несколько меньшим – 35-45% – промышленные здания, а на долю гражданских зданий приходится около 10%. В жилищном и гражданском строительстве резервы энергоресурсосбережения составляют примерно 10-15%. Для жилищного фонда одной из главных задач энергоресурсосбережения является снижение эксплуатационных расходов. Проблема минимизации затрат на строительство и эксплуатацию жилья – одна из важнейших в современной жилищной политике.

Первый подход - поощрение управляющих жилищных организаций проводить малозатратные энергоресурсосберегающие мероприятия. Реализация этого подхода состоит в развитии работы по внедрению приборного контроля и учета и оценке эффекта от ее

выполнения. Исходить при этом следует из того, что объем финансирования для оплаты энергоресурсопотребления, который изначально (при отсутствии приборов учета) соответствует установленному уровню оплаты нормативного объема потребления, на следующий год после установки прибора учета должен быть равен исходному значению, а затем постепенно, по заранее установленной схеме начнет снижаться.

Второй подход заключается в стимулировании и продвижении инвестиционных проектов ресурсосбережения. Данный подход предполагает, что управляющие жилищные организации обеспечивают высококвалифицированную эксплуатацию зданий и оказание необходимых коммунальных услуг на основании долгосрочного договора с собственником жилищного фонда. При таком подходе экономический и социальный эффект от реализации комплекса мер по повышению энергоресурсоэффективности делится в пропорциях, оговоренных заранее в рамках договорных отношений. Такая схема требует более длительного срока выполнения работ, чем один год. Реализация ее с организационной и финансовой точек зрения более сложна и многогранна, однако она позволяет заинтересовать всех участников процесса в получении максимального экономического эффекта.

Реализация предложенных подходов приведет к значительному повышению экономической эффективности затрат при налаживании учета энергопотребления на объектах жилищной сферы. Это произойдет благодаря использованию в планировании затрат нормативов энергоресурсопотребления и коммерческого применения приборов контроля и учёта. Решается также задача оптимизации и устойчивого снижения финансовых расходов на энергоресурсоснабжение за счет внедрения экономических механизмов управления жилищным фондом. В первую очередь речь идет об установлении реальных договорных и конкурентных отношений, внедрении в договорные отношения механизмов стимулирования деятельности управляющей жилищной организации по достижению конкретных результатов энергоресурсосбережения при соблюдении всех стандартов качества предоставляемых услуг.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЖКГ УКРАЇНИ

Д.О.УСТИНОВ

*Київський національний економічний університет ім. Вадима
Гетьмана*

*03680, Україна, м. Київ, пр-т Перемоги, 54
dust85@inbox.ru*

Виходячи із сучасної економічної ситуації, що склалась в Україні, владі необхідно забезпечити стійке функціонування житлового сектора, що дасть змогу задовольняти житлові потреби населення без істотної участі центральної влади та використання значних обсягів бюджетних коштів. Роль держави повинна бути обмежена регулюванням відносин в сфері здійснення прав на нерухомість у житловій сфері, встановленням будівельних норм і правил та основних принципів місторегулювання.

Органи місцевого самоврядування повинні відповідати за утримання і використання муніципального житлового фонду, функціонування та розвиток регіональних об'єктів комунального господарства, створення умов для житлового будівництва.

Проблеми перехідного періоду вимагають участі державної влади як через вдосконалювання законодавчої та нормативно-правової бази в житловій сфері і стимулювання проведення на місцях ряду організаційних заходів, так і через безпосереднє використання засобів державного бюджету для вирішення ключових завдань.

На державному рівні повинні здійснюватися такі заходи: формування нормативно-правової та методологічної бази проведення державної житлової політики і перетворень у сфері ЖКГ; інформатизація процесу збору, аналізу, обробки та зберігання інформації щодо стану ЖКГ; забезпечення житлом за рахунок коштів державного бюджету окремих категорій громадян, визначених законодавством; проведення роз'яснювальної кампанії серед населення; забезпечення моніторингу перетворень у житловій сфері з метою аналізу ситуації, узагальнення позитивного досвіду;

координація діяльності державних замовників і виконавців заходів реформи.

На рівні органів місцевого самоврядування повинно здійснюватися: розвиток житлового законодавства, пов'язаний з реалізацією законодавства на відповідній території; проведення перетворень у житлово-комунальній сфері та намічених заходах з урахуванням місцевих особливостей і передового досвіду. Серед програмних заходів щодо вдосконалювання законодавчої та нормативно-правової бази найбільш важливими є внесення змін у закони “Про питну воду та питне водопостачання ” і “Про теплопостачання”, а також розробка нормативних документів, пов'язаних з удосконалюванням процедур тарифного регулювання підприємств комунального господарства – природних монополістів. Організаційні заходи повинні бути спрямовані на реформування економічних відносин у галузі з метою забезпечення ефективного використання наявних фінансових ресурсів, а також на залучення приватних інвестицій. Основна частина програмних заходів повинна бути реалізована на регіональному та муніципальному рівні при методичному і технічному сприянні на рівні державної влади.

Перехід до цільової адресної допомоги громадянам через механізм житлових субсидій та істотне зростання потреби в коштах на надання житлових субсидій при переході до бездотаційного функціонування об'єктів ЖКГ потребує вдосконалювання механізму обліку цих потреб у рамках реформування міжбюджетних відносин, створення інформаційної системи платежів і субсидій. Повинна бути визначена можливість прямої участі державного бюджету у фінансуванні реалізації програми житлових субсидій і визначені оптимальні механізми такої участі. У сфері керування житловим фондом повинне бути завершене розмежування функцій власника житлового фонду і функцій професійного управління та обслуговування. Фактично, монополія на послуги з управління житловим фондом, повинна бути зруйнована. Необхідно припинити практику, коли органи місцевого самоврядування в особі своїх структурних підрозділів виконують господарські функції по керуванню житловим фондом. Необхідно також внести ясність у балансову приналежність житлового фонду, що сьогодні, як правило,

перебуває на балансі муніципальних організацій, у тому числі і його приватизованій частині. Основна частина житлового фонду буде передаватися на баланс товариств власників житла. Повинен бути реалізований комплекс заходів по підвищенню привабливості створення товариств власників житла та інших об'єднань власників.

У короткий термін необхідно завершити перехід до реальних договірних відносин між всіма учасниками ринку послуг з управління житловим фондом і його обслуговуванням. Необхідно забезпечити рівний доступ підприємств всіх форм власності на ринок цих послуг на конкурсній основі. Конкурси по керуванню житловим фондом і його обслуговуванням повинні бути публічними й проводитися із заздалегідь відомою періодичністю.

Таким чином, для рішення основного завдання в області розвитку житлово-комунального господарства необхідно здійснити: демонополізацію управління та утримання житлового фонду, забезпечення рівних конкурентних умов для всіх суб'єктів господарювання при наданні житлових послуг; створення стійких бездотаційних механізмів фінансування утримання житлового фонду і комунальної інфраструктури при забезпеченні соціального захисту населення з низькими доходами виходячи із установлених єдиних стандартів субсидування громадян; посилення можливостей населення впливати на обсяг та якість надаваних ЖКП; припинення перехресного субсидування тарифів на комунальні послуги для різних груп споживачів; впровадження ефективних методів регулювання діяльності підприємств-природних монополій; забезпечення прозорості та прогнозованості процедур зміни тарифів; сприяння становленню системи професійної підготовки управляючих ЖФ, розробці і впровадженню методологічної бази такого роду діяльності; впровадження енергозберігаючих технологій у ЖКГ; забезпечення інвестиційної привабливості галузі для приватних капітальних вкладень на основі вдосконалювання тарифного регулювання й ефективного використання платежів за надавані послуги, створення умов для впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій; розробку нормативно-правової бази для залучення інвестицій, у тому числі у формі концесій, на розвиток об'єктів комунальної інфраструктури, а також залучення кредитних

ресурсів, у тому числі зовнішніх позик по програмах міжнародних фінансових організацій; вирішення проблеми накопиченої дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств ЖКГ, створення механізмів, що не допускає її виникнення в майбутньому.

1. Амосов О.Ю. Сучасні проблеми тарифної політики в ЖКГ// Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.87 – К.:Техніка, 2009. – С.208-212.

2. Біла С. Роль держави у реформуванні ЖКГ України // Вісник Національної академії державного управління-2005-№2, С.150-158.

3. Системы финансирования жилищного для стран с переходной экономикой: принципы и примеры/ Европейская экономическая комиссия. – Нью-Йорк; Женева: ООН, 2005. – 109с.

4. Лега Ю.Г., Качала Т.М., Четцова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 219 с.

КОГЕНЕРАЦІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

А. С. РЯБЧЕНКО, С.М. ГЕРАЩЕНКО, І. В. ПОКУЦА
*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
pokutsa@ukr.net*

Енергозбереження – один з напрямків трансформації національного виробництва України, що є стимулом для подальшого розвитку економіки держави. Нацагентство з питань забезпечення ефективного використання енергоресурсів України розроблено «Державну цільову економічну програму енергоефективності на 2010-2015 рр.», в рамках якої виділено 910 млн. грн. на фінансування проектів по поліпшенню енергоефективності, зокрема 203 млн.грн. для Міністерства житлово-комунального господарства. Вплив світової фінансово-економічної кризи привів до погіршення стану житлово-комунальних підприємств, на що в першу чергу впливає подорожчання

енергоносіїв, а також зниження добробуту і платоспроможності населення.

Тому, особливо останніми роками, підприємство теплопостачання м. Харкова КП «Харківські теплові мережі» проводить інтенсивну політику по впровадженню енергозберігаючих програм і технологій. Одним з пріоритетних напрямків енергозбереження в теплоенергетиці є використання автономних когенераційних установок (КГУ), в результаті впровадження яких можливе вирішення проблеми забезпечення споживачів недорогим теплом і електроенергією без додаткового, фінансово витратного будівництва нових ліній електропередачі і теплотрас. Окрім цього, функціонування КГУ забезпечить вирішення наступних завдань:

- скорочення витрат на закупівлю електроенергії і покриття власних потреб за рахунок устаткування приблизно на 70%. Зменшення частки енергії в собівартості продукції дозволяє істотно збільшити конкурентоспроможність продукту (в Україні вона коливається від 10% до 70%, що в 5-10 разів вище за світовий рівень);

- зниження рівня викидів при використанні ефективного і прогресивного первинного двигуна. У відповідність з умовами Кіотського протоколу передбачені «механізми гнучкості», що дає можливість державі або окремим господарюючим суб'єктам на їх території продавати або купувати квоти на викиди парникових газів на національному, регіональному або міжнародному ринках;

- ефективне використання первинної енергії палива;

- підвищення культури виробництва;

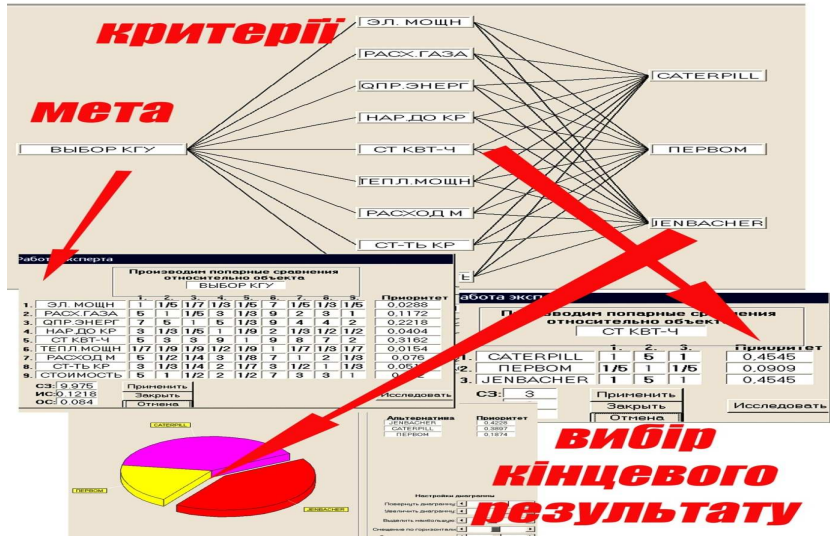
- при експлуатації традиційних (парових) електростанцій, у зв'язку з технологічними особливостями процесу генерації енергії, велика кількість виробленого тепла йде в атмосферу через конденсатори пари, градильні і т.п. Значна частина цього тепла може бути утилізована та використана для задоволення теплових потреб. Це підвищує ефективність з 30-50% для електростанції до 80-90% в системах когенерації;

- отримана механічна енергія також може використовуватися для підтримки роботи допоміжного устаткування, такого як компресори і насоси.

Існує потреба у виборі найбільш ефективної методології

економічного обґрунтування і вибору найбільш доцільних проектів. Метод Аналізу Ієрархій (МАІ) – математичний інструмент системного підходу до складних проблем ухвалення рішень. Аналіз проблеми ухвалення рішень у МАІ починається з побудови ієрархічної структури, яка включає мету, критерії, альтернативи та інші дані чинники, які впливають на вибір. Ця структура відображає розуміння проблеми особою, яка ухвалює рішення. Для комп’ютерної підтримки МАІ існує безліч програмних продуктів: MPRIORITY 1.0, T-CHOICE тощо.

Етапи МАІ: MPRIORITY 1.0

Зразок поетапного проходження Методу аналізу ієрархій

Таким чином, енергозбереження, впровадження нових технологій, які потребують менших витрат енергії та коштів, повинні бути основним напрямом подальшого розвитку народного господарства України. У реалізації інноваційних енергоефективних проектів необхідно керуватися новітнім методологічним апаратом ухвалення рішень, наприклад, Методом аналізу ієрархій.

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЖИТЛОВО – КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІСТ

О.Б. БАБАЄВСЬКА

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м.Харків, вул.Револуції, 12
elena-8707@mail.ru*

Сучасне місто можна охарактеризувати як складну соціально – економічну систему, галузі якої взаємодіючи між собою забезпечують його життєдіяльність та сприяють підвищенню якості життя населення, що проживає в ньому.

Сьогодні, забезпечення інтенсивного соціально – економічного розвитку українських міст неможливе без урахування можливостей та потенціалу підприємств житлово-комунальної галузі, адже вони надаючи послуги з тепло- та енергопостачання, водопостачання, водовідведення, комунально-побутового обслуговування є основою нормального функціонування кожного підприємства та комфортного життя мешканців міста.

Однак, в сучасних економічних умовах підприємства житлово-комунального господарства (ЖКГ) знаходяться у скрутному становищі. Така ситуація зумовлена наступними причинами:

- нестача фінансових ресурсів;
- високий рівень морального та фізичного зносу виробничого обладнання підприємств;
- неощадливе використання комунальними підприємствами своїх фінансових, матеріальних та трудових ресурсів;
- недосконала тарифна політика;
- проведення неефективної політики державними та місцевими органами влади стосовно реформування та модернізації сфери житлово - комунального господарства.

Таким чином, перед підприємствами галузі постає завдання з розробки та впровадження заходів щодо забезпечення їх беззбиткового функціонування, технічного переозброєння та підвищення якості житлово-комунальних послуг.

Для покращення фінансового стану, забезпечення оптимального та раціонального використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, оновлення виробничих фондів виникає необхідність у стратегічному плануванні, яке базуватиметься не лише на поточних потребах підприємства, а і на аналізі його зовнішнього і внутрішнього середовища та прогнозуванні розвитку його діяльності на довгострокову перспективу, включатиме інвестиційні та інноваційні складові.

Стратегічне планування діяльності підприємств дозволить реалізувати поставлені цілі з урахуванням можливостей та перспектив розвитку, скоординувати діяльність усіх підрозділів підприємства в напрямку підвищення ефективності його функціонування, оптимізувати ресурсний потенціал підприємств. [3]

Загалом стратегічне планування являє собою комплекс дій та рішень, керівництва підприємства, що спрямовані на досягнення поставлених цілей.[2]

Впровадження в практику стратегічного планування діяльності підприємств потребує розробки спеціальних методичних рекомендацій, що будуть містити в собі етапи розробки стратегічних планів з урахуванням особливостей функціонування підприємства, методику розрахунку основних показників діяльності підприємства та ін.

Загалом можна визначити такі основні етапи стратегічного планування діяльності підприємств ЖКГ:

- визначення основної мети діяльності підприємства. Слід зазначити, що мета має бути конкретною, досяжною, вимірювальною, гнучкою та мати часові строки;
- аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з метою визначення факторів, що впливають на його діяльність і розробки заходів щодо подолання негативних факторів та підтримки розвитку тих факторів, що сприяють покращенню діяльності підприємства;
- розробка альтернативних напрямків розвитку діяльності підприємства;
- оцінка та вибір напрямку розвитку підприємства відповідно до його можливостей та потенціалу;

- впровадження обраної стратегії діяльності;
- контроль за реалізацією стратегії.

Отже, можна підсумувати, те що в умовах інтенсивного розвитку міст перед підприємствами житлово-комунальної сфери постає завдання з підвищення ефективності свого функціонування. Для цього необхідно розробити та впровадити комплекс організаційних, економічних та технічних заходів, що базуватимуться на аналізі потенційних можливостей та загроз діяльності підприємства, включатимуть інвестиційну складову і будуть чітко відображені у стратегічному плані свого розвитку.

1.Обговорення проекту Програми реформування житлово-комунального господарства // www.minjkg.gov.ua

2.Басалай С. И. Механизмы управления финансовыми ресурсами корпорации. – М.: "ТДДС Столица-8", 2001. – 166 с.

3.Кравцова Л.В. Стратегічне планування розвитку підприємств житлово – комунального господарства // Вісник Хмельницького національного університету - 2009 - №3 – с.125 - 127

ЗБАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ НА РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

А.Ю. БЕРЕЖНА, канд. екон. наук

Регіональне відділення ФДМУ по Полтавській області

36000, Україна, м. Полтава, вул.Леніна, 1/23

О.І. СЛАВУТА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

slavuta@ic.kharkov.ua

Розвиток системи ринкових економічних відносин супроводжується великою кількістю пов'язаних з цим проблем, серед яких актуальними є проблеми збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів та держави при одночасному забезпеченні ефективності функціонування житлово-комунального господарства і якості надання послуг. Виконання державою та органами місцевого самоврядування соціальних зобов'язань

безпосередньо пов'язано із забезпечення громадян та інших споживачів якісними послугами комунального господарства, які мають відповідати соціальним стандартам, та суттєво впливає на розвиток економічних взаємовідносин в державі. Будь які зміни в системі фінансового забезпечення, управління, організації процесу надання житлово-комунальних послуг мають насамперед враховувати можливі соціальні наслідки, регіональні особливості та практично завжди підпадають під вплив державних важелів регулювання. За таких умов впровадження радикального удосконалення державної тарифної політики у житлово-комунальній сфері, визначення шляхів позитивних зрушень у фінансовому оздоровленні галузі вимагає глибоких наукових досліджень.

Метою діяльності підприємств житлово-комунального господарства є надання якісних послуг споживачам (щодо забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилых приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил) за умови забезпечення належного рівня ефективності господарської діяльності. Відносини, що виникають між виробниками, споживачами у процесі створення, надання та споживання житлово-комунальних послуг, регулюються спеціальним законодавством. Важливою є задача узгодження, збалансування інтересів учасників – суб'єктів відносин (органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, власників, виробників, виконавців та споживачів житлово-комунальних послуг) в межах правових інститутів, що регламентують ці взаємовідносини та організація системи прав, обов'язків, мотивації, підзвітності учасників, також правил, процедур ухвалення, виконання рішень у житлово-комунальній сфері.

Кожному з учасників відносин на ринку житлово-комунальних послуг властиві як основний інтерес, так і локальні інтереси, що стосуються конкретних сфер ведення бізнесу, які можливо об'єднати у “дерево інтересів” на кшталт “дерева цілей”. На нашу думку, головною метою узгодження інтересів учасників має бути забезпечення якості житлово-комунальних послуг (як сукупності нормованих характеристик житлово-комунальних послуг, що визначає їх здатність задовольняти встановлені або передбачувані потреби споживача

відповідно до законодавства). Механізм узгодження інтересів учасників-суб'єктів включає правові норми, що регулюють взаємовідносини між учасниками, розподіл прав та обов'язків, реалізацію і захист прав учасників, моніторинг та контрольні заходи. На узгоджувальні процедури та механізми на ринку житлово-комунальних послуг впливають:

- значення послуг для споживачів (визначається споживчими характеристиками послуг, часткою комунальних платежів у бюджеті середньостатистичної сім'ї, низькою кореляцією між динамікою тарифів на житлово-комунальні послуги та середніх доходів на 1 людину тощо);

- монопольне становище комунальних підприємств на ринку послуг (визначається традиційним статусом підприємств на ринках природних монополій та на суміжних ринках у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання, водовідведення);

- система важелів регулювання діяльності підприємств з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (ліцензування господарської діяльності, контроль за дотриманням ліцензійних умов, встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, встановлення технологічних норм, нормативів, правил, типових договорів тощо);

- нерівність учасників-суб'єктів відносин (органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, власників, виробників, виконавців та споживачів житлово-комунальних послуг), що проявляється відсутністю зворотного зв'язку між споживачем та виконавчими структурами органів місцевого самоврядування як замовниками послуг.

Умовно відносин на ринку жилого-комунальних послуг можна представити у вигляді трикутника зв'язків між споживачем, підрядником або виконавцем та замовником: споживачами делегуються органам місцевого самоврядування функції щодо вибору підрядника; останні як замовники послуг мають діяти в інтересах громадян та територіальної громади в цілому при виборі виконавця послуг, але часто надають перевагу підприємствам комунальної форми власності; підрядники надають відповідні послуги споживачам, отримуючи плату за встановленими тарифами. Відсутність зворотного

зв'язку між споживачем та замовником комунальних послуг має негативні наслідки (відсутність альтернативи при виборі надавача послуг, недосконала система моніторингу, оцінювання якості послуг тощо). Організація процедур надання житлово-комунальних послуг споживачам передбачає укладання договорів між сторонами з визначенням істотних умов, прав, обов'язків тощо. Нерівність сторін, що закладена в типових угодах по наданню послуг, обумовлює можливість порушення прав по відношенню до добросовісних споживачів при масових відключеннях. Питання відшкодування споживачам завданої моральної шкоди за незаплановані масові відключення не піднімається з різних причин, в тому числі із-за низької правової культури населення. Рівень сплати за спожиті послуги не є стовідсотковим, а примусове стягнення заборгованості ускладнюється довго тривалістю судових процедур та проблемами звернення боргу на майно боржників. Практика списання боргів за строком давності, відміна штрафних санкцій (пені) за несвоєчасні розрахунки призводить до погіршення фінансового стану підприємств та не стимулює споживачів щодо розрахунків за послуги. Наслідками неузгодженості інтересів учасників є соціальна напруга, недовіра владним структурам, апатія громадян, порушення принципів, що декларуються Конституцією, низька ефективність господарської діяльності комунальних підприємств, додаткові потреби фінансових ресурсів з бюджету у вигляді адресних субсидій споживачам, відсутність зацікавленості потенційних інвесторів, занепад галузі тощо.

Враховуючи існуючі проблеми на ринку житлово-комунальних послуг, можливо визначити пропозиції щодо заходів, які сприятимуть збалансуванню інтересів учасників на ринку житлово-комунальних послуг:

- проведення тендерних (конкурсних) процедур на отримання права надання послуг (умовами конкурсу мають бути: фіксовані тарифи, режим роботи, договірні умови із споживачами, оновлення інфраструктури тощо), попередня робота по інвентаризації активів комунальних підприємств, передача в оренду об'єктів інженерної інфраструктури переможцю тендеру з обов'язковими інвестиційними зобов'язаннями;

- посилення обов'язків органів місцевого самоврядування щодо моніторингу, контролю за діями надавачів послуг, особливо комунальних підприємств;
- перерозподіл повноважень між центральною та місцевою владою по визначенню тарифів на житлово-комунальні послуги та запровадження механізмів соціального захисту окремих категорій громадян в частині оплати комунальних послуг;
- запровадження системи контролю якості комунальних послуг та посилення відповідальності сторін на ринку житлово-комунальних послуг.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

О.С. ВАВРИЧУК

*Тернопільський національний економічний університет
46020, Україна, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
oksana.vav@mail.ru*

Житлово-комунальне господарство України залишається сьогодні у вкрай незадовільному стані. Ця соціально значима ланка економіки потребує негайного реформування. І, насамперед, це стосується фінансування галузі.

Система фінансування житлово-комунального господарства (ЖКГ), яка існувала за часів СРСР в ринкових умовах господарювання є неприйнятною і неефективною, вона не може забезпечити ні інтереси держави, ні інтереси населення.

Як свідчить зарубіжний досвід і, зокрема, практика постсоціалістичних країн дієвим механізмом фінансування ЖКГ є державно-приватне партнерство. Так, в Росії уже з 1990-х років діють проекти державно-приватного партнерства в сфері водопостачання і очистки стічних вод [1]. Проте особливої актуальності державно-приватне партнерство набуло в останні десять років, причиною чого стало ускладнення виконання державою соціально значимих функцій –

з одного боку та зацікавленість бізнесу у нових об'єктах для інвестування – з другого [2].

На думку більшості вчених, найбільш успішний досвід державно-приватного партнерства напрацьований у Великобританії. Суть державно-приватного партнерства у цій країні полягала в тому, щоб у рамках договорів про державно-приватне партнерство передати приватному сектору функції фінансування (будівництва, реконструкції, експлуатації, управління і т.д.) об'єктів соціально-культурної і виробничої інфраструктури, які перебували в державній власності [3].

З огляду на те, що на сучасному етапі держава неспроможна в повній мірі фінансувати більшість галузей національної економіки, можна зробити висновок, що подальший розвиток ЖКГ в Україні безпосередньо залежить від залучення до процесу фінансування недержавних організацій, здатних мобілізувати додаткові до бюджетних джерел фінансування кошти. Тобто використання механізмів державно-приватного партнерства при фінансуванні ЖКГ.

Сьогодні в Україні є всі умови для реалізації державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві. Прийнято ряд нормативно-правових актів і програм, зокрема, Закони України «Про концесії» від 16 липня 1999 року та «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» від 11 червня 2009 р., Концепція розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві від 16 вересня 2009 р., і нарешті, Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р., який набирає чинності 30.10.2010 р. і усуває останні вагомні перепони на шляху до реалізації в Україні державно-приватного партнерства у сфері ЖКГ.

Таким чином, з боку держави зроблено перші кроки щодо створення нового, багаторівневого механізму фінансування житлово-комунального господарства, який передбачає залучення не лише коштів державного та місцевих бюджетів, а й коштів населення, юридичних осіб різних форм власності та господарювання.

Державно-приватне партнерство зводиться до того, що не держава приєднується до проектів бізнесу, а, навпаки, держава

запрошує бізнес взяти участь у реалізації соціально значимих проєктів. Державно-приватне партнерство застосовується у проєктах, де ресурси приватного сектора використовуються для надання послуг, які традиційно надаються державою зокрема, житлово-комунальних послуг [1].

Держава та приватні інвестори об'єднують свої зусилля та фінансові ресурси для модернізації об'єктів житлово-комунального господарства і відновлення житлового фонду, розподіливши між собою не лише прибутки, які планується отримати від надання житлово-комунальних послуг, а і ризики, пов'язані з діяльністю у цій сфері [4]. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [5] передбачає справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства. Проте, зарубіжні експерти вважають, що на початковому етапі розвитку державно-приватного партнерства держава, щоб подолати страх та невпевненість приватних партнерів, може брати більшу частину ризиків на себе. Але з часом, з отримання необхідного досвіду, розподіл ризиків може ставати більш справедливим. Інакше сама форма партнерства втратить усякий сенс [1].

Як свідчить практика Росії, бізнес з обережністю ставиться до участі в проєктах державно-приватного партнерства через бюрократизацію процедур, потенційні партнери стверджують про високий ризик, пов'язаний з проєктами державно-приватного партнерства через часову довготривалість таких проєктів, яка складає 15-30 років, і можливого зниження їх урядової підтримки на протязі цього терміну [6].

Бюджетний кодекс України [7] від 8.07.2010 р., який набирав чинності 1.01.2011 р. визначає термін «інвестиційна програма (проєкт)», наводить класифікацію кредитування бюджету, яка систематизує кредитування бюджету за типом позичальника та поділяє операції з кредитування на надання кредитів з бюджету і повернення кредитів до бюджету, а також передбачає державні гарантії для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України, які може надавати Кабінет Міністрів України у межах, визначених законом про

Державний бюджет України та місцеві гарантії, які можуть надаватися за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної міської ради для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України, що належать до комунального сектору економіки, розташовані на відповідній території та здійснюють на цій території реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є розвиток комунальної інфраструктури або впровадження ресурсозберігаючих технологій, що знижує ризик фінансування проектів ЖКГ.

На наш погляд, на основі практики країн, де державно-приватне партнерство займає чільне місце при фінансуванні проектів у житлово-комунальному господарстві, в Україні потрібно створити ряд інституційних структур, які б сприяли практиці поширення і використання передового досвіду державно-приватного партнерства у ЖКГ.

1. Кашин Сергей. Не в дружбу, а в госслужбу // Секрет фирмы. – 2005. – № 30(117). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=862040>

2. Государственно-частное партнёрство [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org>

3. Амуниц Д.М. Государственно-частное партнёрство. Концессионная модель совместного участия государства и частного сектора в реализации финансово-экономических проектов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cultinfo.ru/cultura/2006-04/partnerstvo.htm#00>

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві»: за станом на 16.09.2009 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1184-2009-%F0>

5. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1.07.2010 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 160 – Орієнтир. – № 34. – С. 9-11.

6. Совфед инициирует разработку федерального закона о государственно-частном партнерстве [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.regnum.ru/news/991064.html>

7. Бюджетный кодекс Украины від 8.07.2010 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 151 – С. 9-24.

ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ ПРИ РОЗРОБЦІ АВТОМАТИЧНИХ СИСТЕМ КЕРУВАННЯ ПАРАМЕТРАМИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

А.О.БОБУХ, канд. техн. наук; Д.О.КОВАЛЬОВ

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire205@ukr.net

Підвищення економічної ефективності при розробці автоматичних систем керування параметрами технологічних процесів для системи централізованого теплопостачання (СЦТ) є актуальним науково-технічним завданням державної політики у сфері теплопостачання [1].

З метою підвищення економічної ефективності, надійності експлуатації та вдосконалення СЦТ м. Харкова були проведені пасивні експерименти на її об'єктах.

В результаті проведених досліджень для СЦТ м. Харкова було розроблено ряд алгоритмів та математичних моделей для вдосконалення керування параметрами технологічних процесів СЦТ [2-4].

Для підвищення економічної ефективності, надійності експлуатації та вдосконалення об'єктів СЦТ м. Харкова було розроблено функціональні схеми автоматизації технологічних процесів [5] (з реалізацією відповідних систем автоматичного керування і використанням математичних моделей для керування параметрами технологічного процесу) із застосуванням сучасних контрольно-вимірювальних приладів та засобів автоматизації, зокрема мікропроцесорних контролерів.

Розроблена вдосконалена система автоматичного керування температурою змішаного теплоносія після індивідуального теплового пункту в систему опалення впроваджена в технологічному процесі комунального підприємства «Харківські теплові мережі» та дозволяє на 10-15% підвищити їх економічну ефективність.

1. Закон України «Про теплопостачання»: за станом на 2 вересня 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіційне видання. – К.: Парламентське видавництво, 2005. – 25с.

2. Бобух А.А., Ковалев Д.А. Разработка системы диагностики аварийных ситуаций объектов централизованного теплоснабжения / Коммунальное хозяйство городов: Науч.– техн. сб. Вып. 84. – К.: Техніка, 2008. – С. 167 – 172.

3. Ковалев Д.А. Экономия тепловой энергии в системе централизованного теплоснабжения / Энергосбережение Энергетика Энергоаудит. – 2009. – № 4 (62). – С 63 – 69.

4. Ковалев Д.А. Некоторые аспекты экономии тепловой энергии в закрытой системе централизованного теплоснабжения / Энергосбережение Энергетика Энергоаудит. – 2009. – № 7 (65). – С 19 – 23.

5. Бобух А.А., Ковалев Д.А. Усовершенствование объектов системы централизованного теплоснабжения и повышения эффективности их эксплуатации / Коммунальное хозяйство городов: Науч.– техн. сб. Вып. 93. – К.: Техніка, 2010. – С. 404 – 407.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ МЕТ УКРАЇНИ

С.В. ТЕЛЯТНИК

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
telyatniks@yandex.ru*

Сучасні стандарти життя зумовлюють зростання потреб населення в більш швидкому, але в той же час зручному і безпечному транспортуванні. Із зростанням обсягів перевезень та кількості транспортних засобів посилюється негативний вплив міського транспорту на навколишнє середовище і безпосередньо на людину. На сьогодні в багатьох країнах Європи та в США проводиться активна робота з розвитку транспорту загального користування. В зв'язку із заторами і високою вартістю паркування в великих містах і мегаполісах індивідуальний транспорт використовується з метою переміщення до зупинки міського пасажирського транспорту.

Пріоритетом транспортної політики сучасного великого міста стає розвиток перевезень громадським транспортом, а саме електричним, оскільки він є екологічно чистим та безпечним видом транспорту. Реалізація такого вибору можлива за рахунок заходів з організації виняткового руху міського громадського транспорту, зокрема шляхом обмеження доступу на певні території та контролю за паркуванням індивідуальних транспортних засобів.

В сучасних умовах і найближчому майбутньому показником соціальної ефективності функціонування вітчизняних підприємств міського електричного транспорту повинна виступати якість послуг, що надаються, на основі прийнятих для споживачів цін. Отже, стратегія розвитку міського громадського транспорту повинна бути спрямована на досягнення високої економічної ефективності роботи вітчизняних транспортних підприємств, зростання якості перевезень та забезпечення екологічної безпеки міст.

Сучасний стан міського електричного транспорту є кризовим, що негативно позначається на якості транспортних послуг. З кожним роком якість транспортного обслуговування населення міст погіршується. Високий рівень фізичного і морального зносу основних фондів міського транспорту, зокрема рухомого складу, суттєво знижують рівень якості перевезень. Збитковість, низька інвестиційна привабливість, невизначеність джерел фінансування інноваційного оновлення технічної бази громадського транспорту не дозволяють повною мірою задовольнити транспортні потреби населення міст та призводять до зниження рівня безпеки перевезення пасажирів. Якісний рівень транспортного обслуговування відстає від вимог населення.

Однією з головних стратегічних цілей підприємств міського електричного транспорту на сучасному етапі є забезпечення населення високоякісними транспортними послугами. Для підвищення якості перевезень міським громадським транспортом необхідно забезпечити впровадження та функціонування на підприємствах систем управління якістю послуг як ефективного інструменту досягнення рівня якості, який відповідатиме світовим стандартам.

Соціально-економічний ефект від впровадження систем управління якістю на міському транспорті полягає у підвищенні комфортності та безпеки перевезень пасажирів, покращенні умов праці

працівників, більш ефективному використанні рухомого складу, в економії матеріальних та трудових ресурсів при проведенні ремонтів рухомого складу. Дослідження транспортних систем великих міст країни дає можливість зробити наступний висновок: перевізники функціонують не узгоджено як між собою, так і стосовно споживача – населення міста. Неврегульованість ринку міських пасажирських перевезень негативно позначається на фінансовому стані підприємств громадського транспорту та на якості послуг.

Тобто пріоритетними напрямками розвитку міського електричного транспорту є: забезпечення безбиткового функціонування підприємств, оновлення технічної бази; покращення якості надання транспортних послуг і організації перевезень пасажирів, організація ефективного управління підприємствами МЕТ.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ И РЕФОРМИРОВАНИЯ ГОРОДСКОГО ЭЛЕКТРИЧЕСКОГО ТРАНСПОРТА

В.Ф. ДАЛЕКА, А.М. СОСИПАТРОВ, д-р техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

dalekavf@ukr.net, sosipatrov@ukr.net

В последние десятилетия в городах Украины наблюдаются процессы, приводящие к существенному усложнению управления транспортным комплексом (падение объемов пассажироперевозок, прежде всего наземным городским электротранспортом (ГЭТ), появление многочисленного льготного контингента пассажиров, стремительная автомобилизация, отсутствие координации между видами транспорта и развитием производительных сил). Происходит "сворачивание" системы экологичного наземного ГЭТ: демонтируются трамвайные пути, ликвидируются депо. Линии ГЭТ зачастую дублируются маршрутами частных автоперевозчиков, работающих по другим "правилам"; в этой сфере отсутствует эффективный контроль со стороны органов местного самоуправления и органов государственной власти.

Актуальным является внесение ряда изменений в действующее законодательство, разработка и принятие нормативно-правовых актов, направленных на поддержку подотрасли, а именно:

1) обеспечение механизма реализации норм Закона Украины «О городском электрическом транспорте» относительно дальнейшего приоритетного развития ГЭТ;

2) регламентация работы частных перевозчиков на участках, общих с трассами маршрутов (линий) ГЭТ;

3) усовершенствование механизма стимулирующей госбюджетной поддержки ГЭТ, в т.ч. Закона Украины «О государственной поддержке»;

4) гармонизация национальных стандартов и нормативных документов в сфере функционирования общественного транспорта с директивами ЕС.

Меры по совершенствованию городских транспортных систем:

- пересмотр транспортных схем городов с формированием рациональной маршрутной системы при учёте спроса населения;

- внедрение единой транспортно-социальной платёжной карты;

- формирование мультимодальных систем общественного транспорта;

- взаимное согласование расписаний движения разных видов транспорта;

- создание условий для удобной пересадки в транспортных узлах;

- активизация выполнения органами местного самоуправления функций заказчика услуг по перевозке пассажиров согласно требованиям Закона при установлении в полном объёме договорных отношений с перевозчиками.

Обеспечение безубыточного функционирования предприятий ГЭТ:

1. Полное возмещение из госбюджета потерь доходов предприятий ГЭТ от установления тарифов на проезд, уровень которых не покрывает расходов по перевозке пассажиров, а также от перевозок льготного контингента или внедрение адресных выплат этим гражданам на осуществление поездок.

2. Увеличение собственных доходов предприятий ГЭТ путём:

- устранения дублирования частными автоперевозчиками линий ГЭТ;
- регулирования заказчиком транспортных услуг предельных уровней тарифов на проезд у различных перевозчиков;
- повышения эффективности сбора платы за проезд;
- внедрения системы автоматического учёта поездок пассажиров, в т.ч. льготных, и оплаты проезда с использованием бесконтактных смарт-карт;
- разработки системы дифференцированных тарифов в зависимости от суммы предоплаты, дальности поездки, периода суток, дня недели и т.п.;
- увеличения поступлений от размещения рекламы на транспорте, аренды помещений, предоставления других дополнительных услуг.

3. Уменьшение операционных расходов предприятий ГЭТ путём:

- оптимизации численности персонала;
- выделения объектов социальной сферы;
- повышения качества техобслуживания и ремонта объектов ГЭТ;
- повышения энергоэффективности, оптимизации объёмов предоставления транспортных услуг и увеличения эксплуатационной скорости.

Меры по техническому перевооружению предприятий ГЭТ:

1) обоснование выбора типов подвижных единиц, состава новейшего оборудования для технического перевооружения предприятий ГЭТ, расчёт необходимых объёмов бюджетного финансирования;

2) обновление парка трамвайных вагонов и троллейбусов, исчерпавших свой ресурс, путём закупки отечественного подвижного состава с тиристорно-импульсными системами управления тяговыми двигателями и низким расположением пола с доступом для людей с особыми потребностями;

3) строительство и реконструкция трамвайных и троллейбусных линий с применением новейших технологий, конструкций и специальных частей;

4) создание автоматизированной системы диспетчерского управления на базе спутниковых навигационных технологий;

5) применение устройств обеспечения приоритетного движения трамвайных вагонов и троллейбусов на регулируемых пересечениях;

6) внедрение программы капремонта трамвайных вагонов с модернизацией, предусматривающей применение энергоэффективного оборудования;

7) организация капитального ремонта спецтехники предприятий ГЭТ;

8) создание системы учёта потребления электроэнергии на тягу.

Местным органам исполнительной власти, органам местного самоуправления следует инициировать размещение социальной рекламы экологичного ГЭТ, проведение социологических опросов по тематике транспортного обслуживания. Наиболее важные решения об организации пассажироперевозок нужно принимать после их обсуждения в СМИ и общественных слушаний.

Начинать следует с пилотного проекта,— это проверенный мировой практикой способ показать общественности эффективность, высокое качество транспортного обслуживания и возможность развития. В Харькове это может быть модернизация трамвайной линии, связывающей Алексеевский жилмассив с Южным вокзалом, или Салтовский жилмассив с районом ХТЗ.

ПРО НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ МЕТ НА РІВНІ РЕГІОНУ

С.В. ДВОРКІН, С.В. ТЕЛЯТНИК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

telyatniks@yandex.ru

Міський електричний транспорт формує основу транспортної системи розвиненого міста. Його розвиток визначає містобудівельні перспективи, його екологічне становище. На даний момент міський

електричний транспорт стикається з наступними базовими проблемами:

- високий ступінь зносу основних фондів МЕТ, особливо рухомого складу;
- незадовільне фінансове становище, здебільшого викликане низьким рівнем фактичних перерахуваннями на користь МЕТ дотацій, пов'язаних з перевезеннями пільгового контингенту;
- суттєвий рівень конкуренції з боку приватних перевізників, що використовують автомобільний транспорт;
- низький рівень оплати праці працівників МЕТ;
- недостатнє врахування фактору МЕТ при ремонті та реконструкції шляхів та регулюванні транспортних потоків;
- скорочення інфраструктурних об'єктів МЕТ та ін.

Досвід зарубіжних країн (Франція, США, Німеччина та ін.) підказує, що розвиток економіки вимагає розвитку мережі МЕТ. Це дозволяє суттєво покращити екологічний стан міста, особливо в центральних районах, владнати транспортну проблему, частково зняти негативні соціальні наслідки розмежування з точки зору рівня доходів.

Ті проблеми, що викладені вище, пов'язані здебільшого з фінансовими чинниками:

- практична відсутність державного та місцевого фінансування капітального ремонту та коштів для оновлення рухомого складу;
- часто не вигідні або важкі умови надання кредитів та лізингового фінансування оновлення рухомого складу;
- регіональні диспропорції у формуванні місцевих бюджетів, перенесення значної питомої ваги фінансування МЕТ на місцевий бюджет;
- пріоритет короткострокових фінансових чинників розвитку міста над соціальними та еколого-економічними;
- низька соціальна захищеність робітників ЖКГ в цілому.

Звідси можна виділити наступні основні завдання реформ в галузі МЕТ на рівні регіону:

- пошук альтернативних шляхів фінансування оновлення рухомого складу, колії та контактної мережі;

- підвищення прозорості вибору шляхів фінансування МЕТ на місцевому рівні, особливо великих інвестиційних проєктів;
- організаційна реформа управління МЕТ, особливо в частині врахування інтересів МЕТ при розвитку транспортної інфраструктури міста;
- зниження собівартості перевезень;
- подолання негативних наслідків монопольного становища підприємств МЕТ та ін.

З точки зору середньострокової перспективи реформа МЕТ на рівні регіону має підвищити престижність роботи на підприємстві МЕТ, зберегти (відновити) та розширити маршрутну мережу хоча б на рівні 2004р.

Кінцевими результатами реформи повинні бути: скорочення витрат електроенергії на 25%; впровадження стандартів енергоефективності на 100% підприємств міського електричного транспорту; підвищення рівня заробітної плати робітників МЕТ до середнього за країною; збільшення питомої ваги перевезень МЕТ до 75%.

Основними принципами реформи МЕТ повинні бути:

- підвищення самостійності підприємств МЕТ;
- перехід до беззбиткової роботи;
- енергозбереження, використання енергозберігаючих технологій;
- залучення територіальної громади до вирішення основних питань функціонування МЕТ;
- забезпечення рівності конкурентних умов для функціонування МЕТ у транспортній мережі.

В цілому розвиток МЕТ знизить транспортну втому мешканців міста, знизить екологічне навантаження, отже частково забезпечить стабільність та сталість розвитку міста. Це узгодить інтереси регіону з інтересами держави з точки зору досягнення макроекономічної стабільності, що є базовим принципом Стратегії економічних реформ поточного уряду. Крім того, розвиток пасажирських перевезень проходитиме із зменшенням державного втручання та підвищення конкурентоспроможності міської економіки. Це неодмінно пов'язане з технологічними оновленням МЕТ. Крім

того, такі принципи Стратегії економічних реформ, як досягнення рівності розвитку всіх регіонів країни та необхідність міжнародної співпраці у справі реформ тісно пов'язані з забезпеченням енергоефективності та прозорістю для громадськості джерел фінансування розвитку МЕТ.

З метою реалізації засад реформування в сфері міського електротранспорту на регіональному рівні необхідні наступні зміни у чинних нормативно-правових актах:

- зміни до законів України, якими встановлено право пільгового проїзду у міському та приміському транспорті громадян за соціальною ознакою. Ці зміни дозволяють упорядкувати пільгові пасажироперевезення, створити умови для встановлення механізму їх надання;

- зміни до статті 11 Закону України «Про міський електричний транспорт», якими передбачено запровадження Типового договору про організацію надання послуг з перевезень міським електротранспортом (трамваєм, тролейбусом) для удосконалення взаємовідносин між підприємствами міського електротранспорту та органами місцевого самоврядування, стимулювання підприємств міського електротранспорту до більш ефективної роботи.

Крім того, з урахуванням вимог енергоефективності підприємств міського господарства пропонується включити умови з енергоефективності у Стандарт Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Послуги міського електричного транспорту. Показники якості» СОУ 60.2 – 3363588 – 0002:2006. На наш погляд, показники якості послуг МЕТ, викладені у даному галузевому стандарті, слід було доповнити такими, як, наприклад:

- група показників відповідності сучасним вимогам містобудування: щільність мережі пасажирського суспільного транспорту, зручність підходу до зупинок і місць пересадження пасажирів;

- група показників якості роботи персоналу підприємства МЕТ: ввічливість персоналу, кваліфікація водіїв транспортних засобів.

ОЦІНКА ЯКОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ «ЯКІСНИХ ЦИКЛІВ»

проф. Т.П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук; М.В. ДАЛЕКА
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net

Проблема якості є дуже актуальною і складною, потребує комплексного підходу до її вивчення, бо якість роботи підприємства виходить на перший план в умовах розвитку ринку транспортних послуг.

В 1994 році Бернаром Аверу, розроблений Метод „якісних циклів” (CYQ), що включає основні показники якості з точки зору інтересів споживача, і лежить в основі європейського стандарту EN 13816.

Відповідно до цього методу, сертифікація якості обслуговування розглядається, з одного боку, як чинне продовження певних внутрішніх стандартів, що застосовувалися і раніше, а з іншого боку, - як своєрідний знак якості, відповідний сучасним загальноєвропейським стандартам.

Стандарти, норми, система сертифікації NF Service - все це похідні від методу CYQ.

Задача цього методу полягає у роз'ясненні ролі різних учасників транспортного обслуговування при їх взаємодії. Особливість методу – у визначенні сфери діяльності різних учасників забезпечення та оцінки якості (в основному, перевізників і пасажирів), не зіткнувши їх між собою. Перевагою цього методу є створення основи для реалізації ініціатив з урахуванням очікувань пасажирів і можливостей перевізника. В результаті наявний стандарт якості, чітко визначений в об'єктивному і суб'єктивному відношенні (тоді як в попередніх моделях така диференціація не проводилась).

Цикл якості полягає в наступному:

По-перше (пасажирів та їх очікування). У кожного пасажирів наявні свої власні очікування, пов'язані з видом транспорту і рівнем обслуговування на ньому.

По-друге (компанія, яка надає послуги). Компанія повинна гарантувати, що пропонована якість не буде розходитися із суб'єктивним сприйняттям споживачів: **сприйнятою якістю**. У разі, якщо для того чи іншого виду послуг результати діяльності будуть дуже відрізнятися від сприйнятої якості, потрібно визначитись чи то з'явилися спотворення в системі визначення рівня якості, чи то споживачі не помітили докладених компанією зусиль.

Причина успіху методу СҮQ і його результатів полягає в тому, що він дозволив конкретизувати стандарти якості обслуговування, які потрібно пропонувати і постійно тримати в полі зору очікування і представлення споживачів про транспортні послуги, тобто діяти виходячи з отриманих результатів. Крім того, завдяки періодичній повторній оцінці необхідного стандарту якості, метод дозволяє не відставати від очікувань споживачів (пасажирів).

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА

В.В. ВЕЛИЧКО, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

vvel.consult@gmail.com

Сучасне місто є складним комплексом підприємств і організацій різних галузей економіки, що створюють важливий фактор підвищення рівня добробуту населення та зростання якості людського потенціалу. Будь-яке підприємство знаходиться і функціонує в міському середовищі. Кожна дія усіх без винятку підприємств можлива тільки в тому випадку, якщо середовище допускає його здійснення. Зовнішнє середовище є джерелом, що забезпечує підприємство ресурсами, необхідними для підтримки його внутрішнього потенціалу на належному рівні, але ресурси зовнішнього середовища небезмежні та на них претендують багато інших підприємств, що знаходяться в цьому ж середовищі. Тому завжди існує можливість того, що підприємство не зможе одержати потрібні ресурси з зовнішнього середовища. Це може

послабити його потенціал, і привести до багатьох негативних для підприємства наслідків.

Пасажи́рський транспорт, як елемент транспортної інфраструктури міста, виконує важливу соціальну функцію – щодня забезпечує трудове, побутове і культурне життя міста, тому має бути максимально доступним для всіх верств населення з погляду розміру плати за проїзд. Проте при сучасному підході, як показує досвід переважної більшості міст світу, суспільний міський пасажирський транспорт як економічна система не може бути рентабельним оскільки має високу капітало- і трудомісткість. Вирішальним чинником, що забезпечує функціонування або розвиток як галузі в цілому, так і кожного окремого підприємства міського пасажирського транспорту, є наявність в їх стратегічному і тактичному користуванні ресурсів, і, перш за все, в найбільш універсальній формі – фінансових ресурсів.

Виконання необхідних обсягів транспортної роботи прямо залежить від рівня фінансування, тобто процесу забезпечення транспортного підприємства фінансовими ресурсами, що поновлює раніше проведені витрати та створює необхідний резерв для майбутніх обґрунтованих витрат періоду для забезпечення необхідного обсягу і якості перевезень, здійснення програми розширеного виробництва, підтримки і вдосконалення власної соціальної сфери.

Аспекти організації транспортного обслуговування населення міст представляються актуальними саме сьогодні, оскільки відбувається переоцінка ролі місцевих органів влади в проведенні соціальної політики, перегляд принципів фінансування об'єктів соціальної сфери, переосмислення місця споживача в оцінці якості послуг, що надаються йому.

Фінансовий результат господарської діяльності підприємства пасажирського транспорту визначається сумою отриманих доходів від основної та інших видів діяльності (у будь-якій формі, включаючи бюджетну дотацію), і витратами на його функціонування.

Транспортна політика України, як і подальші шляхи розвитку транспортних систем, визначаються корінними змінами в економіці країни. Розпад звичних господарських зв'язків, обвальна лібералізація цін, значне зниження доходів, недоліки податкової системи і ряд інших

чинників ще більш погіршили і без того важке положення транспортних підприємств.

Ліквідація системи державного планування централізованих капіталовкладень привела до різкого скорочення інвестиційної активності, зменшилися обсяги нового будівництва, нових об'єктів. В Україні парк рухомого складу останніми роками практично не оновлюється, що погіршує його технічний стан.

Все це свідчить про руйнування власної виробничо-технічної бази міського пасажирського транспорту, яка свого часу була основою його функціонування і розвитку. Аналогічний стан з коліями і контактною мережею. У більшості міст капітальні ремонти об'єктів путнього господарства практично не виконуються, і як наслідок, близько 25 % цих об'єктів знаходиться в аварійному стані.

Проблеми джерел і форм фінансування як операційної діяльності, так і капітальних витрат на розвиток пасажирського транспорту актуальні і для країн із стійко функціонуючою економікою, оскільки витрати підприємства не в змозі покрити власними доходами. В Україні фінансування витрат підприємств міського пасажирського транспорту має властиві істотні недоліки. Так, в більшості випадків некоректне визначення обсягів бюджетних асигнувань як на операційну діяльність, так і на розвиток підприємств. Проведений аналіз показав, що у ряді міст України поширеним є виділення бракуючих обсягів фінансування на експлуатацію за фактично проведеними витратами, в інших - тільки залежно від фінансової можливості міського бюджету.

Законодавством України передбачена можливість дії договірних стосунків між містом і транспортним підприємством. В цьому випадку визначається розрахунковий обсяг робіт і, відповідно, їх фінансування, перераховується частка відшкодування витрат за рахунок збору виручки, а недолік засобів компенсується з міського бюджету. При цьому в згаданій вище методиці, що визначає такий порядок, не знаходиться місця договірним платежам підприємств – можливих замовників транспортних послуг. Можна припустити, що ці платежі додаються до від'ємника з розрахункової суми доходів. Але в цьому випадку незалежно від змін в самих об'ємних показниках розміри фінансування залишаються незмінними. Дійсно, будь-яке

збільшення зборів і договірних платежів зменшує суму бюджетної дотації. Проте така організація фінансування може бути прийнятною, якщо доповнити її деяким регулюючим механізмом з урахуванням застосування диференційованого тарифу на підприємствах міського пасажирського транспорту. Навряд чи можна вважати прийнятним різні варіанти транспортного податку з фізичних осіб, більш виправданим є транспортний податок з юридичних осіб. Проте практика інших країн показала, що рано чи пізно транспортний податок перестає бути цільовим, розчиняється в загальній масі місцевих податків і інших надходжень до муніципального бюджету і стає одним з варіантів бюджетної дотації, що виділяється транспортному підприємству при наявності можливості.

Уникнути цього можна, якщо виділити окремим законодавчо захищеним рядком витратної частини міського бюджету кошти, призначені для фінансування міського пасажирського транспорту або, що надійніше, створити цільовий - транспортний фонд. Функція транспортного фонду, повинна полягати в тому, щоб акумулювати всі грошові надходження, призначені для фінансування діяльності міського пасажирського транспорту, отже, може бути використана багатоканальна система фінансування. Засоби цього фонду слід направляти як на фінансування капітальних витрат, так і операційних. Що стосується капітальних витрат, пов'язаних із закупівлею і капітальним ремонтом рухомого складу, реконструкцією тягових підстанцій і колій, будівництвом нових ліній міського пасажирського транспорту, то вони повинні фінансуватися за рахунок коштів міського бюджету. Оскільки транспорт є функцією міста і, місто повинне створити умови функціонування транспорту, природно, він повинен її фінансувати. Транспортні підприємства відповідно до планів розвитку повинні направляти замовлення в муніципальні органи влади, у відповідності, з якими муніципалітет направляє необхідні кошти до транспортного фонду, тим самим, забезпечуючи можливість оновлення рухомого складу, реконструкцію інженерних споруд і комунікацій, будівництва нових ліній. Використання запропонованої моделі стабілізує діяльність підприємств пасажирського транспорту та припускає зниження дотацій міста на покриття операційних витрат транспортних підприємств.

МІЖНАРОДНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТ

Н.В. ВОДКА, С.В. ДВОРКІН, С.В. ТЕЛЯТНИК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

telyatniks@yandex.ru

Для розвитку міського електричного транспорту в Україні необхідне вивчення міжнародного досвіду функціонування цієї галузі в умовах ринку.

Формування ринкових відносин у сфері пасажироперевезень у країнах Західної Європи прямо залежить від характеру відносин між транспортними компаніями і владою, на які впливає безліч факторів. Найбільш важливий з них - міра комерційної свободи, що надається транспортним компаніям. Вирішальними факторами в досягненні органами влади основних цілей своєї політики є маршрути, розклад руху і плата, пасажирів за проїзд. Саме ці фактори визначають рівень транспортного обслуговування населення і значно впливають на комерційну діяльність транспортних компаній. Якщо вони визначаються органами влади, то компанії майже не мають можливості вплинути на дохід, а в праві впливати лише на витрати. Мова йде про підвищення інтенсивності використання рухомого складу. Проте рішення часто обмежується умовами дорожнього руху і негативно впливає на якість транспортного обслуговування. Дана політика нерідко приводить до розбіжностей між транспортними і соціальними цілями, що ставлять перед собою органи влади, зв'язаних з комерційною діяльністю транспортних компаній.

У більшості країн існує налагоджена система, для якої характерне обмеження конкуренції автобусним, трамвайним або залізничним обслуговуванням. Проте, останнім часом спостерігається тенденція до збільшення конкуренції на право керування обслуговуванням - наприклад у Данії, Швеції, планується контрактна система на керування транспортними мережами у Франції. Така політика дає органам влади переваги при конкуренції, а також право, визначати головні параметри керування суспільним транспортом.

Австрія. Основним принципом організації суспільного транспорту в Австрії є видача федеральним Урядом транспортної компанії спеціальної ліцензії. Розклад руху, маршрути і плата за проїзд, як правило, визначаються компанією і підлягають офіційному затвердженню. Ліцензії можуть бути надані будь-якій транспортній компанії, що виконує передбачені законодавством вимоги, що стосуються керування транспортом і можуть бути відібрані у випадках незадовільного виконання компанією своїх обов'язків. Транспорт широко використовується, як для масового перевезення пасажирів, так і для туристичної діяльності.

Бельгія. У кожному з регіонів Бельгії існує єдине транспортне управління, що укладає контракти з транспортними компаніями, що забезпечують транспортне обслуговування пасажирів. На підставі підписаних контрактів компанії складають розклад руху і встановлюють плату за проїзд, що повинні бути затверджені регіональним органом влади.

Франція. Організаційна схема міського суспільного транспорту Франції визначена положеннями Закону від 1982 р., і базується на розподілі функцій, пов'язаних з організацією й експлуатацією. Керування і фінансування міського суспільного транспорту здійснюється місцевими органами влади, а його експлуатація передбачає створення компетентних органів керування. Органи влади, як правило, здійснюють у своїй зоні фінансування інфраструктур.

Німеччина. В організації суспільного транспорту в західній частині Федеративної республіки Німеччина застосовується система ліцензування, що контролюється Урядом на різних рівнях. Ліцензії застосовуються до усіх видів транспорту, але термін їхньої дії змінюється в залежності від виду транспорту. Критеріями для надання ліцензій є компетентність компаній і відповідність пропонованих ними послуг транспортним потребам. Ліцензії видаються згідно з державним актом, а не контрактом. Завдяки такому фінансуванню тролейбусний парк Німеччини використовує нові тролейбуси вітчизняного виробництва Мерседес.

Португалія. Керування суспільним транспортом у Португалії здійснюється в основному державними компаніями. У тих регіонах, де

використовуються концесійні контракти, вони підписуються федеральним або місцевим Урядом відповідно типові послуг.

Греція. На всій території Греції керування суспільним транспортом здійснюється державою через місцеві префектури. Система організації єдина для всієї держави. У кожній префектурі і у кожному з 32-х великих міст, за винятком Афін, Тесалонік і Родосу, діють кооперативи компаній. Приватні автобусні компанії надають свої автобуси і водіїв у розпорядження кооперативів, що самі наймають персонал для збору доходів. Між префектурами і кооперативами не існує особливих угод.

Іспанія. Держава у всіх випадках бере на себе відповідальність за забезпечення відповідного рівня розвитку суспільного транспорту і видає ліцензії на керування компаніям, що як правило, є приватними підприємствами.

З нашої точки зору Україні потрібно запозичити для подальшого розвитку досвід європейських країн у впровадженні договірних відносин між державою, підприємствами МЕТ та споживачами.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КП «ХАРЬКОВСКИЙ МЕТРОПОЛИТЕН»

В.А. ЕСИНА, Ю.А. ВАЖЕХА

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
lerik_yes@bk.ru*

Харьковский метрополитен – главная транспортная артерия города. Это комплекс многочисленных инженерных сооружений, которые обеспечивают скоростные безопасные массовые перевозки пассажиров. Ежедневно метрополитеном пользуются более 800 тыс. человек, а с начала эксплуатации было перевезено более 6 млрд. пассажиров.

В результате эффективного управления Харьковский метрополитен стал лидером отрасли, лучшим из метрополитенов СНГ. Именно это предприятие одним из первых в Европе внедрило систему

безопасности движения поездов на основе средств автоматического регулирования скорости с автоматической локомотивной сигнализацией и освоило эксплуатационную работу подвижного состава одним машинистом без помощника. Это позволило без ущерба в решении задач по обеспечению безопасности перевозок высвободить около 150 помощников машинистов электропоездов.

Важное место в наше время занимает проблема создания единой цивилизованной транспортной системы города. Реальное её решение начало воплощаться в жизнь с момента передачи ГП «Харьковский метрополитен» в коммунальную собственность. Таким образом, метрополитен стал базой для создания первого и пока единственного в СНГ единого диспетчерского центра по управлению городским пассажирским транспортом в режиме реального времени с обработкой данных движения городского электрического транспорта и коммерческих автобусных маршрутов для дальнейшей оптимизации городской транспортной системы. Это позволит не только регулировать пассажиропотоки в любой части города, но и оперативно реагировать на качество обслуживания пассажиров введением дополнительных транспортных единиц, построения реальных графиков подачи транспорта в зависимости от наличия пассажиропотока в то или иное время суток и т.д. Это нововведение даст возможность добираться в любую точку года с минимальным количеством пересадок, или и вовсе без таковых. Появится единый электронный билет.

Также планируется внедрение пересадочных узлов для беспрепятственного движения пассажиров по городу. Автоматика, которой будут оснащены пересадочные узлы, сама будет регулировать время высадки и посадки пассажиров, стоимость проезда (в зависимости от дальности поездки), следить за периодичностью движения транспорта. Такая система не только создаст удобства для пассажиров и перевозчиков, но и уменьшит нагрузку на улично-дорожную сеть города, особенно в часы пик.

Стимулов стремиться к активной работе на коммунальном предприятии «Харьковский метрополитен» не так уж много так как затраты на эксплуатацию подвижного состава немалые и не покрываются доходами от перевозок и выплатами из государственного

бюджета. В 2008 году убыток составил 6160,7 тыс. грн., но к 2009 году эта величина сократилась до 2358,8 тыс. грн. в связи с увеличением субвенций, а также определяющее влияние оказало увеличение объема перевозок в 2009 году по сравнению с 2008 на 12 млн. пас. Хотя все еще наблюдается отставание от плана по перевозкам пассажиров на 6724,5 тыс. пас. за 2009 год. все же есть положительная тенденция, которая в перспективе поспособствует внедрению современных технологий и оптимизации транспортной системы города.

Данные изменения приведут к возврату активного использования населением городского электрического транспорта, что значительно упростит передвижение по городу и улучшит его экологическую составляющую.

ЗНОШЕННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ. ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

проф. Т.П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук; В.А. ЩЕЛКУНОВА
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net

Проблема забезпечення нормального обслуговування населення пасажирським транспортом має соціально-економічний характер, а процеси розвитку транспортної інфраструктури, як локальне завдання, спрямовані на виконання глобальної економічної мети.

Для функціонування транспортної системи нагайною проблемою є ефективне відтворення основних фондів.

Відновлення основних засобів є складним механізмом, який включає інтегровану, органічно зв'язану цілісну систему відтворювальних відносин, економічних, організаційних та правових форм і методів господарювання.

Джерелом фінансування простого відтворення основних засобів (заміни зношення основних фондів) є нарахована сума амортизації.

Основними факторами вибору методу амортизації слід вважати:

а) необхідність приведення доходів відповідно до витрат для складання звітності;

б) величину витрат на ведення бухгалтерського обліку;

в) обмеження, що застосовуються до величини амортизаційних відрахувань законодавством.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» суб'єктам господарювання рекомендовано нараховувати амортизацію в бухгалтерському обліку такими методами:

- 1) прямолінійним (рівномірний);
- 2) зменшення залишкової вартості;
- 3) прискореного зменшення залишкової вартості (подвійної залишкової амортизації);
- 4) кумулятивним (суми чисел);
- 5) виробничим (суми одиниць продукції).

Норми амортизації, які використовуються на підприємстві, мають бути економічно обґрунтованими і спрямованими на своєчасне відшкодування основних засобів. Під час їх розрахунку дуже важливо правильно визначити термін використання (експлуатації) основних засобів, який установлюється підприємством при зарахуванні цих об'єктів на баланс. Визначаючи цей термін, слід урахувати такі чинники:

- очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності;
- фізичний та моральний знос, що передбачається;
- правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта
- інші фактори.

Важливим у системі амортизації є методи її нарахування які дають змогу активно впливати на обсяг амортизаційних відрахувань, ступінь концентрації ресурсів у різні періоди функціонування засобів, що дозволяє динамічно підходити до створення основних засобів, ураховувати вплив чинника часу.

Вибір методу амортизації визначається низкою об'єктивних чинників залежно від специфіки виробництва, темпів технічного прогресу, складності та особливостей розрахунків тощо.

Підприємства міського електротранспорту для нарахування амортизації використовують прямолінійний метод. Прямолінійний метод амортизації є простим, наочним, забезпечує рівномірність, стабільні амортизаційні накопичення протягом усього періоду служби.

Але, враховуючи вищевказане, можна зробити висновок, що на підприємствах міського електричного транспорту буде більш доцільним використання різних методів нарахування амортизації не тільки для різних груп, а й, навіть, видів основних фондів.

Так, наприклад, до основних фондів, що не підлягають активному фізичному зносу (тягові електростанції, ремонтні майстерні, диспетчерські пункти, засоби автоматики та зв'язку) доцільним є використання прямолінійного методу. Стосовно рухомого складу, трамвайних колій та контактної мережі – більш економічно обґрунтованим буде використання виробничого методу нарахування амортизації, який розраховується за формулою:

$$A_3 = A_{\text{п.в.}} + A_{\text{кр}}$$

де, A_3 – загальна сума амортизаційних відрахувань за рік, тис. грн.

$A_{\text{п.в.}}$ – амортизаційні відрахування на повне відтворення основного засобу.

Обчислюється:

$$A_{\text{п.в.}} = B * N / 100$$

B – повна вартість тролейбусу (трамвайного вагону);

N – норма амортизаційних відрахувань за рік на повне відтворення;

$A_{\text{кр}}$ – амортизаційні відрахування на капітальний ремонт, тис. грн.

Розраховується:

$$A_{кр} = \frac{П * В * n}{10000 * 100}$$

де, П – натуральний пробіг транспортного засобу за рік, тис. ваг-маш (км);

В – повна вартість транспортного засобу, тис. грн;

П – норма амортизації на 10000 км натурального пробігу.

Цей метод враховує обсягу виконаної роботи (послуг), роль амортизації як джерела нагромадження.

ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ ВАЛОВОГО ТА ЧИСТОГО ДОХОДУ ТА ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Г.С. ЛУК'ЯНЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

Для нормального функціонування кожне підприємство повинно мати надходження грошових коштів та їх витрачання. На підприємствах у сучасній ринковій економіці відбувається безперервний кругообіг товарний і грошовий.

Вони тісно взаємопов'язані і не існують один без іншого.

Товарний кругообіг пов'язаний з поняттям виробництва товару(продукту). В широкому значенні процес виробництва продукту охоплює 4 стадії: власне виробництво, розподіл, обмін, споживання.

Для успішного виробництва повинен бути добре налагоджений відтворювальний процес, а він безпосередньо залежить від кругообігу товарів(продукту) та грошових коштів. Всі ці процеси неможливі без надходження необхідного обсягу грошей - виручки від реалізації.

Оскільки надходження грошових коштів забезпечує не тільки можливість відновлення виробничого процесу, але і дозволяє здійснювати платежі до бюджету, кредитним і страховим організаціям,

інвестувати кошти в інші підприємства, завдання кругообігу грошових коштів є одним з найголовніших для кожної організації.

Основним джерелом надходження грошових коштів(доходом) будь-якого підприємства є виручка від реалізації. Отримана виручка від реалізації перш за все витрачається на покриття спожитих в процесі виробництва матеріальних (МВ) і прирівняних до них витрат(ПМВ), амортизаційних відрахувань (АВ), інших виробничих витрат(ВВі). Різниця між виручкою від реалізації (Вр) і перерахованими матеріальними витратами складає валовий дохід (ВД). Він є важливим якісним економічним показником і виражає новостворену вартість.

$$ВД = Вр - МВ - ПМВ - АВ - Вві$$

Якщо з валового доходу підприємства відняти витрати на оплату праці (ВОП), то отримаємо чистий дохід (ЧД).

$$ЧД = ВД - ВОП$$

Новостворена вартість або валовий дохід є основою формування національного доходу держави.

Новостворена вартість визначається витратами необхідної і додаткової праці (часу). Витрати необхідної праці по своїй величині відповідають вартості відтворення робочої сили і виражаються витратами на оплату праці.

Витрати додаткової праці – вартість відповідна чистому доходу підприємства, тобто чистий дохід - це частина валового доходу за вирахуванням оплати праці.

З чистого доходу проводяться обов'язкові платежі до бюджету (що включаються в собівартість): відрахування по обов'язковому страхуванню, відрахування до цільових фондів, інші платежі.

Якщо з чистого доходу виключити ці обов'язкові платежі, то отримаємо загальний (балансовий) прибуток. У свою чергу, загальний прибуток можна розрахувати і так: виручка від реалізації мінус собівартість.

Загальний (балансовий) прибуток використовується на: податок на прибуток, оплата штрафів, податок на землю і на транспортні засоби.

Прибуток, що залишився, називається чистим і витрачається на: виплату дивідендів, створення резервного фонду, фонду накопичення та споживання.

Виручка від реалізації продукції у відтворювальному процесі матеріального виробництва відіграє важливу роль як одна з ланок нового кругообігу коштів підприємства. За рахунок грошових надходжень від реалізації продукції передовсім відшкодовується вартість матеріальних витрат на виробництво - використаної сировини, напівфабрикатів, матеріалів, електроенергії, палива та ін., а також перенесена частина вартості основних фондів (амортизаційні відрахування).

Таким чином, при надходженні достатньої суми виручки(більше суми витрат) утворюються економічні умови для нового виробничого циклу, створюється загальний прибуток підприємства, який використовується(згідно чинного законодавства) за напрямками, що викладені вище.

Більшість підприємств галузі міського електричного транспорту на протязі останніх років мають перевищення експлуатаційних витрат над виручкою. Тобто фінансовим результатом їх діяльності є збиток. Збитки можуть бути пов'язані як з неналежним веденням господарської діяльності так і з недостатнім фінансуванням з бюджету(надання пільг з пасажироперевезень, на покриття різниці в тарифах, субвенції та ін.).

Для нормального функціонування підприємств міського електричного транспорту необхідно збільшувати внутрішні та зовнішні джерела надходження доходів, при одночасному скороченні експлуатаційних витрат.

Зовнішніми джерелами надходження коштів мають бути:

1. Своєчасне та в повному обсязі надходження асигнувань з бюджетів різних рівнів;
2. Надходження коштів від приватних осіб;
3. Асигнування з централізованих позабюджетних фондів: пенсійний фонд, фонд соціального страхування на випадок безробіття, фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та ін.

Внутрішні резерви збільшення доходів:

1. Зростання обсягів пасажироперевезень, перш за все, за рахунок підвищення експлуатаційної швидкості. Фактично за один і той же час ми збільшуємо пасажиро потоки за рахунок підвищення швидкості, тому росте виручка і відповідно прибуток;

2. Розвиток диверсифікації діяльності підприємств. Наприклад, частину робітників можна звільнити від ремонтних робіт і перевести на новостворену ділянку з платного миття та ремонту інших автомашин та рухомих складів. В даному випадку ми отримуємо дохід від платного пункту технічного обслуговування та від економії на витратах з оплати праці.

ПРОБЛЕМА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

О.Є. БАЗАРНА, проф. Т. П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук
Харківська національна академія міського господарства
61002, Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
Aleksandra-BAE@yandex.ru

В нових економічних умовах господарювання, особливо важливою стає проблема ресурсозбереження, тобто діяльність (організаційна, економічна, технічна, наукова, практична, інформаційна), методи, процеси, комплекс організаційно-технічних заходів і заходів, що направлені на поліпшення використання ресурсів на всіх етапах і рівнях виробничо-господарської діяльності.

Одним з найбільших споживачів ресурсів в Україні, що забезпечує життєдіяльність міст, є житлово-комунальне господарство, на частку якого припадає майже 20% паливно-енергетичних ресурсів. Складовою житлово-комунального господарства є міський електричний транспорт (МЕТ) - один з масштабних споживачів електроенергії в містах. Отже, зменшення витрат енергії на рух трамвайних вагонів і тролейбусів має загальнодержавне значення. Сьогодні втрати енергії в системі електропостачання електротранспорту сягають 25% обсягу споживання. Це обумовлено низьким рівнем технічного стану рухомого складу, обладнання та ін., тому дослідження в цьому напрямку, наукове обґрунтування

необхідності енергозбереження та пошук ефективних енергозберігаючих заходів на підприємствах міського електричного транспорту є важливими й актуальними.

Проблема щодо енергозбереження на транспорті розглянута в роботах таких вчених Далека В.Х., Сороки К. О., Данова К.В., Нема В.К.

Сучасний стан господарювання МЕТ визначається як кризовий. Об'єктивна необхідність подолання кризових явищ на міському електротранспорті, стабілізація роботи підприємств галузі і подальший її розвиток потребують пошуку нових форм і методів господарювання, оптимізації організаційних і функціональних структур, інтенсифікації виробництва, розробки ефективних проектів та організаційних засобів реконструкції, технічного переозброєння підприємств, формування нової ринкової поведінки. Спрямованість підприємств міського пасажирського транспорту на підвищення економічної ефективності, що обумовлена переходом до ринкових умов господарювання повинна базуватися на новій системній концепції ресурсозбереження.

В цілому транспортний комплекс України використовує близько третини загального споживання нафтопродуктів і 5 відсотків загального споживання електроенергії в Україні. При всій різноманітності умов і специфіки роботи різних підгалузей транспортного комплексу ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів загалом є досить низькою.

Відомо, що економія витрат електроенергії на рух лише на 1% складає по Україні 14,41 млн. кВт годин за рік, або близько 60 млн. гривень, тоді як показники енергоспоживання на міському електротранспорті у розвинених країнах менші за вітчизняні на 10-12%. Отже у підприємств МЕТ є великі резерви скорочення витрат.

Незадовільний стан енергетичного господарства на транспорті обумовлений цілою низкою інституційних, економічних, науково-технічних, інформаційно-освітніх та інших причин. Так, серед головних економічних причин – загальні макроекономічні проблеми національної економіки, низький рівень фінансування з державного та місцевих бюджетів на потреби транспорту та загальна нерозвиненість фінансової бази. Загалом в економічно-фінансовій сфері дуже

гострими є такі проблеми, як цінова нестабільність і недосконалість системи ціноутворення на енергоносії, що не дає змоги акумулювати інвестиційні кошти на транспортних підприємствах, а також високі кредитно-банківські ставки та складність отримання середньо- і довгострокових кредитів для здійснення технологічного оновлення та закупівлі високоефективного обладнання.

Головні інституційні проблеми – недостатня розвиненість ринкових відносин у сфері функціонування транспорту, відсутність дієвих економічних стимулів щодо інвестування в основні виробничі фонди та здійснення енергозберігаючих проєктів, слабка координація між окремими підгалузями транспорту, неефективність організації перевезень, недосконалість державного управління та регулювання у сфері енергозбереження, зокрема, на регіональному та місцевому рівнях, а також недостатня увага щодо залучення основних верств суспільства до енергозбереження у транспортному комплексі, відсутність реальних засобів їх стимулювання до раціонального використання палива й енергії.

Науково-технічні проблеми – значна частка низькоефективної техніки та обладнання, що використовується на транспорті, загальний низький рівень застосування передових світових досягнень науки та техніки, обмеженість у використанні сучасних енергоефективних транспортних засобів та енергозберігаючих технологій перевезення, порушення технічних регламентів експлуатації, відсутність необхідних приладів і технічних засобів регулювання енерговикористання та приладів обліку і контролю.

В інформаційно-освітній сфері слід вирізнити досить низький рівень інформування про науково-технічні, організаційні, економічні та інші можливості з енергозбереження у транспортній сфері, недостатній загальний рівень освіченості у цій галузі, відсутність чіткої статистичної інформації про основні види господарської діяльності транспорту, нестача кваліфікованих кадрів, а також досить низька стурбованість населення щодо проблематики раціонального споживання енергоресурсів.

На думку авторів, перш ніж шукати нові шляхи щодо електрозбереження на підприємствах міського електричного транспорту необхідно використати так звані «внутрішні резерви» в

межах підприємства, а саме удосконалити умови експлуатації рухомого складу.

Заходи з енергозбереження треба розробляти на підставі енергетичних паспортів маршрутів, в яких визначаються, крім питомого (на один вагоно-машино-кілометр пробігу енергоспоживання) складові витрат енергії, тобто скільки енергії витрачається на кожну зупинку, на кожний світлофор, на кожну спецчастину контактної мережі, а також сумарні обсяги з усіх факторів енерговитрат на маршруті. Співставленням питомих витрат енергії з питомою (на один вагоно-машинокілометр пробігу) виручкою встановлюються пріоритети в розробці пропозицій щодо зміни умов експлуатації для економії енергії: повна, або на певні години доби, ліквідація зупинок при малому пасажирообігу, зміна циклів світлофорів для мінімізації кількості пусків протягом рейсу, раціональне розташування спецчастин контактної мережі відносно зупинок та світлофорів, гнучка маршрутизація відповідно до коливань пасажиропотоку тощо. Впровадження цих рекомендацій дає економію енергії при незмінних обсягах пасажироперевезень до 8%.

До заходів пов'язаних з експлуатацією рухомого складу електротранспорту, направлених на енергозбереження можна віднести заміну засобів освітлення в салонах вагонів та машин на менш енерговитратні.

Серед інших напрямків енергозбереження на підприємствах міського електричного транспорту слід зазначити такі як використання в міському транспорті нових продуктивних двигунів з більшим охолодження, меншими затратами електроенергії на власні потреби; покращення аеродинамічних показників рухомого складу міського транспорту; здійснення комплексу заходів щодо зниження втрат електроенергії на тягових підстанціях; розробка певних маршрутів для швидкісних трамваїв.

Показником ефективності впровадження заходів щодо енергозбереження має бути зниження питомих витрат на один вагоно (машино)- км пробігу.

Отже, проблема енергозбереження є одним з пріоритетних напрямків державного розвитку і потребує першочергового вирішення, особливо в такій енергоємній галузі, як міський

електротранспорт. Для вирішення цієї проблеми нагальною потребою галузі є технічне переоснащення, подолання збитковості шляхом впровадження новітніх енергозберігаючих технологій та заходів.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РЕКОНСТРУКЦИИ АЭРОПОРТОВ В ГОРОДАХ, ПРИНИМАЮЩИХ ЕВРО-2012

К.Е. ИСАХАНИЯН

Харьковская национальная академия городского хозяйства

610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

axctef@mail.ru

Одна из наиболее актуальных тем на сегодняшний день для Украины - подготовка к Евро-2012, в том числе, реконструкция аэропортов в городах, принимающих чемпионат.

В четырех украинских городах – Харьков, Киев, Донецк, Львов, в которых будут проходить мероприятия Евро-2012, аэропорты сейчас находятся на разных стадиях реконструкции или строительства.

Реконструкция аэропорта в г. Харькове предусматривает сооружение аэровокзального комплекса, модернизацию существующего аэровокзала, модернизацию аэропортовой инфраструктуры. Бюджет – около 42 млн. евро, которые профинансирует DCH Holding. За счет государства будет реконструирован и расширен перрон, построена новая взлетно-посадочная полоса и закуплено необходимое оборудование для посадки. Работы будут профинансированы из госбюджета на сумму более 711 млн. грн.

Новый аэровокзальный комплекс будет иметь площадь около 20 тыс. м² и сможет обслуживать около 650 пассажиров в час. Обновленный перрон будет иметь площадь по разным данным от 120 до 136 до тыс. кв. метров и рассчитан на стоянку 18 самолетов. Длина новой полосы составит 2500 м. Работы по реконструкции перрона начались в сентябре 2009 года. Новую полосу начали строить весной 2010 года.

Новый терминал Харьковского аэропорта был открыт в августе 2010 года. Это первый объект в авиационной отрасли, открытый в Украине к Чемпионату Европы по футболу 2012 года.

Терминал будет обслуживать как международные, так и внутренние рейсы. При этом старый терминал, который находится по соседству, будет работать как VIP-терминал.

Для обеспечения необходимой пропускной способности аэропорта (2,5 тыс. пассажиров в час) во время проведения в Харькове Евро-2012 планируется установить временный реверсный терминал пропускной способностью 1 тыс. пассажиров в час.

Согласно проекту, после завершения реконструкции международный аэропорт Харькова будет способен принимать различные воздушные суда вплоть до самолетов типа Airbus A-320 и Boeing B-737.

Такой же аэровокзал, как «Борисполь», будет в Донецке, но с лучшим покрытием взлетной полосы. Схожая конструкция терминала в Харькове. Достаточно, с точки зрения авиации, оснащен аэропорт во Львове: он может принимать дальнемагистральные суда.

В процессе подготовки аэропортов «Львов» и «Донецк» к приему гостей Чемпионата Евро-2012 планируется реконструкция и удлинение взлетно-посадочных полос, по 3200 м и 4000 м соответственно, реконструкция существующих пассажирских терминалов и строительство новых. Во Львове площадь терминала будет составлять 41350 м. Так же предусматривается строительство открытой автостоянки на 900 мест и крытого паркинга на 400 мест во Львове и паркинг на 600 мест в Донецке. Максимальный пассажиропоток в аэропортах будет составлять 1000 пассажиров в час.

Во Львове на базе деревянного пассажирского павильона и недостроенного международного сектора предполагается создание современного международного терминала для low-cost авиакомпаний, площадью 5000 м², что обеспечит обслуживание 300 пассажиров в час. Так же планируется реконструкция перрона. Бюджет, выделенный государством на выполнение реконструкции и строительства перечисленных зданий и сооружений аэропорта «Львов» – 159 млн. грн. Подготовительные и строительные работы на данном этапе выполнены на 35%.

Работы в аэропорту «Донецк» так же включают строительство искусственного аэродромного покрытия и возведение новой аэродромно-диспетчерской вышки. Реализация проекта позволит создать дополнительные рабочие места. Его строительство обеспечит обслуживание до 5 млн. пассажиров в год. Рядом с терминалом планируется разместить перрон площадью 48 тыс. кв. м. и места парковки техники для наземного обслуживания воздушных судов и общей инфраструктуры. Сейчас уже идет капитальный ремонт аэропортовой гостиницы "Полет". Согласно Государственной целевой программе по подготовке к Евро-2012 общая стоимость проекта реконструкции Донецкого аэропорта составляет 4051,12 млн. грн. Уже на 100% построена искусственная взлетно-посадочная полоса.

В настоящее время ведется работа по реализации ряда проектов, которые позволят существенно повысить уровень обслуживания пассажиров, авиакомпаний и других клиентов аэропорта «Борисполь» в г. Киеве: реконструкция терминала «А», терминала «В», терминала «С», Строительство терминала «D»(новый терминальный комплекс с пропускной способностью 3000 пасс/час-пик), строительство терминала из легких конструкций («F»), площадью 20000м², реконструкция перрона «F», строительство многоэтажного паркинга для автотранспорта пассажиров, строительство автостоянок.

Реконструкции предусматривают приток иностранных инвестиций и развитие малого и среднего бизнеса в Украине. Т.е. активность предпринимателей будет расти, так как инвестиции - это источник экономического роста. Важны здесь так же транспортные возможности.

Необходимо отметить, что реконструированные аэропорты будут способствовать более быстрой интеграции Украины в общеевропейскую экономическую систему. Повысится роль Харькова, Киева, Львова и Донецка в системе европейских воздушных коридоров. Все это непременно положительно повлияет на социально-экономическую жизнь городов и Украины в целом. И несмотря на то, что реконструкция объектов идет с разной скоростью, главное – чтобы они отвечали европейским требованиям.

ОБСТЕЖЕННЯ ПАСАЖИРОПОТОКІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

проф. Т.П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук; М.В. ДАЛЕКА
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net

Для збільшення обсягу пасажирських перевезень, при дотриманні безпеки руху і культури обслуговування пасажирів, необхідно розробити загальну ефективну схему маршрутів міських пасажирських перевезень усіма видами пасажирського транспорту, забезпечивши їх рух у різних напрямках міста. При розробці схеми руху пасажирського автотранспорту необхідно максимально задіяти прилеглі вулиці міста до основних транспортних вулиць, на яких прокладено контактну мережу.

Основними кількісними вимірниками пасажирських перевезень є об'єм пасажироперевезень, пасажиропотік, об'єм транспортної роботи (пасажирообіг), середня довжина поїздки, питома річне навантаження транспортної мережі пасажирями, питоми пасажирообіг.

Характер розподілу пасажиропотоку по маршрутах або ділянках транспортної мережі впливає на використання місткості рухомого складу, що їх обслуговує, і рівень транспортного сервісу належного рівня, що надається пасажиром.

Розрахункові пасажирські перевезення визначають потужність, що вимагається для кожного транспортного підприємства: кількість і типи необхідного для них рухомого складу, кількість і розміри депо і ремонтних баз рухомого складу, потужність системи енергопостачання і т. д. Потужність транспортних підприємств знаходиться в прямій залежності від обсягу освоєваних ними пасажироперевезень. Але, з іншого боку, велика кількість чинників, які впливають на формування транспортних зв'язків, не дає можливості їх точного і всебічного розрахунку.

Будь-яка модель розрахунку базується на обмеженій кількості початкових даних і тому може дати лише приблизне уявлення про очікувані пасажирські перевезення. Тому в діючих транспортних господарствах дані про пасажироперевезення, що потрібні для вирішення завдань планування і оперативного управління рухом за критеріями оптимізації транспортного процесу, отримують методами натурного обстеження в конкретних умовах місця і часу.

Такі обстеження періодично проводять в усіх діючих господарствах міського електричного транспорту для уточнення планів руху, перерозподілу рухомого складу по маршрутах і годинами доби, уточнення маршрутної системи, вирішення питань координації роботи різних видів транспорту, складання планів розвитку транспортної мережі тощо.

Види і методи обстежень пасажироперевезень в діючих транспортних мережах класифікують за характером техніки, тривалості періоду часу, що залучається, широті охоплення транспортної мережі і методиці.

За характером техніки, що залучається, виділяють наступні види обстежень пасажироперевезень :

- 1) активний безперервний автоматичний контроль;
- 2) автоматичний контроль наповнення рухомого складу;
- 3) окомірні рахункові методи
- 4) опитувальні і анкетні методи.

ПІДГОТОВКА ЕЛЕМЕНТІВ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ ХАРКОВА ДО ЄВРО-2012

А.С. РОМАНЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002, Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

romanenko-alina@mail.ru

Транспортна система – одна із складових успіху і неодмінних атрибутів сучасного міста, до якої повинні пред'являтися високі вимоги відносно якості, регулярності і надійності транспортних

зв'язків, збереженню вантажів і безпеки перевезення пасажирів, термінів й вартості доставки.

Особливу актуальність тема набуває напередодні проведення футбольного чемпіонату Євро-2012, який приверне величезний потік іноземних туристів . Розвиток туризму сьогодні практично неможливий без транспортних послуг. Рівень і форми транспортного обслуговування на даний момент не відповідають європейським стандартам.

Основною метою даної теми є вивчення на основі сучасних джерел наукової літератури і статистики особливостей розміщення транспортної мережі м. Харкова і обґрунтування напрямків її майбутнього розвитку при підготовці до Євро-2012.

Теоретичні питання по даній темі висвітлені в роботах таких авторів як В.І.Гук, Шипулін В.Д., Е.Н.Водовозов та ін.

Проблеми і перспективи розвитку по даній темі досліджувалися також на основі статистичних збірок і матеріалів періодичного друку.

Розвиток транспортної інфраструктури міста – один з ключових пріоритетів підготовки Харкова до Євро-2012. Йдеться як про транспорт міжміського повідомлення, включаючи авіаційний, так і про суспільний внутрішньоміський транспорт.

Транспортна мережа Харкова представлена практично всіма видами транспорту: залізничним, авіаційним, пасажирським автотранспортом і електротранспортом. Кожен вид транспорту виконує певні функції в рамках транспортної системи міста, виходячи з техніко-економічних, географічних, історичних особливостей розвитку провізної системи вантажів і пасажирів.

Роль і значення Харківського залізничного вузла обумовлено його розташуванням у мережі залізниць України та обслуговуванням другого за чисельністю населення міста країни. Напередодні Євро-2012 південна залізниця повинна налагодити переміщення іноземних громадян по території України сучасними видами транспорту. Згідно офіційним даним першим швидкісним міжнародним поїздом стане поїзд Харків – Москва. Для зручності пасажирів Південна залізниця реконструює станції Козача Лопань і Тополі, всі платформи на ділянці від Харкова до Козачої Лопані і встановлює на кожній з них систему

навігації. Крім того, в 2010 р. південна залізниця планує закупити два швидкісні поїзди подвійного живлення, які пов'яжуть Харків з Полтавою і Києвом.

Авіаційним транспортом в Харківському регіоні здійснюються вантажні та пасажирські перевезення через міжнародний аеропорт «Харків», який мав одну злітно-посадкову смугу розміром 2220x50 м. У серпні 2010 р. відбулося відкриття нового терміналу, який дозволить приймати в чотири рази більше пасажирів - до 800 тисяч чоловік на рік, а в 2012 році - 2 мільйони чоловік на рік.

Автобусні пасажироперевезення у приміському і міжміському сполученні здійснюються з 6-ти автобусних станцій та автовокзалу ВАТ «Харківське підприємство автобусних станцій». Деякі з них за своїм технічним оснащенням і дефіцитом території не відповідають нормативним вимогам щодо організації експлуатації. Будівництво автовокзалу біля Міжнародного аеропорту «Харків» - елемент концепції маршрутної мережі, по якій пасажир може комфортно дістатися до аеропорту не лише на таксі або на особистому авто, а також на міському транспорті. Для зручності пасажирів автовокзал в харківському аеропорті споруджується безпосередньо на привокзальній площі перед аеровокзальним комплексом. Після повної реконструкції, площа зможе прийняти поряд 600 автомобілів і 20 великих автобусів. Це повністю задовольняє вимогам УЄФА по підготовці до Євро-2012. Вже отримало 25 млн. грн. з держбюджету комунальне підприємство «Харківпас» і перерахувало Львівському автобусному заводу ці гроші за перших 16 автобусів ЛАЗ великої місткості: 100-місцеві, з низькою підлогою і німецькими комплектуючими.

Система маршрутного міського пасажирського транспорту Харкова має у своєму складі лінії метрополітену, трамвай та тролейбус, роботу яких забезпечує ХКП «Міськелектротранс», автобусні маршрути, які обслуговуються підприємствами-перевізниками колективної та приватної форми власності.

Схема ліній метрополітену відповідає доцентровому характеру основних пасажиропотоків, забезпечуючи швидке сполучення з центральною частиною міста і зв'язок між районами. Три лінії перехрещуються в зоні центру, утворюючи три пересадочні вузли.

Зараз ведеться будівництво двох станцій Алексіївської лінії - «Алексіївська» та «Проспект Перемоги». Загальна вартість робіт – понад 760 мільйонів гривень. Введення нових станцій в експлуатацію допоможе вирішити транспортні проблеми жителів одного з самих густонаселених районів Харкова – Алексіївки. З'явиться можливість розширити зону роботи метрополітену, додатково приймаючи близько 50 тисяч пасажирів. Вони зможуть потрапити, наприклад, на стадіон «Металіст» за 30 хвилин. У перспективі ця лінія дійде до аеропорту, закриваючи проблему доставки пасажирів з літаків в центр та інші зони міста.

Отже, дослідивши підготовку елементів транспортної системи м. Харкова до -2012, ми виявили, що вже досягнути певні результати у розширенні обсягів пасажироперевезень різними видами транспорту, але ще існує необхідність у виділенні коштів на завершення модернізації і реконструкції, наприклад, ХКП «Міськелектротранс».

РАЗВИТИЕ ВЕБ-САЙТА, КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ИМИДЖА ПРЕДПРИЯТИЯ КП ПТП «ВОДА»

А.В. КУРИПТА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

peekaboo.ak@mail.ru

Коммунальные предприятия на сегодняшний день имеют ряд насущных проблем, связанных с распространением информации о состоянии платежей абонентов и получению различных сведений от своих абонентов.

С целью повышения качества обслуживания абонентов предприятие разработало и разместило в глобальной сети Интернет сайт Харьковского водопровода.

На сайте представлена общая информация о тарифах и услугах предприятия КП ПТП «Вода». Также регулярно размещаются обращения руководства водопровода к населению. В режиме реального времени абоненты КП ПТП «Вода» могут узнать состояние своих платежей, проверить оплату. Существует возможность

непосредственно с сайта напечатать уже заполненную квитанцию на оплату услуг водоснабжения. В разделе «Новости» представлена оперативная информация, которая непосредственно касается абонентов КП ПТП «Вода». Каждый желающий может по электронной почте направить в службу работы с населением свои вопросы, жалобы, отзывы и рекомендации, касающиеся как работы сайта, так и служб предприятия в целом. Все обращения обрабатываются специалистами КП ПТП "Вода" и каждому обратившемуся своевременно отправляется квалифицированный ответ также по электронной почте. Кроме того, каждый владелец приборов учета может в любой момент времени посредством сайта сообщить показания своих счетчиков воды, также существует возможность подать эти сведения по электронной почте или с помощью коротких СМС сообщений.

Новые информационные технологии, которые достаточно широко начали применяться в практике, позволяют существенным образом оптимизировать работу предприятия с населением и ставят перед специалистами ряд новых задач: разработка новых программ, усовершенствование существующих услуг, усовершенствование процессов управления, социальные аспекты, профессионализм в управлении, международные аспекты и т.п.

В настоящее время назрел переход от сайта с ограниченной функциональностью к концепции создания сайта как полноценного маркетингового инструмента. Рассмотрим возможности развития данного информационного ресурса предприятия: 1) размещение на сайте информации о повреждениях на сетях, о плановых отключениях подачи воды, о проводимых профилактических работах; 2) размещение информации о химических и санитарно-эпидемиологических показателях питьевой и технической воды; 3) интеграция с электронными системами платежей; 4) размещение информации для инвесторов; 5) воспитание посредством сайта бережного отношения к водным ресурсам у населения; 6) разработка форума, где абоненты КП ПТП «Вода» могли бы обсуждать проблемы водоснабжения, а специалисты предприятия могли бы давать квалифицированные комментарии.

Эффективность использования новых информационных технологий в менеджменте водоснабжения КП «ПТП «Вода» состоит,

прежде всего, в значительном сокращении времени на выполнение тех или иных работ, более полном использовании данных и проведении всестороннего их анализа, в повышении качества управления социальной инфраструктурой, инженерными коммуникациями, природопользованием.

В целом использование новых информационных технологий влечет за собой определенные изменения в социальном, экологическом аспектах, а также в аспекте энергосбережения.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ КП „ВОДОКАНАЛ” СМТ НОВОЇ ВОДОЛАГИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛ. ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПІДВИЩЕННЯ

О.О. ПРОКОПЕНКО

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
polkin87@ukr.net*

На сучасному етапі в Україні відбуваються глибокі економічні зміни, обумовлені входом країни в русло загальних процесів світового розвитку. Для ринкової економіки характерне те, що вона є соціально-орієнтованим господарством, яке доповнюється державним регулюванням.

Міське господарство є складовою частиною народного господарства країни. Житлово-комунальне господарство - найбільша складова частина міського господарства. Воно включає в свій склад житловий фонд, комунальні підприємства і споруди зовнішнього благоустрою.

Пристрій водопровідних мереж в населених місцях є вкрай важливим чинником містобудування, що дозволяє по-новому вирішувати питання планування і забудови міст.

КП „Водоканал” є єдиним технологічним виробничо-господарським комплексом водопровідних споруд по виробництву, транспортуванню, розподілу і реалізації води споживачам системи групового водопостачання. Цей комплекс складається з технологічних

об'єктів, споруд і розподільних водопровідних мереж, зв'язаних єдиним технологічним процесом огорожі, водопідготовки, контролю якості, транспортування і подачі питної води.

За ринкових умов діяльність КП „Водоканал” є предметом уваги великого кола працівників, зацікавлених у результатах його функціонування.

В наш час дослідження фінансового стану підприємства та визначення шляхів його підвищення набуває особливого значення, оскільки стійкий фінансовий стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності.

КП „Водоканал” має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу обігових коштів. За своєчасного розроблення та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довготривалому періоді, підприємство може відновити платоспроможність та прибутковість. Систематичне забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості потрібно отримувати за результатами оцінювання фінансового стану підприємства. Цим визначається практична і теоретична значимість цього дослідження.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

1. дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
2. дослідження ефективності використання капіталу підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
3. об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
4. оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
5. визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Питання аналізу фінансового стану підприємства розглядалися в працях різних науковців і практиків, зокрема: Г.В. Савицької, А.Д. Шеремет, І. Т. Балабанова, І.О. Бланка, О.М. Волкової та ін. Аналіз економічної літератури показує, що пояснення сутності фінансового стану та визначення фінансової стійкості, не має єдиного погляду щодо групування та способу обчислення показників фінансового стану. Огляд робіт з питань фінансового стану підприємства засвідчив, що вчені виділяють різні групи оцінкових показників, керуючись при цьому певним класифікаційним критерієм.

Метою аналізу фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва. Також, фінансовий стан є найважливішою характеристикою надійності, стійкості й ділової активності підприємства. Тільки за умови стабільності можливо здійснювати інвестиційну й інноваційну діяльність.

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВОДОПРОВОДНО-КАНАЛИЗАЦИОННОГО ХОЗЯЙСТВА ДОНЕЦКОГО РЕГИОНА НА ПРИМЕРЕ КОММУНАЛЬНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ «КОМПАНИЯ «ВОДА ДОНБАССА»

Т.С. ДЕГТЯРЕВА

*Донецкий институт городского хозяйства Государственной академии
жилищно-коммунального хозяйства
83053 Украина, г.Донецк, ул. Булавина, 1
digh@ukr.net*

Ключевыми проблемами сферы ЖКХ Украины на протяжении многих лет являются: предельная изношенность основных фондов, относительно низкое качество услуг, многолетнее отсутствие финансов для развития и модернизации. Эти проблемы значительно затрудняют деятельность предприятий ЖКХ Донецкой области, а с учетом огромного промышленного потенциала региона решение проблем отрасли приобретает исключительно важное значение как для Донбасса, так и для экономики Украины в целом.

В условиях маловодного климата Донецкой степи стратегически важное значение имеет водоснабжение населения и

предприятий. Эту задачу выполняет областное коммунальное предприятие «Компания «Вода Донбасса, созданное в 1930 году в связи с большим дефицитом водных ресурсов в Донбассе для осуществления централизованного водоснабжения горно-металлургического комплекса, других отраслей промышленности, коммунальной сферы и населения.

Данное предприятие избрано в качестве объекта настоящего научного исследования, целью которого является изучение влияния на хозяйственную деятельность коммунальных предприятий как общегосударственных, так и региональных негативных факторов, а также программ выхода из кризисного состояния, разрабатываемых самими предприятиями.

Компания «Вода Донбасса» – это уникальный комплекс гидротехнических и водопроводных сооружений и более 10 тысяч высококвалифицированных специалистов, обеспечивающих бесперебойный процесс водообеспечения Донецкой области путем централизованной подачи воды на расстояние 260 км от реки Северский Донец по каналу «Северский Донец-Донбасс». При этом подъем воды осуществляется на более чем 250 м, что обеспечивается 7 насосными станциями подъема. Ежесуточно потребителям подается более 1,5 млн куб. м питьевой и 0,4 млн. куб.м технической воды. Производственные объекты предприятия – более 10000 км магистральных водоводов и сетей на территории области, 8 региональных производственных управлений, 18 фильтрованных станций общей производительностью 2 млн. куб. м в сутки, информационно-вычислительный центр и другие объекты. Предметом исследований стали основные экономические показатели хозяйственной деятельности предприятия за I полугодие 2010 г. в сопоставлении с соответствующим периодом прошлого года с целью изучения финансового состояния компании.

По итогам хозяйственной деятельности за I полугодие 2010 года предприятие получило убыток в сумме 93,3 млн.грн. Общая сумма доходов составила за отчетный период 424,7 млн.грн. Себестоимость реализованной продукции за этот же период – 424,2 млн.грн. От услуг водоснабжения убыток составил 82,3 млн.грн. От услуг водоотведения убыток составил 12,5 млн.грн. Основной

причиной убыточности Компании является то, что тарифы для таких категорий потребителей как население и оптовые потребители воды – горводоканалы, которые занимают наибольшую долю (92%) в объеме реализации услуг, не возмещают фактических затрат предприятия на производство этих услуг.

Как известно, тарифы на коммунальные услуги являются государственно регулируемыми, и тарифная политика коммунальных предприятий зачастую зависит от факторов, не касающихся их деятельности, в том числе политических и социальных. В связи с тем, что действующие тарифы искусственно сдерживались, предприятие вынуждено снижать свои затраты, которые и без того недостаточны для стабильной работы.

Следующим этапом исследования стал анализ затрат. Затраты предприятия на производство услуг водоснабжения в I полугодии 2010 года составили 376 млн.грн., что на 14,4% больше, чем за аналогичный период прошлого года. При этом затраты на внешнее централизованное водоснабжение составили 287,8 млн.грн., что на 16% больше чем за соответствующий период прошлого года. Наибольший удельный вес в составе себестоимости имеет электроэнергия – 57,2% в общей себестоимости услуг централизованного водоснабжения и водоотведения и 58,2% в себестоимости питьевой воды. В I полугодии 2010 года предприятием потреблено электроэнергии на 16,1 млн.кВтч меньше по сравнению с 2009 годом, однако за счет роста тарифов на электроэнергию, в стоимостном выражении потребление увеличилось на 29,1 млн.грн. и составило 225,1 млн.грн.

Второе место в составе общих затрат занимают расходы на оплату труда – 12,5%. Среднемесячная зарплата в расчете на одного работника за I полугодие 2010 года составила 1842 грн. (средняя заработная плата за этот период по Донецкой области составляет 2342 грн.). Несмотря на принятые меры по сокращению расходов, затраты на производство 1 куб.м питьевой воды увеличились на 14,7% по сравнению с I полугодием 2009 года и составили 1 грн. 18 коп.

Рассмотрим теперь уровень возмещения действующими тарифами затрат на производство услуг водоснабжения и водоотведения. По водоснабжению процент возмещения составляет

49,3%, по водоотведению 66,6%. С 2000 года Компания не получала никаких дотаций от государства по возмещению разницы в цене и никогда не имела тарифа для населения со стопроцентным возмещением.

Следующий негативный фактор, влияющий на результаты работы Компании – это сверхнормативные потери воды в сетях муниципального водоснабжения. Общие потери воды по предприятию за I полугодие 2010 года составили 21,9% и увеличились по сравнению с I полугодием 2009 года на 0,3%. Основной объем увеличения потерь воды по централизованному водоснабжению приходится на канал СДД и вызван необходимостью поддержания нормативных уровней в нем. За 6 месяцев 2010 года объемы потерь воды из муниципальных систем водоснабжения равны 63,1% от общего объема поданной воды (на уровне прошлого года). За счет непроизводительных потерь воды убытки Компании ежедневно увеличиваются на 138 тыс.грн.

Отрицательно влияет на экономические показатели и резкое сокращение потребления питьевой воды промышленными предприятиями региона в связи со снижениями объемов производства. Из-за сокращения объемов услуг водоснабжения и водоотведения недополучено 10,3 млн.грн.

Следующий негативный фактор – это низкая оплата потребителей за оказанные Компанией услуги. За I полугодие 2010 года потребителями области оплачено на 9,3 млн.грн. меньше, чем в I полугодии прошлого года. Из-за несвоевременной оплаты потребителями полученных услуг предприятие ежемесячно недополучает от 3 до 6 млн.грн.

Предприятие разработало мероприятия по дальнейшему развитию: утверждение тарифов на экономически обоснованном уровне, сокращение потерь воды до нормативного уровня, внедрение энергосберегающих мероприятий, увеличение сбора средств от потребителей за полученные услуги. Планируется внедрение ряда инвестиционных проектов с привлечением как бюджетных средств так и частного капитала (проекты «Солнечная фотогальваническая электростанция», «Производство бутилированной высококачественной питьевой воды» и др.)

Крупнейшее коммунальное предприятие Компания «Вода Донбасса» работает в сложных экономических условиях. Резерв снижения затрат на предприятии давно исчерпан. Поэтому на сегодняшний момент первоочередными задачами для предприятия являются повышение доходной части бюджета Компании за счет увеличения тарифов для всех категорий потребителей и законодательная инициатива со стороны органов управления по вопросу выделения из госбюджета субвенции на возмещение разницы в тарифах по населению.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ

проф. Т.П. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук

В.М. ТЮРИНА, канд. екон. наук; Н.В.ВОДКА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

Проблема низької ефективності житлово-комунального господарства в цілому і водогосподарського комплексу зокрема, стала очевидною ще на початку 90-х років. З того часу ведуться дискусії щодо заходів, впровадження яких стимулюватиме підприємства до вирішення проблемних питань. На даний момент необхідно комплексно підходити до вирішення цих проблем. Система водопостачання потребує не лише модернізації діючого обладнання, споруд, мереж, а і структурних перетворень і якщо ще 10 років тому реструктуризацію розглядали як перспективу, то зараз вона є нагальною потребою, без якої неможливе вирішення існуючих проблем.

Реструктуризація являє собою не лише зміну організаційної структури управління підприємством, форми власності, а і зміну форм, методів і умов господарювання відповідно до факторів зовнішнього середовища. Реструктуризацію обумовлює необхідність комплексного реформування підприємства.

Основними проблемами підприємств водопостачання є: технічно зношені і морально застарілі основні фонди, низька платіжна дисципліна споживачів, відсутність фінансових ресурсів для модернізації підприємства і підвищення якості послуг, неефективна система управління.

Реструктуризацію необхідно починати з реорганізації підприємств водопостачання і створення конкурентного середовища на ринку надання відповідних послуг. Як приклад, єдина система водопостачання, що являє собою технологічно пов'язані елементи «водозабір - очистка – транспортування - реалізація» може бути поділена на дві частини «водозабір, очистка» і «транспортування, реалізація». Управління підприємством з водозабору і очистки води доцільно здійснювати територіальній громаді у зв'язку з тим, що воно має стратегічне значення для сталого функціонування регіону.

До управління підприємством з транспортування і реалізації води може бути залучено приватний капітал з метою створення більш ефективної системи менеджменту. Світовий досвід пропонує різні форми партнерства, але останнім часом дискусії переважно ведуться щодо доцільності застосування концесії в наших умовах господарювання. На наш погляд, концесійне законодавство України недосконале і дає багато можливостей для зловживань в цій сфері, тому пропонується встановити державний контроль за процесами передачі в концесію соціально значущих комунальних підприємств.

Також необхідною умовою ефективної реструктуризації підприємств водопостачання є виведення з їх складу обслуговуючих і ремонтних підприємств, що дасть змогу першим обирати, у кого замовити необхідні роботи і послуги і тим самим буде сприяти створенню конкурентного середовища на цьому ринку.

Невід'ємним елементом реструктуризації систем водопостачання є зміна принципів тарифоутворення, бо саме тарифи є основним джерелом фінансових ресурсів для модернізації підприємств і підвищення якості послуг. Основними принципами встановлення тарифів повинно стати повне відшкодування ними витрат підприємства незалежно від категорії споживача, включення до їх складу інвестиційної складової і впровадження двоставкових тарифів,

що дозволить утримувати розподільчу мережу і стимулювати раціональне водоспоживання.

УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА

І.В. ПОКУЦА

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
pokutsa@ukr.net*

Розглядаючи управління відтворенням основних виробничих фондів водопровідно-каналізаційних підприємств потрібно враховувати, що засоби виробництва у процесі відтворення повинні виступати у все більш технічно досконалішій формі, що забезпечувала би інтенсифікацію та ефективність їх використання. Відтворення основних фондів підприємств ВКГ здійснюється в різноманітних конкретних формах: капітальний ремонт, нове будівництво, реконструкція, модернізація, технічне переозброєння. Співвідношення цих форм відтворення (простого та розширеного) свідчить про прогресивний чи регресивний характер вдосконалення засобів праці.

В сучасних умовах господарювання підприємств ВКГ, особливу значимість набуває управління процесом оновлення основних фондів. Галузь характеризується високим фізичним і моральним зносом основних виробничих фондів (понад 50%, на деяких підприємствах до 60-70%). Це істотно погіршує всі основні економічні показники діяльності підприємств. Тому проблема оновлення основних фондів, головним чином обладнання, що бере участь у технологічному процесі, потребує першочергового вирішення. Відтворення, за яким відбувається розширення техніко-технологічної бази на основі використання принципово нової технології та техніки, і що здатне забезпечувати істотне підвищення продуктивності праці - є інноваційним відтворенням. Цей процес циклічного характеру має розвиток в часі та визначається циклічною природою науково-технічного прогресу.

Життєвий цикл покоління техніки і технології, з усіма його фазами: науково-дослідні та конструкторські розробки, виготовлення, експлуатація, ліквідація складає в середньому по галузях 20-30 років, а періодичність зміни поколінь техніки майже вдвічі коротше 10-15 років. Тому одним з напрямків вдосконалення процесу відтворення повинна бути балансова ув'язка стадій відтворення основних виробничих фондів та співпадання тривалості строків служби та періоду обороту їх вартості.

Але у зв'язку з галузевими особливостями підприємств ВКГ, та тим, що у сучасних умовах процес управління відтворенням основних виробничих фондів носить переважно стихійний характер, ні об'єкти основних фондів, що підлягають заміні, ні кошти, що виділяються на закупівлю нового замість вибулого обладнання, ні зростання продуктивності принципово нової техніки - не є об'єктами систематичного планування та управління. Це призвело до того, що система амортизації на підприємствах та існуючий процес оновлення основних виробничих фондів не створюють відповідність тривалості строків служби та періоду обороту їх вартості.

Кругообіг основних виробничих фондів - основний матеріально-речовий фактор виробництва. Процес управління відтворенням основних фондів складається з управління наступними стадіями, що циклічно повторюються: управління створенням основних фондів підприємства (придбання та формування основних фондів), управління виробничим споживанням (експлуатацією), управління процесом амортизації основних фондів, управління відшкодуванням вартості основних фондів.

Під впливом науково-технічного прогресу з'являються нові, більш досконалі основні засоби, і цикл їх відтворення та тривалість стадій відтворення скорочується, а сам процес управління ускладнюється. З появою нової техніки і обладнання цикл відтворення переходить на якісно новий рівень, що характеризується підвищеною складністю планування, організації та контролю за відтворенням, та одночасним скороченням цих процесів у часі. Таким чином, розвиток і управління циклом відтворення основних фондів здебільшого визначається зростаючими темпами науково-технічного прогресу.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ПРИВАТНОГО КАПІТАЛУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА (ВКГ)

Н.О. ВОЛГІНА

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
volgina_nat@mail.ru*

Відповідно до Закону України „Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки” важливим питанням, що потребує вирішення в ході реформування ЖКГ, визнано стимулювання приватної підприємницької ініціативи у виконанні завдань розвитку галузі. Залучення у діяльність підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, приватного капіталу розглядається спеціалістами як засіб підвищення ефективності функціонування підприємств галузі, оновлення виробничої інфраструктури, підвищення якості послуг.

Питання про залучення приватного капіталу в діяльність підприємств, що надають комунальні послуги, нерозривно пов'язаний із проблемою реструктуризації цих підприємств. Як свідчить світовий досвід, залучення приватного капіталу у сферу надання послуг з водопостачання та водовідведення, може відбуватися у різних формах. Українським законодавством передбачені такі форми залучення приватного сектора в діяльність підприємств ЖКГ, як контракт на виконання робіт, контракт на керування комунальним майном, договір оренди, договір концесії, приватизація.

Всі передбачені вітчизняним законодавством форми залучення приватного сектора у сферу ВКГ, окрім контракту на виконання робіт (надання послуг), потребують реструктуризації підприємств шляхом зміни організаційно-правової форми підприємства. Таким чином, реструктуризація розглядається нами як інструмент, за допомогою якого здійснюється більшість заходів щодо залучення приватного сектора у діяльність підприємств ВКГ.

Українське законодавство визначає реструктуризацію як здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, на зміну форми власності, керування, організаційно-правової форми з метою фінансового оздоровлення підприємства, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва й задоволення вимог кредиторів.

У даному визначенні реструктуризація передбачає елементи організаційних заходів і заходів технічного характеру. Під організаційними розуміються заходи щодо зміни внутрішньої структури підприємства. Технічні - заходи щодо технічного переоснащення виробничого процесу й окремих його складових.

Досвід багатьох розвинених країн свідчить, що залучення ресурсів приватного сектора може бути одним із швидких і ефективних шляхів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств, що надають послуги з водопостачання та водовідведення. При цьому, окрім залучення власне фінансових ресурсів приватних компаній, підприємства ВКГ можуть розраховувати на їх управлінський і кадровий потенціал.

Основними цілями здійснення реструктуризації підприємств (відповідно до українського законодавства), зокрема підприємств ВКГ, і залучення приватного сектору цю сферу, є наступні:

- фінансове оздоровлення підприємств ВКГ. Сьогодні підприємства водопровідно-каналізаційного господарства мають незадовільний фінансовий стан для здійснення поточної діяльності та перспективного розвитку. В умовах браку власних та бюджетних коштів, обмежених можливостей залучення банківських кредитних ресурсів, приватні інвестиції в діяльність підприємств ВКГ можуть поліпшити стан в цій сфері;

- підвищення ефективності виробництва. На підприємствах ВКГ продовжує функціонувати значна частина морально застарілого обладнання (рівень зносу інженерної інфраструктури та обладнання є критичним і досяг подекуди відмітки 80%). При цьому ВКГ має значний внутрішній потенціал економії використання всіх видів ресурсів, насамперед, енергетичних, та зменшення кінцевої вартості

послуг. Цей потенціал може бути реалізований за рахунок впровадження інноваційних технологій та обладнання, нових управлінських методів;

- посилення інвестиційної привабливості підприємств ВКГ.

Для цього, потрібно вирішення багатьох питань стосовно зниження ризиків інвестицій в галузь та забезпечення довгострокових гарантій для приватних інвесторів;

- зниження політичного впливу на підприємства. На сьогодні переважна більшість підприємств, що надають послуги водопостачання та водовідведення, перебувають у комунальній власності, що обумовлює значний вплив збоку місцевих органів влади у питаннях встановлення тарифів, затвердженні планів розвитку підприємств. У разі реструктуризації підприємств ВКГ шляхом зміни організаційно-правової форми підприємства (форми власності), цей вплив може бути значно ослаблений.

У визначенні реструктуризації підприємств серед цілей міститься ще одна - збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції. Незважаючи на те, що цей елемент присутній у визначенні реструктуризації, він не може бути застосований до підприємств ВКГ, оскільки мова йде про послуги, що надаються природними монополістами. У нашому випадку дана ціль трансформується в завдання забезпечення споживачів якісними послугами в необхідному обсязі.

ПУБЛІЧНИЙ ДОГОВІР З АБОНЕНТАМИ ЯК НОРМА ПРАВА

М.В. ВОЛКОВА, М.К. ГНАТЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mary8381@mail.ru

Важлива роль серед галузей невиробничої сфери належить житлово-комунальному господарству, яке являє собою багатогалузеву технічно забезпечену галузь, що має розгалужену структуру і містить у собі комплекс послуг, спрямованих на задоволення першочергових життєвих потреб населення.

Проте незабезпеченість фінансовими ресурсами і постійні неплатежі споживачів за отримані послуги спричиняють значні відставання доходів підприємств галузі від експлуатаційних витрат.

Критичний фінансовий стан комунальних експлуатаційних підприємств спричинений, в основному, формуванням заборгованості за спожиті послуги з боку населення, бюджетів різних рівнів по дотаціях, субсидіях, відшкодуванню витрат підприємствам від надання пільг на оплату послуг окремим категоріям громадян, заборгованістю підприємств і організацій бюджетної сфери та госпрозрахункових підприємств.

Згідно закону України “Про житлово-комунальні послуги” споживач зобов'язаний сплачувати отримані комунальні послуги, але на практиці ця норма закону не діє. Для ефективного впливу на недобросовісних платників та юридичного засвідчення взаємних зобов'язань необхідно складання договорів між споживачем та постачальником комунальних послуг.

Постановою кабінету міністрів України від 31 липня 2005 р. № 630 та законом України «про житлово-комунальні послуги» встановлена норма закону покладає зобов'язання по складанню договорів на комунальні підприємства, водночас ніяких зобов'язань з боку абонентів не передбачено.

Водночас запропонована лише одна форма складання договорів на отримання житлово-комунальних послуг – особисте підписання договору.

Для юридичних осіб проблема вирішується досить легко – їх не більше 10-15% від загальної кількості абонентів, та всі стосунки з ними вже відбуваються у межах складених договорів.

З абонентами категорії «населення» вирішити проблему запропонованим шляхом складно, тому що їх кількість в окремих містах досягає 600 тисяч. Процес підписання договорів з усіма абонентами потребує довготривалого часу.

Таким чином виникає ситуація, в якій абоненти-фізичні особи, усвідомлюючи особисту відповідальність за своєчасну сплату послуг, що виникає при підписанні договору з комунальним підприємством, не бажають підписувати договори, хоча продовжують отримувати послуги. При цьому підприємства комунальній галузі не захищені

законом в цій ситуації, на відміну від споживача, на боці якого антимонопольний комітет, товариство захисту прав споживачів.

Для вирішення зазначеної проблеми необхідно встановити механізм реалізації публічного договору. А саме - узаконити публічний договір, затверджений міністерством ЖКГ, як норму права, з внесенням пояснення, що споживачем житлово-комунальних послуг є кожен, хто їх фактично споживає.

Також на рівні центрального органу управління (міністерство ЖКГ) та центрального органу регулювання (нац.комісія) необхідно розробити типову форму публічного договору та механізм його введення в дію.

Внесення змін в законодавчу базу по висвітленому питанню надасть можливість підприємствам житлово-комунального господарства ефективно впливати на недобросовісних платників та значно сприятиме підвищенню відповідальності споживачів комунальних послуг перед підприємствами-постачальниками цих послуг, що в свою чергу дозволить зменшити дебіторську заборгованість.

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ЗА РАХУНОК РОЗРОБКИ ВЛАСНИХ РОДОВИЩ ГАЗУ

О.М. БУРАК, канд. екон. наук; М.В. ВОРОНА

Харківська національна академія міського господарства

61002, Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

margarita-vorona@mail.ru

Постійне подорожчання енергоносіїв і особливо газу примушує більш активно замислюватися про підвищення його видобутку в Україні. Наша держава споживає приблизно 80 млрд. м³ газу на рік, із них 20 млрд.м³ видобувають в Україні.

На сьогодні запаси українського газу складають приблизно 1300 млрд. м³ у підземних родовищах та більше ніж 4 трильйони м³ газу на морських шельфах Чорного та Азовського морів. При

узагальнених розрахунках цей обсяг може повністю задовольнити потреби України більше ніж на 500 років.

Також «Нафтогаз» України закуповує 55 млрд. м³ газу у «Газпрома». При цьому економіка України в значній мірі залежить саме від поставок цього газу, так як його використовують в якості джерела енергії більшість підприємств в державі.

Борг українських підприємств Теплокомуненерго (ТКЕ) за спожитий газ перед ДК «Газ України» складає 2,26 млрд. грн. за період з 1 жовтня 2009 р. , згідно даних ДК «Газ України». Тобто підприємства ТКЕ розраховались за газ в обсязі 78% . Найбільші борги за газ у підприємств ТКЕ Донецької (473 млн.грн.), Дніпропетровської (329 млн.грн.), Луганської (267 млн.грн.), Харківської (223 млн.грн.) та Одеської (133 млн.грн.) областей. Для виробітку 1 Гкал теплової енергії необхідно 130-150 м³ газу, виходячи з цього можна визначити середню потребу у газі для виробітку Гкал підприємств ТКЕ, та склад ціни за Гкал у розрахунку від ціни за газ. Саме високі тарифи, як на газ так і на тепло, ведуть до росту заборгованості споживачів перед підприємством, а через заборгованість споживачів відбувається зростання заборгованості і самого підприємства, тобто теплопостачаючої організації перед державою, а держави перед постачальником ресурсів.

Ситуацію, яка склалась, може допомогти виправити самостійний видобуток газу в Україні, на сьогодні одним з найбільш перспективних джерел видобутку газу є газовий запас на шельфі Чорного моря, де знаходяться родовища газу з запасом приблизно 3,5 трильйонів м³. Більшість цього газу знаходиться в глибоководній частині шельфу Чорного моря, починаючи з глибини більше 800 метрів.

Звичайно видобуток газу на морських шельфах в Україні є дорогим та технічно складним процесом, для здійснення якого необхідно втручання та співробітництво іноземних більш досвідчених спеціалістів в галузі газовидобування. Однак високі ціни на газ для промислових споживачів зможуть окупити вартість видобутку на морських шельфах.

В найближчій перспективі очікується приблизно за 10 років збільшити видобуток газу вдвічі – до 40 млрд. м³ на рік. І це зростання,

перш за все, буде забезпечене за рахунок видобування газу на шельфі Чорного та Азовського моря.

З 1 – го по 5 – те вересня 2010 р. відбувся офіційний візит української делегації до Китаю, де були підписані документи серед яких: договір про будівництво залізниці до аеропорту «Бориспіль», будівництво парогазової електростанції у Кримському «Щелкіно», а також видобуток нафти та газу на шельфі Чорного моря, що на мій погляд, є головною домовленістю, так як Китайська національна корпорація з видобутку нафти на шельфі (CNOOC) має у своєму складі достатню кількість висококваліфікованих спеціалістів в галузі ефективного та якісного видобутку газу як на морських глибинах, так і наземного видобутку.

Інвестиції Китайської компанії складають приблизно \$60 млн. Паливо, яке видобуває «Чорноморнафтогаз» за вимогою Кабінету міністрів України продається населенню за ціною \$74 за тис. м³ при собівартості його видобутку \$70 за тис. м³. Для порівняння: середня націнка при видобутку газу на шельфі компанією «Газпром» перевищує \$50 за тис. м³.

Отже, Китайська компанія CNOOC стане серйозним інвестиційним партнером України у галузі газовидобування. Але разом з тим залишається проблема залучення інших зарубіжних інвесторів до України, через такі перешкоди як: політична нестабільність, інфляція, недосконалість законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення.

Для України перспектива розвитку та розробки морських шельфів є можливістю вийти з газових боргів держави. А для населення України, якщо не до зниження тарифів тоді до зупинки їх на рівні, який буде задовольняти як простого мешканця квартири, так і крупне промислове підприємство яке споживає велику кількість газу або супутні йому продукти.

Українські підприємства ТКЕ станом на 14 серпня 2010р. розрахувалися з ДК "Газ України" за спожитий з 1 жовтня 2009 р. природний газ на 77%. Заборгованість підприємств ТКЕ перед компанією за цей період перевищує 2,3 млрд. грн.

ДК «Газ України» буде укладати договори з підприємствами ТКЕ на постачання природного газу в новому опалювальному сезоні

2010-2011 рр. за умови їх повних розрахунків за природний газ, спожитий з 01.10.2009 р.

При наявності у підприємств ТКЕ заборгованості за природний газ, спожитий з 01.10.2009 р., ДК "Газ України" не бачить законних підстав для укладання з боржниками договорів на постачання природним газом в новому опалювальному сезоні 2010-2011 рр. Компанія не буде виділяти таким підприємствам планових обсягів природного газу на початок опалювального сезону.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПРИРОДА КОНТРАКТНИХ ВІДНОСИН: ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА АСПЕКТ ЖКГ

Ю.В. СИДОРЕНКО, С.В. ДВОРКІН

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
sydorenko_yuliya@mail.ru*

Будь-який контракт є планом чи проектом дій його сторін в процесі їх майбутнього обміну тими чи іншими товарами і послугами. Специфіка даного різновиду проектів полягає в тому, що контракт організовує діяльність декількох суб'єктів, координує їх поведінку, визначає зміст і строки виконання взятих на себе сторонами контракту обов'язків, обмежуючи одночасно права суб'єктів.

Область застосування контрактного підходу досить широка – від досліджень у сфері економічної історії античності до пояснення різних особливостей функціонування перехідних економік. Так, інтерпретація відносин раба і рабовласника як контрактних, присвячені статті Барзеля, 1977 рік, аналіз торгових відносин у середньовічному Середземномор'ї у світлі контрактної теорії відображений у ряді робіт Авнера Грейфа та ін. Визначення контракту, як сукупності деяких взаємних обіцянок дав лауреат Нобелівської премії в галузі економіки в 2009 році, Олівер Уїльямсон. Контрактна реконструкція виникнення Федеральної резервної системи в США описана в дослідженнях Кейна і Уїлсона, 1998 рік, а осмислення проблем законодавства про банкрутство в дусі контрактного підходу дано в статті Берглофа, Роланда і фон Таддена, 2000 рік. В монографії

Тамбовцева за 2000 рік запропонована контрактна модель стратегії фірми.

Які ж інституціональні рамки дозволяють заключати контракти з урахуванням індивідуальних особливостей відносин людей до «природного» ризику та невизначеності? Необхідні інституційні рамки задаються контрактом про найм, який дозволяє одній із сторін угоди відмовитись від ризику, отримуючи право на гарантований дохід незалежно від впливу на результати взаємодії «природних» факторів. Альтернативою контракту про найм є контракт про продаж, в якому оговорюються не сукупність можливих задач, а конкретні задачі які треба виконати, визначені на основі відомої ймовірності настання подій, при яких виконання цих задач максимізує корисність учасників угоди.

Делегування індивідом контролю над своїми діями у визначених контрактом сферах діяльності лежить в основі владних відносин. Їх типи: прості чи складні, персоніфіковані чи позиційні.

Можливості судового (чи іншого) захисту контрактів в суттєвій мірі залежать від того, наскільки положення контракту дозволяють встановити факт його порушення, наскільки чітко в документі прописані дії сторін в тих чи інших ситуаціях, які можуть виникнути в ході виконання контракту. З даною ознакою в економічній теорії прийнято розрізняти три основних типи контрактів:

1. Класичний контракт чітко й однозначно відображує всі можливі майбутні ситуації та визначає обов'язки сторін у кожній з таких ситуацій. Приклад: договір купівлі-продажу. Про нього говориться в главі 54 Громадянського кодексу України. Цей тип договору розповсюджений в ЖКГ при укладанні угод між споживачами та постачальниками комунальних послуг.

2. Неокласичний контракт походить із передумови, що не всі майбутні ситуації, які можуть виникнути в сторін у ході виконання обов'язків, можливо передбачити з тим, щоб продиктувати сторонам певні дії в цих ситуаціях. Приклад: франчайзинг. В українському законодавстві франчайзинг називають комерційною концесією (глава 76 Цивільного кодексу України). Різноманітні форми франчайзингу застосовуються в готельному господарстві та деяких інших підприємствах комунального обслуговування.

3. Відносницький контракт відповідає ще більшій невизначеності майбутнього, яка допускається його сторонами. Приклад: трудовий договір, відображений в главах 58, 59 Цивільного кодексу України.

Укладаючи класичний договір, обидві сторони однаково нейтральні до ризику, так само і в неокласичному контракті. А ось у відносницькому – одна сторона нейтральна до ризику, а інша – його суперечник. Класичний контракт укладається в стандартній формі з повністю оговореними деталями його виконання, на відміну від неокласичного, який не повністю специфікований та залишає можливості для коригування. Відносницький контракт зводиться до передачі однією стороною права контролю своїх дій іншій стороні. І в класичному, і в неокласичному контрактах сторони зберігають повну автономію. У відносницькому спостерігається делегування права контролю діяльності. Класичний контракт, звичайно, укладається на короткостроковий період. Неокласичний – на середньо- і довгостроковий, відносницький – на довгостроковий. У разі виникнення конфлікту, сторони в класичному контракті можуть звернутися до суду. У відносницькому контракті вирішення диспутів проходить без притягання третьої сторони.

Підводячи підсумки вищезазначеного, можна зробити висновок: неокласичний контракт поєднує в собі елементи класичного та відносницького контрактів.

ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ-ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІСТІВ

Н.М.МАТВССВА, канд. екон. наук; О.І. СЛАВУТА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

manana_79@inbox.ru, slavuta@ic.kharkov.ua

Однією з причин, які заважають побудові України як сучасної європейської держави з розвинутою економікою, є наявність тіньового сектора, що стримує соціально-економічний розвиток держави та її регіонів. Посилення негативних тенденцій в економіці є основним

чинником зростання тіньового підприємництва й будь-якого прихованого бізнесу. Необхідні певні зрушення в реалізації економічної реформи, якщо виходити того що високі темпи тінізації економіки - це наслідок наявних недоліків і великих прорахунків у самій суті здійснюваних реформ.

Найбільш ефективним методом для визначення зловживання підприємства своїм монопольним положенням виступає метод постійних взаємозв'язків, що дає досить високу точність розрахунків. Для цього аналізується формування витрат на електроенергію, тому що за допомогою зіставлення витрат електроенергії й обсягів виготовленої продукції (наданих послуг) можна виявити наявність рівня зловживання будь-якої економічної одиниці.

Слід відмітити і таку особливість тінізації діяльності підприємств-природних монополістів: якщо на підприємстві, що конкурує на ринку послуг, виробництві й продажу товарів тіньова економіка проявляється шляхом приховання фактично виготовленого обсягу продукції і, як наслідок, заниження реального рівня доходів, то на підприємстві - природному монополісті, тінізація проявляється в завищенні реального обсягу наданих послуг і формуванні необґрунтованих тарифів. Сприяє цьому недостатній рівень обліку спожитої комунальної продукції, недосконалість системи виміру наданих послуг.

Для визначення рівня зловживання монопольним положенням у комунальному господарстві пропонується застосування коефіцієнта завищення обсягу продукції (послуг):

$$K_{зав.} = \frac{Q_{зав.}}{Q_o} * 100\% ,$$

де $Q_{зав.}$ – величина завищення обсягу (послуг) продукції;

Q_o - обсяг продукції (послуг) за звітним даними підприємства.

Величина завищення обсягу продукції(послуг) у свою чергу визначається як різниця звітної величини обсягу продукції і розрахункової:

$$Q_{зав.} = Q_o - Q_z ,$$

де Q_o - обсяг продукції (послуг) за звітним даними підприємства;

Q_z - обсяг продукції(послуг) без врахування завищення.

Визначення обсягу продукції(послуг) без врахування завищення ґрунтується на фактичних і нормативних (які використовуються при розрахунку тарифів) витратах електроенергії:

$$Q_z = \frac{E}{N_{e/e}},$$

де $N_{e/e}$ – норматив споживання електроенергії на 1 од. продукції (послуг);

E - фактична кількість спожитої електроенергії.

Розглянуті пропозиції дають підстави внести зміни в законодавчі акти України про природні монополії, у практику структурної й антимонопольної політики; розробити комплексний механізм усунення зловживання підприємства своїм монопольним станом і створення привабливих умов для повернення підприємства в правове поле держави.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕНЫ НА ПРОДУЦИЮ СТРОИТЕЛЬСТВА

А.И. ЗИНЬКОВСКАЯ, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

mire2005@ukr.net

Реформирование жилищно-коммунального хозяйства, выдвигающее на передний план проблему обновления основных фондов, создает все более благоприятные условия для расширения портфеля заказов на различные виды строительства и ремонтов. Это в свою очередь, порождает спрос на разработку проектно – сметной

документации и определение цены строительной продукции на всех этапах инвестиционного цикла: от бизнес-плана до тендерного предложения. Следует отметить, что определение цены на продукцию строительства характеризуется специфическими чертами, отражающими технико-экономические особенности этой отрасли материального производства. Существенной особенностью строительной продукции является ее индивидуальный характер и многообразие вследствие, как функционального назначения различных производственных и непроизводственных объектов, так и направления капитальных вложений: создание новых, расширение, реконструкция, техническое переоснащение и ремонт основных фондов.

Территориальная закреплённость строительной продукции требует учета в ее цене не только природно-климатических, гидро - геологических и экономико-географических условий региона, в котором расположен объект, но и дополнительных затрат, связанных с необходимостью возводить до начала строительства временные здания и сооружения, подлежащие разборке после его окончания, с перебазировкой технико-технологических оснащения рабочих мест, с реализацией ряда мероприятий по сохранению постоянного высококвалифицированного контингента работающих; годичное же ведение строительно-монтажных работ на открытом воздухе и на обширных площадях требует учета дополнительных затрат, связанных с постоянными воздействием на процесс строительства атмосферно – климатических факторов.

Характерный для строительной продукции высокий уровень материалоемкости и использование при ее создании очень широкой номенклатуры материалов, изделий , конструкций, оборудования и инвентаря требует наличия адекватной сметно-нормативной базы и значительно усложняет достоверное определение стоимости продукции увеличивая, при этом, трудоемкость разработки сметной документации. Даже при разработке смет на ЭВМ роль квалифицированного специалиста-сметчика остается чрезвычайно высокой так как он должен правильно определить объемы и проверить технологию производства работ, подобрать шифр нормы и корректирующие ее коэффициенты, наиболее четко соответствующие

описанию работы по проекту и др. Поэтому мастерство составителя смет базируется на знании технологии и организации строительства, строительных машин и механизмов, строительных материалов изделий и конструкций, оснований и фундаментов, экономики строительства. А работа с компьютером который автоматически посчитывает введенные данные об объемах и нормативах только позволяет ускорить процесс разработки смет и избежать арифметических ошибок.

Возрастающий спрос на специалистов, владеющих правилами разработки инвесторской сметной документации и принципами определения цены тендерного предложения обуславливает необходимость подготовки всесторонне образованных выпускников в рамках высших учебных заведений, способных квалифицированно решать задачи ценообразования в строительстве.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ РАБОТ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ГОРОДСКОГО БЛАГОУСТРОЙСТВА

Е.В.КУРМАЗ

КП „Дорремстрой”

61004 Украина, г.Харьков, ул.Октябрьской революции, 20

Е.И.СЛАВУТА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

slavuta@ic.kharkov.ua

Законом Украины «О внесении изменений в некоторые законы Украины относительно уменьшения влияния мирового финансового кризиса на сферу занятости населения» от 25.12.2008 усиливается роль общественных работ, вводится понятие общегосударственных оплачиваемых общественных работ. Закон определяет общественные работы как "общедоступные виды неквалифицированных работ, а также квалифицированные работы, которые организовываются с целью предоставления дополнительной социальной поддержки и обеспечения временной занятости лиц, которые ищут работу". Эти

работы проводятся исключительно на специально созданных для этого временных рабочих местах.

Виды общественных работ определяются "исходя из потребностей территориальной общины, региона и должны способствовать социальному развитию". Работы выполняются на объектах, определяемых Кабинетом Министров, в сфере строительства и реконструкции спортивной, транспортной, медицинской, туристической и телекоммуникационной инфраструктуры, в том числе на объектах, связанных с подготовкой и проведением в Украине финальной части чемпионата Европы 2012 года по футболу. К примеру, общественные работы в ЖКХ включают: озеленение города, очистку дорог от мусора, уход за насаждениями, цветами, уборку улиц, скверов, парков, прилегающих к памятникам культуры и архитектуры территорий.

Финансирование общественных работ осуществляется из трех источников: за счет городского бюджета, за счет работодателей, за средства Фонда общеобязательного государственного социального страхования на случай безработицы (далее - Фонда). На сегодняшний день основной источник финансирования общественных работ – средства работодателей.

Такое положение даёт возможность предприятиям, связанным с выполнением работ по благоустройству города, привлекать необходимую рабочую силу. Одной из особенностей деятельности предприятий городского благоустройства является значительная текучесть персонала, поскольку работы выполняются на открытых площадках в условиях повышенной и пониженной температуры воздуха. Такие предприятия испытывают потребность постоянного привлечения работников. Использование временной рабочей силы (на общественных работах трудиться на них можно не более 2 месяцев), помимо решения кадровой проблемы, позволит уменьшить расходы предприятия по оплате труда. В случае заключения договора с центром занятости на привлечение работников для выполнения общественных работ предприятием коммунальной формы собственности оплата труда таких работников производится за средства Фонда. Потому предприятие несёт расходы только по

оформлению на работу: медосмотр, инструктаж по охране труда, информационное сопровождение.

Использование предприятиями благоустройства общественных работ также способствует решению социальных вопросов, поскольку даёт возможность получения временного дохода для людей, длительное время являющихся безработными. В случае, если работник себя хорошо зарекомендовал во время выполнения общественных работ, работодатель может пригласить его и на постоянную работу.

Секція 2

РЕГІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

*Керівник секції – проф. Голіков А.П., д-р геогр.наук
Секретар секції – Димченко О.В., канд. екон.наук*

ПАРАДИГМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА УСЛУГ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА ГОРОДОВ УКРАИНЫ

О.В.МОЗЕНКОВ, д-р экон. наук

*Экономическая Клиника «Украинский Менеджмент-Интеллект»
01021, г. Киев, ул. Грушевского, 28/2 оф.14
Ecoclinic@ukr.net*

Качество функционирования ЖКХ Украины на базе равноправного существования в данной сфере всех форм собственности требует совершенствования экономических отношений собственников услуг ЖКХ и бизнес-среды для реализации принципов функционирования рыночной экономики.

Противоречия между существующей системой ЖКХ и требованиями рыночной экономики отображаются в том, что у предприятий ЖКХ отсутствует экономическая заинтересованность в повышении качества услуг в соответствии с запросами потребителей в отношении объема, режима потребления получаемых услуг. Неподготовленность предприятий ЖКХ к работе в системе рыночных отношений объясняется также тем, что в настоящий момент их экономические интересы не требуют повышения качества функционирования на всех уровнях управления, что особо наглядно проявляется в существовании в их деятельности затратных тенденций.

Острота проблем, накопившихся в жилищно-коммунальном хозяйстве (ЖКХ), привела к необходимости реформирования этого сектора экономики Украины. Необходимость реформирования ЖКХ осознана давно, постоянно наблюдаются попытки решить проблемы в

жилищно-коммунальном хозяйстве Украины, но реально улучшения ситуации не происходит.

Теоретические и практические аспекты решения задач функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства рассматривались в работах отечественных и российских ученых, таких как Качала Т.М., Крамаренко Г.А., Орлов А.А., Павлюк В.В., Сиротняк Р.М., Семчук Г.М., Руль М.В., Филюк Г.М., Ряховский Г.М., Румянцев А.И., Таги-Заде Ф.Г., Сахаев В.Г. и др. В последнее время появились интересные исследования, связанные с изучением качества услуг ЖКХ. Эти проблемы поставлены в работах А.А. Аболина, Н.А. Восколовича, А.А. Дронова, В.Ю. Перешеина, А.Ф. Прокопьева, В.Ю. Прокопьева, Н.Н. Требушкина, Л.Н. Чернышова и других авторов. Эти разработки, несомненно, имеют большое теоретическое и практическое значение. Однако в большинстве из них отсутствует системный анализ качества услуг ЖКХ, его институциональной природы, структуры и порядка применения. Причем качество услуг как экономическая категория рассматривается в значительной степени статически в отрыве от соответствующих парадигм качества услуг.

Недостаточно исследован инструментарий оценки качества функционирования ЖКХ в ее основных институциональных звеньях, выявляющий резервы повышения качества соответствующих услуг. Из сказанного выше вытекает необходимость создания целостной, научно-обоснованной теории формирования институциональных резервов повышения качества услуг ЖКХ.

Цель данной работы — постановка и решение научной проблемы формирования резервов повышения качества услуг ЖКХ на основе теории институционализма.

Актуальность поиска новых подходов к проведению реформирования в ЖКХ Украины обусловлена прежде всего отсутствием положительных результатов при проведении предыдущих попыток улучшить ситуацию в системе обеспечения населения жилищно-коммунальными услугами. На сегодня услуги остаются некачественными, тарифы непомерно высокими в расчете на реально оказанные услуги, инвестиции в ЖКХ отсутствуют. Жилищно-коммунальная реформа должна включать в себя не только экономическую, но и выполнять социальную функцию, связанную с

уровнем заработной платы и пенсионным обеспечением населения. Именно с позиции населения, его социально-экономической защиты, необходимо прежде всего рассматривать приоритеты экономических отношений не только в данной сфере, но и в целом в экономике государства.

Вопросы повышения качества услуг ЖКХ, поиск резервов, возможности контроля рассматриваются на государственном уровне, на уровне профессиональных объединений: разрабатываются подробные программы реформирования жилищно-коммунального хозяйства для регионов Украины. Так, примечательна концепция реформирования ЖКХ, выдвинутая еще 12 октября 2007 года одесской территориальной громадой.

Первое, на что следует обратить внимание при решении проблем ЖКХ — это контроль за качеством услуг ЖКХ, который становится общественно значимым. Анализ рекомендаций международных конференций по реализации стратегии TQM (Total Quality Management — Глобальный Менеджмент Качества) на базе открытых международных стандартов качества товаров, продукции и услуг ИСО 9000 и ИСО 14000 дает представление о том, что в данный момент задача поиска резервов повышения качества услуг является актуальной не только для отечественного ЖКХ, но и для зарубежных структур жизнеобеспечения городов.

Второе, на чем следует сконцентрировать внимание — это мысль о том, что обеспечение роста уровня качества услуг и качества функционирования ЖКХ достигается в основном за счет институциональных резервов, приводящих к снижению транзакционных затрат и формированию и наполнению вектора развития ЖКХ в соответствии с парадигмой качества и бережливого производства.

Реформирование ЖКХ Украины должно быть связано с достижением следующих целей:

1. Исследование ЖКХ как института качества услуг (выявление и обоснование институционально-структурных сдвигов качественного уровня ЖКХ и качественных преобразований ЖКХ Украины; теоретическое обоснование институциональных резервов повышения качества услуг ЖКХ).

2. Разработка теоретической концепции формирования информационной парадигмы качества услуг ЖКХ (исследование качества услуг ЖКХ; обоснование, разработка и анализ динамической характеристики непрерывного улучшения качества услуг ЖКХ; формирование наполнения информационной парадигмы качества услуг ЖКХ; выявление институционально-структурной динамики рынка услуг ЖКХ).

3. Реализация институциональных резервов повышения качества услуг ЖКХ (развитие системного подхода к институциональному управлению качеством услуг ЖКХ; формирование методики самооценки качества функционирования ЖКХ; разработка институционального управления качеством услуг ЖКХ и эффективностью функционирования ЖКХ; обоснование программно-целевого подхода развития ЖКХ как института качества услуг).

Реформирование жилищно-коммунального комплекса страны, а также законодательные преобразования в вопросах технического регулирования, электроэнергетики и в сфере административного управления призваны сформировать благоприятные условия для появления финансово-устойчивых предприятий, ведущих эффективную деятельность в сфере жилищно-коммунального хозяйства и способных предоставить потребителю качественные услуги.

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В СТРАТЕГИИ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

А. П. ГОЛИКОВ, д-р геогр. наук

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

61077 Украина, г. Харьков, площадь Свободы, 4

golikovartur@ukr.net

Опыт развития народного хозяйства ряда постсоциалистических стран в условиях его трансформирования в рыночно регулируемую экономическую систему указывает на

целесообразность соединения ранее существовавшей плановой системы управления с развивающимися рыночно-конкурентными механизмами, что обеспечивает диалектическую взаимосвязь и взаимопроникновение плана и рынка.

В условиях смешанной экономики, к которой можно отнести и современную украинскую экономику, ей очевидно, необходима такая модель развития, которая бы, наряду с рыночными условиями хозяйствования, включала бы элементы планового ведения хозяйства с механизмами государственного контроля и регулирования. Положительные примеры использования такой модели развития демонстрируют КНР, СРВ, Беларусь. Значительное регуляторное воздействие на развитие национальных экономик оказывается в новых индустриальных странах (НИС) юго-восточной Азии.

Особо благотворные результаты дает сочетание элементов плановой системы управления с рыночными механизмами регулирования экономическими процессами при реализации региональных программ. Свидетельством этому является та роль, которая отводится региональной политике в странах европейского союза, где сформировалась концепция «Европа регионов», в КНР, где при поддержке государства осуществляется политика саморазвития регионов, а также в других странах.

Украина, как и другие страны бывшего советского союза, располагает определенным историческим опытом успешной реализации государственной региональной экономической политики. Ее осуществление во времени приходится на вторую половину 50-х – первую половину 60-х годов прошлого столетия, когда существовали совнархозы. По мнению некоторых специалистов, то был «золотой период» советской экономики, характеризовавшийся ее быстрым подъемом, как в отраслевом так и в региональном аспектах. Советский опыт региональной экономической политики тех времен был позаимствован и внедрен в жизнь многими зарубежными странами (Франция, Германия, Испания, Япония и др.). В частности, во время пребывания в 1995 г. в Москве японский миллиардер Хирота Тэроуама заявил: «мы ничего не можем понять у вас. Мы в свое время взяли ваш план и он у нас сработал. Вы были умны, а мы, японцы – дураками. Мы поумнели, а вы превратились в пятилетних детей... вся

наша экономическая система практически полностью скопирована с вашей времен диктатуры пролетариата».

В условиях глобализации региональная политика, прежде всего экономическая, не является уже только внутригосударственным делом отдельных стран. Она выходит за пределы национальных границ и служит территориальной основой региональных и межрегиональных интеграционных процессов, одной из форм проявления которой является происходящих во всех частях мира региональная экономическая интеграция.

Резкое усиление межфирменной и межгосударственной конкурентной борьбы, новые сферы конкуренции и более жесткое соперничество на традиционных рынках становятся не под силу отдельному государству или корпорации. Это обуславливает необходимость кооперации как материальных, финансовых, так и производственных усилий территориально сопряженных стран (макрорегионов), что позволяет им, используя эффект синергии, укреплять свои позиции в глобализирующейся экономике.

Важной формой международной региональной политики являются еврорегионы. Их создание в западной, а потом и в восточной Европе сыграло важную роль в становлении и развитии европейского трансграничного сотрудничества, в подъема производительных сил во многих периферийных приграничных территориях.

Харьковская область в современных условиях – окраинный приграничный регион страны. Она потеряла преимущества экономико-географического положения. Когда-то проходящие через ее территорию важнейшие транспортные потоки объективно смещаются сейчас к западу и центру страны. Промышленность региона, с выходом Украины из бывшего СССР, значительно сократила, а в отдельных случаях и утратила свои связи со смежниками других стран СНГ. Это практически привело к коллапсу его производственного потенциала. Появилась тенденция, хоть пока и незначительная, но, к сожалению, устойчивая, по уменьшению доли региона в производстве ВВП страны.

Стоит задача превращения сегодняшнего неудобного экономико-географического положения Харьковской области в диалектическую противоположность. Сделать это возможно за счет

интенсификации внешнеэкономических связей Украины с Российской Федерацией, а Харьковской области – со своими северными соседями путем расширения трансграничного сотрудничества на базе созданного еще в 2003 г. еврорегиона «Слобожанщина».

Выводы: Несмотря на рыночные условия хозяйствования, стратегия регионального развития должна основываться на плановых (программных) началах. Важной составляющей хозяйственного развития Харьковской области является трансграничное сотрудничество. Разработка и реализация международной комплексной программы социально-экономического развития еврорегиона «Слобожанщина», как составной части украинско-российского порубежья, может стать важным рычагом подъема производительных сил Харьковской и Белгородской областей.

DEVELOPMENT OF HOUSING PRICES IN OSTRAVA IN THE YEARS 2004 – 2008

ING. DAVID SLAVATA, PhD

VŠB-TU Ostrava

Sokolská 33, Ostrava, ČR

d.slavata@vsb.cz

1. Introduction

In this analysis there are presented the primary price indicators of housing in Ostrava and selected municipalities in the Moravskoslezský Region. The total population of the Region is 1,2 miles.

Basic source facts used in this research work were extracted from common press. It is found asking supply prices have been adjusted for extreme events. The figures were analyzed each year for the first half of 2004 - 2008 and the second half of 2010 ¹ The year 2010 has been analyzed more specifically.

The housing market can be divided into relatively homogeneous segments. In view of these segments it is done a comparative analysis. These apartments are offered for sale and are distinguished by

¹ The year 2009 didn't count.

cooperative apartments and condominiums in private ownership and market housing to rent. In the case of the market apartments for sale, prices are converted to a value per m² according to the average size of the offered flats. The size of the flats offered in each year are varied, which is also stated in the tables.

Below there are basic information about market of apartments for rent. There were measured in net rent, and also the amount of advances for services and finally the total amount (sum of net rent and advances for services), which urge landlord to tenant. The data were compared then with the financial possibilities of the population. All data are presented in USD².

The real estate market in Ostrava is today one of the most dynamic markets of this kind in the Czech Republic. The economic potential of the city and its recent development related to highway construction and significant investments it is in fast growth in housing prices, which is evident from the presented data.

According to the last census in 2001, 0.3 miles of the population resided in Ostrava and total stock of dwellings accounted for 0.128 miles flats.

2. The ownership structure of the flats offered for sale

The share of apartments offered on the market that are in private ownership is about 1/3. Table 1 shows that between 2004 and 2005 the proportion was about 1/5. Since 2006 there was in the city of Ostrava, the rather extensive privatization of public housing to private ownership, which may explain an increase in the proportion of privately owned dwellings in the housing market for sale. Generally, from the standpoint of the Republic, the purchase of an apartment in personal property can be financed better than buying cooperative apartment. The rights of owners of flats are also a bit better than that of the member of a cooperative of apartment cooperative. These factors have influenced the change in the ownership structure of the apartments offered in Ostrava.

²

The rate of exchange 1USD = 19 CZK.

3. Market housing for sale (2004 – 2010)

The results of long-term survey show a trend of growth in apartment prices in Ostrava in 2008 (second half). In 2009 there was a drop of around 22% due to the financial crisis.

Table 1 – Structure of dwellings by type of ownership in selected years, %

Year	2004	2005	2006	2007	2008	2010
Personal Property	25,30	21,00	30,00	38,00	52,00	34,00
Cooperative ownership	74,70	79,00	70,00	62,00	48,00	65,00
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Source: Own survey

Currently the Ostrava's housing market has stabilized and it was a slight increase. The subject of the sale are rather bigger flats, while letting the apartments are smaller one (table 2).

Table 2 – Prices of flats for sale in Ostrava in selected years, USD

Year	2004	2005	2006	2007	2008	2009 ³	2010
Average price	26 824	24 627	34 176	58 298	73 339	53 210	53774
The average apartment size	57,53	58,96	62,96	60,00	64,38	60,00	57,54
Apartment price per m ²	466	417	542	966	1 139	886	934
Percentage increase in prices for m ²	X	-10,41	29,96	78,02	17,88	-22,21	5,41

Source: CSO, own survey

³ Estimate according CSO.

4. Market apartments for rent (2004 – 2008, 2010)

The rental apartments are connected by two basic payments. Net rent and deposit service charges. The inquiry was established independently of the previous two variables and the overall average payment required if the advertisements were listed and it is clear that the required payment includes both net rent and payment for services associated with the accommodation. Table 3 can be significantly distorted by a patchy quality of the flats offered. Especially in some areas are offered to hire high-quality and well equipped managerial apartments, which significantly distorts the total average price. If we go out at least a trend, then we can talk about the amount of rent stagnated in recent years despite of the crisis. Interesting it is the view of the advances for services. In 2010 was recorded a relatively clear decline. In my opinion, it is linked to government subsidy entitlement and energy savings, which were carried out in recent years.

Table 3 – Payments related with rental flats in Ostrava in selected years, USD

Year	2004	2005	2006	2007	2008	2010
The average net rent in USD/month		242	253	469	450	390
The average advances for services in USD/month	130	96	147	161	152	91
The total average required payment in USD/month	317	358	393	429	479	467

Source: Own survey

5. Comparison

In comparison with the Republic's two largest cities, the prices of apartments in Ostrava are lower (table 4). Similarly, the net monthly rents follow the attractiveness of those cities in the housing market.

It is interesting to compare housing prices in relation to household incomes and mortgage lending opportunities. According to recent statistics, the average salary details of individuals in the second half of the year is 1 217 USD. According to the current supply of banking institutions in the CR can be found out how much would the monthly payment amount for

Table 4 – Average prices per m2 of housing in selected municipalities in the CR in 2010 in USD

City	Apartment price per m2 in USD	Net rent per m2 per month
Praha	2239	7,78
Brno	1560	6,15
Ostrava	934	5,42

Source: Housing prices in iDNES.CZ

purchase of a flat in Ostrava and 20-year repayment period. It is also possible to compare it with the average monthly payment of rent.

Table 5 contains the simulated situations for several banks in Czech Republic.

Table 5 – Monthly payments for a flat price of 53 774 USD and the repayment period of 20 years for selected banks

Bank	Rate p.a.	Monthly installment	The share of wages in %	Monthly rent
ČSOB	5,49	369	30,3	390
B	5,04	356	29,2	390
EM	4,99	354	29,1	390
S	5,19	360	29,5	390

Source: own calculations, www.kurzy.cz

Table 5 shows that the mortgage payment of the purchase of a flat in Ostrava is approximately one third of individual incomes. If we compare the monthly installments with monthly rents they show that the rent is a little bit higher than the payment of mortgage installments. Apparently, therefore, be more cost rental apartments before buying. However, unlike rents the owners of the apartments have to add other form of additional property taxes such as real estate taxes, payments to fund repairs, manage the house payments, etc. Finally, the flat owner will pay more than the tenant.

КОНЦЕПЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ЗАСАДАХ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ

О.В.ДИМЧЕНКО, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

О.Ф.КОЗИР

Голова управління державного казначейства у Київському районі м.

Харкова

dymchenkoo@yahoo.com

Реформування міжбюджетних відносин – основне проблемне питання нової економічної політики, важливим елементом якої є децентралізація, що передбачає перенос основного обсягу соціальних витрат на регіональний і місцевий рівень. Саме неврегульованість такого важливого механізму, як бюджетний, викликає непорозуміння між парламентом і урядом, центром і регіонами. При цьому перехід від централізованого управління господарством України до управлінських важелів ринкової економіки потребує створення принципово нової системи управління бюджетним процесом на всіх рівнях бюджетної ієрархії (міському, регіональному, загальнодержавному).

Нестабільність доходної бази місцевих бюджетів, відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів, значні розбіжності у рівнях економічного розвитку регіонів і умовах життя в них, потенційно є факторами соціальних конфліктів і політичної нестабільності. Для запобігання цьому у світовій та вітчизняній практиці, за умов самоврядування, система управління бюджетним процесом будується переважно на принципах прямих бюджетних трансфертів.

Однак, існуюча практика надання трансфертів з державного бюджету на рівень місцевого самоврядування та схеми їх перерозподілу між регіонами і об'єктами підтвердила свою неефективність. Тому кріпне усвідомлення, що трансферти, незалежно від їх природи повинні надаватися безпосередньо до бюджетів, які є бенефіціарами. При цьому органи влади не повинні втручатися в

процедуру надання трансфертів інакше ніж у випадках порушення їх цільового використання.

Одним із завдань активного реформування державно-територіального устрою і бюджетної системи виступає зняття протиріч між цільовим характером програм і бажанням отримати в місцеві бюджети з вищих рівнів максимальну суму безадресних коштів. Регіональна і місцева влада дотепер зацікавлена в отриманні коштів з державного бюджету, які було виділено на реалізацію тієї чи іншої програми, додаткового трансферту без нових критеріїв відбору отримувачів і без жорстких цільових зобов'язань. Цю зацікавленість потрібно законодавчо обмежити саме за допомогою застосування програмно-цільового методу.

Положенням ст.91 Бюджетного кодексу України оговорена можливість затвердження і фінансування місцевими органами влади програм регіонального розвитку. Це дійсно крок вперед. Але при умові, що такі програми будуть досконало опрацьовані в деталях та підкрплені фінансовими ресурсами, чого на практиці сьогодні не відбувається. Аналіз Програм розвитку міст і областей показав їх поверхневий та здебільшого декларативний характер.

Програмне регулювання територіального розвитку в найближчий час зазнає якісних змін, які відображаються як в програмно-цільовому підході до формування бюджету, так і в поєднанні фінансових норм з заходами Програм розвитку житлово-комунального господарства територій. Це поєднання сприятиме стійкому і збалансованому фінансуванню регіонів України. Мова йде про перспективу переходу до стратегічної моделі поведінки держави у відношенні до міст і регіонів, тобто переходу до реальної регіональної політики.

Необхідність переходу до формування бюджету за програмно-цільовим методом визначено одним із головних напрямків бюджетної політики. Програмне бюджетування визначається і в Бюджетному кодексі. З огляду на це, з 2002 р. Україна взяла курс на підвищення ефективності бюджетної політики шляхом застосування програмно-цільового методу. Крім того, поступова інтеграція України в Європейський простір потребує процедур узгодженості бюджетних процесів, враховуючи, що існує бюджетне законодавство ЄС

складається на програмних засадах. Важливість програмно-цільового методу підкреслена у Декларації цілей та завдань бюджету на 2010 рік, схваленої Постановою КМУ від 25.02.2009. №151.

При формуванні бюджету за програмно-цільовим методом застосовується програмна класифікація видатків, яка будується на розподілі бюджетних призначень за бюджетними програмами. Такий підхід передбачає визначення оцінки ефективності та результативності діяльності бюджетних установ. Планування видатків із застосуванням цього методу передбачає розробку, аналіз і відбір програм ще на стадії стратегічного планування. Таку роботу проводить головний розпорядник коштів і в період формування бюджетного запиту та підготовки пропозицій до проекту бюджету обґрунтовує внесення відповідної програми на наступний бюджетний рік.

Під цільовою програмою розуміють розроблений і методологічно обґрунтований комплекс заходів соціально-економічного, нормативно-правового, фінансового, виробничо-технологічного, екологічного та іншого характеру, який спрямовано на вирішення конкретної проблеми, побудовано в строго визначеній послідовності з вказівкою потрібних ресурсів, термінів виконання, відповідальних осіб і очікуваних результатів. Важко запропонувати інший метод, який би краще підходив для вирішення багатофакторних, багатоаспектних і внутрішньосуперечливих проблем територіального розвитку, ніж програмно-цільовий.

До основних переваг програмно-цільового методу (ПЦМ) регулювання регіонального розвитку у порівнянні з кошторисним можна віднести: складання видаткової частини бюджетів не за статтями, а використовуючи методологічно обґрунтований комплекс заходів щодо досягнення конкретної мети програми; можливість поєднання для розробки Програми зусиль спеціалістів різного профілю для розгляду означених проблем; конкретизація поставленої мети, ресурсів та термінів її виконання, наприклад, “Програма інформатизації та комп’ютеризації сільських шкіл”, замість загальної статті видатків “видатки на освіту”; дозволяє поєднувати, як вирішення соціальних проблем на місцевому та державному рівнях, так і соціально-економічний розвиток території.

У багатьох розвинутих європейських країнах, США, Канаді, Японії, використання саме цих переваг ПЦМ допомагає реалізувати принцип концентрації обмежених бюджетних ресурсів для досягнення предметних цілей розвитку.

Однак, як будь-який процес або явище, застосування програмно-цільового методу не може містити лише переваги, враховуючи, що в Україні його застосування знаходиться на початковій стадії.

Причини гальмування застосування цього методу можна класифікувати щодо джерел їх виникнення: правові, методичні, суспільні, особисті, економічні, ресурсні, ментальні та ін.

Проведені дослідження показали, що важливою функцією впровадження програмно-цільового методу управління бюджетним процесом в умовах розвитку місцевого самоврядування є встановлення й ефективне регулювання процесів взаємозв'язку бюджетного планування і соціально-економічного розвитку території. Назріла необхідність створення нової концепції економічного розвитку шляхом втілення стратегічного планування на засадах програмно-цільового підходу як процесу, коли певний регіон зможе контролювати своє економічне майбутнє, відігравати самостійну роль в економічному і соціальному розвитку держави.

РЕГІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ПОСТКРИЗОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Л.О. ПЕТКОВА, д-р екон. наук, професор

Черкаський державний технологічний університет

18006 Україна, м. Черкаси, б-р Шевченка, 460

L_petkova@ukr.net

До числа наслідків глобальної економічної кризи слід віднести прискорення конкуренції між глобальними гравцями в економічній, політичній, інших сферах, а також – прискорене розшарування національних економік за рівнем та якістю життя населення. До ситуації постійної нестабільності світова економіка, очевидно, починає звикати, і це стає новою реальністю нашого часу.

Регіональна політика посткризового періоду закономірно має якісно змінюватись задля досягнення стратегічної мети соціально-економічного розвитку країни – підвищення рівня та якості життя населення. Першочерговими завданнями сучасної політики управління регіональним розвитком є досягнення конкурентоспроможності економіки регіонів та соціальної стабільності в них. Між тим, цілі регіональної економічної політики, як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід, завжди виражають компроміс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю.

Умови посткризового розвитку України та її регіонів ускладнені проблемами, що загострились у трансформаційний період. Ключовими з них стали – переформатування геополітичного та геоекономічного простору з розширенням кола суб'єктів міжнародних відносин; створення засад ринкової економічної системи з відповідною зміною відносин власності, перерозподілом економічної влади та зміною функцій і інструментів державного управління.

Нові тенденції державного управління регіональним розвитком пов'язані з переходом від політики вирівнювання соціально-економічної асиметрії до політики поляризованого зростання, розвитку мережових структур і формуванню нової просторової організації країни. В числі основоположних засад регіонального розвитку залишається відродження принципів соціально-економічної комплексності. Від поширеного трактування комплексності за централізованої економічної системи як «досягнення оптимальної структури, економічно обґрунтованих масштабів виробництва в кожній з галузей у відповідності з наявними в регіоні природними та економічними передумовами і потребами народного господарства» необхідно перейти до нового змістовного наповнення зазначеного принципу. В основі сучасного трактування комплексності – збалансованість ресурсного забезпечення, потенціалу регіону з економічним розвитком та підвищенням якості життя населення регіону.

Генеральною метою стратегій регіонального розвитку в посткризовий період повинно стати саме підвищення якості життя. Принциповою особливістю стратегічного плану регіону є залучення територіальної громади, населення до всього процесу стратегічного

планування від розробки ідеї до її реалізації. Запровадження якісно нового стратегічного планування на регіональному рівні дозволить досягнути таких основних цілей регіональної політики, спрямованої на довгострокове економічне зростання: ідентифікація конкурентних переваг регіонів у міжрегіональному та міжнародному поділі праці; підвищення рівня конкурентоздатності території; формування нових засад міжсекторної співпраці – влади, бізнесу, громади – для узгодження економічних інтересів зацікавлених сторін.

Декларовані в сучасній українській економічній політиці ідеї модернізації важливі з позиції формування довгострокової соціально-політичної стабільності. Однак, існують численні загрози формалізації процесів суспільно-економічної розбудови, здатні зберегти та поглибити недосконали структуру національної економіки, технологічну відсталість тощо. Для успішної реалізації стратегії розвитку національного масштабу важливо усвідомлювати, що конкурентна боротьба в глобальному політичному та економічному просторі відбувається не стільки за кількісними чи, навіть, якісними показниками національного виробництва. Під час кризи та по її закінченні загострюється боротьба ідей, альтернативних моделей суспільного розвитку, боротьба за визначальний вплив на суспільну свідомість.

ЦЕЛИ РАЗВИТИЯ ТЫСЯЧЕЛЕТИЯ В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ХАРЬКОВСКОГО РЕГИОНА

В.Б. РОДЧЕНКО канд. экон. наук; Д.А. СЕРЕГИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

Vl_rodchenko@mail.ru

С целью решения глобальных проблем человечества ООН приняла программу под названием «Цели развития тысячелетия» (ЦРТ). «Цели Развития Тысячелетия» ООН представляют собой программу по борьбе с бедностью и общему повышению уровня жизни. Программа была принята в 2000 г. 147 главами государств и

представителями 189 стран, в том числе и Украины, на Саммите Тысячелетия. Цели развития тысячелетия должны быть достигнуты к 2015 году. Для каждой цели были сформулированы отдельные задачи (см. табл.) и количественные показатели, на основании которых будут делаться выводы о степени достижения ЦРТ.

20–22 сентября 2010 года с целью ускорения прогресса в достижении ЦРТ в Нью-Йорке состоится саммит ООН. Собравшиеся в штаб-квартире ООН в Нью-Йорке главы государств и правительств подтвердили свою решимость содействовать экономическому и социальному прогрессу всех народов мира. Они приняли Декларацию, в которой отметили успехи и неудачи в ходе выполнении Целей развития тысячелетия.

Значимы приоритетами для Украины являются снижение масштабов бедности и повышение показателей в сфере образования, а также на остающиеся проблемы в деле обеспечения гендерного равенства, оздоровления, экологии и борьбы с ВИЧ/СПИДом.

Всего лишь пять лет отделяют от 2015 года – срока, к которому запланировано достижение Целей развития тысячелетия. По нашему мнению, за пять лет до истечения срока, имеются серьезные недостатки по выполнению принятых обязательств Украины по достижению Целей. Цели развития тысячелетия важны не только на мировом или государственном уровне, а прежде всего на региональном. В рамках ЦРТ нами были сформулированы следующие задачи актуальные для Харьковской области (см. табл.1).

Таким образом, учитывая масштабность и сложность вышеперечисленных в таблице задач для Харьковской области, мы считаем, что на уровне региона необходимо четкое определение целей, через уточнение отдельных положений стратегии регионального развития, а также обоснование системы количественных и качественных индикаторов их достижения.

1. Интернет-портал «Деятельность системы ООН по достижению ЦРТ» [электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.un.org/russian/millenniumgoals/index.shtml>

2. Центр новостей ООН [электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.un.org/russian/news/fullstorynews.asp?NewsID=14246>

Таблица – Цели развития Харьковского региона в соответствии с программой ООН «Цели Развития Тысячелетия»

Цели	Задачи ООН	Задачи для Харьковской области
Цель 1 Ликвидация крайней нищеты и голода	Задача 1: Сократить вдвое за период 1990 и 2015 годов долю населения, имеющего доход менее 1 доллара США в день Задача 2: Обеспечить полную и производительную занятость и достойную работу для всех, в том числе для женщин и молодежи Задача 3: Сократить вдвое за период 1990-2015 годов долю населения, страдающего от голода	Задача 1: увеличение валового регионального продукта Задача 2: сокращение масштабов бедности и сокращение разрывов между уровнями доходов и качеством жизни богатых и бедных Задача 3: реформирование системы социальной защиты с целью обеспечения более адекватного предоставления социальных услуг, при сохранении устойчивости и доступности системы в целом Задача 4: диверсификация структуры занятости и создание новых рабочих мест Задача 5: Поддержка развития малого и среднего бизнеса
Цель 2 Обеспечение всеобщего начального образования	Задача 1: Обеспечить, чтобы к 2015 году у детей во всем мире — как у мальчиков, так и у девочек — была возможность получать в полном объеме начальное школьное образование	Задача 1: повышение эффективности расходов на всеобщее начальное образование при одновременном учете требований, предъявляемых сегодня рыночной экономикой Задача 2: разработка стратегических

		подходов, направленных на максимальное устранение явления эксклюзии в образовательном процессе.
Цель 3 Поощрение равенства мужчин и женщин и расширение прав и возможностей женщин	Задача 1: Ликвидировать, желательно к 2005 году, неравенство между полами в сфере начального и среднего образования, а не позднее чем к 2015 году — на всех уровнях образования	Задача 1: создать систему эффективно действующих механизмов предупреждения насилия в отношении женщин Задача 2: Ликвидировать дискриминационную практику в сфере труда и занятости
Цель 4 Сокращение детской смертности	Задача 1: Сократить на две трети за период 1990–2015 годов смертность среди детей в возрасте до 5 лет	Задача 1: улучшение качества семейной и детской медицины Задача 2: профилактика заболеваний с помощью апробированных вакцин и принятие на вооружение новых вакцин; комплексный подход к детским недугам; опирающиеся на практику методологии безопасных родов и перинатального ухода
Цель 5 Улучшение охраны материнства	Задача 1: Сократить на три четверти за период 1990–2015 годов коэффициент материнской смертности Задача 2: Обеспечить к 2015 году всеобщий доступ к услугам в сфере охраны репродуктивного здоровья	Задача 1: сокращение числа абортот и соответствующих уровней материнской и детской смертности Задача 2: проведение комплексного обучения основам семейной жизни в школах Задача 3: открытие Центров семейного

		планирования для оказания всесторонних услуг девушкам и женщинам по семейному планированию
Цель 6 Борьба с ВИЧ/СПИДом, малярией и другими заболеваниями	Задача 1: Остановить к 2015 году распространение ВИЧ/СПИДа и положить начало тенденции к сокращению заболеваемости Задача 2: Предоставление к 2010 году возможности пройти лечение от СПИДа всем, кто в этом нуждается Задача 3: Остановить к 2015 году распространение малярии и других основных болезней и положить начало тенденции к сокращению заболеваемости	Задача 1: интеграция программ по профилактике и лечению от ВИЧ/СПИДа в системную политическую деятельность и практику Задача 2: применение современных методов снижения вреда и предупреждения наркозависимости и лечения наркомании Задача 3: предоставление доступных и ориентированных на запросы молодежи услуг медицинского характера Задача 4: укрепление сотрудничества со СМИ и привлечение частного сектора к решению проблем ВИЧ/СПИДа
Цель 7 Обеспечение экологической устойчивости	Задача 1: Включить принципы устойчивого развития в страновые стратегии и программы, и обратить вспять процесс утраты природных ресурсов Задача 2: Снизить масштабы сокращения биологического разнообразия путем значительного уменьшения темпов его утраты к 2010 году	Задача 1: создание оптимальных условий и эффективного регулирования разработки и управления природными ресурсами, включая содействие в разработке эффективной системы экологических платежей Задача 2: решение социально-экономических задач при условии

	<p>Задача 3: К 2015 году сократить вдвое долю населения, не имеющего постоянного доступа к чистой питьевой воде и основным санитарно-техническим средствам</p> <p>Задача 4: К 2020 году обеспечить существенное улучшение жизни как минимум 100 миллионов обитателей трущоб</p>	<p>соблюдения экологически устойчивого режима хозяйствования, способного обеспечить защиту и сохранение природных ресурсов и других экологических активов страны</p> <p>Задача 3: реформирование ЖКХ, улучшение социальных условий жизни</p>
Цель 8 Формирование глобального партнерства в целях развития	<p>Задача 1: Удовлетворять особые потребности наименее развитых стран, стран, не имеющих выхода к морю, и малых островных развивающихся государств</p> <p>Задача 2: Продолжать создание открытой, регулируемой, предсказуемой и недискриминационной торговой и финансовой системы</p> <p>Задача 3: В комплексе решать проблемы задолженности развивающихся стран</p> <p>Задача 4: В сотрудничестве с фармацевтическими компаниями обеспечить доступность недорогих лекарств в развивающихся странах</p> <p>Задача 5: В сотрудничестве с частным сектором, принимать меры к тому, чтобы все могли пользоваться преимуществами новых технологий, особенно информационно-телекоммуникационных</p>	<p>Задача 1: ориентировать частный сектор на участие в решении наиболее острых социальных проблем в рамках широкого и взаимовыгодного диалога между бизнесом и органами государственной власти</p>

ДОЛЬОВЕ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ І РЕМОНТНИХ РОБІТ ПО ВІДНОВЛЕННЮ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ МІСТА

О.Д. ОВСІЙ

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка*

*36011 Україна, м. Полтава, просп. Першотравневий, 24
edovsiy@rambler.ru*

Пріоритетним напрямом реформування житлово-комунального господарства, як зазначено в Законі України “Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки”, №1511-VI (Розділи II, III п.6, IV [1]), є організація нових форм управління багатоквартирними будинками шляхом створення управлінських компаній, житлових кооперативів та об’єднань співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ), дві останні з них є одним з найбільш прийнятних способів забезпечення реалізації прав власників приміщень будинку на володіння та користування спільним майном членів об’єднання чи кооперативу.

В зв’язку з тим, що на протязі останніх двадцяти років в ремонт, модернізацію і реконструкцію багатоквартирних будинків вкладалася незначна кількість коштів (місцеві органи управління не робили це тому, що не було достатньо коштів із місцевих бюджетів, а власники квартир – тому, що не вважали це своїм обов’язком), то проблема їх проведення досягла рівня, при якому перекладення її вирішення цілком на власників квартир в теперішній час неможливе ні з політичної, ні з соціальної точки зору. Тому, крім щомісячної плати за житлові послуги і цільових внесків власників квартир будинку, необхідним джерелом в дольовому фінансуванні будівельних і ремонтних робіт залишаються бюджетні кошти, які повинні надаватися в рамках різних цільових програм з використанням нових механізмів їх витрачання. Також, як показав досвід інших держав з перехідною економікою, без залучення кредитів комерційних банків на фінансування ремонту, модернізації і реконструкції будинків

житлового фонду міста не обійтися. Усі перераховані вище джерела дольового фінансування відмічені в статті 21 Закону України „Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку” [2]. На рисунку приведена загальна схема механізму дольового фінансування будівельних та ремонтних робіт багатоквартирного будинку.

Кошти на проведення будівельних і ремонтних робіт від щомісячної плати за житлові послуги, цільових внесків власників та квартирнаймачів, від господарської діяльності організації, банківські кредити та адресні субсидії із державного і місцевих бюджетів перераховуються на розрахункові рахунки розрахунково-касового центру управлінської організації, а потім акумулюються на спеціальному субрахунку, з якого безпосередньо і фінансуються роботи. Частка коштів, які повинні внести власники та квартирнаймачі, в загальну суму вартості робіт при дольовому фінансуванні в нинішній редакції Проекту Житлового кодексу України [4] порівняно з Федеральним законом Російської Федерації №185-ФЗ [5], в якому відповідно пункту 2 частини 6 статті 20 її розмір становить не менше 5%, не обумовлюється.

Автором пропонується розподіл коштів при дольовому фінансуванні будівельних і ремонтних робіт по відновленню багатоквартирного будинку здійснювати з урахуванням об'єму, величини вартості та виду робіт по відновленню його конструкцій та елементів. Розподілення коштів, що рекомендується при дольовому фінансуванні будівельних і ремонтних робіт цегляних п'ятиповерхових житлових будівель приведено в табл.

Наступними напрямками наукових досліджень, які дозволять впровадити в життя ефективне дольове фінансування будівельних і ремонтних робіт по відновленню багатоквартирного будинку, є розробка: методики адресної державної допомоги малозабезпеченим власникам; методики надання субсидій на відшкодування відсоткової ставки по кредиту; державної програми надання, виплати та відшкодування субсидії (фінансування) на витрати власників через надання кредиту під річну ставку до 5%, який будуть видавати через державні кредитні банки.

Таблиця – Розподіл коштів, який рекомендується, при дольовому фінансуванні будівельних і ремонтних робіт цегляних п'ятиповерхових житлових будівель

Конструкції та елементи багатоквартирного будинку відповідно [3]	Питома вага вартості конструкції (елемента) у загальній відновлювальній вартості будівлі, %	Дольове фінансування будівельних і ремонтних робіт по відновленню конструкцій та елементів	
		За кошти власників та квартиронаймачів будівлі, %	За кошти державного та місцевих бюджетів, кредитів банків, %
Фундаменти	7-14	5-10	90-95
Стіни і перегородки	21-27	5-10	90-95
Перекриття	10-15	5-10	90-95
Дахи (покрівля)	2-3	5-50	50-95
Підлоги	4-15	5-50	50-95
Прорізи	10-11	5-50	50-95
Оздоблювальні роботи	6-12	5-20	80-95
Внутрішні санітарно-технічне і електричне обладнання	13-21	5-50	50-95

1. Закон України. “Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки”. №1511-VI від 11.06.09.– Офіц. вид.– К.: Верховна Рада України, 2009. – 38 с.– Режим доступу до докум.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nred=1869-15>.– (Нормативні директивні правові документи).

1. Закон України „Про об’єднання співвласників багатоквартирного будинку” №2866-III від 29.11.01 - Офіц. вид.– К.: Верховна Рада України, 2001. – 24 с.– Режим доступу до докум.: <http://nashdomik.net/obyednannya-spiyvlasnikov-budinku>.- (Нормативні директивні правові документи).

3. Сборник №28. Укрупненных показателей восстановительной стоимости жилых, общественных зданий и зданий и сооружений коммунально-бытового назначения для переоценки основных фондов. Утв. Госкомстроем СССР – М.: Стройиздат, 1970.– 119с.

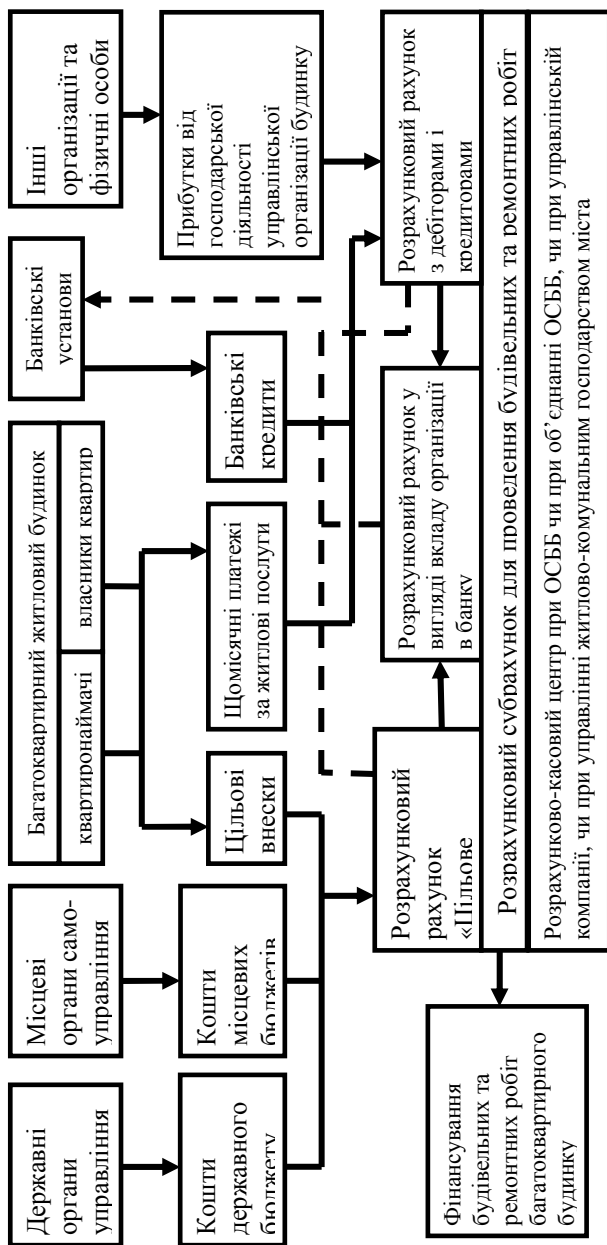

Рис. Схема дольового фінансування будівельних та ремонтних робіт багатоквартирного будинку :
 → рух коштів; — співпраця з банківськими установами

4. Проект Житлового кодексу України / Реєстраційний номер 2307 від 17.03.2009.– Офіц. вид.– К.: Верховна Рада України, 200X. – Режим доступу до докум.: <http://gska2.rada.gov.ua>. – (Нормативні директивні правові документи).

5. Федеральный закон Российской Федерации "О Фонде содействия реформированию жилищно-коммунального хозяйства" / Регистрационный номер 185-ФЗ от 21 июля 2007 г. .– Режим доступа к докум.: <http://www.rg.ru/2007/07/27/zhkh-fond-dok.html>. – (Нормативные директивные правовые документы).

PUBLIC SERVICE DELIVERY IN UKRAINE: CURRENT ISSUES AND PERSPECTIVES

PATRICIA MOONEY NICKEL

School of Social and Cultural Studies

Victoria University

PO Box 600, Wellington, New Zealand, 6140

OLENA DYMCHENKO, PhD; OLENA PANOVA

Kharkiv National Academy of Municipal Economy

12, Revolutsii St., Kharkiv, 61002, Ukraine

dymchenkoo@yahoo.com; panova_biz@ukr.net

Public services play the key role in determining the quality of life of citizens. At the present stage of development in Ukraine there is a critical need to address public service delivery through the development of an independent regional social service policy. This is impossible to achieve without an independent financial base for local government that would provide a necessary level of development of the municipal economy and would guarantee that quality of life of the population is achieved even by minimal social standards.

The controversy surrounding the theoretical foundations of the public sector, and the provision of public services, rests upon two competing premises:

1. Public goods are necessary due to private market failure and that individuals are primary in the society and will act as rational, self-interested consumers whose preferences, if precisely determined, will indicate the most efficient allocation of public goods;

2. The public sector has value independent of the market and is based upon a shared set of values and ideals, which individuals will attempt to maintain via the public sector.

There is currently no private sector means for providing public services that result in complete dependence upon the government for the provision of the basic necessities of life. The reliability of public services, which provide not only basic necessities, but a degree of social stability, is significantly related to the maintenance of state financing of the given service division, which is derived from two sources: payments by citizens and transfer from the local budget. This policy framework predetermines the key issues of the functioning of housing and public utilities system:

- substantiation of the municipal services development programs for bodies of local self-government;
- stimulation of the population to pay the increased municipal tariffs.

The basic problems public service provision are:

- ✓ absence of tariff differentiation depending on quality of services;
- ✓ citizens' inability to control the level of public services;
- ✓ lack of a real stimulus to increase efficiency by attracting investments and innovation technology development;
- ✓ aggravation by unsatisfactory condition of technical property and limited financial opportunities of consumers and budget.

The specifics of rendering mechanism of public service provision is expressed in a combination of various forms of receiving these services – free-of-charge, preferential or paid. There are different kinds of financial sources according to the structure that can be used within the framework of one branch. Obviously, public utility budget financing is the key financial source in market economy. As a rule the profitability of housing and public utilities enterprises is low. All local enterprises participate in creating budgets of certain territory by paying taxes including all levels of budget formation from local up to state budget level. However, financing of these enterprises is carried out from local budgets that has been dominated by rigid regulation of means application. There was no opportunity to maneuver resources that enlarged “ambiguous places”, and unsolved questions developed into large problems.

The rights of self-government in the field of planning and regulation of socio-economic development of territory, within the limits of realization of their competence, constitutes material preconditions of their economic independence. However these rights remain to be declared only in theory. The further development of these preconditions is supposed to be advanced by actions such as the use of municipal property with the purpose of increase of local budget income.

According to Law on Local Self-Government in Ukraine autonomous bodies (local councils and their executive bodies) carry out municipal property management by serving the basic population's social needs – housing and public utilities services, trade, transport, communications, public health services, education, etc. Thus, it is absolutely possible for the municipal property to function as a stable source of income managed by autonomous bodies. However, municipal property still functions through the basic organization of the state municipal enterprise.

The principle of freedom of local self-government authorized by the Constitution of Ukraine and fixed by the legislation gives a large degree of freedom in choice of forms of municipal economy management. The autonomous bodies can resort to delegation of management by addressing to state or private enterprise. The relations between them and enterprises-executors can be adjusted by a contract.

The classical delegation form of management all over the world is concession. This form of management is designated by the World Bank as “the French model” and has proved its efficiency in practice. In this case representing concession enterprise charges to concessionaire management of a municipal service and maintenance of its functioning compensating expenses by the right on collection of payment from consumers. The concessionaire also finances the investments and provides uninterrupted and qualitative work of a municipal service and its maintenance service (according to the contract). After expiration of the concession term the object is transferred to authorities taking into account that the property rights never pass to concessionaire.

It is also worthwhile mentioning such tools as stock and bonds market as municipal bonds has been distinguished as an investment appeal in a number of developed countries. The lack of normative base in a combination to absence of experience and backwardness of market

infrastructure in regions are major factors of constraint to update local budgets by such means.

Thus, the quality of public service can be improved by means of application of contemporary public-private partnership means under the condition of factual economic independence of local authorities that will foster further socio-economic development of regions.

МОДЕРНІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

С.І. ПЛОТНИЦЬКА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

LankaS@i.ua

Орієнтири посткризового розвитку України мають бути тісно пов'язані з комплексною модернізацією за багатьма напрямками. Активні дослідження в цій області показують, що модернізацію слід сприймати як широке і багатозначне громадське явище. Зміна поколінь технологій взаємопов'язана з проблемою існування громадянського середовища, здатного до відтворення, впровадження і використання технологій. Тому будь-який технологічний устрій є соціальне явище, тобто головним предметом модернізаційної концепції є саме суспільство.

Модернізація є створенням нової соціально-економічної системи країни, в якій одну з ключових функцій повинні відігравати регіональні компоненти. Важлива роль на цьому рівні відводиться процесам формування внутрішніх мотиваційних інститутів, що забезпечують збалансований розвиток регіональної економіки на основі ефективного творчого трудового начала.

У світовій практиці було реалізована значна кількість форм модернізації (органічних, ендегенних, екзогенних, ліберальних і т.п.), які показали свою результативність в тих або інших країнах. Характерно, що усі ці форми супроводжувалися постійним вдосконаленням на рівні господарської організації тих або інших регіонів і територій, в ході якого переважно розширювалася компонента сервісу і економіки знань.

Якщо відволіктися від нинішньої кризи, то слід зазначити що процеси глобалізації світової економіки в останні десятиліття тісно переплелися з регіоналізацією господарського життя. Сформувалася змістовна дихотомія глобалізації-регіоналізації, що багато в чому зумовлює шляхи подальшого розвитку світового господарства і світової політики, особливо з урахуванням багаторівневої системи господарських зв'язків.

Регіоналізація, з одного боку, стала нині і, мабуть, буде надалі втіленням глобалізації, її активним структурним компонентом, постійно відтворюючому численні кумулятивні ефекти для вдосконалення виробничої спеціалізації територіальних соціально-економічних підсистем. З іншого боку, регіональні організаційно-економічні форми внутрішніх господарських зв'язків перетворюються на реальних опонентів міжнародних економічних організацій і створюють особливі полюси глобальних процесів.

У співвідношенні процесів глобалізації і модернізації стосовно умов української економіки, у тому числі і на її регіональних рівнях безумовним пріоритетом є саме глобалізація. Тому процес модернізації має бути зорієнтований на ефективну адаптацію відтворювальних структур регіональних економік до вимог глобалізації.

Держава, формуючи систему заходів регулювання економіки не лише створює умови для її розвитку, але і забезпечує планомірний розвиток на регіональному рівні. Реалізація адресної інвестиційної програми з певним обсягом фінансування має бути спрямована на створення пріоритетних для регіонів-реципієнтів нових об'єктів в промисловості, сільському господарстві, сфері послуг, тобто йдеться про пряме фінансування державою розвитку регіональної економіки.

Як подальший розвиток даного наукового пошуку може бути запропонований комплекс критеріїв пріоритетності проектів для включення їх в стратегічні плани розвитку регіону, що включають критерій можливості виконання проекту, критерій максимуму ефекту його реалізації, критерій наявності ефективних комунікацій між всіма учасниками проекту і т.д.

THE KEY ISSUES OF HOUSING AND PUBLIC UTILITIES ECONOMY REFORM IN TERMS OF FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS

OLENA DYMCHENKO, PhD; OLENA PANOVA

Kharkiv National Academy of Municipal Economy

12, Revolutsii St., Kharkiv, 61002, Ukraine

dymchenkoo@yahoo.com; panova_biz@ukr.net

The current condition of housing and public utilities economy (HPUE) of Ukraine burdened by the influence of the global financial and economic crisis is characterized by low quality services, substantial depreciation of fixed assets, obsolete technologies and low energy efficiency. According to the data of the National Institute for Strategic Studies, Ukraine, approximately 70% of residential properties were built before 1970s, depreciation of fixed assets exceeds 60%, and energy consumption of services is 2.5-3 times higher than in European countries. In the early 1990s approximately 30-40 accidents were accounted per 100 miles of communal networks, and in the recent years this figure has increased substantially up to 180 accidents per 100 kilometers of water supply network and 10-20 accidents per 100 kilometers of heat supply network. The analysts of the Institute note the discrepancy between the existing infrastructure capacity with the increasing demand, the high level of monopolization in the sector of housing and public utilities (HPU) services provision, insufficient competition development in this sector, lack of transparency in pricing and tariff formation of services provided by HPU enterprises.

Institute of Sociology of National Academy of Sciences of Ukraine conducted the experts' survey "Problems of reforming housing and public utilities services in terms of financial and economic crisis" that covered opinions of 196 experts in 24 regions and the Autonomous Republic of Crimea. The determining influence of the global financial crisis on HPUE was noted by 43% of experts that is demonstrated by increase of prices for services, reduction of capital expenditure, inability to reform the industry, as all efforts are directed to keep the industry in the functionable condition,

reduction of profitability, increase of accidents, misbalance of HPUE system, service quality decline.

The main adverse negative effects of the global financial and economic crisis on HPUE of Ukraine are:

1. Increasing state deficit along with the low level of decentralization of local budgets negatively influences the existing mechanism of HPUE financing. HPU enterprises need to balance their interests with consumers' interests taking into account the social aspect as the issues of bad-quality HPU services can provoke social tensions.

2. The level of payment for HPU services by budget institutions financed from the budgets of different levels decreases.

3. The typical phenomenon of the crisis period is the process of outgoing increase of inflation indices and prices compared to indices of wages. Thus, citizens are unable to pay for HPU services in full that affects financial condition of HPU enterprises and service quality. In the heating period the share of HPU service costs in average wages differs by region and ranges from 35 to 48%. The more so, in the cities of Ukraine tariff rates can differ in 2.25 times.

4. Due to the fact that tariffs depend not only on wages but also on rapidly increasing, especially in the crisis period, cost of fuel and energy resources, HPU enterprises receive less funds on modernization and reconstruction, capital repairs, introduction of energy efficiency procedures, etc. Thus one of the main issues that requires urgent solution is the absence of synchronization of tariff revision – it is necessary to adopt a scheme that would oblige local authorities to revise tariffs simultaneously with changes of gas and energy tariffs at the legislative level.

5. More than 30% of the Ukrainian population receives subsidies from budgets of different regulatory levels but the pay-off of subsidies adopts unsystematic character. Primarily it affects financial indicators of HPU enterprises, thus they are unable to provide quality services.

6. Probability of getting additional funds from capital market to invest into HPU enterprises decreases. The tariffs of HPU enterprises comprise only cost recovery but the level of profitability is not considered though it would allow the enterprises to improve both their equipment and service quality. In real practice, the mechanism of consumers' social protection and policy of tariff structure adjustment by inspections and local

authorities are used for tariff formation that has resulted in the fact that in most regions, the existing tariffs can ensure neither development nor cost recovery.

7. The main Ukrainian political promise of today is to raise standard of living. Its major component is HPU service quality. However it is surely confirmed that the level of payment for HPU services will not change, i.e. subsidization of the population is offered at the expense of increase of tariffs for other consumers' categories, thus it does not stimulate HPU enterprises to reduce the self-cost of service provision. This policy does not provide for positive changes in the economic mechanism and practically does not protect either consumers or the population because wages and inflation will "do their job" by economic laws, but not by political decisions. In European countries cost of heat and water supply for commercial consumers is much lower than for population. By contrast in Ukraine tariffs for commercial consumers are much higher than for the population and in some regions they differ by 6-10 times.

8. The state is not able to fund the necessary level of financial support of HPU enterprises. To support the required level of financial stability of HPU enterprises, the government proposes surrogate, ungrounded schemes of leasing and concession of heat-, water supply and sewerage objects, which are communal property. If not crisis, these schemes would have been refined.

At the conceptual level the distinguishing features of the general trends of the crisis manifestations in HPUE are:

1. Cyclical and oscillatory crisis phenomena in HPUE are less destructive – the services are provided continuously in sufficient quantities. The main life support system in crisis conditions must operate in a set mode and in accordance with the requirements.

2. Crisis in HPUE affects efficient functioning of urban and regional economy, and therefore the government, the producers and the consumers are involved in the process of reduction of its destructive forces. It protects HPUE objects from outreaching the permissible limits of stable operation.

3. Regulators of HPUE functioning (market, consumers, state) are interdependent and it predetermines the coherence of their actions in the most acute periods of ant-crisis campaigns.

4. For a long time, regardless of the current global crisis, HPUE in Ukraine has constantly operated in the condition of crisis mode. More than three thousand ruptures of water pipelines during a year, no more than 20% of the need of repairs of residential properties, constant shortage of funds for development and modernization of the system, supply of services on credit (payment is made after the fact of consumption and, as a rule, not in full) – all this can be defined as a permanent condition of crisis.

It is also worthwhile mentioning the positive aspects of the correlation “crisis – HPUE”:

- substantial experience of sustainable living is gained in crisis conditions;
- HPUE system is characterized by two opposite principles: on the one hand, it is designated by regimented procedures and standard technologies and, on the other hand, by creative approach of solving emerging "unconventional" situations;
- technical, personnel and management systems exhibit features of readiness to deal with urgent tasks in the conditions of uncertainty and lack of resources, i.e. they are configured to operate in the mode of resolving problematic situations.

Thus, in comparison to other industries, the permanent character of crisis in HPUE of Ukraine requires formation of strategy of continuous development in conditions of uncertainty and limited resources.

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Л.В. ОБОЛЕНЦЕВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

fourier@rambler.ru

Традиційно кінцевою метою функціонування будь-якої держави є досягнення високого рівня та якості життя населення. Враховуючи тенденції, які притаманні світовій спільноті впродовж останніх років, що пов'язані з глобалізаційними процесами та зростанням світової конкуренції, виникає неминуча потреба щодо

зміни парадигми управління як національною, так і регіональною конкурентоспроможністю. В той же час, потрібно усвідомлювати, що класичний ланцюжок «забезпечення та підвищення якості життя населення», тобто: якість освіти – якість та ефективність управління – ефективність інноваційної та інвестиційної діяльності – ефективність використання ресурсів – конкурентноздатність товарів (регіону, країни) – якість життя населення потребує певного перегляду та видозмін. В зв'язку з цим, ключовими факторами досягнення та утримання переваг над конкурентами стають не лише інновації, знання та освіта, але на особливу увагу мають претендувати та висуватися взаємозв'язки між підприємствами, оскільки вони сприятимуть забезпеченню умов щодо створення так званих мережевих структур, тобто кластерів.

Основними факторами, які стримують ефективний розвиток кластерних утворень є: відсутність чіткого механізму формування кластерних утворень; низька якість управління при формуванні кластерної моделі розвитку; низький рівень розвитку територіальних інтегрованих систем; недостатній розвиток малого бізнесу; слабкий рівень розвитку інфраструктури та організаційних умов; низький рівень довіри між основними суб'єктами економічної діяльності; низька якість бізнес-клімату; відсутність культури інформаційної відкритості; недовіра потенційних учасників кластеру та формування недобросовісної конкуренції; низька культура виробництва та відсутність досвіду управління на основі аутсорсингу; сприйняття факторних умов у якості основної детермінанти успішності розвитку кластерів; низький рівень розвитку асоціативних структур, які не справляються із завданнями розробки та просування пріоритетів і інтересів регіонального розвитку; використання, у більшості випадків, лише інструментарію короткострокового прогнозування.

Щодо можливих негативних наслідків кластеризації, то такими є: уразливість (спеціалізація та технологічна перервність може підірвати певні переваги кластера); негнучкість (жорсткі існуючі структури ризикують затримувати радикальну переорієнтацію та заважати необхідній перебудові); синдром самодостатності (звикаючи до минулих успіхів, кластер може бути не в змозі розпізнати постійно мінливі тенденції); ефект замкнутості (може бути спричинений

надмірною впевненістю відносно локальних контактів і знання паралельно з ігноруванням зовнішніх зв'язків та неякісним прогнозуванням); зменшення конкурентного тиску (кооперація може сприяти зменшенню конкурентного тиску, що означатиме ослаблення рушійних сил інновацій та інноваційної діяльності); внутрішній спад (аналогічно як соціальний капітал є необхідним для формування базису розвитку кластерів, останній в свою чергу, може підірвати та знищити соціальні передумови, які його ж і формують).

Не зважаючи на низку перерахованих вище проблем, кластеризація має значний потенціал та чималі перспективи реалізації і розвитку. Такими перевагами та вигодами існування кластерів й реалізації кластерної моделі розвитку економіки вважаються:

- нові виробники, особливо із інших галузей, прискорюють свій розвиток, сприяючи науково-дослідним роботам та забезпечуючи необхідними коштами для впровадження нових стратегій;

- відбувається вільний доступ до інформації та швидке розповсюдження новачій каналами постачальників або споживачів, які контактують з конкурентами;

- взаємозв'язки всередині кластеру сприяють появі нових шляхів та можливостей щодо конкуренції, а також створюють абсолютно нові можливості;

- людські ресурси, ідеї, інформація та знання формують нові та несподівані комбінації.

Щодо стимулювання ефективного розвитку кластерних утворень, то таким фундаментом має стати державна політика, яка б передбачала:

- відповідну систему оподаткування та дотацій;

- розробку національної та регіональної стратегії розвитку економіки, підґрунтям якої є саме кластеризація;

- законодавчу та правову базу для формування та розвитку кластерних утворень;

- підготовку фахівців та спеціалістів, які матимуть відношення до процесів кластеризації.

Кластерна модель та кластерний підхід можна і, навіть бажано, застосовувати для розв'язання такого кола завдань як: вирішення проблем конкурентоспроможності; стимулювання

інноваційної діяльності; удосконалення загальнодержавної економічної політики; розробка програм регіонального розвитку; взаємодія усіх форм підприємництва.

Таким чином, під кластерами можна вважати організаційну форму консолідації зусиль зацікавлених сторін, націлених на досягнення конкурентних переваг в умовах глобалізації. Крім того, кластери дають можливість для бізнесу та регіону розвиватися не за інерцією, а дозволяють забезпечити себе ключовими факторами успіху в майбутньому завдяки створенню довгострокової стратегії розвитку. Кластери формують основу ефективного економічного розвитку території регіонів та сприяють ефективному розвитку країни в цілому.

СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ РЕГІОНУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Є.М. ГЕЛЕВЕРЯ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

geleverya@ukr.net

Принципова схема роботи над стратегічним планом відновлення житлового фонду на наш погляд повинна включати три етапи.

Етап 1. Розробка концепції стратегічного плану. На цьому етапі перш за все необхідно зрозуміти, що являє собою житловий фонд міста і визначити напрямок його розвитку. Збирається та обробляється інформація про місто, розглядаються ресурси та умови міського розвитку, проводиться СВОТ-аналіз за участю розробників плану та інших експертів і, власно, формується сама концепція. В ході формування концепції аналізуються можливі сценарії розвитку, із яких в подальшому буде вибраний найбільш реальний, складається перелік основних напрямків розвитку, цілей і відповідних цільових програм.

Етап 2. Складання стратегічного плану. На цьому етапі генеральні напрямки, визначені в концепції, розгортаються в цільову програму. Цільова програма містить опис перетворень і проектів, які потім будуть більш конкретно описані в поточних планах на предмет

«прив'язки» до них конкретних будинків, ресурсів, виконавців, строків.

Етап 3. Реалізація і моніторинг стратегічного плану. План може реалізовуватися протягом достатньо довгого періоду. Цільові програми, які розроблені на попередньому етапі, конкретизуються в ході річного планування, перш за все фінансового. Найважливіша умова успіху реалізації стратегічного плану – моніторинг змін зовнішнього середовища і реалізації самого плану з періодичним отриманням зрізів соціально-економічної ситуації в місті, а також оцінка ефекту від реалізації плюс щорічна конкретизація плану.

Програмне забезпечення відновлення житлового фонду регіону повинне включати такі блоки:

Перший блок – це програми по залученню інвестицій і сприянню розвитку місцевого бізнесу. Даний блок працює на те, щоб привабити бізнес, створити більш розвинену, більш солідну економічну базу, нові робочі місця у житловому ремонтно-експлуатаційному сегменті. Кожне місто, велике чи мале, має в своєму розпорядженні визначені можливості по привабленню інвестицій. Проблема частіш за все полягає у відсутності інформації про привабливі сторони міста, в його маркетинговій «нерозкрученості». Українські міста і регіони практично не представлені на інвестиційних ринках, і тому майже в кожному місті підтримується ідея створення міської маркетингової програми, тобто програми збору і розповсюдження інформації для потенційних інвесторів.

Другий розділ цього блока стосується розробки і прийняття правил землевикористання і забудови (правове зонування території міста). Нова система передбачає набагато гнучкіші стосунки з інвесторами: місто ділиться на зони, кожна з яких має чітко сформульовані правові регламенти того, що можна робити на її території, але без прив'язки до конкретних об'єктів. Так, якщо інвестор збирається будувати яку-небудь будівлю, він викупав чи орендує ділянку і в подальшому відповідає певному регламенту – наприклад, в будівлі не повинно бути більше п'яти поверхів. Але за межами цих обмежень інвестори володіють певною свободою дій.

Ще одна «типова» цільова програма присвячена землекористуванню. Міста повинні розробляти систему положень про

те, яким чином будуть будуватися ринкові відносини в сфері землекористування (ціна, порядок продаж, порядок оформлення і т.д.). Створення такої системи, притому прозорої, - серйозний стимул для приваблення в місто інвестицій.

Представляються нам ефективними напрямки підтримки малого бізнесу в процесі оновлення жилого фонду з боку міста – або фінансова чи інша матеріальна підтримка (надання приміщень, техніки і т.д.), або організаційна підтримка, коли знижуються адміністративні бар'єри і створюються певні структури, наприклад «бізнес-інкубатор». Така система дуже ефективна, особливо, якщо в місті існує правильне розуміння того, що інвестор – це не обов'язково транснаціональна іноземна компанія, а перш за все свої власні представники малого і середнього бізнесу.

Другий блок стосується цільових програм, націлених на ефективне використання тих ресурсів, які реально наявні у місті. Так, житлово-комунальний комплекс в містах, як правило, «з'їдає» вагомую частину витрат міського бюджету – від 15 до 50 відсотків, а то й більше. Природно, більш ефективна система роботи даної сфери призводить до доволі відчутної економії бюджетних коштів, які можуть бути переорієнтовані на пріоритетні сфери, наприклад, енерго-ресурсозбереження в житловому фонді.

Існують декілька напрямків оптимізації роботи в цій сфері: удосконалювання договірних відносин в сфері ЖКГ, розвитку конкурентних відносин, удосконалювання тарифної політики тощо.

Друга велика витратна стаття – соціальна підтримка населення. Тут також є великі резерви, пов'язані з оптимізацією використання бюджетних коштів, спрямованих на цілі соціальної підтримки і соціального захисту тих, хто потребує поліпшення житлових умов.

На жаль, нерідко багато з розроблених довгострокових планових міських документів виявляються малоефективними. Це відбувається в силу різних причин. Іноді ці причини мають суто суб'єктивний характер і пов'язані, наприклад, з перевиборами мера і зміною пріоритетів нової управлінської команди. Нерідко стратегічні ідеї затушовуються конкретними поточними проблемами, особливо в період тих чи інших кризисних явищ в економіці або соціальній сфері

міста. Тому для збереження значущості довгострокового плану, для того, щоб він був по-справжньому робочим документом, необхідно дотримання декількох умов.

1. План повинен пройти громадське обговорення, яке може мати різні форми: слухання на попередніх етапах, проведення компанії в ЗМІ, обговорення фінального варіанта перед прийняттям.

2. План повинен получить статус міського нормативного акта, до якого можна буде звертатися навіть у випадку зміни виконавчої влади або яких-то змін в поточній політиці.

3. В плані повинна бути передбачена система моніторингу з регулярною появою в пресі відповідальної інформації. Необхідно забезпечити його прозорість, громадський контроль за його реалізацією. Моніторинг передбачає наявність системи показників, за якими відстежується ситуація.

Сьогодні стан статистичної інформації далеко не задовольняє зростаючі потреби в ній – як в кількісному, так і в якісному відношенні. Це виражається в помилках, неоднозначній трактовці одних і тих же показників, непорівнянності даних по різних містах і регіонам.

В цих умовах все більш активну роль відіграють як самі міста і їх асоціації, так і інші організації, які займаються методичною, дослідницькою і консалтинговою діяльністю, - науково-освітні центри, навчально-консультаційні центри Харківської національної академії міського господарства, недержавні структури.

РОЗРОБКА МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОЇ ПОЛІТИКИ

Н.О. КОНДРАТЕНКО, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

21nata@mail.ru

Ресурсозберігаюча політика є невід'ємною складовою частиною ринкової виробничої політики підприємства, направленої на виробництво конкурентоспроможної продукції, що реалізується на

ринку з метою одержання максимального прибутку і забезпечує відповідний фінансовий результат. При цьому мається на увазі, що використання ресурсозберігаючих технологій не приводить к зменшенню обсягу продукції, а дозволяє скоротити витрати виробництва в частині використання ресурсів і реалізувати продукцію за світовою ціною, підвищити екологічність виробництва, а також змінити техніко – економічні характеристики виробляємої продукції, у тому числі за рахунок продукції, що має ресурсозберігаючий ефект.

Така політика не може складатися спонтанно, а повинна вироблятися провідним органом, який, на жаль у теперішній час відсутній.

Необхідність систематизації і класифікації ресурсів визначається різноманітністю їх видів і різницею використання у виробничому процесі. Матеріально-технічні ресурси можуть класифікуватися за ознакою винаходження, в залежності від галузевої належності, щодо ролі у виробництві, взаємозамінності і т.ін.

Для сучасного організаційно-економічного механізму ресурсозбереження доцільно використовувати напрямки, за якими здійснюється політика раціонального використання виробничих ресурсів.

Системність в проведенні ресурсозберігаючої політики, таким чином, передбачає визначення об'єкта, що підлягає ресурсозбереженню, як єдиного цілого, визначення інтегративних властивостей, розгляд його, як частини більш великої системи. Реалізація системного підходу найбільш чітко проявляється через процедури визначення цілей і визначення їх пріоритетів і ієрархії, взаємному зв'язку.

У якості вхідних елементів даної системи виступає сукупність техніко- економічних параметрів, що характеризують виробничі ресурси підприємства. В якості вихідних елементів системи, що визначають кінцеві результати її функціонування, виступає сукупність управлінських рішень по ресурсозбереженню.

Перетворення вхідних параметрів в вихідні в процесі функціонування системи може бути представлене, як інтеграційний процес послідовних переходів від одного стану до іншого. При цьому перехід системи з одного стану в інший супроводжується кількісними

або якісними змінами одного або деяких параметрів. Сукупність значень параметрів при кожному переході характеризує внутрішній стан системи.

Найбільш часто в якості таких моделей використовуються моделі типу «ресурси – результати». Моделі подібного типу дозволяють описати систему в цілому з врахуванням багатьох чинників, зв'язків прямих і зворотних. При побудові моделі щодо політики ресурсозбереження передбачається послідовний розгляд складу і взаємозв'язку окремих елементів, що відображають склад політики ресурсозбереження, а також напрямок її впливу на економічні показники діяльності підприємства в цілому.

РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РІВНІ РЕГІОНІВ

М.К. ГНАТЕНКО

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mary8381@mail.ru*

Стратегія розвитку країни повинна спиратися на регіональний чинник, а точніше, на ефективну державну регіональну політику.

1 січня 2006 року набув чинності Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», на підставі якого в липні 2006 року була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку до 2015 року.

В стратегії особливо наголошується, що державна регіональна політика повинна бути направлена на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку і усунення значних міжрегіональних диспропорцій.

Проте, і Державна стратегія регіонального розвитку, і стратегії, що приймаються на рівні областей, відштовхуються в баченні перспектив від вже існуючого рівня, не враховуючи світові тенденції. Вони орієнтовані переважно на еволюційне зростання, використання або поліпшення існуючого потенціалу.

Ключовим же для України має бути інвестиційно-інноваційний шлях розвитку, що повністю відповідає сьогоdnішній ситуації в економіці, яка вичерпала ресурс відновного економічного зростання.

Окремі елементи інноваційної системи на сьогоdnішній день вже існують. В регіонах з розвиненим науково-технічним потенціалом з'являються інноваційно-технологічні центри, формуються центри науки і високих технологій по основних стратегічних науково-технічних напрямках, організовується система підготовки менеджерів.

Разом з цим необхідно створювати і послідовно реалізовувати на практиці інноваційно-інвестиційний механізм, який би забезпечував прилив капіталу для модернізації господарського комплексу.

Механізм управління інноваційним розвитком має полягати у формуванні регіональних програм двох типів: державного значення, тобто з можливістю залучення коштів з державного бюджету і регіонального значення з орієнтацією на приватні інвестиції.

Світовий досвід показує, що можна дотримуватися тієї або іншої ідеології, але в реалізації інноваційної стратегії ключову роль повинна відігравати саме держава. Адже науково-технічний прогрес, перш за все, залежить від можливостей і цілеспрямованої діяльності держави, яка, у свою чергу, повинна активізувати інноваційну діяльність в регіоні по наступних напрямках:

- розвиток сучасної інноваційної інфраструктури, яка б максимально відповідала ринковим відносинам;
- здійснення державного страхування можливих ризиків від інноваційної діяльності;
- захист прав інтелектуальної власності;
- забезпечення цільового використання коштів;
- заснування спеціальних комерційних інвестиційних банків для акумуляції інвестиційних ресурсів;
- розширення зв'язків в технологічній сфері.

Визначати ж пріоритети техніко-економічного розвитку регіонів слід, виходячи із закономірностей довгострокового економічного розвитку, глобальних напрямів техніко-економічного розвитку, національних конкурентних переваг. Реалізація даних пріоритетів може здійснюватися за допомогою фінансування і

державної підтримки цільових науково-виробничих програм, пільгових кредитів, державних закупівель, надання державних гарантій під інвестиції при закупівлі устаткування вітчизняного виробництва.

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Н.І. ГОНЧАРЕНКО, канд. екон. наук, О.В. ХАНОВА, канд. геогр. наук
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61077 Україна, м. Харків, площа Свободи, 4
Khanovaelena@ukr.net

Важливим інструментом дослідження транскордонних територій є математичні моделі та методи. Метою цієї роботи, яка виконана в рамках держбюджетної теми «Українсько-російське порубіжжя: концепція та стратегія довгострокового транскордонного співробітництва», є вибір та використання на практиці найбільш оптимальних математичних методів дослідження процесів транскордонного співробітництва.

Дослідження транскордонних територій, які створюють складну неоднорідну систему міжрегіональної взаємодії, має специфічні особливості, однією з яких є те, що транскордонна економіка розглядається як єдине ціле.

Можливості прикладного використання математичних методів аналізу регіональних процесів викладені у роботах багатьох науковців. Серед українських дослідників виокремимо роботи А.П. Голікова, К.В. Мезенцева, А.С. Філіпенка та ін.

Зокрема, А.П. Голіков виділяє три рівні математизації економічних досліджень:

- на першому рівні здійснюється формалізація економічних явищ і процесів, тобто вводяться кількісні показники для їхньої оцінки;
- на другому рівні емпірично виявляються і оцінюються існуючі зв'язки між явищами і процесами;

- на третьому рівні дедуктивним методом встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, перевіряється міра репрезентативності отриманих математичних даних і здійснюється їх впровадження в практику [1].

Конкретним прикладом використання першого рівня математизації у транскордонному співробітництві є застосування класичної гравітаційної моделі (т.з. модель гравітаційної взаємодії). Цей тип моделей відомий ще у передвоєнний період в англосакській школі просторового аналізу. Основна формула в її початковому варіанті повністю аналогічна формулі закону всесвітнього тяжіння Ньютона. При цьому передбачається, що запропонована модель адекватно описує економічні взаємозв'язки наднаціональної економічної зони для достатньо тривалого періоду часу.

Для розрахунку зовнішньоторговельного прикордонного товарообігу України та Росії було запропоновано трансформувати існуючу формулу гравітаційної моделі, скориставшись нелінійною множинною регресійною моделлю статичного вигляду, та для підвищення точності моделі ввести у чисельник показник ВВП країн

$$T = \frac{A * (ВВП1 * ВВП2)^k}{d^m} \quad (\text{де } A, k \text{ і } m - \text{константи (параметри}$$

моделі) > 0 ; d – відстань між країнами; $ВВП 1$, $ВВП 2$ – показники валового внутрішнього продукту країн; T – попарний зовнішньоторговельний товарообіг країни [2].

Маючи справу з дослідженням транскордонних регіонів, ми стикаємося із складною неоднорідною системою, якій властиві відмінності в рівнях політичного і економічного розвитку, зайнятості населення, рівнях доходів і якості життя. У зв'язку з цим ученими для спрощення дослідницького процесу використовуються різні методи узагальнення або типологізації, що дозволяють виділити однорідні ознаки об'єктів, які вивчаються. Одним з найбільш поширених і багатовимірних методів класифікації є кластерний аналіз. Досягненням даного методу є можливість виявлення однорідних груп об'єктів, які нелегко визначити через велику кількість об'єктів, що класифікуються, і одночасного урахування багатьох ознак і характеристик. Кластеризація прикордонних регіонів може

здійснюватися в розрізі основних економічних показників регіону і саме виділення цієї сукупності характеристик і є вихідним етапом порівняльної оцінки регіонів України та Росії. У вказану сукупність ми включили різні групи показників, у тому числі – економічного, соціального, інфраструктурного і природно-ресурсного характеру.

Група економічних показників представлена ВРП, обсягами промислового і сільськогосподарського виробництва, інвестиціями в основний капітал, рівнем розвитку малого підприємництва, долею збиткових підприємств, об'ємом експорту продукції. Соціальні аспекти розвитку регіону відображають показники номінальної заробітної плати і реальних грошових доходів, обіг роздрівної торгівлі, об'єм реалізації платних послуг, доля малоїмущого населення, рівень безробіття, забезпеченість населення житлом і легковими автомобілями. У третю групу включені показники, що характеризують інноваційний потенціал, інфраструктурний потенціал і природно-ресурсний потенціал порівнюваних регіонів.

Проведене дослідження дозволило виявити 4 групи регіонів, що наведено у таблиці.

Таблиця - Групування прикордонних регіонів України та Росії

Групи	Результати кластерного аналізу	Групи	Результати кластерного аналізу
1	Ростовська область Краснодарський край	3	Чернігівська область Брянська область Сумська область Воронізька область Луганська область
2	Донецька область Харківська область Курська область Білгородська область	4	АР Крим

Складено за розрахунками автора [3,4]

Таким чином, сучасна економічна наука має широкий спектр методів, які мають високий ступінь достовірності отриманих

результатів і застосовуються при дослідженнях транскордонного співробітництва з метою підтвердження висунутих гіпотез, моделювання, регіонального аналізу, планування та прогнозування.

1. Голюков А.П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів: навчальний посібник. – 3-тє вид. – К.: Знання, 2009. – 222 с.

2. Московкин В.М., Колесникова Н.И., Рилач Н.М. Гравитационная модель для внешней торговли Украины со странами ЕС // Бизнес-Информ. – Х., 2007. - №7. – С.26-33.

3. <http://www.gks.ru> (Федеральная служба государственной статистики).

4. <http://www.ukrstat.gov.ua> (Державний комітет статистики України).

ТУРИЗМ КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

М.М. ПОКОЛОДНАЯ, канд. геогр. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

M_Pokolodna@rambler.ru

В настоящее время развитие туризма оказывает существенное влияние на территориальную и отраслевую структуру хозяйства различных территориальных образований. В целом это влияние имеет позитивное значение и выражается в ряде сдвигов экономического и социального характера: повышение доходов (в некоторых странах доходы от туризма стали определяющей статьей ВВП); развитие отраслей хозяйства как непосредственно связанных с туризмом, так и тех которые задействованы в туристской деятельности опосредованно (строительство, пищевая, легкая промышленность), т.е. развитие туристической деятельности оказывает мультипликативный эффект, стимулируя развитие других отраслей; обеспечение занятости населения; улучшение качества социальной инфраструктуры; повышение культурного уровня через сохранение историко-культурных особенностей и объектов, национальной самобытности, организацию фестивальных и выставочных мероприятий. Использование туризма как фактора регионального развития выходит

на первый план в свете все большей регионализации всех сфер человеческой деятельности, активным процессам регионообразования как в США и Канаде, так и Европе. Так, например в 1996 г. более 300 европейских регионов приняли Декларацию о регионализме в Европе, которая повлияла на трансформацию взглядов и роль государственных границ, способствовало появлению еврорегионов, как внутри, так и за пределами Европейского союза. Целесообразность использования регионального подхода в туризме обуславливается целым рядом данностей выходящих из особенностей его организации и использования ресурсов: формирование у потребителя туристского продукта мнения про отдых происходит на основе определенного «образа места» который складывается из отдельных компонентов и фиксируется не на уровне страны пребывания, а на уровне конкретной дестинации (региона). Именно поэтому усилия по созданию благоприятного туристского имиджа происходят на региональном уровне; государственные и административные границы очень часто разъединяют единые социокультурные образования и природные территории. Применение регионального подхода в использовании и охране историко-культурных и природных ресурсов в туризме ведет к рационализации данных процессов, дает возможность создавать более интересные и насыщенные туристские маршруты; использование принципов трансграничного сотрудничества упрощает свободу перемещения туристов, рабочей силы (в туризме потребность в рабочей силе носит сезонный характер), финансовых ресурсов (инвестиций).

Среди значительного многообразия типов региональных образований на сегодня использование туризма в качестве фактора регионального развития наиболее эффективным является для: наименее развитых и депрессивных, приграничных регионов, морских и речных бассейнов.

Выравнивание уровней регионального развития и стимулирование развития отсталых и депрессивных регионов является неотъемлемым элементом социально-экономической политики цивилизованных стран. В основном такие регионы выявляют по совокупности показателей и направляют целевое финансирование в виде дотаций и займов из различного рода государственных и

наднациональных фондов. При этом применяются два основных подхода программный и селективный. В рамках разработки целевых комплексных программ в регионе выделяются перспективные виды туризма, определяется перечень конкретных мероприятий для их реализации. Селективный подход, направлен на стимулирование деятельности конкретных компаний, его суть состоит в признании, исключительных возможностей частного бизнеса эффективно решать вопросы подъема депрессивных регионов за счет малых и средних предприятий туризма (например, малые гостиницы, объекты придорожной инфраструктуры). Среди наименее развитых регионов на которые туризм может оказать стимулирующее воздействие, возможно выделить малые и средние города имеющие культурно-историческое наследие, территории вдоль международных транспортных магистралей, горные и лесные массивы нового освоения, регионы с традиционной сельскохозяйственной ориентацией. Высокую популярность среди жителей урбанизированных регионов завоевал сельский (аграрный) туризм который предполагает прием туристов в сельской местности в доме у сельского хозяина с предоставлением кроме размещения широкого набора дополнительных услуг. На основе чего формируются целые сельские региональные туристские кластеры: когда один или несколько хозяев занимаются размещением, другие производством сельскохозяйственной продукции для обеспечения питания, третьи изготовлением сувенирной продукции, организацией досуга туристов. Примером рационального использования горных и лесных территорий, которые мало задействованы в человеческой деятельности, является сознание природоохранных территорий с соответствующим уровнем инфраструктуры и режимом доступа туристов и организацию на их основе экологических туров. Для горных районов перспективными видами туризма представляются развитие пешеходных горных маршрутов и горнолыжных курортов. Развитие туризма в приграничных районах дает возможность более активно использовать имеющийся туристский ресурсный потенциал, разнообразить и дополнить вовлекая в сферу туризма новые объекты, стимулируя развитие местной инфраструктуры. Морские и речные круизы совершенствуют туристическую инфраструктуру в морских и речных

бассейнах, дають толчок розвитку старих невеликих портів, сприяють формуванню нових туристичних маршрутів.

ПОТЕНЦІАЛ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Л.А.НОХРІНА, канд. техн. наук

Г.В.ВИСОЦЬКА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

lara.ak@mail.ru, visgala@mail.ru

О.В.АНИЩЕНКО

Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз

ім.проф.М.С. Бокаріуса

61177 Україна, м. Харків, вул. Золочівська, 8а

Зміст регіонального відтворювального процесу полягає в забезпеченні добробуту населення, створення належних умов для продуктивної праці і відпочинку людей, їх духовного розвитку, демографічного розвитку, росту матеріального добробуту населення, умов його проживання, рівня освіти, соціального середовища, екологічної ситуації, фінансування людського розвитку, стану та охорони здоров'я.

В усі часи здоров'я людини розглядалось як одна з найвищих цінностей суспільства і становило основу економічного та духовного розвитку держави і регіонів. Це підкреслює нагальну необхідність відновлення ефективної роботи санаторно-курортного комплексу. Забезпечення доступності санаторно-курортного лікування, врахування попиту населення на конкретні види санаторно-курортних послуг має сприяти перетворенню курортів Харківщини у високорентабельну та конкурентоспроможну галузь.

Державна політика по відношенню до курортів спрямована на створення відповідних юридичних та економічних умов для розвитку санаторно-курортного комплексу на основі ефективного використання природно-ресурсного, науково-технічного, трудового

потенціалу регіону з метою задоволення матеріальних і духовних потреб населення, підвищення його життєвого рівня.

Територія України є неоднорідною не тільки за рівнем соціально-економічного розвитку. Регіони відрізняються між собою природними і кліматичними умовами, національним складом населення, системами розселення, економічним та науково-технічним потенціалом, системою внутрішніх, міжрегіональних та зовнішньоекономічних зв'язків.

Вдале поєднання і взаємодоповнення на території України кліматичних, ландшафтних, бальнеологічних і грязьових природних лікувально-профілактичних факторів підвищує курортологічну цінність окремих регіонів до рівня міжнародного значення. Безпосередній інтерес міжнародної громадськості до культурно-історичної спадщини України посилюється наявністю другої за кількістю української діаспори в світі. Вдале геополітичне положення України дозволяє скористатися наявним рекреаційним потенціалом туристів з ближнього та дальнього зарубіжжя.

Враховуючи транскордонне географічне положення Харківського регіону, використання потенціалу санаторно-курортного комплексу дозволить забезпечити:

- залучення іноземних інвестицій для створення пропозиції адекватної зовнішньому попиту на основі приведення матеріально-технічної бази та інфраструктури курорту у відповідність до міжнародних норм обслуговування туристів та ліквідації диспропорції між наявним туристичним та матеріально-технічним потенціалом;

- апробацію та прискорену адаптацію міжнародного досвіду щодо найбільш ефективних методів управління та організації праці в санаторно-курортних та оздоровчих закладах з метою підвищення гнучкості та адаптивності пропозиції регіону до кон'юнктури світового ринку;

- залучення валютних коштів у місцевий та державний бюджет за рахунок експорту санаторно-курортних послуг на основі оптимального використання ресурсного потенціалу регіону з урахуванням стратегії його перспективного розвитку та забезпеченням балансу державних та місцевих інтересів.

ГАРМОНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМ КОМПЛЕКСОМ РЕГІОНУ

М.С. ПРОХОРОВА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mariora21@yandex.ru

Всебічна підтримка діяльності рекреаційних комплексів, яка пов'язана з усіма галузями національного господарства, сприяє покращенню функціонування останніх і зростанню соціально-економічного рейтингу регіону. Саме тому актуальними є поглиблене вивчення вагомості рекреаційної сфери в розвитку регіону, вдосконалення роботи рекреаційних комплексів та проведення прогнозування щодо розвитку рекреаційної сфери в часовому розрізі.

Дослідження процесу формування наукової думки та підходів до окремих аспектів регіонального розвитку склали праці таких українських і зарубіжних учених-регіоналістів: Бубенко П.Т., Бабаєва В.М., Герасимчук З.В., Стеченко Д.М., Чернюк Л.Г. та ін.

Рекреаційні комплекси у своїй сукупності виступають одним з найважливіших осередків підвищення соціально-економічних стандартів життя населення. В наукових дослідженнях недостатньо розкриті питання оцінки сукупного соціально-економічного впливу рекреаційних комплексів як складової регіону.

Зважаючи на досвід розвинених країн та беручи до уваги прогресивну практику ефективного стратегічного управління рекреаційною сферою, регіональна влада має змогу прискорити позитивні соціально-економічні перетворення територій. Виходячи з необхідності дотримання балансу в регіональному розвитку зазначено основні принципи, що за ними повинна здійснюватись регіональна політика галузі, керуючись регулюючими прямими та опосередкованими засобами, визначеними у дослідженні. Необхідність впровадження системи податкового стимулювання реакційних комплексів, впровадження кредитування бізнесу у сфері рекреаційної діяльності, заснованої як на природних, так на і на ресурсах урбанізованої території, є основою для прибуткової роботи

рекреаційних комплексів. Таким чином, інвестування в розвиток регіону набуває привабливості для приватного, іноземного та державного капіталів.

Серед причин, що гальмують розвиток рекреаційних комплексів основними назвемо:

1. Недостатню підтримку з боку держави як у сфері фінансування так і з точки зору пропагування здорового образу життя.

2. Рівень цін на послуги не пропорціональний середньостатистичному заробітку.

3. Недотримання всесвітньо визнаних стандартів якості, недовершеність системи контролю якості.

4. Відсутність єдиної маркетингової політики серед рекреаційних комплексів регіонів та держави в цілому.

Складність проблем з якими стикаються рекреаційні комплекси регіону, обумовлює необхідність розробки напрямків їх діяльності. Бажаним автор бачить також реорганізацію цінової політики, що сприятиме використанню потенціалу регіону через користування послуг рекреаційних комплексів. Необхідним є впровадження закордонного досвіду ефективного управління рекреаційними комплексами трансформованого до особливостей менталітету населення та особливостей ведення бізнесу у державі.

На думку автора, Харківський регіон потребує збільшення кількості рекреаційних комплексів, як приватної, так і державної форми власності. Отже, реалізація напрямків з підвищення ефективності роботи рекреаційних комплексів може здійснюватись за наступними етапами:

перше - створення законодавчої та податкової бази що сприятиме стабілізації роботи рекреаційних комплексів та сприятиме їх розвитку;

друге - сприяння на державному рівні організації нових рекреаційних комплексів;

третє - розробка ефективної моделі управління рекреаційним комплексом;

четверте - впровадження зваженого тарифно-цінового механізму надання рекреаційних послуг населенню.

З позиції розвитку регіону запропоновані заходи вимагають

експертної оцінки за сучасними технологіями. Остання виражається у вигляді рекомендацій приватним підприємствам, у розрізі ціноутворення - у вигляді встановлення єдиних тарифів для рекреаційних комплексів державної власності.

Відповідно до завдань гармонійного розвитку рекреаційних комплексів необхідно поєднувати державне регулювання вплив та закони ринкових відносин. Саме така взаємодія є важливою засадою стабілізації діяльності рекреаційних комплексів регіону. Комплексний підхід до прийняття державних управлінських рішень на основі синтезу знань різних наук є необхідним у державному управлінні рекреаційними комплексами. Зауважуючи на пріоритетності створення конкурентного середовища та розвитку територій регіону відмітимо необхідність створення механізму прийняття рішень державними органами влади, що задіяні у формуванні та розвитку рекреації в регіоні. Регіон потребує системи, яка б дозволила без надмірних зусиль визначати ефективність обраного плану розвитку, проводити оцінку перспективності окремих дій зі стимулювання рекреаційної діяльності в регіоні.

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

С.М. ГАЙДЕНКО

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революція, 12
alanse@mail.ru*

Комплексний розвиток господарства економічних районів, передбачає сполучення галузей ринкової спеціалізації, які мають загальноукраїнське значення, галузей виробництва, які задовольняють потреби населення, а також потреби провідних галузей та галузей інфраструктури.

Комплексність розвитку господарства регіону представляє зміцнення економічних зв'язків між галузями ринкової спеціалізації, галузями, які доповнюють територіальний комплекс і сферою послуг.

Кожний економічний район (регіон) має свій особливий природно-ресурсний потенціал, своєрідні економічні та соціальні умови, які визначають його економічний профіль. Економічний район являє собою господарський комплекс, цілісну територіальну господарську систему, де провідна роль повинна належати ринковій спеціалізації.

В Україні вже на стартовому рівні становлення та розвитку ринкових відносин сформувалася система територіально-виробничих комплексів різних рангів і типів. Іде процес постійного розвитку єдиного господарського комплексу на основі міжгалузевих комплексів (хімічного, лісового та ін.), а також районних і обласних комплексів.

Галузева структура загальноукраїнського комплексу пов'язана з територіальною структурою комплексів різних рангів. Основне місце належить районним комплексам, які являють собою раціональне сполучення ефективних галузей ринкової спеціалізації з галузями, які доповнюють територіальний комплекс, а також виробничою та соціальною інфраструктурою (транспорт, зв'язок, житловий фонд, підприємства сфери послуг і ін.).

Економічна політика здійснюється заради вирішення проблем, які перешкоджають досягненню поставлених цілей розвитку господарського комплексу та забезпечення економічного благополуччя регіону або країни в цілому, то сутність регіональної політики полягає у відношенні до управління регіональним розвитком для досягнення загальнонаціональної мети.

Здійснюючи економічну політику уряд країни зобов'язаний чітко та обґрунтовано сформулювати цілі соціально-економічного розвитку, поставити завдання перед суб'єктами підвідомчих територій, інвестувати державні програми та проекти, забезпечити контроль за виконанням законодавчих актів, правових норм.

Регіональна політика має величезний вплив на розвиток господарського комплексу регіону (території) шляхом реалізації цілей та завдань держави, тобто здійснюючи економічну, соціальну, економічну, соціальну, демографічну, екологічну та науково-технічну політику. При цьому регіональна політика впливає на розвиток господарського комплексу регіону шляхом: прогнозування, програмування та регіонального планування.

Регіональна політика розробляє заходи щодо компенсації регіональних відмінностей комплексних господарств регіонів це - спеціальні субсидії, пільгові кредити, стимули для розширення інвестиційної активності у відсталих регіонах. Завдяки їм, відсталі регіони починають прогресувати у своєму розвитку, тоді як колишні лідери можуть втрачати свої економічні позиції. Отже, даний процес динамічний, він вимагає постійної уваги до себе з боку держави. Якщо цього не робити, то депресивні регіони зовсім зупиняться у своєму розвитку.

Загальнодержавний або національний ринок може успішно розвиватися тільки у тому випадку, якщо будуть створені або ефективно розвиватися ринки районного та обласного рівнів. Адже процеси обміну виходять за рамки окремих регіонів тільки тоді коли поглиблюються процеси територіального поділу праці. В Україні вони значною мірою задані існуючим розміщенням продуктивних сил, яке формувалося на директивних, а не економічних принципах. Тому ринкові механізми будуть спрацьовувати в тих регіонах, де буде розвиватися економіка, яка опирається на внутрішні ресурси та можливості.

На основі концепції регіонального розвитку - сукупності поглядів на шляхи вирішення соціально-економічних проблем, досягнення цілей та завдань розвитку в перспективі, виробляється стратегія та постановка завдань розвитку регіону.

Фінансові механізми реалізації стратегії представляють систему практичних заходів щодо оптимізації бюджетного процесу в регіоні та залученню інвестиційних ресурсів для ефективного вирішення завдань розвитку господарського комплексу регіону.

Управління та оцінка реалізації стратегії забезпечуються на основі використання специфічних форм і методів регулювання регіональних процесів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей та завдань розвитку регіону.

Реалізація регіональної політики передбачає розробку відповідних документів, покликаних визначати основні напрямки соціально-економічного розвитку території. До числа таких відносять короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий прогнози, окремі цільові програми з найбільш актуальних проблем. Ці

документи не носять директивного втручання, а відображають лише систематизоване подання про ймовірний стан економіки регіону в перспективі. Такий погляд у майбутнє дозволяє припустити характер і масштаби можливих проблем та завчасно підготуватися до їхнього вирішення.

ІНДИКАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

А.П. КОСЯК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

zima-ant@rambler.ru

Стратегічне планування процесу відновлення житлового фонду в кожному місті здійснюється по своєму специфічному сценарію, обумовленому конкретною соціально-економічною ситуацією, наявними ресурсами, продуктивними силами які використовуються в процесі планування і цілою низкою інших факторів. Проте о методичних засадах цього процесу можна говорити тільки в загальних рисах, не вирішеними залишаються проблеми роботи над стратегічним планом відновлення житлового фонду на регіональному рівні, недостатньо обґрунтовано етапи реалізації стратегії відновлення житлового фонду регіону, відсутня система показників глибини соціально-економічного розвитку процесу відновлення житлового фонду. Тому автором цієї наукової доповіді поставлено за мету удосконалити процес стратегічного планування механізму відновлення житлового фонду та запропонувати регіональні індикатори його функціонування виділяючи три основних етапи: розробка концепції стратегічного плану, складання стратегічного плану, а також реалізація плану і моніторинг його виконання.

Організовувати діяльність по розробці і реалізації стратегічного плану відновлення житлового фонду регіону можна по-різному, і залежить це від конкретної ситуації в регіоні. Можна виділити як мінімум чотири варіанта.

Перший – суто адміністративний. Він передбачає формування структури (створення нової або трансформація існуючої), як правило, в штаті міської адміністрації, яка буде відповідати за створення плану і його реалізацію. Ця структура буде координувати участь в стратегічному плануванні всього іншого місцевого співтовариства.

Другий варіант передбачає створення тимчасової робочої групи для роботи над стратегічним планом. Вона може бути дещо дистанційована від адміністрації, але адміністрація представлена в ній експертами і фінансує, по крайній мірі частково, роботу групи. Збирається ця група частіше всього тільки на час створення плану, а подальшим моніторингом можуть займатися співробітники місцевої адміністрації. Такий варіант на наш погляд повинен застосовуватися в невеликих містах Харківського регіону, оскільки відрізняється більшою мобільністю і меншою ресурсоемістю зрівняно з варіантом створення спеціалізованих структур для розробки стратегічного плану.

Згідно третьому варіанту – стороння організація (наприклад Харківська національна академія міського господарства, бізнес-асоціація, консалтингова фірма і т.п.) заключає договір з місцевою адміністрацією на створення і супровід реалізації стратегічного плану.

Нарешті, четвертий варіант передбачає створення спеціалізованої організації для роботи по стратегічному плану. Цей варіант може бути найефективнішим з точки зору організації роботи, але в той же час він один із найбільш ресурсоемких. Створювана організація повинна бути некомерційною і з'єднувати всіх представників міста, перш за все владу, бізнес, громадськість. По суті, це незалежний мозковий центр для моніторингу соціально-економічного положення міста і розробки рекомендацій по плануванню розвитку житлового фонду і безпосередньо по економічним перетворенням.

Система показників соціально-економічного розвитку відновлення житлового фонду повинна бути націлена на підтримку процесів прийняття рішень на рівні міст і регіонів.

Ключовою задачею розробки системи індикаторів є пошук обмеженої кількості найбільш важливих показників. Використання цього обмеженого числа показників (індикаторів) дозволить,

затративши відносно невеликі зусилля, організувати оперативний моніторинг процесу відновлення житлового фонду регіону.

Для досягнення цілей розвитку житлового фонду, закладених в стратегічну концепцію повинні бути сформовані цільові програми. Типові блоки цих програм повинні спрямовуватися на організаційно-інституціональні перетворення.

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГІЯ ЯК СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

О.Ю. МИХОПАРКІНА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул.. Революції, 12

olmykh@mail.ru

Нова економіка переконливо доводить, що альтернативна енергія - це важливий ресурс і рушійна сила соціально-економічного розвитку регіонів. Ринок альтернативних джерел енергії виступає таким же фактором виробництва, як і ринки інформаційних ресурсів, праці й капіталу. Тому завдання створення й експлуатації економічно ефективної системи використання альтернативних джерел енергії повинно розглядатися пріоритетно на регіональному і державному рівнях.

Формування механізму використання альтернативних джерел енергії є важливою умовою сталого розвитку міст, регіонів, країн на сучасному етапі. Однак за результатами 2009 року процент використання альтернативних джерел енергії в Україні складає 0,83% енергетичного балансу країни. Цей показник є дуже низьким порівняно з такими країнами Європи, як Швеція або Австрія, де цей відсоток складає близько 24%

В останній час інтерес до проблеми використання сонячної енергії різко збільшився. Потенціальні можливості використання безпосередньо сонячної енергії дуже великі. Якщо ми зможемо використовувати 0,0125% всієї цієї енергії, то людство було б повністю забезпечене енергією зараз, а використання 0,5% повністю б

покрило всі потреби людства назавжди (якщо вважати, що населення Землі не перевищить 20 млрд.)

Використання сонячної енергії набуває популярності в Україні. Враховуючи кліматичні зміни та тенденції до збільшення сонячного випромінювання з кожним роком, перспективи впровадження сонячних колекторів з метою отримання енергії стають більш реальними навіть у північній Україні, де рівень інтенсивності сонячного випромінювання становить лише 1000 кВт*год на 1м² за рік (Наприклад, у Криму та південній Україні цей показник становить 1360 кВт*год).

На шляху впровадження глобального використання сонячної енергії існує ряд факторів, що обмежує її потужності. Для того, щоб сонячні колектори виробляли таку кількість енергії, яка б задовольнила енергетичні потреби людства за рік, їх потрібно розмістити на площі 1-3 млн. км². Також, для створення такої великої кількості колекторів потрібно 1,3*10⁹ тон алюмінію, світовий запас якого оцінюють саме в таку цифру. Також безпосереднє використання сонячного випромінювання потребує велику кількість праці: для виготовлення 1 МВт-року знадобиться від 10 до 40 тис. людино-годин. В той же час у традиційній енергетиці цей показник менший у 50-80 разів.

На даний момент, період окупності сонячних колекторів в середньому в 2 рази менший періоду функціонування обладнання (10-12 років для якісного обладнання при періоді функціонування 20-25 років), що є достатньо довгим терміном і не є привабливим для інвесторів, тому необхідно шукати шляхи зменшення цього періоду до прийнятного терміну.

Серед шляхів підвищення ефективності використання сонячної енергії, можна виділити підвищення кількості сонячної радіації на поверхню землі (цей шлях є реальним, враховуючи кліматичні зміни та тенденцію до підвищення сонячного випромінювання); підвищення коефіцієнту корисної дії колектора (завдяки інноваційним науковим розробкам), підвищення тарифу на електроенергію (таке підвищення є неминучим враховуючи дефіцит та вичерпність традиційних джерел енергії), зменшення ціни сонячного колектора (знову, завдяки інноваційним науковим розробкам).

На даний момент важко говорити про масштабне використання сонячного проміння. Враховуючи потреби міст в електроенергії, зокрема енергоємність житлово-комунального господарства, можливо прогнозувати впровадження і використання сонячної енергії у невеликих обсягах – з метою міського освітлення вулиць, площ, будівель та автострад.

Отже використання сонячної енергії має як переваги (головним чином, з точки зору екології) так і недоліки (проблеми розміщення та ресурсоємності). Розглядаючи освітлені факти з економічної точки зору, необхідно відзначити, що також існують проблеми, пов'язані з низькою економічною ефективністю використання альтернативних джерел енергії, а саме – значною вартістю та довгим періодом окупності обладнання, що створює перешкоди на шляху впровадження сонячної енергії у господарський комплекс. Враховуючи це, необхідно пропонувати нові шляхи підвищення економічної ефективності використання альтернативних джерел енергії і, завдяки майбутнім інноваційним науковим розробкам, а також кліматичним змінам, підвищувати роль сонячної енергії у регіональній стратегії розвитку господарського комплексу.

ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

В.В. ШЕВЧУК

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революція, 12
violettam@gala.net*

Державне управління житлово-комунальним господарством здійснюється з урахуванням загальнодержавних інтересів, інтересів регіонів та місцевого самоврядування. Відповідні органи реалізують свої функції переважно шляхом координаційних, дозвільних, контрольно-наглядових повноважень. Слід урахувати також те, що в управлінні житлово-комунальним господарством переплітаються інтереси не тільки органів, які безпосередньо вирішують ці питання, а й інших суб'єктів – комунальні підприємства і споживачі житлово-

комунальних послуг: житлово-комунальне господарство здебільшого передано в підпорядкування місцевим ланкам виконавчої системи та системи самоуправління.

У регіонах України склалися різні схеми адміністративного управління галуззю, починаючи від жорсткої вертикальної схеми управління та фінансування в межах регіону і закінчуючи ситуацією, коли місцеві утворення повністю самостійні в питаннях житлово-комунального господарства. Істотно різняться підходи до управління галуззю і на рівні місцевих утворень: в одних випадках переважають адміністративні початки (Харків, Суми), в інших - ставка робиться на розвиток ринкових відносин (Донецьк, Євпаторія).

Особливістю управління житлово-комунальним господарством є те, що значні повноваження по управлінню цією галуззю мають місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, які, в свою чергу, приймають регіональні програми розвитку підприємств галузі та організовують їх виконання. Слід відзначити, що поступово, в міру продовження економічних реформ, здійснюватиметься перерозподіл функцій між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями в сфері будівництва, реконструкції та утримання житла з метою їх децентралізації.

Галузь житлово-комунального господарства пройшла тривалий шлях еволюції і на сьогоднішній день являє собою складний економічний комплекс; вітчизняний та зарубіжний досвід демонструє, що сталий розвиток житлово-комунального господарства можливо тільки при консолідації зусиль владних структур, приватного бізнесу і споживачів. Сучасний стан економіки в сфері ЖКГ є наслідком великої кількості факторів, а тому для вирішення існуючого комплексу проблем необхідна розробка складної комплексної програми заходів, яка охоплює всю вертикаль влади.

Ефективне управління діяльністю житлово-комунальних підприємств буде залежати від розмежування та впорядкування функцій різних рівнів виконавчої влади, підприємств виробників і постачальників, а також споживачів житлово-комунальних послуг, створенні виробничої та інвестиційної програм, формуванні та встановленні тарифів, як засобу фінансового забезпечення цих

програм, запровадження моніторингу діяльності підприємств, що дасть можливість органам місцевого самоврядування реалізувати свої повноваження із забезпечення населення якісними житлово-комунальними послугами.

Програма реформування ЖКГ не може і не повинна обмежуватись сферою перерозподілу, реорганізації адміністративної структури управління та вдосконаленням нормативно-законодавчої бази. Потрібні докорінні зміни в матеріально-технічному оснащенні підприємств ЖКГ.

НАУКОВІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

М.В. ПІСКАРЬОВА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

MashaVladu@rambler.ru

Складна економічна, політична та екологічна ситуація, що склалася в Україні, потребує перегляду пріоритетів розвитку держави. Багато соціально-економічних та екологічних проблем, в першу чергу, зароджувались на рівні регіону і лише пізніше набирали національних масштабів. Тому гострота даних проблем в Україні має значні регіональні відмінності. Це стосується як рівня економічного розвитку та раціонального використання природно – ресурсного потенціалу, так і стану соціальних процесів, особливо рівня якості життя населення в регіонах.

Розглянувши регіони України за рівнем їх еколого-економічної збалансованості, було встановлено, що екологічний добробут окремих регіонів є наслідком не стільки природоохоронних зусиль, скільки низького рівня їх економічного розвитку. При цьому кількісним критерієм такого рівня є дотаційна залежність цих регіонів від Державного бюджету України.

Визначивши сучасний еколого-економічний стан регіонів України, були проаналізовані показники, які використовують для

визначення даного становища. Результатом аналізу став висновок: існуючі індикатори, що характеризують екологічний стан територій з урахуванням регіональних виробничих і природних особливостей, чітко не сформовані. На сьогоднішній день відсутній комплексний показник, розрахунок якого охопив би всі найважливіші аспекти реального стану та подальших перспектив розвитку регіону.

Таким чином, автором пропонується науково обгрунтована і доцільна пропозиція – побудова показника «Екологічність», як критерію виміру економічного, екологічного та природного рівня розвитку регіону. Для підвищення ефективності реалізації цільових програм, як найбільш оптимального заходу, виходу з економічної та екологічної кризи.

Проаналізовані правові акти не містять затвердженої методики розрахунку даного показника, тому автор роботи пропонує її в якості наукової розробки.

Дослідження стану та розвитку окремих регіонів є найбільш точним методом відображення становища всієї держави. Саме тому автором запропонований комплексний показник «Екологічність», розрахунок якого дасть можливість встановити рівень збалансованості розвитку регіону за трьома основними критеріями: валовим регіональним продуктом (ВРП), фінансуванням природоохоронних заходів регіону (ВПЗ) та природно-ресурсним потенціалом (ПРП).

Розрахунок екологічності (ЕМ, %) здійснюється за формулою:

$$ЕМ = \frac{ВПЗ}{ВРП} \cdot 1000, \quad (1)$$

Обчисливши зазначений показник, наступним кроком є обгрунтування та розрахунок узагальнюючого показника екологічності (УЕМ, %), з урахуванням природно-ресурсного потенціалу:

$$УЕМ = ЕМ \cdot \frac{k_{ПРП \text{ рег.}}}{100}, \quad \text{де} \quad (2)$$

$k_{ПРП \text{ рег.}}$ – загальний потенціал, % від сумарного в Україні.

Узагальнюючий показник екологічності може бути розрахований на період декількох років. Отримані дані дають можливість відстежити зміни еколого-економічного стану територій з урахуванням регіональних особливостей, у динаміці за необхідний період. Тому запропонований індикатор є зручним інструментом аналізу реального становища міст, регіонів та держави загалом. Для формування комплексу заходів, які мають бути включені при розробці та впровадженні цільових програм.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ МІЖ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ І СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В СФЕРІ ПОСЛУГ РЕГІОНУ

О.О.ПАРАСЮК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

E_fimka@list.ru

Одною з головних проблем, що перешкоджають розвитку малого підприємництва в Україні, є протистояння органів державного регулювання підприємницької діяльності і самих підприємців. Це пов'язано з недосконалістю нормативної бази і податкового законодавства щодо малого бізнесу. В свою чергу це тягне за собою розробку підприємцями так званих «організаційних схем бізнесу», за допомогою яких вони мінімізують як об'єми податкової звітності так і свої сплати до бюджету. Така ситуація призводить до того, що реальний стан малого бізнесу в регіоні не відповідає статистичній інформації, яка надходить до органів державного регулювання через встановлені джерела (фінансову звітність підприємців).

В решті решт створюється замкнене коло: кількість офіційно зареєстрованих суб'єктів малого бізнесу не відповідає кількості реально функціонуючих підприємств (їх реально набагато менше). При цьому плани держави відносно податкових надходжень формуються саме на основі офіційної статистичної інформації. Податкові органи мусять виконувати ці плани будь – яким чином, а це в свою чергу

викликає створення нових фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності і банкрутство існуючих. При цьому, оскільки закрити підприємство досить складна процедура, його лишають відкритим і продовжують здавати по ньому нульову звітність.

Для вирішення поставленої проблеми перш за все були проаналізовані поняття «малий бізнес», «мале підприємство» взагалі і стосовно до сфери послуг зокрема.

Вивчені основні підходи і чинники щодо віднесення підприємств до категорії малих в Україні і закордоном. Досліджене законодавче трактування і основні критерії нормативного віднесення до категорії «мале підприємство» в Україні.

Далі автор планує провести аналіз інструментів державного регулювання діяльності малих підприємств у сфері послуг; визначити основні причини невідповідності в Україні регіональних статистичних показників реальному стану малого бізнесу взагалі та у сфері послуг зокрема. Описати проблеми державного регулювання, пов'язані з цією невідповідністю.

По результатах проведеної роботи буде запропонована структурно - функціональна модель формування реальної статистичної інформації про малі підприємства, їх розмір, види діяльності. Також планується сформувати цілі, завдання і функціональні інструменти запропонованої моделі для ефективної взаємодії її структурних елементів, якими є малі підприємства і органи державного регулювання підприємницької діяльності в сфері послуг регіону.

КОМПЛЕКСНИЙ РОЗВИТОК ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

М.В. ШУБА

*Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
61077 Україна, м. Харків, площа Свободи, 4
golikovartur@ukr.net*

Один із засобів підвищення конкурентоспроможності регіону є комплексний розвиток його господарства на базі кластерної ідеології.

За М. Портером кластери – сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних підприємств, спеціалізованих постачальників послуг, а також пов'язані з їх діяльністю некомерційні організації та установи в певних областях, що конкурують, але разом з тим і взаємодоповнюють один одного. Вони зростають там, де зосереджується досить ресурсів і компетенцій, які досягають критичного порогу і дістають ключову роль в деякій економічній сфері з вирішальною стійкою конкурентною перевагою над іншими місцями, або навіть глобальною перевагою в даній області.

Не применшуючи в цілому заслуг М.Портера і його західних колег відносно розвитку економічної теорії в галузі кластерної тематики, А.П. Голіков, П.О. Черномаз звертають увагу на наявність певних паралелей у даному напрямку наукових знань з основними положеннями вчення про виробничо-територіальні комплекси радянської економіко-географічної науки. Саме в ній ще в 30-ті роки минулого століття видатним радянським вченим – М.М. Колосовським було розроблено і знайшло застосування як у наукових дослідженнях, так і в практичній діяльності вчення про територіально-виробничі комплекси (ТВК).

Порівняльний аналіз вчень про ТВК М.М. Колосовського (з енерго-виробничими циклами, що їх утворюють), з одного боку, і економічні (промислові) кластери М. Портера – з іншого, вказує на їх досить близьку подібність. Можна також відмітити, що в період індустріалізації Радянського Союзу виробничо-територіальні комплекси Уралу і Кузбасу, Наддніпрянщини і Донбасу, а також інших регіонів країни, які створювалися на основі планової економіки, являли собою, у сучасному розумінні, промислові кластери М. Портера.

Відомими сучасними прикладами кластерів в світі є Силіконова долина в США – комп'ютерні технології; Роттердам в Нідерландах – логістика; Бангалор в Індії – аутсорсинг виробництва програмного забезпечення; Голівуд в США –кіно індустрія; Париж у Франції – мода.

Свого часу найбільший машинобудівний центр України – Харків також уявляв собою класичний промисловий кластер, де функціонували комплекси тракторного і сільськогосподарського

машинобудування, важкого енергомашинобудування, транспортного машинобудування, верстатобудування і ін. В цьому промисловому вузлі чітко просліджувалась наявність базових, допоміжних та доповнюючих виробництв даних галузей, існували відповідна система підготовки кадрів, проектні та конструкторські установи, організація матеріально-технічного постачання та збуту. Можна навести приклади існування промислових кластерів і в ін. регіонах країни. Нажаль, перехід від планової економічної системи до ринково-регулюючої, розрив виробничих та торгівельно-економічних зв'язків більшої частини підприємств України з партнерами країн колишнього Радянського Союзу призвело до руйнації вітчизняних промислових кластерів.

Згідно кластерної концепції конкурентоспроможність регіону залежить від наявності кластера взаємозалежних галузей. Саме кластери створюють критичну масу, необхідну для конкурентного успіху будь якої країни в певних галузях економіки. Тому одне із завдань в системі підвищення конкурентоспроможності регіонів України – виявити та реалізувати потенціали їх кластеризації.

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

ПРАСОЛ В.М.

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
prasol@ksame.kharkov.ua*

Реформування житлово – комунального господарства можливе тільки за наявності необхідної кількості та відповідної кваліфікації кадрів. Для реалізації завдань Програми потрібні підготовлені спеціалісти з менеджменту, економіки та управління нерухомістю, в тому числі управління загальним майном в ОСББ, сервісному обслуговуванні, що застосовують методи бізнес-планування.

Необхідний комплексний підхід до формування системи підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення професійного рівня працівників по всій кваліфікаційній мережі працюючих в житлово –

комунального господарства. Потрібна нова модель системного процесу підвищення професійної підготовки кадрів, послідовний перехід до якісно нового стану шляхом об'єднання основ ринкового господарювання та оптимального впливу з боку міських органів через:

- ✓ розробку і своєчасне оновлення освітніх стандартів та методик;
- ✓ регламентацію і контроль діяльності організацій, що здійснюють освітні послуги (ліцензування, атестація, акредитація);
- ✓ визначення обов'язкового мінімального освітнього рівня працівників з робочими спеціальностями;
- ✓ аналіз інтересів та стимулів для навчання, механізму заінтересованості працівників в отриманні знань та професійних навичок;
- ✓ розробка навчальних програм та запровадження регулярного навчання з питань інноваційного розвитку, інвестиційного менеджменту та бізнес-планування, організації об'єднань (ОСББ);
- ✓ проведення атестації керівних працівників і спеціалістів житлово-комунального господарства;
- ✓ запровадження системи конкурсного заміщення керівних посад житлово-комунальних підприємств

Виходячи з визначених цілей розвитку та реформування житлово-комунального господарства, основними завданнями перспективної кадрової політики визнаються такі положення:

1. Забезпечення високого рівня професійної та управлінської компетентності всіх працівників органів муніципальних служб і підприємств ЖКГ.
2. Розробка та впровадження нормативно-методичної бази підготовки та перепідготовки кадрів ЖКГ.
3. Розробка і впровадження науково обґрунтованої системи оцінки ефективності діяльності підрозділів і працівників ЖКГ. Створення дієвої системи регулярної атестації працівників з попереднім їх професійним діагностуванням.
4. Формування постійно діючої системи перепідготовки та підвищення ділової та управлінської кваліфікації працівників ЖКГ.

Для успішної реалізації вказаних завдань з метою загального істотного підвищення ефективності управління ЖКГ передбачається будувати кадрову політику на таких принципах:

- Рациональне поєднання норм єдиноначальності та вимог демократизації і прозорості влади.
- Науковий підхід до її формування і здійснення.
- Принцип системності й комплексності.
- Формування керівного і кадрового складу виключно на конкурсній основі.
- Супроводження атестації і переатестації працівників принциповим критичним аналізом результатів професійної діяльності кожного, рівня ініціативності, відповідальності та загальної інноваційної спрямованості.

Комплексне розв'язання завдань кадрового менеджменту, оновлення і перенавчання топ-менеджерів передбачає проведення роботи з добору майбутніх управлінців.

Успішне вирішення цих завдань може бути здійснено тільки за умови організації спеціальної підготовки фахівців управління принципово нової формації.

Цільова підготовка фахівців є тривалим процесом, тому Програмою передбачається активна співпраця з вищими навчальними закладами міста.

Наприклад, Харківська національна академія міського господарства готує фахівців за існуючими та перспективними напрямами підготовки:

- Архітектура (містобудування, ландшафтна архітектура)
- Промислове і цивільне будівництво (охорона праці в будівництві)
- Міське будівництво і господарство (технічне обслуговування, ремонт та реконструкція будівель)
- Геоінформаційні системи та технології
- Електричні системи електропостачання
- Світлотехніка і джерела світла (світлова архітектура, дизайн і реклама, комп'ютерне проектування світлотехнічних систем)
- Теплогазопостачання і вентиляція
- Водопостачання та водовідведення (очистка природних і стічних вод)
- Екологія та охорона навколишнього середовища (екологія міста,

екологія архітектури і житлового будівництва, екологічна енергетика, екологія міського транспорту, екологічний аудит і сертифікація, економіка природокористування

- Облік і аудит

- Економіка підприємства (економіка будівельного підприємства, економіка підприємства міського господарства)

- Електричні системи і комплекси транспортних засобів

- Електричні системи автоматизації та електропривод

- Електричний транспорт (охорона праці та безпека на міському електротранспорту, розробка та виробництво рухомого складу міського електричного транспорту, експлуатація та ремонт міського електричного транспорту, сервіс обслуговування технічних засобів житлово-комунального господарства; метрополітени електромеханічне обладнання підприємств електротранспорту

- Цивільна безпека

- Управління проектами

- Менеджмент організацій (менеджмент організацій будівництва, менеджмент організацій міського господарства, менеджмент організацій місцевого самоврядування, менеджмент готельного, курортного і туристського сервісу, менеджмент організацій паливно-енергетичного комплексу

- Транспортні системи

- Готельно – ресторанна справа

- Туризм

- Логістика

- Організація і регулювання дорожнього руху

- Організація перевезень і управління на автотранспорті

Робітничі професії готують учбові комбінати при підприємствах а також ПТУ міста та області. Наприклад, ЗАТ «Учбово-курсовий комбінат» готує понад 50 робітничих професій за напрямками:

- Ліфтове господарство (ліфтер, електромеханік ліфтового господарства, оператор ОДС

- Водопостачання та водовідведення (машиніст компресорних устаткувань, слюсар - ремонтник водопровідно-каналізаційного

господарства, машиніст насосних станцій, оператор очистних споруд, оператор хлораторних станцій, оператор фільтрів та ін.

➤ Газове та теплове господарство (оператор котельної, оператор теплового пункту та ін.

Враховуючи, що корисний ефект освітніх послуг споживають працівники підприємства та області в цілому, доцільно створити багатоканальну систему підготовки та перепідготовки кадрів і відповідну їй систему фінансування. Наприклад, факультет підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних кадрів і спеціалістів житлово-комунального господарства при ХНАМГ підвищують кваліфікацію за всіма акредитованими напрямками, а також готують голів об'єднань, багатоквартирних будинків (додаток)

Сутність кадрового забезпечення полягає в тому, що кожен робітник повинен ґрунтовно володіти професійними знаннями та вмінням виконувати свої службові функції. Ці вимоги можуть бути реалізовані за умови впровадження ефективно діючої системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ ИМУЩЕСТВОМ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСА

Л.А.НОХРИНА, канд. техн. наук, Г.В.ВЫСОЦКАЯ, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

lara.ak@mail.ru, visgala@mail.ru

О.А.СИНЬКО

аудиторская фирма «Консалтинг групп»

40001 Украина, г. Сумы, ул. Соборная, 1

Эффективная деятельность предприятий санаторно-курортного комплекса (СКК) предполагает выполнение социального заказа общества и обязательного эффективного менеджмента целостного имущественного комплекса, которым является СКК.

Для успешного управления имуществом СКК собственникам необходимо иметь четкую стратегию развития, основанную на

структурном, маркетинговом и финансово-экономическом анализе деятельности.

По результатам анализа исследований специалистов в сфере разработки и реализации стратегии управления имуществом, можно провести следующую классификацию.

Стратегия пассивного сохранения (выживания) в сфере управления имуществом СКК руководствуется принципом минимализма и предполагает сокращение предоставляемых услуг, сокращение численности персонала и т.д.

Стратегия управления имуществом в этих условиях имеет следующие признаки: частичная консервация основных фондов СКК; сдача части высвободившихся помещений в аренду; переоценка основных фондов с целью сокращения амортизационных отчислений и платежей по налогу на имущество; отсутствие инвестиционной деятельности, угроза раздела имущества при реорганизации СКК.

Стратегия наиболее полного использования всех имеющихся на предприятии ресурсов предполагает обязательное наличие и развитие в СКК определенных элементов основных фондов, без которых проживание не представляется комфортабельным. Объемно-планировочные требования связаны в основном с наличием помещений в различных функциональных зонах санаторно-курортного комплекса. Инженерное обеспечение связано с созданием нормального микроклимата в помещениях, современным уровнем пешеходных, транспортных и информационных коммуникаций.

Реализация стратегии позволит увеличить объем предоставляемых услуг, повысить уровень качества услуг, увеличить эффективную загрузку основных фондов СКК, оборудования и производственных площадей.

Переход к стратегии развития и роста предполагает наличия устойчивого финансового положения предприятия.

Для СКК подобная стратегия предполагает интенсивное, опережающее развитие имущественного комплекса СКК по сравнению с предприятиями-конкурентами, которое сопровождается внедрением технических инноваций, прогрессивных технологий при предоставлении лечебно-оздоровительных услуг, систем управления, основанных на международных стандартах качества.

Четко сформулированная стратегия развития предоставляет информацию потенциальным клиентам и инвесторам о намерениях СКК по повышению уровня комфорта санаторно-курортных комплексов, что в свою очередь является определяющим при сертификации объекта на «звездность» или при включении в сети.

**ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ГОСПОДАРЬКОГО КОМПЛЕКСУ**

Керівник секції – проф. Бубенко П.Т., д-р екон. наук

Секретар секції – Глухарев С.М., канд. екон.наук

**СТРАТЕГІЧНИЙ КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
РОБОТИ СИСТЕМИ ДОЩОВОЇ КАНАЛІЗАЦІЇ М. ЧЕРНІГОВА**

В. Л. АНТОШИН

Начальник Управління ЖКГ м. Чернігова

П.Т. БУБЕНКО, д-р екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

В. І. УБЕРМАН

Північно-Східний науковий центр НАН і МОН України

office.nesc@nas.gov.ua

Чернігів є невеликим за чисельністю (до 300 тис. осіб) адміністративним центром, основу економіки якого становлять галузі промисловості, будівництва та транспорту. На його міській території сконцентрована розгалужена конгломерація організацій, що разом з населенням міста є об'єктом обслуговування ЖКГ. Як і всі міста України, ЖКГ Чернігова має складні проблеми в інженерно-сітьовому, енергетичному, шляховому секторах діяльності, які загострюються в умовах економічної кризи та нерівноваги в фінансовому забезпеченні. В той чи інший спосіб ці проблеми вирішуються, але по деяких з них необхідно переходити від оперативних рішень до стратегічних.

Одна з таких проблем – відведення дощових вод з території міста. Відповідна каналізаційна система, як структурний об'єкт дорожнього сектору ЖКГ, в Чернігові впроваджена і працює. Але комплексний аналіз екологічної ситуації свідчить про те, що свої функції вона виконує частково: пропускну – задовільно, регуляторну щодо скиду забруднень – незадовільно. Щоб „довести” весь комплекс зливної каналізації до норм сьогодення, необхідно віднайти не просто

разові кошти для розвитку системи, а створити постійно діючий механізм економічного і технологічного забезпечення роботи цієї каналізаційної системи.

З цієї метою здійснені перші кроки організаційної роботи щодо наукового обґрунтування економічної моделі розвитку системи дощової каналізації.

В дослідницькій роботі „Екологічні, організаційні і економічні засади та документація для ефективного використання дощової каналізації м. Чернігова” визначені нормативи скидання забруднених речовин зі стічними водами з території підприємств, розроблені правила приймання стічних вод та порядок укладання договорів між власником системи і підприємствами, які користуються її послугами.

Дослідженнями обґрунтована система організації абонентних платежів за скид дощових вод і система тарифів, що викладено в „Інструкції про встановлення та стягнення плати за скид стічної води”.

Основи запропонованої організаційно-економічної моделі забезпечення ефективної роботи системи дощової каналізації мають такий зміст:

1. Скид стічних вод з території міських об’єктів має бути платним, а розмір плати пов’язується з характером та об’ємами забруднюючих речовин.

2. Система обґрунтовується розрахунками платежів відповідно з нормами забруднення.

3. Створюється організаційна структура управління абонентським користуванням комунальною дощовою каналізацією.

4. Визначається перелік організацій-користувачів та встановлюються з ними договірні відносини.

5. Розробляється порядок дій Володаря щодо реалізації заходів впливу на порушення правил.

Наукова пропозиція нової системи виконана в рамках діючої нормативно-правової бази в т. ч. враховано: Водний Кодекс України, закони України про місцеве самоврядування, Правила користування системами водопостачання та водовідтворення, Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами. (Всього використано 18 Законів і нормативних актів).

В результаті дослідницької роботи на розгляд місцевої влади підготовлено пакет організаційних документів та інструктивних матеріалів (Правила, Інструкція, форма договору, реєстр гранично допустимих нормативів забруднюючих речовин, проект тарифної сітки). Виконані економічні розрахунки експлуатаційних витрат та прогнози грошового обороту в системі.

Запропонована організаційно-економічна модель підвищення ефективності роботи системи дощової каналізації знаходиться на розгляді Чернігівської міської ради. Її впровадження забезпечить такі результати:

1. Зменшити навантаження на міський бюджет.
2. Підвищити дисципліну підприємств міста в частині дотримання своїх земельних територій в належному санітарному стані.
3. Докорінно зменшити рівень забруднення поверхневих вод шкідливими інгредієнтами.
4. Збільшити фінансові можливості і стійкість суб'єктів господарювання щодо розвитку системи дощової каналізації.

Наукове дослідження і розробка оргдокументів виконані науковцями Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України. Ці розробки можуть бути прийняті як базова організаційно-економічна модель систем нового типу і адаптовані до інших міст України з урахуванням місцевих особливостей.

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ И НЕКОТОРЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

С.Н. БУЛЫГА, В.А. ГУСЕВ, канд. физ.-мат. наук

*Северо-восточный региональный центр инновационного развития
61072 г. Харьков, пл. Свободы, 5
gusev.andr@gmail.com*

Оценка инновационного потенциала Харьковской области проведена на основании официальных статистических данных за 2007-2009 гг. Понятие "инновационный потенциал" рассматривается как фактический уровень экономической активности в регионе, характеризующий проявленную (реальную) способность

хозяйствующих субъектов к продуцированию производственно-технологических инноваций. Фактическое состояние экономической активности оценивалось по следующей совокупности показателей:

- материально-техническая база предприятий;
- капитальные инвестиции;
- деловая активность предприятий региона;
- деловая и инвестиционная активность малого бизнеса;
- финансовое состояние предприятий региона;
- социальный фон экономической деятельности;
- инвестиционная активность нерезидентов;
- инновационная активность промышленных предприятий;
- научно-техническая деятельность в регионе.

Результаты анализа статистических данных, характеризующих способность предприятий к продуцированию производственно-технологических инноваций, показал, что инновационные процессы в регионе имеют несистемный, фрагментарный характер, не затрагивают подавляющее большинство экономических агентов. Предприятия предпочитают заниматься деятельностью, которая либо дает небольшой, но стабильный эффект, без особых рисков, либо вкладывать свободные средства в высокодоходные спекулятивные операции, генерирующие прибыль в относительно сжатые сроки. Производственная деятельность, за исключением ряда высокорентабельных производств, остается непривлекательной сферой для потенциальных инвесторов. В уровнях инвестиционной привлекательности различных отраслей промышленности имеют место структурные дисбалансы: некоторые производства вообще не рассматриваются инвесторами как потенциальные объекты инвестирования (инвесторов может привлекать только недвижимость либо удачно расположенный земельный участок). Незначительными остаются инвестиции в высокотехнологичное производственное оборудование. Предприятия региона имеют неустойчивое финансовое состояние, испытывают дефицит оборотных средств и имеют проблемы с эффективным управлением инвестированными средствами. К числу предприятий, осуществляющих деятельность в сфере высоких технологий можно отнести не более двух десятков предприятий, и то скорее номинально, чем реально. Промышленные

предприятия, продукция которых пользуется стабильным спросом, имеют конкурентные преимущества, связанные скорее не с высоким качеством и технологичностью продукции, а с отсутствием аналогов на внутреннем и внешнем рынке. Для остальных предприятий характерен невысокий уровень конкурентоспособности, что обусловлено, главным образом, технологическим отставанием от конкурентов: часто капитальные инвестиции направляются в оборудование, которое к моменту пуска является морально устаревшим, что порождает хроническое технологическое отставание от конкурентов. В объеме расходов предприятий на исследования и разработки очень мала доля средств (в пределах 10 %), направляемых сторонним исполнителям (НИИ), львиную долю этих средств поглощают внутренние НИОКР. Государственные инвестиции в научные и научно-технические разработки зачастую используются неэффективно: отсутствует система прозрачной оценки результатов коммерциализации научных разработок. Большинство промышленных предприятий региона, занимающихся инновационной деятельностью, можно отнести к числу имитаторов, заимствующих чужие технологии и продукты даже без попытки их адаптации и модернизации, а инновационный статус некоторых из них (алкоголь, табак, продукты) является фикцией.

Таким образом, инновационный потенциал экономических субъектов региона, рассматриваемый как их способность к созданию новых идей и интеллектуальных продуктов, остается довольно низким, а государственные и прочие формальные стимулы практически не оказывают влияния на уровень инновационной активности.

Одна из основных причин названной ситуации – отсутствие эффективной региональной инновационной системы.

Учитывая исторические традиции Харькова как ведущего научного и образовательного центра, наличие в нем многоотраслевого научно-технического потенциала и провозглашенную политическим руководством страны долгосрочную ориентацию на инвестиционно - инновационную стратегию развития, обосновывается перспектива создания в Харькове мощного инновационно - технологического комплекса в составе Центра высоких технологий, постоянной выставки инновационных проектов и продукции и Музея науки.

Инициаторами проекта выступают Национальный научный центр «Харьковский физико-технический институт» НАНУ, Харьковский региональный центр инвестиций и развития, Коммунальное предприятие «Индустриальный парк «Рогань».

Предлагается создать такой центр на исторической площадке ННЦ ХФТИ – колыбели отечественной физики, используя имеющиеся капитальные сооружения и инфраструктуру. Залогом успешности проекта должен быть его национальный статус и активное участие государства и региона, Академии наук Украины и серьезных частных инвесторов, как внутренних, так и зарубежных.

ПОДХОД К ОЦЕНКЕ УСЛОВИЙ И ВОЗМОЖНОСТЕЙ РОСТА ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА И ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖКХ

С.Ю. КНЫШ, канд. экон. наук

Украинская инженерно-педагогическая академия

61003 г. Харьков, ул. Университетская, 16

Е.М. СТРОКОВ

НТУ „Харьковский политехнический институт”

61002 Харьков, ул. Фрунзе, 21

office.nesc@nas.gov.ua

Переход к инновационному типу развития национальной экономики отечественных предприятий и организаций выдвигает перед экономической наукой и хозяйственной практикой новые требования относительно выявления и разработки путей обеспечения постоянного экономического развития и роста субъектов хозяйствования. Сказанное в полной мере относится и к предприятиям жилищно-коммунального хозяйства (ЖКХ) городов и регионов, деятельность которых сегодня усугубляют сверхнормативный износ инженерных сетей и коммуникаций, дотационность, превалирование государственной и муниципальной собственности, высокая степень централизации управления, искусственная монополизация рынка услуг и низкая платежная дисциплина потребителей услуг.

Известно, что формирование направлений инновационной деятельности предприятий и организаций должно базироваться на научном анализе закономерностей инновационного развития, определении внутренних и внешних инновационных возможностей с учетом специфики деятельности и отраслевой принадлежности. В связи с этим оценка инновационного потенциала предприятий ЖКХ в современных условиях становится объективно необходимым элементом выбора стратегий их инновационного развития и управления инновационной деятельностью.

В проведенном исследовании разработан алгоритм оценки инновационного потенциала предприятий ЖКХ, сочетающий в себе анализ уровня инновационной активности и оценку динамики изменения инновационного потенциала на основе рейтинговой оценки устойчивости изменений инновационных параметров предприятия. Алгоритм построен на использовании моделей Фулмера и Спрингейта.

По данным экспертных оценок сформирован массив определителей инновационной активности с оценкой значимости и перспективности факторов инновационной деятельности в системе сбалансированных показателей деятельности коммунального предприятия (КП) «Харьковские тепловые сети». Структура его потенциала обладает определенной устойчивостью, но испытывает сильное влияние разнообразных факторов.

В качестве составляющих внутренней и внешней среды предприятия рассмотрены факторы: производственных процессов, отношений с потребителями, повышения качества предоставляемых услуг, рейтинг удовлетворенности потребителей, затраты на обеспечение качества услуг и работ.

Для оценки уровня инновационного развития и роста потенциала организации анализировались факторы, отражающие динамику собственных и привлеченных инвестиционных ресурсов на осуществление инновационных проектов, а также характеризующие новые виды услуг, затраты на НИР и ОКР, уровень автоматизации процессов управления и др.

Рейтинговая оценка устойчивости инновационного развития и изменений инновационной активности и инвестиционной привлекательности предприятия производилась на основании данных

внешней отчетности предприятия за 2003-2009 годы. При этом использовались показатели финансовой, экономической, организационной и социально-психологической устойчивости (с выделением инновационной составляющей). Обобщенные результаты комплексной оценки устойчивости развития производства и устойчивости изменений инновационного потенциала КП «Харьковские тепловые сети» для исследуемого временного периода были получены при использовании метода «ранжирования суммы чисел мест».

В работе получены оценки по наиболее значимым составляющим внутренней среды предприятия. Они приняты в качестве доминант, определяющих перспективы повышения эффективности производства и результативности инновационной деятельности. В результате исследования параметров устойчивости системы и показателей развития инновационной активности предприятия установлены конкретные пропорции в системе факторов влияния на функциональную модель предприятия, оптимизирующую возможности роста инновационного потенциала и условия повышения инвестиционной привлекательности исследуемого предприятия.

По итогам исследования можно выделить следующие результативные положения.

1. Инновационный потенциал в динамике проявляет себя достаточно неустойчиво, однако согласованно с общей тенденцией роста. Неравновесие обусловлено динамикой цен на ресурсы, нарушениями платежного баланса, факторами сезонности и аварийности оборудования и сетей.

2. Режим инновационной политики на объектах ЖКГ, несмотря на наличие объектно-ориентированной системы мер, не удерживается системой управления в заданных рамках временных ориентиров и расчетных (плановых) норм достижения эффективности инновационных проектов.

При этом оперативный механизм внесения корректив задачу стабилизации процесса инновационного развития решает с низким КПД.

3. Сам подход моделирования связей в системе «потенциал – развитие» основные факторы влияния достаточно четко ранжирует,

однако достоверность получаемых оценок существенно зависит от качества исходной информации. Поэтому для получения конечного результата с высокой степенью доверия к нему необходимо провести значительный объем работ на предварительной стадии подготовки данных и отбора факторов. Здесь машинные алгоритмы уступают место таланту и знаниям профессионалов, в числе которых ведущую роль должны взять на себя лучшие представители интеллектуального ресурса самого предприятия.

ИННОВАЦИОННЫЙ ФАКТОР В РАЗВИТИИ ЖКХ

М.С. ВЛАДИМИРОВА

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002 Украина, г.Харьков, ул. Революции, 12
mary.vl@pochta.ru*

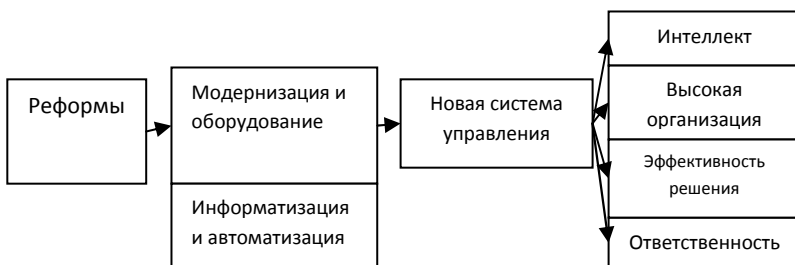
Двадцать первое столетие – век экономики знаний, высоких технологий и быстрого развития общества. В передовых странах и власть, и социум предъявляют высокие требования к эффективности инженерных решений, к новым машинам и системам. Эти требования из промышленной сферы постепенно применяются и в сферу услуг, инновационный подход востребован также и в жилищно-коммунальном комплексе Украины. Принципиальная новизна для систем водоснабжения, отопления, пожаротушения должна закладываться в технологии, в гарантии качества, легкости монтажа и, главное, в экономичности, надежности и экологической безопасности всего производственного комплекса.

Ситуация становится понятной, если учесть, что на украинских предприятиях ЖКХ за январь-июнь 2010 года увеличились убытки на 14,5% по сравнению с аналогичным периодом 2009 года - до 968,4 млн. грн.

Наиболее убыточными и ресурсозатратными в первом полугодии 2010 года были предприятия Луганской, Харьковской и Днепропетровской областей, как раз в самых мощных промышленных центрах.

По данным министерства, дебиторская задолженность предприятий ЖКХ с начала года выросла на 10,5% и достигла 12,2 млрд. грн. При этом в Тернопольской, Закарпатской, Черниговской, Житомирской, Киевской, Донецкой областях и в Автономной Республике Крым прирост задолженности составляет 12-36%, что значительно превышает средний показатель по Украине.

Все это можно охарактеризовать простым понятием – отрасль скатывается в «негативную экономику». И для того, чтобы этот процесс остановить следует интенсифицировать деятельность в сфере инноваций. Общая модель перехода на инновационный путь развития может быть представлена следующим образом (см. рис).

Вся эта логика подхода осуществляется несколькими инструментариями: инновационным проектированием, вложением средств в ресурсосбережение, принятием высоких стандартов качества и управлением по конечным результатам.

Что касается инновационной стратегии, то ее надо понимать намного шире, чем «новое оборудование и новые технологии». Инновации нужны системные и организованные как постоянный (незатухающий) процесс, которым охвачены кроме основного производства вспомогательные функции, система финансовых отношений, энергохозяйство, контроль качества и многое другое. В таком аспекте можно дать определение понятию «инновационный фактор», как интегрированной системе масштабных изменений в оперативной и стратегической деятельности предприятий ЖКХ.

Точки приложения инновационных сил можно определить в такой последовательности:

- диагностика потери и аудит управления;

- развитие конкурентной среды;
- привлечение инвестиций при разумной тарифной политике;
- стратегическое планирование и контроль реформационных процессов.

Естественно, выше отмечена только организационно-экономическая сторона обеспечения инноваций, но она главная, так как от неудач в этом комплексе работ даже новые технологии могут принести только новые убытки и потери.

Сегодня ключевым фактором развития в ЖКХ является реформирование этой отрасли. Концепция реформы обсуждалась и в муниципальных образованиях, и в министерстве строительства, архитектуры и ЖКХ. В рамках этой концепции предпринимаются попытки осуществления оздоровительных структурных преобразований на предприятиях. Есть положительный опыт. Например, перспективные решения осуществляются на основе смены собственника и создании предприятий ЖКХ с частной формой собственности. Для повышения эффективности малых разрозненных предприятий создаются холдинги. И примером такого перспективного холдинга может служить холдинговая компания «Киевгорстрой», которая и в кризисный период сохранила устойчивое состояние.

Второй элемент — это комплексная модернизация производственной цепочки и технологического оборудования в сфере ЖКХ. Сегодня существует большое количество опробованных современных технологий, и их нужно просто применять на практике. Например, для экономии электроэнергии на насосах ставятся частотные регуляторы. Биотехнологии направлены на качественную очистку питьевой воды. Не менее актуальны вопросы, связанные с переходом муниципальных котельных на газообразное топливо. В целом, здесь имеются сотни новаторских разработок, по качеству не уступающих зарубежным, а по стоимости в несколько раз дешевле. Мешает в этом процессе нерасторопность и неготовность, а также отсутствие эффективных систем стимулирования. Существуют технологии, связанные с контролем состояния трубопроводов. Это телескопия, телеметрия, безразрывное определение повреждений. Такие установки помогают сократить затраты на производство ремонтных работ.

Новые технологии не будут внедряться на старых предприятиях муниципальной формы собственности, где нет стимула к повышению эффективности. Поэтому если говорить о процессе реформирования ЖКХ, модернизацию всего технологического комплекса надо начинать прежде всего с перестройки организационной структуры, повышения степени заинтересованности самого предприятия в увеличении своей эффективности, а значит, в основном, это смена организационно-правовой формы и смена традиционных режимов командного управления.

Некоторые специалисты отмечают, что необходима рациональная рыночная структура управления комплексом ЖКХ. На наш взгляд, это вопрос спорный, так как в этих отраслях роль рынка ограничена. Но движение к рынку в допустимых пределах – это, видимо, часть деловой стратегии.

Украине на отраслевом уровне ЖКХ надо развивать сеть инновационных структур, которые способны профессионально внедрять инновационные технологии, у которых имеются собственные разработки, изобретения, патенты. При создании определенных условий в ЖКХ могут пойти и венчурные капиталы.

Еще один вопрос — это система комплексной поддержки со стороны государства. Инвестор пойдет в ЖКХ только при условии очистки этой сферы от долгов, приведения в конкурентоспособную форму организационной структуры на основе акционирования или концессионных моделей. И только после этого начнутся серьезные инвестиции. Без инвестиций и привлечения на паритетных началах государственного и частного капиталов надеяться на модернизацию, комплексное перевооружение и внедрение инноваций, как минимум, преждевременно.

Таким образом, проведенные исследования позволяют оценить инновационную ситуацию в ЖКХ в таких параметрах: потребности – есть, возможности – созревают, умения и воли – не хватает, ответственности за разрушение отрасли – ни на государственном уровне, ни на муниципальном – практически нет. Декларативная ответственность в расчет наукой не берется.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ

С.М. ГЛУХАРЄВ, канд. екон. наук; О. П. БУБЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

glukharev2009@rambler.ru

Проблема забезпечення сталого розвитку економіки регіонів та України загалом вимагає розроблення інноваційної моделі розвитку національної економіки. З урахуванням тенденцій світових тенденцій уряд України поставивши за мету трансформувати весь спектр економічних можливостей і відносин держави відповідно до обраного курсу інноваційного розвитку. Але низка структурних реорганізацій у сфері інновацій і практичних заходів з налагодження інноваційного бізнесу носила не системний характер, стратегії й механізми його розвитку на перспективу практичність не розроблені. У першому чергу це стосується методів формування інноваційної стратегії регіону та оцінки ефективності її реалізації.

Оцінка інноваційного розвитку регіону здійснюється відповідно до вимог методології системного вивчення ефективності (результативності) і характеристикою оцінюваного об'єкта - інноваційної стратегії регіону.

Для формування системи показників ефективності інноваційної стратегії регіону пропонується використовувати відповідну складність оцінюваного об'єкта систему показників. Для стратегії в цілому слід оцінювати ступінь досягнення її цільових установок.

Виходячи з визначення категорії «стратегія», для її оцінки слід описати і виміряти результати і витрати по кожній стратегічній альтернативі (на етапі формування) і результати реалізації стратегії. Для кожного напрямку стратегії ці цільові установки слід представити системою відповідних індикаторів, що представляють собою комплексні показники, що характеризують стан певного процесу.

Інноваційна стратегія складається з пріоритетних напрямків, на основі яких здійснюється планування конкретної діяльності з реалізації інноваційної стратегії:

1. Стимулювання існуючих регіональних компаній до використання інновацій.
2. Удосконалення нормативно-правової бази інноваційної діяльності.
3. Державна підтримка реалізації інноваційних проектів у регіоні.
4. Розвиток міжнародного співробітництва та залучення зовнішніх інвестицій (переважно у високотехнологічну сферу).
5. Розвиток інфраструктури для підтримки інновацій.
6. Удосконалення і розвиток кадрового потенціалу в науково-технічній та інноваційних сферах.

Основний результат інноваційної стратегії регіону досить повно може бути описано системою показників (індикаторів), що відповідають вимогам методології оцінки ефективності та дієвості критеріям, економічності, продуктивності, якості трудового життя, впровадження нововведень, продуктивності ресурсів.

РОЗРОБКА ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В.Ю.СВІТЛИЧНА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

vitusya-tata@mail.ru

Інноваційні організаційно-технічні заходи є надзвичайно актуальними для підприємств житлово-комунального господарства України. В даному секторі економіки відбуваються величезні по масштабах втрати енергоресурсів, які збільшуються кризовою межею фізичного й морального зношування комунальних мереж, зношеністю рухомого складу міського електричного транспорту, катастрофічно низькою ефективністю устаткування теплоенергетики.

На думку автора, не до кінця розкритими ще залишаються питання про причини труднощів у реалізації інноваційних процесів, а також питання вироблення комплексу заходів для подальшої успішної реалізації даних процесів в умовах, що склалися.

Проведення енергозберігаючої політики, впровадження інноваційної моделі й технічне переозброєння виступає одним зі стратегічних напрямків і базисною тезою реформування житлово-комунального господарства. Модернізація (реконструкція) житлово-комунального господарства вимагає величезних капітальних витрат зі строком окупності в 7-10 років, але очікуваний ефект буде істотним. По оцінках фахівців зниження втрат води й тепла в мережах під час подачі споживачам хоча б на 10% від загального обсягу послуг тепlopостачання, водопостачання й водовідведення заощадять для підприємств приблизно 500 млн. грн. виробничих витрат щорічно.

Інноваційна модель розвитку житлово-комунального господарства потребує стійких джерел фінансування. У якості таких можуть виступати:

- 1) створення цільових фондів енергозбереження на підприємствах за рахунок направлення в них частини коштів, отриманих від інноваційних розробок, економії паливно-енергетичних ресурсів;

- 2) введення матеріального стимулювання колективів підприємств за економію паливно-енергетичних ресурсів;

- 3) запровадження механізмів залучення й повернення інвестицій, які базуються на процедурі нагромадження коштів, отриманих шляхом реалізації заходів енергозбереження й подальшого їх використання на впровадження енергозберігаючих проєктів. Через крайню обмеженість коштів місцевого бюджету й організацій житлово-комунального сектору реальним джерелом фінансування інноваційних програм виступає саме залучення позикових коштів приватних інвесторів на довгостроковій основі

- 4) створення в містах комунальних спеціалізованих небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ, комунальних фондів кредитування інноваційного розвитку підприємств;

5) використання альтернативних механізмів фінансування довгострокових інноваційних проектів за рахунок випуску муніципальних облігацій, використання фінансового лізингу.

Відмовлятися від намічених заходів не можна, тому що це загрожує повним розвалом систем життєзабезпечення й, як наслідок, соціальним вибухом у суспільстві. Ми живемо в такий час, коли будь-який неправильний наш вчинок, небажання враховувати екологічні обмеження й ігнорувати кризовий стан навколишнього середовища загрожує катастрофою не просто в найближчі десятиліття, а щохвилини. Уникнути настільки руйнівних подій допоможе (поряд з безліччю не менш важливих заходів) у тому числі й грамотна, зважена й перелічена політика енергоресурсозбереження, одним з напрямків якої є впровадження інноваційних заходів.

ОБНОВЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ ФОНДОВ В ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Б.Г.СКОКОВ, канд. экон. наук, А.В.МИСЮРОВ

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

Специфической особенностью жилищно-коммунального хозяйства, как и других отраслей страны, является необходимость постоянного обновления основных фондов для поддержания мощности предприятия.

Затраты на создание, возмещение или увеличение основных фондов представляют собой капитальные вложения. Под понятием "Капитальные вложения" в самом общем смысле понимается совокупность затрат, направленных на создание новых, реконструкцию действующих основных фондов как производственного, так и непроизводственного назначения.

С точки зрения углубления познаний в средствах, авансируемых на создание производственных фондов, целесообразно полнее осветить такие их формы, как капитальные вложения в

определенную систему машин, в предприятие, в промышленный узел, комплекс, отрасль, в группу или подразделение производства.

На практике разграничение между отдельными видами обновления основных фондов, такими как: техническое перевооружение, реконструкция, расширение существующего производства, размыты и во многом носят условный характер. Отсутствие четкости в понимании сущности процесса обновления основных фондов затрудняет в свою очередь понимание форм его осуществления, не позволяет увидеть их взаимосвязи с экономическими и другими мероприятиями, осуществляемыми в процессе функционирования предприятия.

Различны по своим подходам и направления изыскания ученых-экономистов. Некоторые из них в определении основного содержания технического перевооружения идут от воспроизводственного процесса, смешивая его с одной из форм воспроизводства основных фондов. Правильным, на наш взгляд, является положение, устанавливающее взаимосвязь обновления с износом основных фондов. Основной целью действительного обновления устаревшего оборудования - не увеличение физической долговечности и модернизации, а повышение его технического уровня. Обновление основных фондов в современных условиях должно определяться своевременным их выбытием и заменой новой или модернизированной техникой или технологией, отвечающей лучшим мировым образцам. Иначе говоря центр тяжести в обновлении переносится с расширения основных фондов на их возмещение на новом техническом уровне. Если обновление парка машин осуществляется за счет его пополнения новым оборудованием, то:

- во-первых, возможно увеличение производственных площадей;

- во-вторых, может потребоваться дополнительная рабочая сила и, может, повышенной квалификации;

- в-третьих эффект от внедрения новой техники может быть частично или полностью утрачен при включении его в технологическую цепочку устаревшего оборудования.

Необходимо также отметить, что своевременное обновление основных производственных фондов в некоторых случаях затруднено

значительным удорожанием аналогичной новой техники, что может тормозить процесс обновления основных фондов предприятия.

МАКРОСТРУКТУРНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

О.Ю. ЕГОРОВА, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г.Харьков, ул.Революции, 12

yuli-egorova@mail.ru

Ю.В. ЕГОРОВА, канд. экон. наук

Харьковский государственный технический университет

строительства и архитектуры

61002 Украина, г.Харьков, ул. Сумская, 40

В условиях рыночной экономики функционирование и развитие хозяйственных комплексов во многом обусловлены эффективностью их инновационного механизма. Украинская экономика находится в состоянии острой нехватки инновационно-инвестиционных ресурсов, что неблагоприятно сказывается на её макроэкономических параметрах развития.

В современных условиях украинские предприятия не только не увеличивают, а даже снижают инновационную активность: если в 2000 году инновации внедряли 18% предприятий, то в 2009 году – только 12,8%.

По данным исследований, проведенным Госкомстатом Украины, инновационную деятельность отечественных предприятий сдерживают: отсутствие финансирования (ответ 86% респондентов), высокие затраты (40%), отсутствие средств у заказчика (40%), высокие кредитные ставки (39%), несовершенство законодательства (32%), трудности с сырьём и материалами (29%), высокий экономический риск (24%), отсутствие спроса на продукцию (15%), недостаточная информация о рынках сбыта (11%). В связи с чем, актуальным является поиск реальных источников накопления и путей эффективного использования инвестиционных ресурсов с целью обеспечения активизации инновационных процессов.

Анализ динамических и структурных показателей формирования и использования валового выпуска, промежуточного потребления, дохода, валового внутреннего продукта, валового накопления капитала, а также соответствующих соотношений между отраслями экономики позволяет сделать определённые выводы. В Украине традиционно значительный вклад в валовой выпуск принадлежит сельскому хозяйству, металлургии и обработке металла, производству машин и оборудования, торговле, пищевой промышленности, транспорту, строительству, электроэнергетике. Среди них ведущую роль играют торговля, транспорт, пищевая промышленность, сельское хозяйство, т.е. не капиталоемкие и инфраструктурные отрасли.

Ещё одной особенностью межотраслевых макроструктурных тенденций, которая непосредственно влияет на формирование инвестиционного ресурса и эффективность его использования является неравномерное соотношение промежуточного потребления и валовой добавленной стоимости в отдельных видах экономической деятельности. Так, сравнительно невысокий уровень промежуточного потребления в структуре валового выпуска демонстрируют сельское хозяйство, торговля, транспорт, связь, финансовое посредничество, деятельность в сфере информатизации, исследований и разработок, образование, государственное управление.

Названные деформации вызваны не только разной капиталоемкостью отраслей, которая влияет на показатели потребления основного капитала и валового выпуска, но и несправедливым механизмом «присвоения» инфраструктурными отраслями основной части дохода.

Кроме того, макроструктурной особенностью является наличие деформаций в структуре самого валового продукта. Так, в некоторых отраслях доля валовой прибыли и смешанного дохода в структуре валового продукта превышает 50% (сельское хозяйство, электроэнергетика, торговля, операции с недвижимостью, деятельность в сфере информатизации, финансовое посредничество и другие).

Общий сравнительный анализ в разрезе отдельных отраслей следует, по нашему мнению, дополнить оценкой соответствующих

результатов в контексте технологических приоритетов. Поскольку эффективность инвестиционного процесса в постиндустриальной фазе развития определяется не только положительными изменениями макроэкономических показателей динамики и структуры, а прежде всего, активизацией использования инновационных и научно-технических факторов с усилением принципа соединения инвестиций и инноваций. С этой целью все отрасли группируются в так называемые технологические комплексы, каждый из которых объединяет несколько отраслей по критериям технико-технологических особенностей влияния на произведенный продукт (ресурсы, энергоносители и энергетика; обрабатывающая промышленность; инвестиционные отрасли; конечная продукция, услуги и производственная инфраструктура).

Активное развитие инновационной деятельности возможно только при активной государственной поддержке. Для этого необходимо активизировать разработку инновационных проектов и их государственное финансирование, используя методику межотраслевых балансов, рассчитывать инвестиционную емкость направлений разработки таких проектов. Затем на основе критерия эффективности необходимо дать оценку приоритетности инновационно-инвестиционных проектов и направлений экономического развития (инновационное, наукоемкое и высокотехнологичное производство, защита интеллектуальной собственности и т. п.), что позволит наладить воспроизводство фонда накопления и обеспечить экономику надежным внутренним инновационно-инвестиционным потенциалом.

Важным фактором ускорения инновационного развития является повышение роли регионов в формировании инновационной среды, что стимулирует реализацию инновационно-интеллектуальной модели и нивелирование социально-экономической дифференциации регионов Украины. Использование научного, производственного и инновационного потенциала регионов является обязательной составляющей государственной инновационной политики и одним из основных факторов экономического роста и конкурентоспособности отраслей экономики на основе рационального использования научно-технического потенциала.

Что касается характеристики развития регионов, анализ статистических данных свидетельствует о стабильном состоянии инновационной активности предприятий регионов и соответствии его общим тенденциям научно-технического развития в целом по Украине.

На основе проведенного исследования можно утверждать, что к основным макроструктурным тенденциям в инновационно-инвестиционном развитии экономики Украины относятся: сокращение сферы инновационно-инвестиционной деятельности и одновременный рост масштабы, сложности и эффективности отдельных инновационных проектов; изменение структуры реализованной инновационной продукции в пользу более конкурентоспособной; увеличение доли инновационной продукции предприятий Украины, поставляемой на экспорт, укрепление роли отдельных отраслей (сельского хозяйства, металлургии, машиностроения, торговли и других) в формировании инновационно-инвестиционного потенциала национальной экономики. Также следует отметить важную роль в ускорении инновационного развития экономики Украины, которую играет инновационная среда отдельных регионов.

РЕГУЛЯТОРНА ФУНКЦІЯ ТАРИФІВ В СИСТЕМІ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Я.В. ЛЕОНОВ, канд. екон. наук, О.О. КОНОПЛІНА
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м.Харків, вул.Револуції, 12
mire2005@ukr.net

Світова криза на сучасному етапі розвитку суспільства негативно вплинула на всі галузі економіки. Підвищуються ціни на первинні ресурси виробництва (сировина, матеріали, енергоресурси та ін.), знижується якість товарів та послуг. Причини цих негативних тенденцій лежать не тільки в площині неадекватних дій управлінців всіх рангів, але і в науковій невизначеності та в безсистемності державної політики. Перехід до нових умов господарювання потребує наукового переосмислення багатьох економічних категорій та самих

технологій управління. Серед них, поза сумнівом, особлива роль належить: управлінню, ціні, витратам, фінансовій та тарифній політиці.

Комунальні підприємства практично вийшли з дотаційної моделі і в зв'язку з цим їх тарифна політика набула більшу гостроту та актуальність, але і більшу нерівновагу. В фінансовій нерівновазі комунальних підприємств значну роль відіграє той фактор, що всі прибутки від основної діяльності використовуються на забезпечення поточної діяльності. Крім того, не визначено умов приватизаційного процесу, а реальні інвестиції зовсім не покривають потреб, пов'язаних з розвитком. Тобто, тариф є основною складовою життєзабезпечення цих підприємств. Слід відзначити, що додатково на тарифну політику впливають наступні фактори: витратний механізм ціноутворення (у виробника послуг відсутній інтерес щодо зниження витрат), зменшення об'єму споживання та зниження якості послуг, соціальний фактор (реакція громади), політичний (політичні компанії та постійний виборчий процес). Міські та регіональні органи управління не створили ефективний регуляторний механізм взаємодії комунальних підприємств і органів влади.

В цілому, в галузі ЖКГ в пріоритети ввійшли дві функції: стратегічного розвитку і внутрішньосистемного регулювання. В останній – особливо значна роль соціально-доступних тарифів. Під регуляторною функцією тарифів розуміється їх нормативний характер, зацікавленість державних органів влади та громади в формуванні соціально доступних тарифів, балансова дія на відносини між підгалузевими секторами.

Регуляторна функція тарифів структурно включає два механізми оперативний і стратегічний.

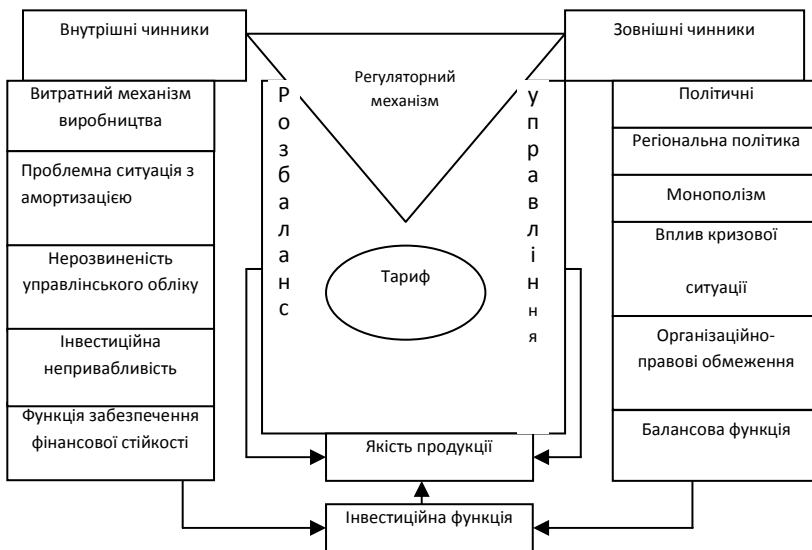
Перший з них – завжди привертав до себе постійну увагу і є признаним і в наш час. Другий – завжди ігнорувався, йому і зараз уваги не приділяють. Тому сама періодика і технологія зміни тарифів не відпрацьовані і практично не пов'язані з будь-якою концепцією. Зараз, на нашу думку, стратегічна регуляторна функція тарифів більш важлива ніж операційно-тактична. Було б доцільно, приміром, встановлювати тарифи на період 5 років з подальшим корегуванням відповідно до світової економічної динаміки – цін на ресурси,

впровадження ресурсозберігаючих технологій, платоспроможності населення тощо.

Регуляційний механізм тарифної політики на комунальних підприємствах пов'язаний з рядом чинників і сам виконує значний спектр важливих функцій (рис. 1).

Слід відзначити, на сучасному етапі складові тарифної політики не мають чіткої моделі, орієнтовані на короткий термін, за основу прийнято витратний механізм, діє механізм «ручного управління», на законодавчому рівні регулювання тарифної політики не відпрацьовано: діє стихійний механізм доказів і створення „критичних ситуацій”.

Крім того, тариф на сучасному етапі не дає можливість підприємствам отримувати прибутки, тому що знаходиться у зоні протиріч: об'єм виробництва падає, система управління витратами не працює, впровадження інновацій здійснюється у вкрай обмеженому режимі, інвестиційна привабливість комунальних підприємств падає. Інвестори – в режимі очікування.

Регуляторний механізм тарифної політики

Тобто, знаходячись у такій системі протиріч тариф практично не виконує своєї регуляторної функції. Для підвищення його ролі у економіці ЖКГ, позитивного впливу на забезпечення стійкого функціонування підприємств комунальної галузі необхідно: по-перше, розробити і впровадити спрощену систему оподаткування комунальних підприємств, розробити і впровадити інноваційну модель регуляторної політики, яка буде в спроможності зменшити негативний вплив консервативного нігілізму, змінить сучасний механізм витратного ціноутворення, на балансовий підхід і стратегічну парадигму забезпечення розвитку.

ЖКГ як об'єкт міської економіки відноситься до класу багатoproфільних угруповань. По суті це вже реально кластерна модель з цілісною організаційною структурою. Але щодо механізму внутрішніх кооперативно-виробничих відносин, то тут ми маємо справу не з системою партнерів, а з конгломератом відомчих блоків. Щоб з'єднати цей конгломератив в кластер, потрібно відпрацювати „пусконаладжувальний” механізм, і в першу чергу по лінії взаємного узгодження тарифів.

В галузях з широким спектром послуг ціна регулюється не по кожній споживчій позиції, а в цілому по їх структурній комбінації, тобто в варіанті, так званої, «корзини», в нашому випадку „економіко-тарифної корзини”. Це спрощує процедуру розрахунку і знижує навантаження на перехресне субсидування. В галузі ЖКГ пропонується регулювання середньої ціни корзини комунальних послуг, яка формується відповідно до фактичної структури їх надання в минулому періоді з урахуванням корегуючих факторів.

До «корзини послуг» комунальних підприємств ми відносимо структурну пропорційність різнопрофільних елементів ринку послуг, цінову шкалу по ринкових групах, фактори витрат на додаткові профільні послуги, такі як обслуговування лічильників, надання консультаційно-інформаційних послуг тощо. Враховувати треба в наш час і транзакційні витрати, оскільки доля їх в сумарних затратах постійно збільшується. До речі, в інформаційному полі собівартості і тарифів ЖКГ ми не знайшли ніяких спроб виділення і розрахунку транзакційних затрат.

Виходячи з нового методичного підходу до тарифів як системи, і як головного регулятора економічних взаємовідносин, маємо впевненість, що величина зміни тарифу повинна розраховуватись на основі оцінок перспективного попиту, очікуваних характеристик якості послуг, об'єму капіталовкладень, нормованого рівня прибутків від діяльності, вірогідності зниження витрат і зростання продуктивності праці, а також від розрахункових об'ємів адресних інвестицій в конкретні об'єкти галузі.

Поеднуючи систему тарифів з багатомірним механізмом застосування управлінських рішень, треба розуміти, що орієнтація системи ЖКГ на саморозвиток більш корисно сприймає регуляторні функції, ніж програмно-планові, а в такому разі тарифна політика має розглядатись в новому ракурсі бачення, до чого концептуально ми і підводимо бажаних більш адекватно оцінювати перспективи розвитку ЖКГ.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Л. В. ДЕРМАНСЬКА

*Тернопільський національний економічний університет
48500 Україна, Тернопільська обл. м. Чортків, вул. Бучацька 6
d_lydmula@mail.ru*

На даний час Україна розвивається як країна з високою часткою сировинних галузей промисловості, де переважає сфера низьконаукоємного матеріального виробництва. Відомо, що рівень розвитку країни залежить від рівня розвитку інноваційної діяльності, тому впровадження інновацій у ринкову економіку є одним із наймогутніших важелів конкурентної боротьби та економічного зростання підприємств. Проте, на сьогоднішній день існує велика кількість бар'єрів щодо одержання підприємствами доступу до передових технологій. Саме питанню інноваційного розвитку підприємств необхідно приділяти все більшу увагу, так як тільки через

такий розвиток можливе досягнення конкурентних переваг на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Сьогодні інновації стають ключовим чинником розвитку для більшості підприємств, тому важливо, що вітчизняні науковці акцентують свої дослідження на особливостях інноваційних процесів, пов'язаних з поліпшенням всього виробничо-господарського потенціалу підприємств та економічного стану України загалом. Зокрема, вагомими є пошуки у цьому напрямку таких науковців, як Амоші О. І., Говорухи Ж. А., Кіктенка О. В., Солохи Д. В., Федулова Л. Однак масштаби та рівень наукової розробки національних інноваційних пріоритетів, пошук основних чинників, які гальмують інноваційну діяльність підприємств та обґрунтування механізмів залучення інновацій в Україну, залишаються недостатніми.

При дослідженні даної проблематики, слід, перш за все, звернути увагу на чинники, які впливають на стійкість та конкурентоспроможність підприємства, а саме : положення підприємства на фінансовому ринку; виробництво продукції, що користується попитом; якість продукції; потенціал підприємства в діловій співпраці; ступінь залежності від зовнішніх кредитів і інвесторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; інноваційна діяльність; ефективність господарських і фінансових операцій .

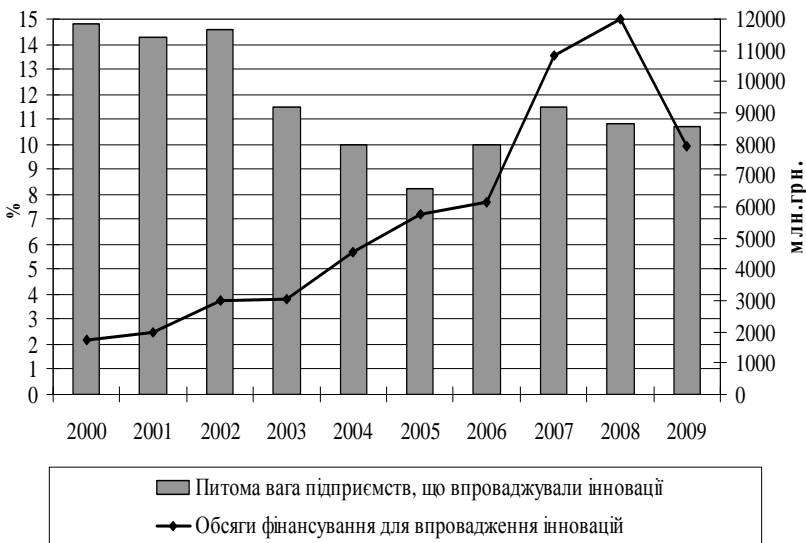
Вище перелічене дає змогу ще раз підтвердити важливість впливу інноваційних процесів в забезпеченні високих показників діяльності та розвитку стійких конкурентних переваг підприємства. В свою чергу, на формування інноваційної діяльності впливає: державне регулювання даного процесу [3, с.67-70].

Інновації, як результат інноваційної діяльності, з одного боку, повинні бути орієнтовані на краще, більш повне задоволення запитів споживачів, а з іншого – на отримання певного економічного ефекту.

Але, на жаль, за даними більшості експертів-науковців стан інноваційної діяльності в Україні відзначається нестабільністю. Основною причиною різкого зниження показників інноваційної діяльності промислових підприємств є саме перехідний період в економіці країни.

Підтвердженням такого становища є наступні статистичні дані в Україні за 2000-2009 роки (рис.)

Даний рисунок дає змогу прослідкувати чітку тенденцію зростання обсягів фінансування за 2000-2008 рр. для впровадження інновацій в Україні. Так, обсяги фінансування за 2008 р. (11994,2 млн. грн.) порівняно з 2000 р. (1757,1 млн. грн.) зросли на 10237,1 млн. грн. або у 6,8 рази. Хоча обсяги фінансування за даний період зберігали напрямок зростання, однак внаслідок економічної кризи вони різко зменшилися до 7949,9 млн. грн. що звичайно не забезпечує достатнього розвитку інноваційних процесів в Україні. З іншої сторони протягом 2001-2005 рр. відбулося зменшення числа

Динаміка питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації та обсягів фінансування інновацій в Україні за 2000-2009 рр.

промислових підприємств, які впроваджували інновації на 6,6 %, а з 2005-2007рр. збільшилася на 3,3 %. Для порівняння у США, Японії, Німеччині та Франції частка інноваційних підприємств становить 70-80% від їх загальної кількості. Коли в Україні рівень інноваційної активності промислових підприємств у 2007 р. становило 11,5% від їх кількості, тоді як у 2004 р. – 10,0%, 2005 р. – 8,2% , 2006 р. – 10,0 %, 2008 – 10,8%, 2009 – 10,6 %.

Проаналізувавши дану ситуацію, можна констатувати тільки одне, що з боку держави не робиться ніяких спроб для стимулювання інноваційних процесів в Україні, що прямо впливає на конкурентоспроможність підприємств.

Причиною такого становища є, практично, відсутність належних умов для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Перешкоди фінансового, політичного, правового, організаційного характеру постають на шляху здійснення безперервного та ефективного інноваційного розвитку підприємств. У свою чергу державою повинна проводитись різностороння політика нововведень, оскільки інновації є результатом комплексу заходів наукового, організаційного, економічного, фінансового, технічного та іншого спрямування. Тому, для забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та рентабельності підприємств, будь-які вжиті заходи повинні бути взаємопов'язаними та своєчасно реалізованими.

Для вирішення існуючих проблем та забезпечення успішної реалізації інновацій на підприємствах необхідно здійснити: упорядкування та вдосконалення законодавства, що регламентує діяльність інноваційного підприємництва та адаптацію нормативно-правової бази інноваційної діяльності до принципів та норм Європейського Союзу; формування та розвиток діяльності системи виробничо-технологічного забезпечення, сертифікації і просування розробок; сприяння відновленню функціонування патентних підрозділів на підприємствах державної форми власності; створення підрозділів з питань охорони інтелектуальної власності в центральних органах виконавчої влади; удосконалення та спрощення процедури експертизи та реєстрації інноваційних структур та їх проєктів; активізацію інвестиційної діяльності для розвитку інноваційної інфраструктури.

Таким чином, створивши умови для розвитку в країні інноваційної економіки, держава зможе забезпечити конкурентоспроможність і економічну стійкість підприємств. Тільки інноваційні процеси забезпечать успішну діяльність підприємств України, що, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню,

підвищенню добробуту громадян, здійсненню державою ефективної соціальної політики, наближенню її до європейських стандартів.

1. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2005. – №6. – С. 28-33.

2. Кіктенко О.В. Формування передумов реалізації переваг інноваційної діяльності / О. В. Кіктенко // Економіка і держава. – 2007. – №3 – С. 67-70.

3. Корілько М. Д. інновації в діяльності суб'єктів господарювання / Корілько М. Д. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5. – С. 149-154.

4. Федулова Л. І. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л. І. Федулова // Економіка України. – 2008. – №7. – С. 24-36.

5. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // www. ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Н.О. ВОЛГІНА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

volgina_nat@mail.ru

Житлово-комунальне господарство є найважливішою складовою господарського комплексу міста. Стан та перспективи розвитку галузі значною мірою впливають на розвиток інших галузей та економіки країни в цілому. Тому програми розвитку й реформування ЖКГ належать до числа пріоритетних в Україні на сучасному етапі.

Можливості й ефективність реформи вітчизняного житлово-комунального господарства напряму пов'язані із залученням інвестицій у галузь. Дослідження стану і проблем галузі свідчить, що питання залучення інвестицій є одним з ключових в умовах реформування економічних відносин в ЖКГ, оскільки саме від інноваційно-інвестиційного забезпечення в остаточному підсумку буде залежати успіх всіх розпочатих в галузі реформ.

Для забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку житлово-комунальних підприємств в Україні необхідні:

- крупно масштабні інвестиції у модернізацію комунальної інфраструктури;
- дешеві позикові кошти;
- інвестиції, орієнтовані на капіталізацію прибутку, а не на поточну доходність.

Модернізація комунальної інфраструктури потребує колосальних фінансових інвестицій. Очевидно, що ані бюджетних коштів, ані коштів підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, недостатньо для того, щоб задовольнити потребу в інвестиційному капіталі. Тому актуальним на сьогодні є питання залучення в галузь приватного капіталу.

Вже зараз приватний бізнес виявляє активний інтерес до житлово-комунальної сфери. Не зважаючи на збитковість діяльності багатьох підприємств галузі, вона приваблює інвесторів як одна з найбільших галузей вітчизняної економіки з величезним потенціалом. Аналіз показує, що щорічно кількість приватних компаній, що виходять на ринок житлово-комунальних послуг, збільшується в середньому на 3-5%.

Високий потенціал збільшення інвестиційної привабливості ЖКГ обумовлений наступними факторами:

- наявністю постійного попиту на житлово-комунальні послуги;
- наявністю абсолютно ліквідних активів – платежів населення;
- недооцінкою активів вітчизняних підприємств комунальної сфери порівняно з аналогічними активами зарубіжних компаній;
- можливістю надавати додаткові послуги і отримувати додаткові доходи;
- значним потенціалом енергозбереження за рахунок впровадження нових технологій, обладнання, впровадження обліку та економії енергоресурсів.

Отже, потенціал галузі оцінюється експертами як досить великий, однак існує ряд причин, що знижують інвестиційну привабливість ЖКГ та, відповідно, стримують потік інвестицій в галузь. До основних з них належать:

- концентрація діяльності в рамках державного та місцевого управління (більшість підприємств знаходяться у державній та комунальній власності);

- короткостроковість дії тарифних планів і прив'язка тарифного регулювання до бюджетного процесу, планування в якому здійснюється на строк до 3 років, що не дає стимулів підприємствам галузі здійснювати довгострокові інвестиції і підвищувати ефективність;

- відсутність інструментів страхування ризиків неповернення прямих інвестицій;

- значна фінансова залежність підприємств комунального сектору від бюджетів через механізми дотирування збитків та прямого субсидіювання підприємств для надання послуг пільговим категоріям споживачів;

- нестійкість фінансового стану більшості підприємств галузі, і як наслідок, відсутність гарантій для інвесторів в довгостроковій перспективі в границях припустимого рівня ризику;

- політизованість процесу прийняття рішень щодо встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги;

- короткостроковість дії майнових відносин і нестабільність земельного та приватизаційного законодавства;

- відсутність інвентаризації більшості об'єктів комунальних підприємств;

- високі скриті технологічні ризики;

- недостатність проектних можливостей, а звідси – відсутність якісних проектів інвестування в об'єкти комунального сектору;

- брак кваліфікованого персоналу.

Від успішного рішення означених проблем значною мірою залежатиме забезпечення інвестиційної привабливості галузі в найближчій перспективі.

Крім зазначених чинників, на зниження ризиків інвестування і готовність інвесторів здійснювати масштабні інвестиції в житлово-комунальне господарство, впливатиме створення розвиненого правового поля, допомога підприємствам галузі у грамотній підготовці інвестиційних проектів, підвищення інформованості потенційних

інвесторів про умови ведення бізнесу в Україні і про можливості реалізації інвестиційних проектів у ЖКГ.

СОВРЕМЕННЫЕ УСЛОВИЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ТРАНСФЕРА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

И.И.ИВАНОВА

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
irina_i_i@mail.ru*

В современных условиях экономического развития Украины инвестиции выступают самым важным средством обеспечения условий выхода из экономического кризиса, структурных изменений в народном хозяйстве, роста научно-технического процесса и повышение качественных показателей хозяйственной деятельности на микро и макроуровнях.

Существует ряд факторов, который указывает на необходимость тесного сотрудничества стран в сфере стимулирования инноваций, и для наибольшей эффективности такого сотрудничества важным является создание инфраструктур и механизмов трансфера научно-технической деятельности.

Итак, в основе инновационного процесса лежит процесс трансфера технологий, что обуславливает превращение полученных знаний и технологий в конкретные новые продукты и услуги и способствует экономическому росту и удовлетворению социальных нужд. Развитие механизмов трансфера является программой государственного уровня, однако, решение многих аспектов данного вопроса осуществляется и на региональном уровне, являясь частью процесса управления инновационным развитием региона.

Процесс формирования региональных механизмов стимулирования трансфера РНТД лежит в основе управления инновационным развитием региона. Важность регионального подхода в формировании механизмов стимулирования трансфера РНТД обусловлена целым рядом причин:

1. Прежде всего, различием социально-экономических условий для развития инновационной сферы в каждом регионе. При разработке региональных механизмов стимулирования трансфера необходимо учитывать диспропорциональность уровней инновационных потенциалов регионов и их структуры, а также инновационной активности предприятий регионов и финансового обеспечения региональных бюджетов.

2. Локальные стратегические альянсы ученых, предпринимателей и региональной администрации способны к более быстрой адаптации к изменяющимся условиям внешней среды и повышению конкурентных позиций.

3. Важнейшим приоритетом инновационной политики является повышение инновационности малого и среднего бизнеса, сферой деятельности которого, в большей степени, является регион. Поэтому региональное управление трансфером является более объектно-ориентированным.

4. Условием повышения конкурентоспособности и устойчивости региона является специализация его технологической политики. Это ведет к дифференциации условий трансфера в разных регионах.

Исходя из этого, автором предлагается разработка механизмов стимулирования трансфера РНТД в регионе на основе анализа величины и структуры инновационного потенциала и инновационной активности региона.

МОДЕЛІ ОЦІНКИ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Е. С. КОВАЛЕНКО

Харківський національний економічний університет

61170 Україна, м.Харків, вул. Блюхера, 22, кв. 39

katuwa-kovalenko@list.ru

Світовий досвід управління підприємствами в умовах кризи та сучасна практика його застосування в Україні однозначно свідчать про те, що поведінка промислових підприємств у період кризи має

визначені закономірності. Проблема ускладнюється тим, що кризисна реальність на сучасному етапі розвитку промисловості дуже відрізняється від тієї ситуації, до якої звикли за останні роки керівники вітчизняних підприємств. На діяльність підприємств, особливо українських, впливає багато чинників, які потребують постійного аналізу для визначення шляхів виходу з ситуації, що склалася, і протистояння негативним факторам.

Саме тому недопущення та уникнення кризових ситуацій має велике значення при управлінні діяльністю сучасних підприємств, адже воно потребує набагато менше коштів ніж боротьба з наслідками неплатоспроможності. Особлива увага при цьому повинна приділятися фінансовій сфері, яка відображає усі виробничо-господарські процеси, які існують на підприємстві, та є зручним та ефективним важелем впливу на все підприємство. У зв'язку із цим виникла потреба у побудові комплексного науково обґрунтованому механізму управління фінансовими кризовими ситуаціями на підприємствах, який би дозволяв діагностувати фінансову кризову ситуацію ще на ранніх стадіях її виникнення та завдяки цьому локалізувати або повністю усунути її.

Нижче наведені основні етапи механізму, що пропонується. Кожен етап у свою чергу складається з низки економіко-математичних моделей:

Основні етапи механізму попередження кризових ситуацій у фінансово-господарській діяльності підприємства

Одним із основних етапів попередження кризових ситуацій у фінансово-господарській діяльності підприємства є вивчення стану його внутрішнього та зовнішнього середовища з метою оцінки та діагностики кризового стану на підприємстві. У роботі пропонується комплексний підхід, який передбачає використання комплексу математичних моделей та методів для оцінки поточного стану підприємства. Оцінка ефективності діяльності підприємств здійснюється у два кроки.

Перший крок передбачає оцінку об'єкту дослідження відносно його зовнішнього оточення, тобто у порівнянні з однорідними підприємствами тієї ж галузі. Підприємства розбиваються на кластери фінансової стійкості з однорідними об'єктами. Ця процедура передбачає застосування кластерного аналізу, а саме ієрархічних агломеративних методів, використання яких доцільно, тому що, по-перше, немає попередньої інформації про необхідну кількість та склад кластерів, по-друге, у механізмі передбачена багатовимірна кластеризація, тобто за багатьма ознаками, крім того, існують обмеження щодо обсягу ретроспективної інформації. Кластеризація проводиться для декількох років для того, щоб проаналізувати міграцію досліджуваного підприємства між різними класами стійкості протягом визначеного періоду часу.

Для того, щоб кількісно відслідкувати динаміку зміни фінансової стійкості підприємства, що аналізується, будується інтегральний показник рівня розвитку.

Інтегральна оцінка фінансової стійкості ґрунтується на основі методу таксономічного показника. Вона дозволяє отримати кількісну комплексну оцінку рівня фінансової стійкості підприємства, адже отримані значення лежать у діапазоні від 0 до 1, а розраховані оцінки легко піддаються ранжируванню та економічній інтерпретації.

Результатом реалізації першого кроку алгоритму є комплексна порівняльна оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства, яка дає уявлення про зовнішнє оточення підприємства та його фінансове становище у порівнянні з підприємством-еталоном галузі.

На *другому кроці* здійснюється комплексна діагностика фінансово-економічного стану підприємства: визначаються домінантні фактори, які впливають на фінансово-господарську діяльність

підприємства, установлюються причинно-наслідкові зв'язки та диспропорції у діяльності підприємства. Призначенням другого кроку є виявлення проблемних та вузьких місць та основних важелів впливу на діяльність підприємства.

Таким чином, результуюча інформація блоку оцінки та діагностики кризового стану підприємства дає системне уявлення про стан об'єкту дослідження, а отже реалізація запропонованого вище алгоритму дозволить здійснити комплексний підхід до оцінки та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, що значно підвищить ефективність попередження кризових ситуацій у фінансово-господарській діяльності підприємства.

ВАЖЛИВІСТЬ ПЛАНУВАННЯ РИЗИКІВ МАЛИМИ ІННОВАЦІЙНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Д.І. ДОРОХОВ

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

dmytro@dorokhoff.com

Інновації – це не лише стратегія, що дозволяє компаніям одержувати інноваційну ренту і тримати лідируючі позиції на перспективних ринках, але й спосіб виживання в умовах сучасного конкурентного середовища. Одночасно це вид діяльності в умовах невизначеності, коли неоднозначність наслідків рішень фірми виражена особливо гостро. Постійна загроза втрат - повних або часткових – це ціна, яку платить інноваційна компанія за високі очікувані доходи і привілейовані позиції на ринку. Перед менеджментом завжди стоїть завдання, як зробити інноваційну політику своєї фірми економічно безпечною, як передбачити і максимально знизити ризики, які є незмінними супутниками будь-якого інноваційного проекту. І хоча неможливо створити універсальну систему заходів, яка дозволяла б вирішити таке завдання раз і назавжди, управління інноваційними проектами повинно включати комплекс обов'язкових антиризикових заходів, що дозволяють підвищити економічну безпеку.

Перше, на що необхідно звернути увагу при плануванні інновацій – це чітке бачення очікуваних результатів, які повинні давати чітке уявлення про те, якими властивостями володітиме кінцева продукція, в чому і наскільки вона перевершить існуючі аналоги. Це дозволить, по-перше, точно контролювати результати діяльності, по-друге, робить конкретними зобов'язання партнерів і виконавців, по-третє, дозволяє аналізувати ринкову оцінку очікуваної продукції. Слід зазначити однак, що такі проекти вимагають особливо ретельного та повного проведення ризик-аналізу, а всі основні показники бізнес-плану розраховуються з урахуванням поправки на ризик.

Ризик-аналіз є обов'язковим етапом планування та організації інноваційного проекту. Як результат повинен бути створений документ, що міститиме розгорнутий і систематизований опис загроз проекту, їх кількісну оцінку, висновок про групу ризику проекту та доцільність його фінансування, а також заплановані заходи антиризикового управління. Проте ризик-аналіз не повинен залишитися автономною, мало пов'язаною з іншими проектними розрахунками та заходами, процедурою.

Окрема увага приділяється тим видам ризику, оцінка яких є проблематичною, наприклад, за браком вихідної інформації, або через великий розкид експертних оцінок. Такі ризики підлягають виділенню в особливу групу "ризики, оцінка яких обмежена". Важливість цього виду ризиків має бути особливо відзначена перед керівництвом проекту, а самі вони повинні займати особливе місце в документі, званому меморандумом про ризики, який складається за результатами ризик-аналізу.

У цьому меморандумі повинні бути записані фактори ризику (загроза 1, загроза 2 і т. д.), можливий збиток проекту (сценарій 1, оцінна вартість збитку при 1-му сценарії: X1 грн.; Сценарій 2, оцінна вартість збитку при 2 - м сценарії: X2 грн. і т. д.); заходи щодо зниження ризику (захід 1, захід 2, відповідальні за проведення заходів 1 і 2 і т. д.); план дій у непередбачених обставин (план дій 1, план дій 2 і т. д.).

Поряд з коригуванням (з урахуванням поправки на ризик) основних проектних заходів одним з найбільш поширених і універсальних заходів зниження проектних ризиків є їх страхування.

Суть страхування полягає в передачі ризиків сторонньої організації, тобто у покладанні обов'язків з ліквідації наслідків ризику на зовнішнього по відношенню до інноватора суб'єкта (страхової компанії) за певну плату.

ВЛИЯНИЕ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ НА ОБЪЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖКГ

В.П. КУЦЫН

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
glory@email.ru*

Рассмотрения темы налоговой политики как неотъемлемой части государственного регулирования экономики является актуальным, так как проблемы, с которым столкнулся налоговый аппарат управления по изъятию налогов, как основного государственного источника инвестирования, отражаются на нашем социальном благосостоянии. Также осуществление налоговой политики является задачей более эффективного стимулирования роста агрегированных показателей развития страны и стремления власти к статусу европейской страны. Кроме этого, рассмотрение рекомендаций по реализации налоговой политики, с целью увеличения инвестирования коммунальных предприятий и много других актуальных вопросов, которые могут быть источником влияния налогов является важным.

Основной задачей данной работы будет рассмотрение особенностей государственной налоговой политики и возможных методов по улучшению ее эффективности. Также необходимо прийти к общим выводам по изложенному материалу.

Вся налоговая система Украины функционирует на основании Закона Украины “О системе налогообложения”, где описан перечень всех налогов и сборов и Закона Украины “О государственной налоговой службе”, в котором описаны требования к налоговым аппаратам управления.

Украина строит налоговую систему на принципах использования прямых и косвенных налогов, первые – устанавливаются непосредственно на доход, к их числу относятся: налог на прибыль предприятий, налог на недвижимость, плата за землю, налог с собственников транспортных средств, налог на доходы физических лиц, а косвенные – входят в стоимость товара – налог на добавленную стоимость, акцизный сбор и т.д.

Проанализировав налоговый сектор экономики, можно сделать вывод, что прямые налоги являются более эффективными, нежели косвенные, так как только налог на доходы физических лиц в виде наполнения бюджетного фонда к 2009 году составил 48% от общих налоговых сборов. Кроме того, важно, что этот налог выполняет фискальную функцию, он поддерживает принципы социальной справедливости для населения. Более того, прямые налоги в меньшей степени подвергаются влиянию теневой экономики. Со стороны государства прямые налоги – это один из основных рычагов управления экономикой и в большей степени наполнения государственного бюджета.

Если рассматривать в сравнительной характеристике прямые и косвенные налоги, то можно сказать, что косвенные налоги являются более эффективными, так как база налогообложения менее восприимчива к изменениям тенденций экономического развития страны, и они являются более мобильными для пополнения бюджетных фондов.

Коммунальные предприятия были лишены прежнего финансирования в связи с необходимостью покрытия долгов периода кризиса. Это отразилось на благосостоянии городов, в частности г. Харькова. Проведя сравнительный анализ расходов бюджетов г. Харькова, можно отметить, что в 2009 г. по сравнению с 2008 г. снизилось количество денежных средств с 2975 млн. грн. до 2846 млн. грн. По расчетам, количество денежной массы, в поступлениях к бюджету, с учетом эффекта инфляции должно было увеличиться на 12%, а по факту уменьшилось на 4,5%.

Таким образом, в результате проведения неэффективной налоговой политики уменьшилось количество денежных средств для

пополнения бюджетных фондов, что отразилось на всех объектах городского комплекса, финансируемых из городского бюджета.

ФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ

С.В. ТЕЛЯТНИК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

telyatniks@yandex.ru

Економічна та фінансова ситуація в усіх регіонах України характеризується зростаючими потребами у розвитку комунального господарства та інших галузей міської інфраструктури, що пов'язано з трансформаційними процесами, які відбуваються в державі. Однак задоволенню цих потреб заважає ряд чинників, головні з котрих - галузевий розбаланс, скорочення державного фінансування підприємств комунального господарства, та недосконала система управління на регіональному та місцевому рівнях. Остання складова (механізм та система управління) найменш затратна і достатньо результативна, щоб як раз на неї звернути найбільшу увагу.

Слід зазначити, що якісно і в повному обсязі проводити маркетингові дослідження підприємства водопостачання, враховуючи їхнє фінансове становище, недостатнє кадрове забезпечення і високі вимоги до оперативності роботи, практично не спроможні. Крім того, спеціальні ринкові дослідження потребують додаткових ресурсів, яких у підприємства бракує.

Узагальнення характеристик інноваційного процесу дозволяє розглядати механізм розвитку системи водопостачання як відкриту, адаптивну, динамічну систему імовірнісного характеру (принцип системності), яка функціонує в ринковому середовищі в межах, окреслених методами державного і регіонального регулювання (принцип регульованого ринку), що забезпечує тривале виживання і розвиток суб'єкта господарської діяльності у нестабільному середовищі за рахунок безупинного пошуку і використання нових способів і сфер реалізації його потенціалу (принцип орієнтації на інновації). Та-

ким чином, авторами формується своє обґрунтування підходу до інноваційної стратегії підприємств водопостачання, як систему трьох принципів (системності, регульованого ринку, інноваційності).

Використання економіко-математичних моделей управління системою «водопостачання - водовідведення», які ґрунтуються на описах технологічних процесів, зробить можливим точно визначати змінні й загальні витрати, що є головною складовою тарифу.

Автоматизовані системи управління виробництвом та сучасні інформаційні технології надають первинні дані і створюють умови для встановлення обґрунтованого рівня тарифу на водопостачання та водовідведення. При цьому рішення про розмір тарифу є соціально-політичним і приймається у сфері економіки, що безпосередньо впливає на соціальну сферу. Така схема має забезпечити максимальну «прозорість» тарифу і є необхідною базою для прийняття управлінських рішень. При цьому забезпечується оптимізація технологічних процесів водопостачання, водовідведення, а також мінімізація витрат на здійснення виробничої діяльності і енергетичного та матеріально-технічного їх забезпечення, що безпосередньо створює умови для оптимізації значення тарифу.

Якість управління процесами водопостачання та водовідведення безпосередньо впливає на рівень якості послуг та визначення тарифу. В свою чергу, якісне управління відповідає належному рівню лише за умови використання автоматизованої системи управління виробництвом (АСУВ).

АСУВ водопостачання та водовідведення має складатися з трьох взаємопов'язаних ієрархічних рівнів, які об'єднані засобами комунікаційного комплексу - автоматизована система управління технологічними процесами (АСУ ТП), автоматизована система диспетчерського управління (АСДУ), автоматизована система управління тарифами (АСУ «ТАРИФ»).

Сьогодні розвиток технічних засобів діагностики і контролю дозволяє контролювати параметри технологічного процесу в реальному вимірі часу. Це надає можливість запровадження методології прогностичних розрахунків очікуваних змін водоспоживання і водовідведення, що дозволить максимально наблизитися до оптимальних режимів роботи інженерних мереж та агрегатів на основі

даних, які можна отримувати в режимі он-лайн (витратоміри, датчики тиску, датчики контролю за станом запірної арматури та режимами роботи насосних агрегатів).

Запропонований комплексний підхід до створення автоматизованих систем у рамках єдиного інформаційного простору забезпечить контрольоване формування та корегування тарифу на водопостачання та водовідведення у реальному вимірі часу.

Таким чином, основою для формування тарифу на водопостачання та водовідведення складають витрати на забезпечення відповідних технологічних процесів. Сучасні методи формування тарифу узагальнюють економічні показники діяльності комунального підприємства за деякий період часу. Це обумовлюється тим, що облік компонентів витрат у реальному вимірі часу традиційними засобами є дуже складним, а в більшості випадків і практично неможливим. Ситуація ускладнюється тим, що при формуванні тарифу дилема регулювання тарифу не вирішується досить оперативно.

Створення автоматизованої системи експертної оцінки та регулювання тарифів, в основі якої має бути облік параметрів технологічних процесів надасть можливість обґрунтовано та оперативно змінювати тариф у реальному вимірі часу відповідно до умов і якості послуг, що надаються.

ФОРМИРОВАНИЕ БЛАГОПРИЯТНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В УКРАИНЕ

С.И.ШТЕФАН, О.Ю. ГЕРУС

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
svetivecon16@mail.ru*

Реализация единой государственной политики по стимулированию инвестиционной деятельности, заинтересованности бизнеса в реализации инновационной политики государства требует создания благоприятного инвестиционного климата.

Инвестиционный климат – совокупность экономических, правовых, регуляторных, политических и других факторов, которые в

конечном счете определяют степень риска капиталовложений и возможность их эффективного использования.

Основными актами законодательства, влияющих на инвестиционный климат в Украине, являются: Конституция Украины; Хозяйственный, Гражданский, Земельный кодексы Украины; Законы Украины: «О банках и банковской деятельности», «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности», «О хозяйственных обществах», «О государственном регулировании рынка ценных бумаг», «О защите иностранных инвестиций в Украине», «О режиме иностранного инвестирования», «О внешнеэкономической деятельности», «Об инвестиционной деятельности», «Об институтах совместного инвестирования (паевые и корпоративные инвестиционные фонды)» и другие.

Инвестиции в Украине могут осуществляться в следующих формах:

- частичное участие в предприятиях, создаваемых совместно с украинскими юридическими и физическими лицами, или приобретение доли действующих предприятий;
- создание предприятий, полностью принадлежащих иностранным инвесторам, филиалов и других обособленных подразделений иностранных юридических лиц или приобретение в собственность действующих предприятий полностью;
- приобретение недвижимого или движимого имущества путем прямого получения имущества и имущественных комплексов или в виде акций, облигаций и других ценных бумаг;
- приобретение самостоятельно или при участии украинских юридических или физических лиц прав на пользование землей и использование природных ресурсов на территории Украины;
- приобретение других имущественных прав;
- хозяйственная (предпринимательская) деятельность на основе соглашений о разделе продукции;
- другие формы, которые не запрещены законами Украины, в том числе без создания юридического лица на основании договоров с СХД Украины.

Государство гарантирует стабильность условий осуществления инвестиционной деятельности, соблюдения прав и

законних інтересів її суб'єктів, захисту інвестицій незалежно від форм власності, а також іноземних інвестицій. Інвесторам, в тому числі іноземним, забезпечується рівноправний режим, виключаючий застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню і ліквідації, а також передбачаються умови і порядок вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій.

В Україні створена і функціонує розгалужена інвестиційна інфраструктура: фондові, товарні і універсальні біржі, депозитарії, сховища, реєстратори, інформаційно-консультативні центри, банки, інноваційні і інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, агентства розвитку бізнесу, технологічні і наукові парки, науково-консультативні центри інвестицій і міжнародного бізнесу, небанківські фінансово-кредитні установи, торговці цінними паперами, інститути спільного інвестування і компанії по управлінню активами, недержавні пенсійні фонди, адміністратори НПФ, страхові компанії.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

О.О. КОНОНЕНКО

*Інноваційно-екологічний центр консалтингу
61057 Україна, м. Харків, вул. Міроносицька, 6
lutia@mail.ru*

У сучасних умовах намітився ряд тенденцій в регіональній політиці, пов'язаних із загальним напрямком її розвитку: від політики перерозподілу до структурної політики: першою і загальною є тенденція до більшої передачі відповідальності регіонами; друге - відбувається перехід від екзогенної до ендогенної регіональної політиці.

Зрушення від політики перерозподілу до структурної ролі полягає в наступному: з початку ХХІ сторіччя регіональна політика стала менше орієнтуватися на перерозподіл доходів і зайнятості і

більше на стимулювання структурних змін. Мета цього - досягнення більшої диверсифікації та підвищення загального потенціалу до економічного зростання.

Третя тенденція - держави відмовляються від субсидій, беруть заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та поліпшення регульованого підприємницького середовища за допомогою розвитку інфраструктури, забезпечує підприємницьку діяльність, трансферу технологій, консалтингових послуг.

Четверта тенденція тісно пов'язана з третього - це скасування традиційних великомасштабних схем стимулювання. Переважає децентралізований підхід в адміністративному управлінні; стимули спрямовуються на створення нових фірм і проектів, а не на підтримку вже існуючих.

П'яте - відбувається зближення регіональної та науково-технічної політики. Пошук зовнішнього вирішення регіональних проблем замінений пошуком внутрішніх рішень в самому регіоні.

Такий аналіз світових тенденцій розвитку регіональної політики в цілому. В Україні за останні кілька років регіональна проблема стрімко виросла в одну з найгостріших проблем суспільного розвитку. Ця проблема не обмежується питаннями економічної, культурної або політичної життя, але пронизує всі сторони нашого життя.

Темпи переходу до ринку виявилися дуже різними в центрі й регіонах, загострилися політичні суперечності між владою різного рівня. Усе це змушує приділяти регіональних проблем підвищену увагу. Більше того: регіональна проблема стає питанням про вибір шляху розвитку.

Як відзначає більшість дослідників, в даний час в Україні немає регіональної політики: подібна політика як свідомо і послідовно розробляється система дій центральних і місцевих органів влади знаходиться тільки у стадії розробки. Нова регіональна політика може створюватися з нуля на фундаменті, що склалися регіональних реальностей. Регіональна політика буде тим активніше, чим чіткіше буде відображати реальні регіональні інтереси, способи і методи їх реалізації.

В умовах перехідної економіки України найважливішим аспектом регіональної політики є її інноваційна складова.

Україна успадкувала від СРСР величезний науково-технічний потенціал. Україна має все ще досить високий рівень розвитку науки, відомі у світі наукові школи, велику частку фахівців з вищою освітою в народному господарстві.

Є дві важливі обставини, які висувають цей фактор у число головних. По-перше, світовий досвід показує: економічне зростання на 2/3 забезпечується за рахунок застосування наукових знань. Отже, ефективне використання науково-інноваційного потенціалу - один з реальних шляхів виходу з кризи.

По-друге, що проводиться в Україні політика економічних реформ пов'язувалася з іноземною допомогою, яка в обіцяному обсязі не була отримана. Очевидно, що Україна повинна розраховувати тільки на свої сили, свої ресурси, а таким є в першу чергу науково-інноваційний потенціал.

Нарешті, логіка сучасного економічного життя показує, що реальних успіхів розвинені країни домоглися, тільки просуваючись по інноваційного шляху розвитку.

Економіка сучасних розвинених країн відчуває потужний вплив науки і нових технологій. Різко зросла наукоємність економічного прогресу. Ендогенне присутність чинника науки в розширеному відтворенні у чому зумовило інноваційний характер економічного розвитку.

Основна проблема формування інноваційного механізму, адекватного світовим вимогам, полягає у створенні фінансово-економічного комплексу умов, що сприяє відродженню та стимулюванню інноваційної активності в ринковому середовищі.

Найважливіший аспект цієї проблеми - регіональна складова інноваційного механізму. Саме в регіональному розрізі механізму господарювання та управління здатні визрівати достатньо дієві і гнучкі інституційні форми підтримки інноваційної активності, заснованої на принципах ринкових відносин.

Під регіональної інноваційної політикою розуміється сукупність встановлених цілей та пріоритетів розвитку науково-

інноваційної діяльності в регіоні, шляхів і засобів їх досягнення на основі взаємодії регіональних і федеральних органів управління.

В основі формування регіональної інноваційної політики лежить так звана теорія створення сприятливих умов середовища для нововведень. Її центральним моментом є динамічна ефективність регіональної виробничої структури, а основним інструментом - створення місцевих синергізм, передача інновацій та технологій (так званий трансфер технологій).

Розробка та реалізація регіональної інноваційної політики - не самоціль. Вона спрямована на підвищення вкладу науково-інноваційної сфери в НТП країни, в економіку регіону, поліпшення соціально-економічних показників регіону за рахунок ефективного використання його інноваційного потенціалу.

РОЛЬ ИННОВАЦИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА

Н.В. ДРИЛЬ

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

Ndril@mail.ru

В долгосрочной перспективе эффективность деятельности отраслевых комплексов и компаний, а также повышение их конкурентоспособности зависят от уровня их инновационного развития. Первостепенное значение в развитии строительного комплекса играют инновации.

В настоящее время инновационная активность предприятий строительного комплекса очень низка. Так, в Украине наблюдаются стагнация устаревшего производственного аппарата, медленные темпы его обновления, низкий удельный вес внедрения научных достижений в реальное производство. Износ основных фондов составляет более 50%, доля высокотехнологичной продукции в структуре ВВП составляет менее 1%. В развитых странах 90% прироста валового продукта обеспечивается за счет внедрения новых технологий.

Предприятия и организации слабо участвуют в инновационном процессе. Это обусловлено незаинтересованностью руководителей предприятий и организаций в инновационном развитии, отсутствием проработанного экономического механизма эффективной реализации инноваций в производство, инфраструктуры управления инновационным развитием и нерешенностью ряда организационно-экономических проблем инновационного развития на государственном уровне. Механизм реализации должен сформировать экономический интерес и потребность у менеджеров предприятий в непрерывном масштабном обновлении производства на прогрессивной технологической базе. Этому способствуют не только недостаток инвестиций и отсутствие тесной взаимосвязи науки с производством, но и широкие возможности достижения предприятиями достаточного благополучия при устаревшем производственном аппарате за счет непрерывного роста цен.

Считается, что для успешного инновационного развития достаточно сделать научные открытия, изобретения и научные разработки и найти инвестора. Остальные стадии и этапы, связанные с внедрением, в том числе пусконаладочные работы и освоение проектных технико-экономических показателей, произойдут автоматически. Но организационно-экономическая проблема и соответственно стадия внедрения инноваций мало проработаны. Кроме этого, сложилась система, когда ученые не нацелены на внедрение своих открытий в производство, а заинтересованы в выполнении тем исследования, получении патента, подготовке отчета и публикации результатов исследований. Также наблюдается низкая квалифицированная подготовка научных кадров, «отток» наиболее успешных ученых зарубеж.

Следует отметить, что основные трудности в реализации инновационной деятельности строительных предприятий связаны с нехваткой собственных средств, низкой государственной поддержкой или полным отсутствием ее, ограниченности заемных и привлеченных средств или высокой процентной ставкой их приобретения.

Для эффективного применения инноваций в строительном комплексе необходимо создать ряд условий, которые были бы

стимулами ввєдрення інновацій для компаній. Государство в стимулюванні інноваційної політики займає ведущу роль путем прямої фінансової підтримки новаторської роботи, амортизаційних і податкових скидок, субсидіювання підготовки науково-технічних кадрів і др.

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЯК ДЖЕРЕЛО МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

О.І. СЛАВУТА; Н.М. МАТВЄЄВА, канд. екон. наук; Н.В. ВОДКА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

slavuta@ic.kharkov.ua, manana_79@inbox.ru

Одним із визначальних напрямків енергетичної стратегії України є збільшення енергоефективності та енергозбереження. Важлива роль у реалізації цієї стратегії належить комунальній теплоенергетиці. Аналіз втрат теплової енергії і обсягів природного газу у системах централізованого теплопостачання свідчить, що найбільші втрати природного газу пов'язані з марно витраченою тепловою енергією у споживача — до 30%, витраченою при транспортуванні теплової енергії — до 25%, при виробництві на котельні — до 22%. Сучасні технічні можливості, досягнення науки і техніки свідчать про можливість зменшення втрат природного газу у використанні, транспортуванні та постачанні газу у середньому по країні на 22% у разі комплексної модернізації галузі.

Потреба в коштах на повномасштабну модернізацію оцінюється по різному: за попередніми оцінками уряду необхідно до 50 млрд. грн. на період 2007-2010; за досвідом східноєвропейських країн – 1-2 тис. євро на жителя – для України в такому разі необхідно від 300 до 500 млрд. грн.

Особливістю фінансування в останні роки було значне фінансування зі сторони населення, орієнтовно 3 млрд. грн./рік, на фоні недостатнього фінансування з держбюджету та місцевих бюджетів (орієнтовно до 1-1,5 млрд. грн.). Тому залучення коштів населення і надалі залишається важливим джерелом фінансування.

Частково питання формування власних інвестиційних ресурсів вирішується шляхом включення інвестиційної складової до тарифів на комунальні послуги. Але ця складова є у наявності тарифів не всіх регіонів (табл.1).

Таблиця 1 - Наявність інвестиційної складової у тарифах підприємств теплопостачання станом на 1.02.2008р.

Показники	Міста України
1. Інвестиційна складова включена в тарифи для всіх категорій споживачів	15 міст (Симферополь, Вінниця, Луцьк, Донецьк, Київ, Дніпропетровськ, Житомир, Ужгород, Бровари, Миколаїв, Харків, Херсон, Тернопіль, Черкаси, Чернівці)
2. Інвестиційна складова включена тільки в тарифи для комерційних споживачів	4 міста (Запоріжжя, Луганськ, Рівне, Чернігів)
3. Інвестиційна складова в тарифах відсутня	8 міст (Львів, Севастополь, Хмельницький, Миколаїв, Полтава, Івано-Франківськ, Симферополь, Суми)

Отже, близько 30% комунальних підприємств не мають забезпечення власними інвестиційними джерелами. Частково вирішують це питання за рахунок комерційних споживачів 15% підприємств.

Різняться і розмір запланованої інвестиційної складової. Лише в Симферополі і Донецьку передбачається однакова для всіх категорій споживачів величина цієї складової(табл.2). В інших містах інвестиційна складова значно вища у тарифах для комерційних споживачів і сягає найбільшої величини 37% у м. Дніпропетровську. У тарифах для населення розмір інвестиційної складової коливається від 1%(мм.Вінниця, Черкаси) до 10%(м.Симферополь).

Успішна реалізація інвестиційних проектів потребує не тільки визначення джерел фінансування, а й їх фактичне отримання. Як видно з представлених даних, у фактично затверджених тарифах для

населення інвестиційна складова зберігалась на 67% підприємствах. Основний тягар по отримуванню коштів перенесено на комерційних споживачів, тарифи для яких перевищують у 1,5 (м. Київ, Чернігів, Херсон, Ужгород) і 2 (м.Симферополь) рази розрахункову величину.

Таблиця 2 – Характеристика планової і фактичної інвестиційної складової

Обласний центр	Інвестиційна складова (у % до собівартості)		Рівень відшкодування затвердженими тарифами розрахункової собівартості	
	населення	комерційні споживачі	населення	комерційні споживачі
Симферополь	10	10	менше 100%	більше 200%
Вінниця	1	20	100% і більше	100% і більше
Луцьк	4	30	менше 100%	100% і більше
Дніпропетровськ	3	37	100% і більше	100% і більше
Донецьк	2	2	100% і більше	100% і більше
Житомир	5	20	100% і більше	100% і більше
Ужгород	3	16	менше 100%	150% і більше
Запоріжжя	-	19	-	100% і більше
Бровари	6	19	менше 100%	100% і більше
Луганськ	-	28	-	100% і більше
Миколаїв	3	25	100% і більше	100% і більше
Рівне	-	5	-	100% і більше
Тернопіль	5	20	100% і більше	100% і більше

Продовження табл. 2

Харків	7	11	100% і більше	100% і більше
Херсон	5	11	100% і більше	150% і більше
Черкаси	1	22	100% і більше	100% і більше
Чернівці	5	20	100% і більше	100% і більше
Чернігів	-	28	-	150% і більше
Київ	4	3	менше 100%	150% і більше

Така практика вирішення цього питання не є оптимальною для населення, яке хоча і отримує послуги за меншим тарифом, але „втрачає” в якості теплопостачання (через незадовільний фінансовий стан підприємств), а також сплачує продукцію і послуги комерційних підприємств за підвищеними цінами.

Для покращення існуючого становища з формуванням інвестиційних ресурсів доцільною є відмова від перехресного субсидування у практиці комунального ціноутворення, тарифи повинні бути однаковими для усіх категорій споживачів і обов’язково містити у собі інвестиційну складову.

Секція 4

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Керівник секції – проф. Клебанова Т.С., д-р екон. наук
Секретар секції – Матвєєва Н.М., канд. екон. наук*

АЛГОРИТМ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ РЕГИОНОВ ПО УРОВНЮ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ¹

Т.С. КЛЕБАНОВА, д-р екон. наук; Т.Н. ТРУНОВА,
А.Ю. СМИРНОВА

*Харьковский национальный экономический университет
61001, Украина, г.Харьков, пр.Ленина, 9а
t_kleb@ukr.net, ttn84@mail.ru*

В настоящее время особую значимость приобретает оценка неравномерности регионального развития и сокращение контрастов в социально-экономическом положении регионов. Формирование такой оценки связано с дифференциацией регионов Украины и анализом полученных кластерных образований (групп) регионов. Эти кластеры позволяют, с одной стороны, рассматривать возможные синергетические эффекты от взаимодействия регионов, а с другой стороны, оценить степень самостоятельности регионов в вопросах организации процессов развития.

Основными этапами предлагаемого алгоритма дифференциации регионов являются:

- выбор и обоснование информационного пространства признаков (системы показателей), характеризующих уровень социально-экономического развития регионов;

¹ Дослідження виконане в рамках українсько-російського науково-дослідного проекту «Моделі оцінки нерівномірності та циклічної динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України та Росії», що здійснюється за результатами спільного конкурсу НАН України та РГНФ – 2010 (проект №1-10/10-02-00716а/У)

- классификация регионов по уровню социально-экономического развития (СЭР);

К основным задачам первого этапа относятся: информационное описание структурных компонент СЭР региона; формирование первоначальной системы показателей; группировка объектов; определение итогового списка показателей. Реализация этих задач дает возможность сформировать систему показателей, которая, в связи с трансформационными изменениями в экономике, модифицировалась как по структуре, так и по числу анализируемых показателей. Основными методами, используемыми на данном этапе, являются: метод «центра тяжести» и факторный анализ. Итоговая система признаков сформированная на основе метода «центра тяжести» включает следующие показатели: коэффициент бракосочетания на тыс. населения; уровень экономической активности населения (% от численности населения в возрасте 15-70 лет); денежные доходы на душу населения, грн.; введение в эксплуатацию жилых домов на 1000 человек, м² общей площади; количество средних учебных заведений на 10 000 населения; количество врачей всех специальностей на 10 000 населения; перевозка грузов автомобильным транспортом, млн. т; количество осужденных по приговорам судов на 1000 населения; выбросы вредных веществ в атмосферный воздух стационарными и передвижными источниками загрязнения на 1 чел, т/км²; количество промышленных предприятий; рентабельность с/х производства в с/х предприятиях; инвестиции в основной капитал на душу населения, грн; степень износа основных средств,%; валовый региональный продукт на 1 чел; количество малых предприятий на 10 000 населения; рентабельность операционной деятельности предприятий, %.

Основной задачей второго этапа предлагаемого алгоритма является формирование однородных групп регионов по уровню СЭР. Реализация данного этапа осуществляется с помощью одного из методов кластерного анализа – метода k- средних. Для количественной оценки качества полученных кластеров использовались следующие функционалы: внутригрупповая дисперсия - чем ближе данный показатель к нулю, тем ближе друг к другу расположены в пространстве точки кластера, т.е. меньше степень рассеивания точек в

пространстве относительно центра; межгрупповая дисперсия - чем больше ее значение, тем дальше группы в пространстве расположены друг от друга, тем лучше образованные кластеры различимы друг от друга.

Анализ приведенных функционалов качества разбиения дает возможность выделить в исследуемой совокупности два кластерных образования: регионы с высоким и низким уровнем СЭР.

Проведенный анализ динамики удельных весов регионов с высоким и низким уровнем СЭР показал, что неизбежным следствием неравномерности в развитии территорий является увеличение числа депрессивных регионов. Расхождения в темпах экономического роста регионов порождают усиление неустойчивости и снижение конкурентоспособности как экономики Украины в целом, так и отдельных регионов.

ОЦІНКА НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ПАНЕЛЬНИХ ДАНИХ¹

О. В. НІКІФОРОВА

Харківський національний економічний університет

61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а

olga1711nik@rambler.ru

Вдосконалення управління системою регіональних ринків праці (далі РРП) вимагає вирішення задачі оцінки нерівномірності регіонального розвитку і виявлення причин такої нерівномірності.

Відмінності між регіональними ринками праці можуть бути двох типів: відмінності в досягнутому рівні розвитку РРП і відмінності в унікальності самих процесів функціонування і розвитку ринків. Якщо відмінності першого типу досить легко можуть бути оцінені при

¹ Дослідження виконано в рамках українсько-російського науково-дослідного проекту "Моделі оцінки нерівномірності та циклічності динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України та Росії", яке здійснюється за результатами спільного конкурсу НАН України та РГНФ-2010 (проект № 1-10/10-02-00716а/У)

просторовому порівнянні РРП, то відмінності другого типу насилу піддаються безпосередній оцінці.

Підхід до їх оцінки, що пропонується, припускає наявність у кожного РРП специфічних властивостей, не властивих іншим РРП країни, але таких, що відображають ступінь реагування ринку на зміну економічних чинників формування його кон'юнктури.

Для дослідження кон'юнктури РРП була сформована наступна модель:

$$\log Z = a_1 + a_2 \log Y + a_3 \log K + a_4 \log NTP + a_5 EA, \quad (1)$$

де Y – ВРП; K – оцінка залученого капіталу; NTP – оцінка рівня наукоємності економіки регіону; EA – чисельність економічно активного населення регіону; Z – індикатор кон'юнктури РРП (зокрема, це можуть бути показники безробіття і незадоволеного попиту на робочу силу).

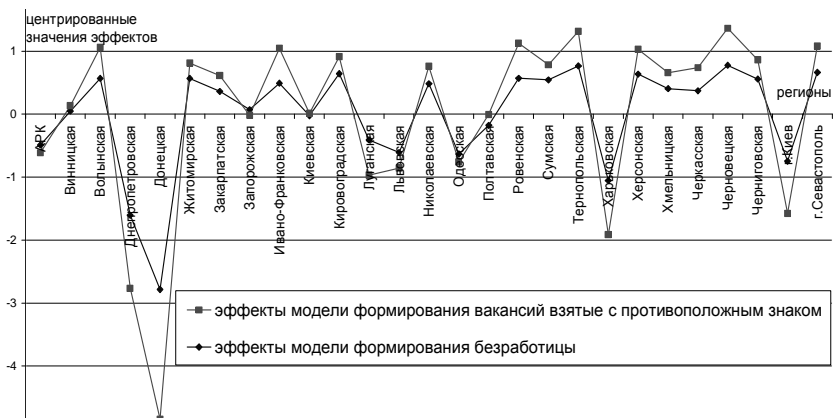
Для оцінки специфічних властивостей окремого РРП в модель (1) був введений додатковий множник A_i , що відображає індивідуальність реакцій i -того РРП на зміни чинників

$$Z = A_i \cdot F(Y, K, NTP, EA) \rightarrow$$

$$\log Z = a_{1i} + a_2 \log Y + a_3 \log K + a_4 \log NTP + a_5 EA,$$

где $a_{1i} = \log A_i$, $i = \overline{1, n}$, n – кількість РРП, що беруть участь в дослідженні. Така модифікація моделі приводить до неможливості отримання оцінок її параметрів в рамках звичайної регресії. Проте, оскільки специфічні властивості РРП незмінні протягом деякого періоду часу, з'являється можливість їх оцінити у формі фіксованих ефектів моделі регресії на панельних даних.

Даний підхід був апробований на даних о стані 25 областей України та міст Києва і Севастополя за сім років. Як індикатори кон'юнктури РРП було розглянуто показники незадоволеного попиту на робочу силу і безробіття населення регіону. Центровані значення отриманих фіксованих ефектів для таких моделей представлені на рисунку.

Центровані оцінки нерівномірності територіального розвитку РРП

Як видно з рисунку, оцінки ефектів по двох моделях практично ідентичні (з точністю до знаку). Це дозволяє підтвердити працездатність запропонованого підходу.

Запропонований підхід до оцінки нерівномірності розвитку РРП дозволить підвищити якість ухвалюваних рішень як по управлінню окремим РРП, так і по проблемах міжрегіонального вирівнювання, за рахунок появи можливості врахування в процесі управління різного ступеня реагування ринків на зовнішні дії.

МОДЕЛИ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ НАЛОГОВЫХ СИСТЕМ¹

А.С. ЯСТРЕБОВА, канд. екон. наук

Харьковский национальный экономический университет

61001, Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9А

anna_litviniuk@mail.ru

В современных условиях экономического развития Украины

¹ Дослідження виконано в рамках українсько-російського науково-дослідного проекту "Моделі оцінки нерівномірності та циклічності динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України та Росії", яке здійснюється за результатами спільного конкурсу НАН України та РГНФ-2010 (проект № 1-10/10-02-00716а/U)

особое значение приобретает разработка актуального подхода к прогнозированию состояния и развития налоговой системы на всех уровнях хозяйствования. Учитывая динамику последних трансформаций в налоговой сфере, связанных с подготовкой проекта Налогового кодекса, необходим мощный инструмент, позволяющий выявить основные тенденции, проанализировать и оценить последствия принятия тех или иных решений, найти оптимальные налоговые условия сбалансированного развития как для государства в целом, так для отдельно взятого субъекта хозяйствования. Учитывая сложность налоговой системы страны, целесообразным является привлечение математических методов и моделей с целью построения адекватных прогнозов развития налоговых систем.

При этом в качестве объекта моделирования целесообразно рассматривать не только систему налогообложения страны на макроэкономическом уровне и подсистемы налогообложения в региональном аспекте, но и налоговые системы в микроэкономическом разрезе, т.е. налоговые реакции и адаптационные процессы, связанные с изменением налогового законодательства, на уровне отдельного предприятия или домашнего хозяйства. В таком случае многомодельное описание налоговых процессов на всех уровнях хозяйствования позволит реализовать многовариантные возможности совершенствования налоговой системы и ее адаптации к новым обстоятельствам и обеспечит экспериментальную проверку различных условий налогообложения.

Для решения поставленных задач целесообразно привлечение методологии имитационного моделирования, которое позволяет осуществить компьютерный эксперимент с целью изучения, прогнозирования и оптимизации развития систем. При этом обоснованным выступает использование метода системной динамики, впервые предложенного Дж.Форрестером [1], преимуществами которого в данном случае выступает возможность учета всех структурных взаимосвязей между переменными, наглядность результатов экспериментов, возможность прогнозирования в долгосрочном периоде. Системно-динамические модели успешно зарекомендовали себя при прогнозировании налоговых поступлений и экспериментального обоснования сценариев налогового

регулирования, а также при моделировании налоговых потоков на уровне отдельного предприятия. Таким образом, они могут быть использованы для построения комплекса моделей прогнозирования развития налоговых систем. Концептуальная схема предлагаемого комплекса включает модели разных уровней налоговых систем:

1. Модель развития налоговой системы страны.
2. Модель развития межрегионального налогового взаимодействия.
3. Модели налогообложения предприятий, работающих по общей системе налогообложения.
4. Модели налогообложения предприятий, работающих по упрощенной системе налогообложения.
5. Модели налогообложения предпринимателей – физических лиц.
6. Модели налогообложения домохозяйств.

Первая модель представляет собой имитацию взаимодействия макроэкономических и налоговых показателей на макроуровне. Вторая представляет собой имитацию движения налоговых потоков между областями, формирования местных, Государственного и Сводного бюджетов Украины. Модели налогообложения юридических лиц отображают движения налоговых потоков на предприятии. Модели налогообложения предпринимателей и домохозяйств носят бихевиористский характер и отражают реакции физических лиц на те или иные изменения в налоговой сфере.

Для реализации концепции прогнозирования развития налоговых систем необходим особый механизм, модельный базис которого представлен на рисунке.

Предложенный подход к прогнозированию развития налоговых систем на базе применения концепции системной динамики дает возможность реализовать серию экспериментов с целью изучения последствий принятия управленческих решений в сфере налогообложения на любом уровне хозяйствования.

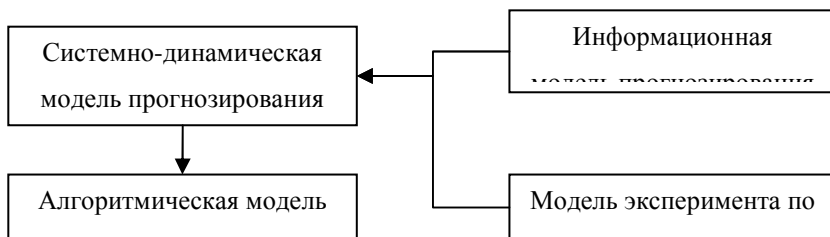

Схема модельного базиса механизма прогнозирования

Дальнейшая реализация предложенной концепции связана с возможностями формализации и конкретизации предложенных моделей, а также проведении серии имитационных экспериментов.

1. Форрестер Дж. Основы кибернетики предприятия/ Дж. Форрестер: [Пер. сангл. Балыков Л. А., Балясный Л. Е., Гоман А. И.]; Под ред. Д. М. Гвишиани. – М. : Прогресс, 1971. – 340 с.

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ МАКРОРЕГИОНАЛЬНЫХ СИСТЕМ: АНАЛИЗ СИНЕРГЕТИЧЕСКИХ ЭФФЕКТОВ¹

О. В. ЗАХАРОВА

*Харьковский национальный экономический университет,
61001, Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9а
zaxarova_olya@mail.ru*

Процессы глобализации и трансформации пространственной организации социально-экономических систем различных стран и мировых сообществ дали импульс к становлению и развитию

¹ Исследование выполнено в рамках украинно-российского научно-исследовательского проекта «Модели оценки неравномерности и цикличности динамики социально-экономического развития регионов Украины и России», которое проводится согласно результатам совместного конкурса НАН Украины и РГНФ – 2010 (проект 1-10/10-02-00716а/У).

качественно новых механизмов формирования макрорегиональных систем, которые можно отнести к числу интеграционных образований [1]. В таких условиях возникает необходимость построения и научного обоснования способов эффективного взаимодействия различных стратегий диверсификации и интеграции в системе макрорегиона, а также проблема выработки комплекса институциональных инструментов, который бы мог поддерживать указанное стратегическое взаимодействие [2]. Проблемы, посвященные анализу процессов диверсификации и интеграции, а также исследованию предпосылок возникновения и результатов влияния различных видов синергетических эффектов в таких системах нового типа, в общем случае не свойственных отдельным образованиям, на сегодняшний день недостаточно изучены, требуют повышенного внимания, высокого уровня подготовленности исследователей и являются особо актуальными.

Способы взаимодействия стратегий интеграции и диверсификации должны быть ориентированы на извлечение синергетических эффектов от комбинирования и переплетения перспективных целей и инструментов различных стратегий; ускорение развития системы макрорегиона; снижение уровня рисков и угроз в расширенном пространстве; повышение общей инвестиционной привлекательности системы макрорегиона; достижение соразмерности ресурсной базы и функционирующего капитала; снижение транзакционных издержек согласования интересов субъектов, функционирующих в пространстве региона [1–2]. Комплекс проблем, возникающих в связи с формированием пакета эффективных стратегий диверсификации и интеграции, а также разработкой механизмов их поддержки, тесно связан с вопросами проявления синергетических эффектов, возникающих в интеграционных системах макрорегионального типа. Среди основных видов синергетических эффектов, способных проявляться в интеграционных образованиях можно выделить следующие [3]:

- синергия. Взаимодействие двух или более факторов, отличительной особенностью которого является то, что совместное действие существенно превосходит эффект каждого отдельного компонента в виде простой суммы;

– притяжение аттракторов. Компактное подмножество фазового пространства динамической системы, все траектории из некоторой окрестности которого стремятся к нему, при условии стремления времени к бесконечности. Циклическая динамика макрорегиона, будучи установившимся режимом, может оказаться проявлением равновесия. В синергетике такое явление называется притяжением устойчивых аттракторов: экономика может испытывать на себе широкий спектр внешних воздействий, случайных или закономерных, но до тех пор, пока они не выводят систему за порог области притяжения устойчивого аттрактора, экономика будет упорно возвращаться к установившемуся режиму функционирования. Экономические циклы при их изучении средствами синергетики оказываются эндогенными. Более того, можно сделать предположение о том, что единственно возможным установившимся режимом функционирования макрорегионов является именно циклическое движение, а все другие типы движения интеграционных систем представляют собой переходы от одного циклического режима к другому;

– переключение между аттракторами (фазовый переход). Построение фазовых кривых и фазовых портретов макрорегиональной системы позволяет изучать альтернативные пути развития экономики, существующие в каждый конкретный момент времени. Каждому альтернативному пути развития соответствует свой аттрактор, областью притяжения (областью фазового пространства, при попадании в которую траектория экономического развития начинает притягиваться аттрактором, постепенно приближаясь к нему) которого в отдельных случаях может являться все фазовое пространство (случай безальтернативного развития);

– гистерезис (отставание, запаздывание). Явление, которое состоит в том, что показатель, характеризующий состояние процесса, неоднозначно зависит от величины, характеризующей внешние условия. Гистерезис – явление зависимости системы от истории ее развития; наблюдается в тех случаях, когда состояние процесса в данный момент времени определяется внешними условиями не только в тот же, но и в предшествующие моменты времени. Неоднозначная зависимость величин наблюдается в любых процессах, т.к. для

изменения состояния тела всегда требуется определённое время (время релаксации) и реакция показателя отстаёт от вызывающих её причин). Синергетический эффект гистерезиса – позволяет обосновать сложность кардинального реформирования институциональной структуры макрорегиональной экономики, необходимой для переключения ее на качественно новую траекторию развития;

– бифуркация (раздвоение). Каждая модель управления представляет собой особый режим функционирования объекта, при этом изменение параметров порядка может сопровождаться изменениями устойчивости всей системы и прочих ее свойств. Бифуркации могут предоставлять системе новый импульс к развитию;

– самоорганизация. Синергетический эффект самоорганизации всегда связан со снижением энтропии, вызванным эндогенными причинами, хотя и подпитываемым за счет экзогенных источников. Обвалы фондового рынка в результате необоснованного панического поведения инвесторов – служат одним из проявлений эффекта самоорганизации, связанного с массовым и при этом спонтанным удалением экономических субъектов от модели рационального поведения. Самоорганизация играет ключевую роль в формировании интеграционных образований.

В отличие от доминировавшего ранее повсеместно отраслевого принципа развития регионов, именно появление интеграционных образований, учитывающих специфику обозначенных синергетических эффектов, позволит создать эффективную экономику, ориентированную на коммерциализацию научных открытий и изобретений, позволяющую производить наукоемкую продукцию и выходить с ней на мировые рынки.

1. Кухарская Н. А. Стратегические приоритеты трансформации экономики регионов Украины: тенденции, формы, механизмы : Монография / Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. — Одесса: ИПРЭИ НАН Украины. – 2010. – 519 с.

2. Лычак Г. В. Взаимодействие стратегий интеграции и диверсификации в социально-экономическом пространстве макрорегиона : Автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук. – Майкоп. – 2008. – 22 с.

3. Мясников А. А. Особенности проявления синергетических эффектов в современной российской экономике : Автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук. – Волгоград. – 2009. – 22 с.

МОДЕЛИ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ КЛАСТЕРИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ¹

Т.С. КЛЕБАНОВА, д-р экон.наук; Л.С. ГУРЬЯНОВА, канд. экон. наук
Харьковский национальный экономический университет
61001, Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9а
t_kleb@ukr.net

Современный этап развития национальной экономики характеризуется усилением несбалансированности экономического пространства страны, что приводит к нарастанию межрегиональных противоречий, появлению центробежных тенденций. В силу этого особое значение в системах регионального управления приобретает разработка комплекса моделей, позволяющего формировать эффективную государственную политику, направленную на устранение диспропорций в региональном развитии.

Предлагаемый в работе комплекс моделей государственного регулирования СЭР регионов включает следующие основные блоки:

- 1) модели оценки уровня СЭР регионов;
- 2) модели оценки пространственной кластеризации СЭР регионов;
- 3) модели анализа динамики неравномерности развития регионов;
- 4) модели оценки влияния угрозы усиления неравномерности СЭР регионов на динамику макроэкономических индикаторов;

¹ Исследование выполнено в рамках украинно-российского научно-исследовательского проекта «Модели оценки неравномерности и цикличности динамики социально-экономического развития регионов Украины и России», которое проводится согласно результатам совместного конкурса НАН Украины и РГНФ – 2010 (проект 1-10/10-02-00716а/У).

5) модели анализа асимметрии СЭР регионов;

б) модели выбора инструментов государственного регулирования СЭР регионов.

Одним из основных в предлагаемом комплексе является блок моделей оценки пространственной кластеризации СЭР регионов. Содержание данного блока состоит в определении устойчивых по составу и качественным характеристикам СЭР кластерных образований регионов. Для анализа были использованы данные показателей СЭР регионов Украины за 2000-2008 гг. В качестве математического инструментария построения моделей рассматривались иерархические агломеративные методы, метод «к-средних», подробное описание которых приведено в [1]. Фрагмент результатов кластерного анализа социально-экономического развития регионов приведен в табл.

Таблица – Результаты пространственной кластеризации (2000-2008 гг.) (фрагмент)

№ п/п	Область	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1	АРК	Н*	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
2	Винницкая	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
3	Волынская	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
4	Днепропет- ровская	В	В	В	В	В	В	В	В	В
5	Донецкая	В	В	В	В	В	В	В	В	В
6	Житомирская	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н

* принятые обозначения: «Н» - кластер регионов с низким уровнем СЭР; «В» - кластер регионов с высоким уровнем СЭР.

На рисунке приведен график средних значений характеристик СЭР для каждого из выделенных кластеров.

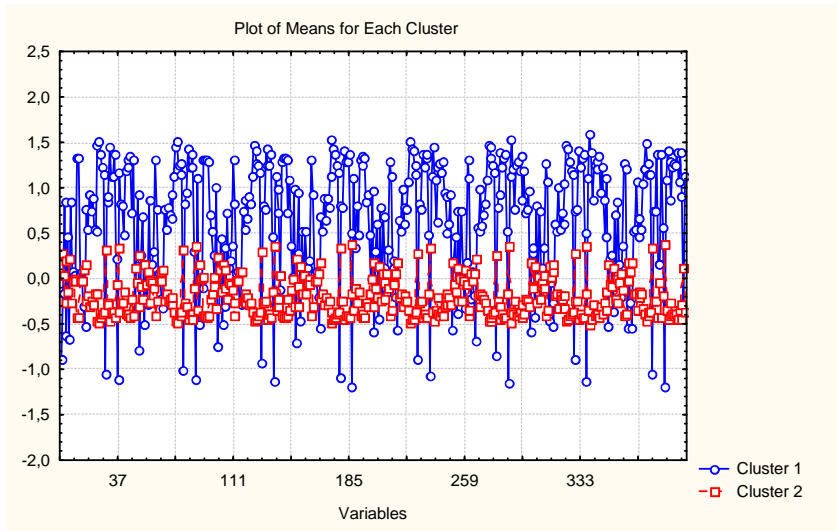

График средних значений показателей СЭР для каждого из выделенных кластеров

Полученные результаты позволили сделать вывод о достаточно устойчивой тенденции усиления диспропорций в СЭР регионов Украины: в среднем соотношение между группами регионов составило 38% (с высоким уровнем развития) против 62% (с низким уровнем развития).

1. Сошникова Л.А. Многомерный статистический анализ в экономике / Л.А. Сошникова, В.Н. Тамашевич – М.: ЮНИТИ, 1999. - 598 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НЕЧІТКОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ САНАЦІЙНИХ РІШЕНЬ

С.О. СТЕПУРІНА, канд. екон. наук
Харківський національний економічний університет
61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а
sv_stepurina@mail.ru

Однією з істотних проблем при вирішенні економічних

завдань із використанням апарата нечіткої логіки є проблема вибору виду функції приналежності, на основі якої відбувається розпізнавання й класифікація ситуацій або об'єктів дослідження. Розглянемо застосування деяких видів функцій приналежності для вирішення задачі нечіткого прогнозування кількісних показників функціонування соціально-економічної системи, а саме – прогнозування фінансового стану підприємства з метою розробки адекватних санаційних рішень. Прогнозування – це ключовий момент при прийнятті управлінських рішень, тому що ефективність будь-якого рішення залежить від послідовності подій, які можуть виникати після його прийняття. Слід зазначити, що у випадку значної інформаційної невизначеності ефективне застосування набувають саме експертні методи прогнозування. Однак, як правило, різні експерти по-різному оцінюють значення показника й часто дуже складно задати його точкову оцінку. Для подібних ситуацій використовується апарат нечітких множин, що оперує показниками у вигляді нечітких чисел [1, 2].

У методі нечіткого прогнозування кількісних показників у ролі прогнозних значень використовуються нечіткі числа (прогнози типу «приблизно дорівнює K ») [3].

Використовуючи функцію вигляду:

$$\mu_K(u) = e^{-\alpha(K-u)^2}, \quad u \in U,$$

де U – універсальна множина (у загальному випадку множина дійсних чисел), будується функція приналежності чисел, приблизно рівних деякому числу K , де параметр α залежить від необхідного ступеня нечіткості $\mu_K(u)$.

Величина α визначається з виразу:

$$\alpha = \frac{-4 \ln 0,5}{(\beta(K))^2},$$

де $\beta(K)$ – відстань між точками переходу для $\mu_K(u)$, у яких функція приналежності приймає значення 0,5 (позначимо ці точки через a й b , вважаючи при цьому, що $\beta(K) = b - a$).

Відзначимо, що задача побудови $\mu_K(u)$ для деякого числа K зводиться до відшукування значень параметрів a й b , з метою подальшого визначення величини $\beta(K)$, за її допомогою параметр α й, нарешті, використовуючи α , побудувати $\mu_K(u)$.

Таким чином, суть методу нечіткого прогнозування полягає в послідовному звуженні вихідного інтервального прогнозного значення до відповідного нечіткого числа [3].

Вихідний інтервал можливих значень показника на періоді прогнозування встановлюється на основі групової експертизи визначенням мінімального й максимального значень лівої й правої границі інтервалу прогнозу. Можливо також використання інших способів визначення вихідного інтервалу прогнозу, наприклад, визначенням домінуючої думки експертів за допомогою методу індексного групування [3]. Отриманий інтервал є вхідним параметром ітераційної процедури одержання прогнозного нечіткого числа.

Ітераційна процедура звуження інтервалу прогнозу до нечіткого числа полягає в такому. Інтервал прогнозу поточної ітерації розбивається на три підінтервали рівної довжини, що перекриваються, і проводиться визначення їхніх пріоритетів на основі методу аналізу ієрархій [5]. З урахуванням пріоритетів проводиться звуження інтервалу прогнозу і його порівняння з інтервалом імовірності нечіткого числа, у якості середньоочікуваного приймається середнє значення інтервалу прогнозу. У випадку включення інтервалу прогнозу в інтервал імовірності нечіткого числа ітерації припиняються, у противному випадку – проводиться нова ітерація по звуженню інтервалу прогнозу. Прогнозне значення показника визначається у вигляді нечіткого числа, отриманого на останній ітерації.

Розглянутий метод нечіткого прогнозування носить досить універсальний характер і дозволяє підвищити рівень обґрунтованості управлінських санаційних рішень з метою усунення та локалізації розвитку кризових явищ.

1. Заде Л. А. Понятие лингвистической переменной и его применение к принятию приближенных решений. – М.: Мир, 1976. – 166 с.

2. Заде Л. А. Основы нового подхода к анализу сложных систем и процессов принятия решений. – М.: Знание, 1974 – 120 с.
3. И. И. Исмагилов, В. А. Зинкин, Нечеткое прогнозирование количественных показателей сложных систем. Исслед. по информ., № 11, Отечество, Казань, 2007, с. 49–56.
4. Раевнева Е.В., Степурина С.А. Особенности применения нечеткой логики для принятия управленческих решений. // Бизнес информ: Научный информационный журнал – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2009. – № 4 (2). – С. 137 – 142.
5. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. - М.: Радио и связь, 1993.

МОДЕЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ¹

О. А. СЕРГІЄНКО

*Харківський національний економічний університет,
61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а
ser_helen@mail.ru*

Проблеми розвитку ринку трудових ресурсів є одним з визначальних в структурі елементів національної економіки. Населення, його соціальне становище та розвиток є показником якісного стану розвитку суспільства та основою могутності держави, тому дослідження процесів демографічних змін завжди є об'єктом пильної уваги теоретиків, практиків, політиків та громадськості. В Україні сучасна демографічна ситуація викликає занепокоєння. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і народжуваності, від'ємне сальдо міграції стали характерними ознаками сучасної демографічної ситуації. В роботі для дослідження стану демографічних процесів пропонується комплексний підхід до оцінки

¹ Дослідження виконано в рамках українсько-російського науково-дослідного проекту "Моделі оцінки нерівномірності та циклічності динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України та Росії", яке здійснюється за результатами спільного конкурсу НАН України та РГНФ-2010 (проект № 1-10/10-02-00716а/U)

та аналізу регіональних міграційних потоків на основі імітаційного моделювання.

Реалізація комплексу моделей міграційних процесів розвитку регіональних систем ґрунтується на принципах маргіальності. Причинами появи маргіальних прошарків в містах України є кардинальні зміни в соціальній структурі в результаті кризи і реформ, направлених на формування нової соціально-економічної моделі суспільства. Головною сферою соціальних змін стала професійно спрямована структура зайнятості. Її трансформація призвела до появи груп населення, для яких характерні найбільш інтенсивні і радикальні зміни соціального, перш за все, соціально-професійного статусу, таким чином, під маргіальними групами розуміють соціально-професійні групи, в яких відбуваються значні, інтенсивні, масштабні зміни їх стану по відношенню до попередньої системи соціальних відносин, обумовлені кардинальними змінами зовнішніх соціально-економічних та політичних умов. Моделюючи міграційні маргіальні процеси розвитку регіональних систем доцільно виділити три маргіальні групи населення: сектор неповністю зайнятих, сектор зайнятих та сектор менеджерів-професіоналів (елітний соціальний прошарок). Моделі формування чисельності зайнятих за групами населення наведено в табл.

Таблиця - Модель формування чисельності зайнятих за групами населення

Сектор неповністю зайнятого населення	Сектор зайнятого населення	Категорія менеджери-професіонали
$U_t = LTU_t + UA_t - UD_t - UTL_t$, де $UA_t = L_{t-1} * UAN$ $UB_t = U_{t-1} * UBR_t$ $UTL_t = UMN * UW_t *$ UMM_t $UD_t = UDN * UDM_t$	$L_t = LA_t + LB_t + UTL_t - LD_t + LTM_t + LTU_t$, де $LA_t = LAN * L_{t-1}$ $LB_t = L_{t-1} * LBR$ $LD_t = LDN * L_{t-1} * LDM_t$ $LTM_t = LMN * L_{t-1} * LMM_t$ $LMM_t = MSM_t * MLM_t *$ LMF_t $LTU_t = L_{t-1} * LLF_t$	$MP_t = MP_{t-1} + LTM_t + MPB_t + MA_t - MD_t$, де $MPB_t = MP_{t-1} * MPBR$ $MA_t = MAN * MP_{t-1}$ $MD_t = MDN * MP_{t-1} * MDM_t$

На формування чисельності першого прошарку населення (U_t) в момент часу t впливають показники інтенсивності переходу зайнятих в категорію неповністю зайнятих (LTU_t), нормативна та фактична величина припливу неповністю зайнятих (UAN та UA_t відповідно), народжені з категорії неповністю зайнятих (UB_t), коефіцієнт народжуваності в категорії неповністю зайнятих (UBR_t), відтік неповністю зайнятих (UD_t), який залежить від нормативного (UDN) та фактичного (UDM_t) коефіцієнтів відтоку населення в даному прошарку, та фактичного переходу населення з категорії неповністю зайнятих в категорію зайнятих (UTL_t), що обчислюється, виходячи з нормативного (UMN) та фактичного (UMM_t) значення коефіцієнту соціальної мобільності, та чисельності працюючих із категорії неповністю зайнятих (UW_t).

На чисельність зайнятого населення міста (L_t) впливають: показник припливу зайнятих (LA_t), що залежить від нормального коефіцієнту припливу зайнятих до міста (LAN); чисельність народжених в категорії зайнятих (LB_t), що залежить від коефіцієнту народжуваності у даному прошарку (LBR); відтік зайнятих (LD_t), який формується з урахуванням нормативного та фактичного коефіцієнтів відтоку (LDN та LDM_t відповідно); показник переходу зайнятих в категорію менеджерів-професіоналів (LTM_t), що формується, виходячи з нормативного та фактичного значення коефіцієнту соціальної мобільності зайнятих (LMN та LMM_t), які в свою чергу залежать від коефіцієнту попиту і пропозиції менеджерів-професіоналів (MSM_t), коефіцієнту співвідношення менеджери-професіонали – зайняті (MLM_t); чисельності населення, які перейшли з категорії зайнятих в категорію неповністю зайнятих (LTU_t), та частки тимчасово безробітних з категорії зайнятих (LLF_t).

Чисельність категорії менеджерів-професіоналів (MP_t) формується наступним чином: MPB_t – народжуваність в категорії менеджерів-професіоналів, $MPBR$ – коефіцієнт народжуваності в категорії менеджерів-професіоналів, MA_t – приплив менеджерів-професіоналів, MAN – нормативний коефіцієнт припливу менеджерів-професіоналів, MD_t – відтік менеджерів-професіоналів, MDN та MDM_t – відповідно нормативний та фактичний коефіцієнти відтоку менеджерів-професіоналів.

Взаємозв'язок трьох моделей описує стан міграційних процесів в системах різних рівнів – від міст, до регіонів та навіть країн. Реалізація моделі за допомогою методу системної динаміки та імітаційного моделювання дозволить врахувати усі зв'язки у системі та дослідити динаміку розвитку даних процесів.

Реалізація даної моделі здійснювалася на статистичних даних Харківського регіону. За результатами моделювання спостерігається зростання кількості неповністю зайнятого населення, що спричинено кількістю мігрантів: по-перше, це сільське населення, яке намагається оселитися в великому промислово-розвинутому регіоні; по-друге, це молодь, яка після навчання не може одразу знайти собі роботу; по-третє, зайняті, які з різних причин тимчасово втрачають роботу. На категорію неповністю зайнятого населення найбільш впливають показники народжуваності та міграційного припливу до регіону. Кількість населення в категорії зайнятих залишається стабільною. Поряд з цими показниками досить стабільними залишаються величини відпливу населення з даної категорії до інших регіонів, за рахунок чого зберігається стабільність у кількості населення даної категорії. Кількість населення за категорією менеджери-професіонали в Харківському регіоні за результатами моделювання незмінно зростає за рахунок припливу населення даного контингенту з інших регіонів, а також підвищення кваліфікації населення з категорії зайнятих.

Отже, в умовах глибокої системної кризи в Україні дослідження процесів трудової міграції має велике значення. Використання імітаційного моделювання у дослідженні міграційних процесів міста дозволить проаналізувати зв'язки між соціальними категоріями населення, виявити найвагоміші фактори впливу на них, дослідити розвиток подій при інших вхідних характеристиках моделі, виявити небажані та критичні ситуації для системи, а також спрогнозувати заходи щодо виведення системи із кризового стану.

1. Емельянов А. А. Имитационное моделирование экономических процессов: учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. / А. А. Емельянов, Е. А. Власова, Р. В. Душа – М. : Финансы и статистика; ИНФРА-М, 2009. – 416 с.

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ДЛЯ ВИБОРУ ДОМІНАНТНИХ ЗАГРОЗ РОЗВИТКУ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т.С. КЛЕБАНОВА, д-р екон. наук; Ю.І. МІЗІК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

t_kleb@ukr.net, mizik.yuliya@rambler.ru

З огляду на постійні загрози появи і розвитку кризових ситуацій, зумовлених змінами господарювання та динамічністю зовнішнього середовища функціонування підприємств житлово-комунального комплексу, існуюча система управління вимагає удосконалення та пошук нових більш сучасних механізмів. Тому обов'язковим елементом системи управління кожного житлово-комунального підприємства має стати механізм управління кризовими ситуаціями, за допомогою якого на певних ділянках господарських процесів можна управляти гострими ситуаціями, що потенційно загрожують нормальній динаміці функціонування та подальшого розвитку. Центральним блоком такого механізму має стати блок визначення та оцінки дії загроз появи й загострення кризових тенденцій на житлово-комунальних підприємствах.

Всебічний аналіз зовнішньої й внутрішньої середи дає можливість виділити, систематизувати та класифікувати важливі для житлово-комунальних підприємств загрози загострення кризових ситуацій, що дозволить у подальшому підвищити надійність та якість управлінських рішень, пов'язаних з стабілізацією діяльності цих підприємств. Оскільки кількість загроз досить велика, тому з метою моделювання результатів їх впливу на подальше функціонування житлово-комунальних підприємств необхідно виділити загрози-домінанти, які мають переважний вплив на розвиток кризових ситуацій, ніж решта загроз.

Для виокремлення більш значущих для підприємств ЖКК класів і видів загроз у моделі вибору домінантних загроз доцільно застосовувати метод аналізу ієрархій, який припускає декомпозицію

проблеми на більш прості складові частини та обробку суджень осіб, що приймають рішення. У підсумку визначається відносна значущість досліджуваних альтернатив для всіх критеріїв, які знаходяться в ієрархії. Відносна значущість виражається кількісно у вигляді векторів пріоритетів. Отримані таким чином значення векторів є оцінки в шкалі відношень та відповідають так званим жорстким оцінкам. Вибір методу аналізу ієрархій базується на ряді переваг, які не мають інші методи, а саме: визначає не тільки ступінь різниці другої загрози від першої, третьої від другої і першої і т. д., а і місце та вклад кожної загрози в створення кризової ситуації; дозволяє оцінити проблему комплексно, вдало поєднуючи в собі елементи традиційного, експертного та структурного аналізу; непогано працює з слабоформалізованими та неформалізованими даними; володіє досить ефективним і при цьому нескладним математичним апаратом та легко автоматизується. Після побудови ієрархії встановлюється метод порівняння його елементів: в даному випадку застосовується метод попарного порівняння. Попарні порівняння проводяться в рамках домінування одного елементу над іншим.

Алгоритм використання методу аналізу ієрархій для вибору домінантних загроз наступний. На першому етапі здійснюється декомпозиція задачі в ієрархію, формується матриця парних порівнянь класів загроз, виділяються пріоритетні в створенні кризової ситуації класи загроз для житлово-комунального підприємства. Декомпозиція задачі вибору домінуючих видів загроз в ієрархію здійснюється на основі гіпотези про склад класів загроз. На рівні 1 знаходиться мета процесу оцінювання – визначення домінантних видів загроз. На рівні 2 знаходяться класи загроз, які порівнюють. Зокрема, до таких класів для житлово-комунальних підприємств належать економічні, фінансові, кадрові, техніко-технологічні, організаційно-управлінські загрози. На рівні 3 знаходиться множина загроз, значущість яких необхідно оцінити.

На другому етапі здійснюється порівняння видів загроз кожного класу між собою, визначаються найбільш значущі загрози всередині класу та оцінюються загрози-домінанти з урахування ваги класу. На основі результатів порівняння загроз кожного класу

формуються матриці, які містять думку експертів про те, які пріоритети мають окремі загрози всередині класу.

Завершальним кроком є синтез пріоритетів. Для цього локальні пріоритети помножують на пріоритет відповідного класу загроз на вищому рівні та сумують за кожним елементом, що дає глобальний пріоритет загрози. Аналіз характеристик отриманого розподілу пріоритетів дає можливість виділити домінантні для житлово-комунальних підприємств загрози.

Оцінка узгодженості експертних суджень проводиться за допомогою розрахунків відношень однорідності (*Inconsistency*), значення яких не повинно перевищувати 0,1. Обробка даних для визначення вкладу (питомої ваги) класів і видів загроз у створенні кризових ситуацій здійснюється за допомогою програмного продукту «Expert Choice».

Таким чином, за допомогою використання методу аналізу ієрархій у практичній діяльності житлово-комунальних підприємств можна встановити загрози-домінанти розвитку кризових ситуацій з детальною інформацією по кожній з них, що дозволить у подальшому визначити поточний і спрогнозувати майбутній стан об'єкту по відношенню до цієї загрози, та розробити комплекс заходів з локалізації критичної комбінації домінантних загроз розвитку кризових ситуацій на житлово-комунальних підприємствах.

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

А.Ю. КРАВЦОВ

*Донецький університет економіки та права
83117 Україна, м. Донецьк, вул. Університетська, 77
kravtsovaj@yandex.ru*

Сучасний період розвитку економіки України характеризується високим динамізмом зовнішнього середовища, розширенням напрямів діяльності підприємств, переходом суб'єктів господарювання до принципово іншого критерію – максимуму прибутку на одиницю витрат, збільшенням масштабу і комплексністю

господарських завдань, обмеженістю ресурсів і підвищенням конкуренції. Для підвищення ефективності функціонування та сталої конкурентної позиції на ринку, підприємствам необхідно знаходитися у стадії безперервного розвитку. Однак об'єктивні економічні закони доводять, що кожне підприємство має свій життєвий цикл: зародження, становлення, зрілість і старіння. Подовжити стадію зрілості можливо шляхом реструктуризації підприємства, диверсифікацією продукції, що виготовляється, удосконаленням її техніко-економічних властивостей, підвищенням якості та інших заходів. Таким чином, необхідно формалізувати перехідні стадії життєвого циклу підприємства для своєчасного впровадження заходів із подовження стадії зрілості.

Дослідження вчених, що проведені з життєвими циклами підприємств, товару, технології та ін., довели їх якісну ідентичність поза залежністю від виду об'єкта. Зміна стадій життєвого циклу підприємства визначається його спроможністю компенсувати вплив потоків збурювань, які генеруються зовнішнім середовищем під впливом попиту споживачів, дій конкурентів, посередників, постачальників та інших факторів [1].

На базі основних положень теорії множин запропонована модель взаємодії підприємства з зовнішнім середовищем і визначені параметри, які характеризують зміну стадій життєвого циклу [2].

Множину параметрів зовнішнього середовища позначимо x , а y – підмножина x , що об'єктивно визначає умови в зоні господарювання суб'єкта підприємницької діяльності: $y \subseteq x$.

Поточне значення підмножини y в інтервалі часу t представляється як їхній добуток $y \times t$. Таким чином, у кожен момент часу зовнішнє середовище, множиною своїх параметрів $(y \times t) \Delta t_i$ впливає на об'єкт управління. У свою чергу, суб'єкт управління з цього потоку параметрів, що впливають, сприймає певну її частку g .

У випадку $k=g < y$ має місце ситуація, коли підприємство частково сприймає збурювання зовнішнього середовища, а різниця $(y - g)$ визначає потік збурювань, що впливають на підприємство, але ним не ототожнюються, що призводить до неадекватно реагування керівництва підприємством на зовнішні сигнали.

Множина ($r - y$), якщо вона не порожня, визначає здатність підприємства пристосуватися до тих факторів зовнішнього середовища, що у даний інтервал часу Δt_i ще не виявляються, але проявляться в майбутньому Δt_{i+1} . Така якість характерна для структур, що розвиваються і які прогнозують і випереджають несприятливі зовнішні впливи.

Враховуючи, що аналізується динамічна система, досліджено процес як функцію часу. За результатами дослідження з'ясовано, що показником взаємного стану двох множин y і r є підмножина k , яка обумовлена їхнім перетинанням, швидкість зміни цієї підмножини визначається наступною формулою:

$$\Delta V_{[k] \Delta t} = \frac{K_{t(i)} - K_{t(i-1)}}{|t_i - t_{i-1}|}.$$

Якщо швидкість величина позитивна ($v > 0$), це є показником того, що область підмножини r насувається на область y . Дана ситуація характерна для стадії зародження і розвитку.

Параметри мають наступні значення для різних стадій життєвого циклу (табл.).

Таблиця – Параметри стану підприємства за стадіями життєвого циклу

Стадії життєвого циклу	Параметри		
	Δv	K	R
Зародження	$\Delta v > 0$	$K < r$,	$K \rightarrow r$
Становлення	$\Delta v > 0$	$K < r$,	$K \rightarrow r$
Зрілість	$\Delta v = 0$	$K = r$	
Старіння	$\Delta v < 0$	$K > r$,	$K \rightarrow r$

Розроблена модель розвитку підприємства дозволяє описати здатність господарюючого суб'єкта репродукувати нові якості, що визначає його потенційні еволюційні можливості. Оскільки, підприємство весь час знаходиться під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, характер впливу яких є невизначеним, тому сучасні дослідження у сфері розвитку підприємства все частіше враховують дану особливість. Подальші дослідження необхідно спрямувати на встановлення кількісних залежностей між окремими зовнішніми факторами та економічним станом підприємства, що дасть підстави до впровадження заходів із подовження стадії зрілості.

1. Млодецкий в.р. эволюционные признаки развития организации / млодецкий, в.ю. божанова // вісник придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 1999. – №7. – с. 9 – 11.

2. Колмогоров А. Н. Элементы теории функций и функционального анализа : [учебн. для студ. матем. спец. универс.] / Колмогоров А. Н., Фомин С. В. – М. : Наука, 1981. – 744 с.

ИНСТРУМЕНТЫ УПРАВЛЕНИЯ КОММУНАЛЬНЫМ ХОЗЯЙСТВОМ ГОРОДА

В.А. ПАЗИНИЧ, А.Ю. ЮДИН, канд. техн. наук

компания “ПАМАК”, м. Харків

gkh@pamak.com.ua

“... Тот, кто сегодня работает над проблемами завтрашнего дня и таким образом подготавливает себя и свою организацию к новым задачам, в недалеком будущем займет лидирующие позиции. Тот же, кто откладывает их решение на потом, останется позади и, возможно, никогда не сможет наверстать упущенное. “

Питер ф. Друкер
«Задачи менеджмента в XXI веке»

Не будем скрывать, а будем говорить открыто: коммунальные предприятия (и сейчас, и в будущем) – это бизнес-структуры. Для оперативного и стратегического управления этим городским хозяйством руководителям и менеджменту нужен современный инструмент.

В данной работе мы не рассматриваем трансформационные процессы в структуре и функциях коммунальных предприятий (кп) в свете идей реформирования отрасли, а исходим из принципа – система жизнеобеспечения города должна быть управляемой. Из этого принципа вытекают следующие положения:

- управляемым должно быть коммунальное предприятие;
- управляемой должна быть коммунальная инфраструктура города.

Коммунальное хозяйство является сложной производственной системой. Коммунальное хозяйство города – это разнесенные в пространстве производственные структуры с разноплановой хозяйственной деятельностью и, в основном, с непрерывным циклом работы.

Очевидно, что реформирование ЖКХ приведет к изменению цепочки управления, изменятся названия, функции и структура предприятий. Однозначно, возрастут требования к качеству предоставления услуг населению, возникнет необходимость в изменении спектра услуг, появятся новые услуги, новые требования в обслуживании жизненно важных процессов.

С организационной точки зрения КП города можно рассматривать как систему процессов, ориентированных на поддержку главного процесса – удовлетворения потребностей населения и учреждений в их жизнеобеспечении и в заявленных ими сервисах.

Информационные системы, поддерживающие бизнес-процессы, должны быть полнофункциональными, а принципы их построения и архитектура – адаптивными к возникающим изменениям в ведении бизнеса и структуре управления ЖКХ, которая, так или иначе, отражает потребности бизнеса.

Концепция планирования и управления ресурсами предприятия (трудовыми, финансовыми, материальными) наполняется новым смыслом: умением рационально управлять цепочкой создания стоимости.

Для быстроты создания новых видов услуг или продукции информационная система управления должна обладать «гибкостью». Это значит, что изменения в современных системах должны коснуться принципов и архитектуры ее построения.

Разработка информационных систем управления, предназначенных для управления деловыми процессами, ориентированными на запросы и потребности клиента, является верным путем развития систем управления.

Рассмотрим один из возможных вариантов построения информационной системы управления коммунальным хозяйством города. На рис.1 и рис.2 приведена архитектура и элементы функционального построения автоматизированной информационной системы управления коммунальным хозяйством города (ИСУ «МИР»). Система должна основываться на принятой в отрасли методологии ведения учетной политики (бухгалтерской, финансовой, налоговой), черпать информацию из платежных систем финансовых учреждений, интернет-коммуникаций, а также из других систем управления городским хозяйством.

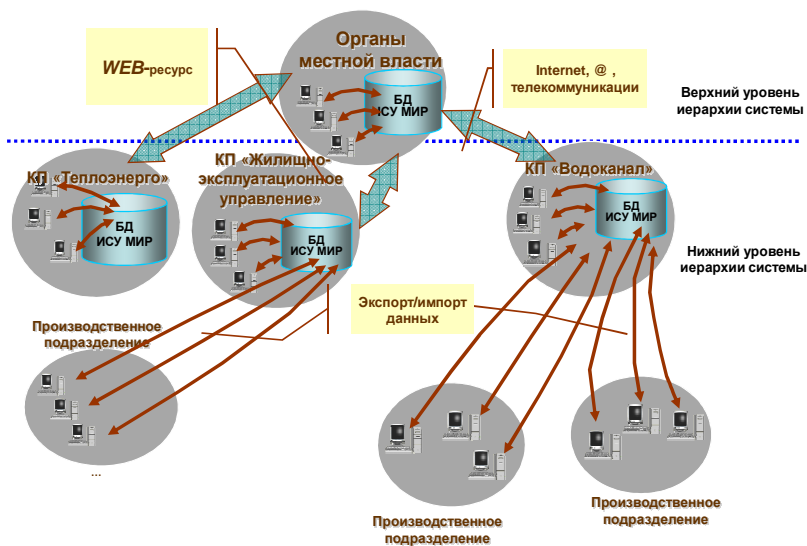

Рис.1 – Архитектура информационной системы управления «МИР»

Система должна учитывать существующую иерархию управления, в связи с чем построение системы должно соответствовать существующим и налаженным элементам управления, происходящим бизнес-процессам на разных уровнях управления, формам и методам подготовки и подачи информации, внутренней и внешней отчетности.

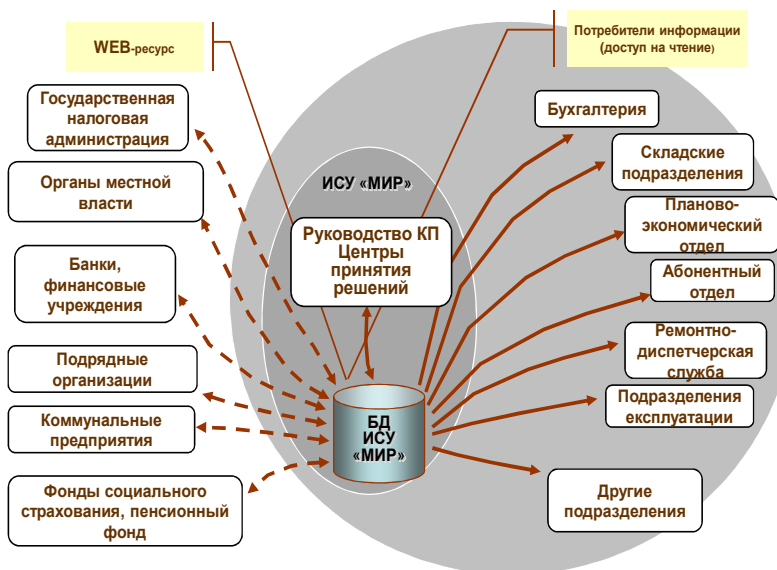

Рис.2 – Функциональное построение информационной системы управления

В основу построения системы управления финансами и ресурсами необходимо положить концепцию «как есть», взяв за основу разработки технологии и инструментарий, позволяющий быстро создавать и модернизировать информационный код системы. При этом логистика информационного обеспечения (программного кода, бизнес-логики, форм отчетности, контроля и внутреннего аудита) работающих систем обеспечивается как с центров управления (сверху вниз), так и с производственных единиц (снизу вверх).

Почему «как есть»? В первую очередь потому, что так, «как есть», создавалось эволюционно, и управляемость процессами присутствует, а «как должно быть» – будет достигнуто эволюционным путем, то есть требованиями бизнеса к инструменту управления.

Существующая система коллективной работы производителей, финансистов, экономистов, работников бухгалтерий и управленцев - это годами наработанные специальные, учитывающие специфику отрасли методы и формы работы. Отказываться от этих наработок бессмысленно и нецелесообразно. Проектируемая система должна оптимальным образом учесть предыдущий практический опыт и внести в характеристики своего функционирования информационные и коммуникационные элементы науки XXI века.

Управленцы всех уровней должны понять: никто нам бизнес в коммунальном хозяйстве не построит и не передаст в пользование. Фундамент и механизм его нужно закладывать самому. Мировая практика показывает, что информационные технологии стали инфраструктурой бизнеса предприятий, то есть лежат в основе бизнеса и обеспечивают его работоспособность.

О МЕТОДИКЕ ПОЭТАПНОГО АНАЛИТИЧЕСКОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ И ФАКТОРНОГО АНАЛИЗА ПРИБЫЛИ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА

В.О.КОСТЮК, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г.Харков, ул. Революции, 12

dymchenkoo@yahoo.com

Развитие рыночных отношений повышает ответственность предприятий гостиничного хозяйства в выработке и принятии управленческих решений по обеспечению эффективности их работы, усилению ориентации на конечные результаты хозяйствования. Важнейшим показателем характеризующий конечный финансовый результат деятельности этих предприятий, является величина прибыли, которая зависит от множества различных факторов.

В связи с этим весьма важное значение имеет вопрос об аналитическом моделировании и факторном анализе данного показателя. Как известно, изменение любого экономико-статистического показателя может быть изображено в виде математической модели, представляющей собой функцию ряда переменных, в динамике которых проявляется влияние соответствующих им факторов.

Величина прибыли гостиничного хозяйства зависит, прежде всего, от наличия и изменения номерного фонда гостиницы, её вместимости, продолжительности календарного периода, коэффициент использования пропускной способности гостиницы, коэффициента загрузки койко-мест, тарифа оказываемых гостиничных услуг, уровней их доходности, рентабельности и др.

Для определения влияния указанных факторов на общее изменение прибыли гостиничного хозяйства предлагается использовать методику поэтапного аналитического моделирования и факторного анализа данного показателя, в основе которой лежит метод цепных подстановок. Сущность такого подхода заключается в том, что последовательно производится аналитический расчет влияния на изменение прибыли сначала двух факторов, затем трех и т.д. Это позволяет в каждом конкретном случае достаточно оперативно и точно произвести расчет на величину прибыли только тех факторов, которые в данный конкретный момент с точки зрения интересов предприятия являются наиболее значимыми. В зависимости от цели и задач анализа, а также наличия экономико-статистической информации в каждом отдельном случае можно использовать ту или иную частную методику расчета влияния важнейших факторов на изменение прибыли предприятия.

Учитывая это, предлагается использовать в процессе факторного анализа прибыли гостиничного хозяйства на каждом из этапов исследования данного показателя такие мультипликативные модели:

$$\begin{aligned} \Pi &= N V ; \\ \Pi &= N h \gamma ; \\ \Pi &= N h t e ; \end{aligned}$$

$$\Pi = N h t K \beta ;$$

$$\Pi = N h t K f n ;$$

$$\Pi = N h t K f Y P ,$$

где Π – абсолютная величина прибыли гостиничного хозяйства; N – количество номеров в гостинице; V – средний уровень прибыльности одного номера; h – средняя вместимость одного номера; γ – средний уровень прибыльности одного койко-места; t – продолжительность календарного периода в днях; e – средний уровень прибыльности одних койко-суток в хозяйстве; K – коэффициент использования пропускной способности гостиницы; β – средний уровень прибыльности одних койко-суток в эксплуатации; f – коэффициент использования койко-суток в эксплуатации; n – средний уровень прибыльности одних койко-суток оплаченных; Y – средний уровень доходности одних койко-суток оплаченных; P – уровень рентабельности продаж.

Применяя к приведенным выше математическим моделям, соответствующие методы факторного анализа определяется раздельное влияние каждого из указанных факторов на общее изменение прибыли гостиничного хозяйства. Применительно к последней семифакторной мультипликативной модели ($\Pi = N h t K f Y P$), такой раздельный аналитический расчет влияния упомянутых факторов на общее изменение исследуемого показателя прибыли, в основе которого лежит индексная модификация метода цепных подстановок, выглядит следующим образом:

$$\Delta \Pi_N = \Pi_0 (I_N - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_h = \Pi_0 I_N (I_h - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_t = \Pi_0 I_N I_h (I_t - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_K = \Pi_0 I_N I_h I_t (I_K - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_f = \Pi_0 I_N I_h I_t I_K (I_f - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_Y = \Pi_0 I_N I_h I_t I_K I_f (I_Y - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_P = \Pi_0 I_N I_h I_t I_K I_f I_Y (I_P - 1) ,$$

где $\Delta \Pi_N$, $\Delta \Pi_h$, $\Delta \Pi_t$, $\Delta \Pi_K$, $\Delta \Pi_f$, $\Delta \Pi_Y$, $\Delta \Pi_P$ – влияние соответствующих факторов на общее изменение прибыли

гостиничного хозяйства; Π_0 – абсолютная величина прибыли а базисном периоде; $I_N I_h I_i I_K I_f I_y I_p$ – индексы факторных показателей.

Приведенная методика поэтапного моделирования и факторного анализа прибыли позволяет сложный процесс формирования абсолютного уровня данного показателя последовательно расчленить его на отдельные составляющие субфакторы, представить их в виде конкретных математических моделей и определить влияние важнейших факторов на общее изменение (прирост или снижения) исследуемого показателя. Использование приведенной методики в практике работы предприятий гостиничного хозяйства способствовало бы повышению объективности получаемых результатов, обоснованности принимаемых управленческих решений, улучшению качества экономико-аналитической работы предприятий.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ БУТСТРАПІВАННЯ В НЕПАРАМЕТРИЧНИХ ГРАНИЧНИХ МОДЕЛЯХ

С.О. ХАЙЛУК, канд. екон. наук

Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України

м. Севастополь, вул. Паркова, 6 (Парк Перемоги)

t_kleb@ukr.net

Багатоаспектний характер показника ефективності банківської діяльності призводить до розробки та застосування з метою його оцінки великої кількості математичних методів. Аналіз останніх публікацій та досліджень дозволяє зазначити, що в закордонній практиці одним з найбільш поширених методів оцінки ефективності банківської діяльності є метод аналізу поверхні огортання (DEA, Data Envelopment Analysis). Однак, отримані на основі даного методу оцінки ефективності є детермінованими і на відміну від статистичних методів не дають уявлення про значущість знайденого рішення.

В багатьох практичних дослідженнях рівні технічної ефективності об'єктів порівняння представляються у вигляді точкових оцінок без яких-небудь вимірів чи обговорень невизначеності даних

оцінок. В таких роботах ефективність підраховується, а не оцінюється, хоча отримані значення є вкрай чутливими до зміни вхідних даних. Проте дуже часто при емпіричних дослідженнях необхідно знати статистичні властивості отриманих точкових оцінок, та для цього необхідно знати розподіл отриманої оцінки. Однак оскільки немає ніяких припущень стосовно розподілу генеральної сукупності, то єдиним джерелом інформації про істинний розподіл даних є емпіричний розподіл. Одним із способів управління вибіркою в ході обробки таких даних є бутстреп-процедура. Дана техніка базується на багатократному використанні вибірки шляхом випадкового вилучення із неї псевдовиборок (ресемплінг) з поверненням і наступним розрахунком оцінок по кожній із них та побудовою емпіричного розподілу оцінки.

Метод бутстрапіювання є модифікацією методу «складного ножа», ідея якого полягає у тому, щоб розмножити одну вибірку шляхом виключення із неї по черзі по одному спостереженню. По кожній із отриманих виборок можна розрахувати ті статистичні властивості оцінок, що цікавлять дослідника. Отримані значення статистики дозволяють судити про її розподіл і про характеристики розподілу – про математичне очікування, медіану, розкид тощо. Також таке розмноження виборок може використовуватися для побудови оцінок зі зменшеним зміщенням.

Б. Ефрон запропонував будувати нові вибірки, моделюючи їх із емпіричного розподілу за допомогою датчика випадкових чисел. Ідеологічно бутстрапіювання має на меті наблизити істинний розподіл даних емпіричним, в той час як технічний аспект даної проблеми полягає у трансформації наближеного розподілу даних у наближений розподіл статистик, де і використовуються симуляції.

При оцінці ефективності банківської діяльності пропонується використовувати підхід «згладженого бутстрапіювання», запропонований Л. Сімаром та П. Уілсоном. Даний метод ґрунтується на розмноженні оцінок ефективності шляхом формування псевдовиборок з початкової їх вибірки з поверненням і подальшому застосуванні рефлексивного методу, запропонованого Д. Сілверманом. В основі оцінки технічної ефективності діяльності банків пропонується використати метод аналізу поверхні огортання (Data

Envelopment Analysis) з постійною віддачею від масштабу (CRS) та з орієнтацію на результативні показники

Застосування даного підходу при аналізі діяльності вітчизняних банків показало, що використання бутстреп-методу дозволяє побудувати довірчі інтервали оцінок ефективності діяльності банків та оцінити їх зміщення. Відхід від детермінованого розгляду показників ефективності дозволив оцінити чутливість оцінок того чи іншого з банків до структури вибірки. Однак, обґрунтованість застосування даного методу та стійкість отриманих на його основі результатів потребують детального вивчення.

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК СПОСІБ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С.М. ГАЙДЕНКО

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революція, 12
alanse@mail.ru*

Математичне моделювання економічних явищ і процесів є важливим інструментом економічного аналізу. Воно дає можливість одержати чітке уявлення про досліджуваний об'єкт, охарактеризувати та кількісно описати його внутрішню структуру й зовнішні зв'язки. Модель – це умовний образ об'єкта управління (дослідження). Модель конструюється суб'єктом управління (дослідження) так, щоб відобразити характеристики об'єкта - властивості, взаємозв'язки, структурні й функціональні параметри та ін., істотні для мети управління (дослідження). Зміст методу моделювання складають конструювання моделі на основі попереднього вивчення об'єкта та виділення його істотних характеристик, експериментальний або теоретичний аналіз моделі, співставлення результатів з даними про об'єкт, коректування моделі.

В економічному аналізі використовуються головним чином математичні моделі, які описують досліджуване явище або процес за допомогою рівнянь, нерівностей, функцій та інших математичних засобів. Розрізняють математичні моделі з кількісними

характеристиками, записаними у вигляді формул; числові моделі з конкретними числовими характеристиками; логічні, записані за допомогою логічних виражень, і графічні, виражені в графічних образах. Моделі, реалізовані за допомогою електронно-обчислювальних машин, називають машинними, або електронними.

Економіко-математична модель повинна бути адекватної дійсності, відображати істотні сторони та зв'язки досліджуваного об'єкта. Відзначимо принципові риси, характерні для побудови економіко-математичної моделі будь-якого виду. Процес моделювання можна умовно розділити на три етапи:

I) аналіз теоретичних закономірностей, властивих досліджуваному явищу або процесу, і емпіричних даних про його структуру та особливості; на основі такого аналізу формуються моделі;

II) визначення методів, за допомогою яких можна вирішити завдання;

III) аналіз отриманих результатів.

При економіко-математичному моделюванні часто виникає ситуація, коли досліджувана економічна система має занадто складну структуру, не розроблені математичні методи, схеми, які б охоплювали всі основні особливості та зв'язки цієї системи. Такою економічною системою, наприклад, є економіка підприємства в цілому, у її динаміці, розвитку. Виникає необхідність спрощення досліджуваного об'єкта, виключення та аналізу деяких його другорядних особливостей для того, щоб підвести цю спрощену систему під клас уже відомих структур, які піддаються математичному опису та аналізу. При цьому ступінь спрощення повинна бути такою, щоб всі істотні для даного економічного об'єкта риси відповідно до мети дослідження були включені в модель.

Важливим моментом першого етапу моделювання є чітке формулювання кінцевої мети побудови моделі, а також визначення критеріїв, по якому будуть порівнюватися різні варіанти рішення. В економічному аналізі такими критеріями можуть бути: найбільший прибуток, найменші витрати виробництва, максимальне завантаження устаткування, продуктивність праці та ін. У завданнях математичного

програмування такий критерій відображається цільовою функцією. Наприклад, необхідно проаналізувати виробничу програму вироблення продукції з метою виявлення резервів підвищення прибутку від впливу структурного зрушення в асортименті. Критерієм оптимальності в цьому випадку при побудові економіко-математичної моделі виступає максимум прибутку.

Рівняння цільової функції при цьому буде мати наступний вигляд:

$$L = \sum_{j=1}^n \Pi p_j * X_j \rightarrow \max,$$

де Πp_j - прибуток, одержуваний від виробництва одиниці продукції j -го виду;

X_j - кількість виробленої продукції j -го виду.

При постановці завдань математичного програмування звичайно передбачається обмеженість ресурсів, які необхідно розподілити на виробництво продукції. Тому дуже важливо визначити, які ресурси є для досліджуваного процесу вирішальними та у той же час лімітуючими, який їх запас. Якщо всі види виробничих ресурсів, до яких відносяться сировина, трудові ресурси, потужність устаткування та ін., використовуються для випуску продукції, то необхідно знати витрату кожного виду ресурсу на одиницю продукції.

Всі обмеження, які відображають економічний процес, повинні бути несуперечливими, тобто, повинно існувати хоча б одне рішення завдання, яке задовольняє всім обмеженням.

Як обмеження при побудові економіко-математичної моделі виступає система нерівностей, яка має наступний вигляд:

$$\sum_{j=1}^n \alpha_{ij} * X_j \leq \omega_i, \quad i = 1, 2, \dots, m,$$

де α_{ij} - норма витрати i -го виробничого ресурсу на виробництво одиниці j -го виду продукції;

ω_i - запаси i -го виду виробничого ресурсу на розглянутий період часу.

Поеднуючи рівняння цільової функції та систему обмежень у єдину модель, одержимо лінійну економіко-математичну модель асортиментного завдання:

$$L = \sum_{j=1}^n p_j * X_j \rightarrow \max, \sum_{j=1}^n \alpha_{ij} * X_j \leq \omega_i, i = 1, 2, \dots, m,$$

$$X_j \geq 0, j = 1, 2, \dots, n$$

Не для всякого економічного завдання потрібна власна модель. Деякі процеси з математичної точки зору однотипні та можуть описуватися однаковими моделями. Наприклад, у лінійному програмуванні, теорії масового обслуговування та інших існують типові моделі, до яких наводиться безліч конкретних завдань.

Другим етапом моделювання економічних процесів є вибір найбільш раціонального математичного методу для рішення поставленого завдання. Кращою моделлю є не сама складна та сама схожа на реальне явище або процес, а та, яка дозволяє одержати саме раціональне рішення й найбільш точні економічні оцінки. Зайва деталізація затрудняє побудову моделі, часто не дає яких-небудь переваг в аналізі економічних взаємозв'язків і не збагачує висновків. Зайве укрупнення моделі приводить до втрати істотної економічної інформації та іноді навіть до неадекватного відбиття реальних умов.

Третім етапом моделювання є всебічний аналіз результату, отриманого при вивченні економічного явища або процесу. Остаточним критерієм вірогідності і якості моделі є: практика, відповідність отриманих результатів і висновків реальним умовам виробництва, економічна змістовність отриманих оцінок. Якщо отримані результати не відповідають реальним виробничим умовам, то необхідний економічний аналіз причин невідповідності. Такими причинами можуть бути: недостатня вірогідність інформації, а також невідповідність використовуваних математичних засобів і схем особливостям і сутності досліджуваного економічного об'єкта. Після того як причина визначена, у модель повинні бути внесені відповідні корективи, і рішення завдання повторюється.

Таким чином, економіко-математичне моделювання роботи підприємства повинне бути засноване на аналізі його діяльності та, у свою чергу, збагачувати цей аналіз результатами й висновками, отриманими після рішення відповідних завдань.

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ОСНОВІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ НЕЧІТКОГО ВИСНОВКУ

С.В. ДВОРКІН

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

sergedvorkin@yandex.ru

Пропонується розробка системи, яка дозволить проводити загальну, більш «вербалізовану» оцінку рівня ТВ на основі суджень експертів про рівень факторів, від яких залежить величина ТВ. Побудова системи здійснюється за допомогою апарату теорії нечітких множин, зокрема нечіткої логіки та побудови системи нечіткого висновку, в середовищі модуля нечіткої логіки (Fuzzy Logic Toolbox) програмного продукту Matlab R2007b.

Теорія нечітких множин дозволяє описувати якісні, неточні поняття й наші знання про навколишній світ, а також оперувати цими знаннями з метою одержання нової інформації. Нечіткою змінною називають трійку $\langle \alpha, X, A \rangle$, де α - найменування нечіткої змінної; X – базова множина; $A = \{ \langle x, \mu_A(x) \rangle \}$, $\forall x \in X$ – нечітка підмножина в X , що описує обмеження на можливі значення нечіткої змінної α . Лінгвістичною змінною називають трійку $\langle \beta, T, X \rangle$, де β - найменування лінгвістичної змінної; T – множина її значень (термів), що є найменуваннями нечітких змінних, областю визначення кожної з яких є множина X . Множина T називається в цьому випадку базовою терм-множиною лінгвістичної змінної β .

Наші судження будуть відноситися насамперед до систем нечітких правил продукцій, в яких умови та висновки окремих правил формулюються у формі нечітких висловлень відносно значень тих чи інших лінгвістичних змінних. Системою нечітких правил продукцій (продукційною нечіткою системою) можна назвати деяку узгоджену

множину окремих нечітких продукцій (правил нечітких продукцій) у формі «ЯКЩО \bar{A} , то \bar{B} », де \bar{A} та \bar{B} - нечіткі висловлення.

Для оцінки рівня ТВ за допомогою системи нечіткого висновку нами пропонується підхід, який фактично є загальновизнаним щодо категорії ТВ. Вхідними змінними для процесу оцінки в нашій моделі будуть специфічність активів (СА), невизначеність трансакцій (НТ) та фактор частотності трансакцій (ЧТ). Вихідною змінною буде оцінка рівня ТВ (далі - оцінка ТВ). СА та НТ є стимуляторами ТВ, ЧТ – дестимулятор рівня ТВ. Ми базуємо побудову системи нечіткого висновку для оцінки ТВ на евристичних правилах, що витікають з логіки теорії ТВ та припущень щодо напрямку впливу факторів ТВ - вхідних змінних на оцінку рівня ТВ – вихідної змінної.

Евристичні правила, які розроблено нами та які слугуватимуть базою розробки системи нечіткого висновку представлено в таблиці (в таблиці використовуються загальновизнані в теорії нечітких множин позначення вербальної оцінки рівня змінних системи нечіткої продукції).

Таблиця – Правила нечітких продукцій для розроблюваної системи нечіткого висновку

Номер правила	Специфічність активів	Невизначеність трансакцій	Частотність трансакцій	Рівень ТВ
1	2	3	4	5
1	PS	PS	PS	NS
2	PS	PS	PB	NB
3	PS	PS	PM	NB
4	PS	PM	PS	NS
5	PS	PM	PM	NS
6	PS	PM	PB	NS
7	PS	PB	PS	NS
8	PS	PB	PM	Z
9	PS	PB	PB	NS
10	PM	PS	PS	NS
11	PM	PS	PB	NS
12	PM	PS	PM	NS

Продовження табл.

13	PM	PM	PS	Z
14	PM	PM	PM	Z
15	PM	PM	PB	NS
16	PM	PB	PS	NS
17	PM	PB	PM	NS
18	PM	PB	PB	Z
19	PB	PS	PS	PS
20	PB	PS	PB	Z
21	PB	PS	PM	Z
22	PB	PM	PS	PB
23	PB	PM	PM	PS
24	PB	PM	PB	Z
25	PB	PB	PS	PB
26	PB	PB	PM	PB
27	PB	PB	PB	PS

Усі вхідні змінні та вихідну змінну ми пропонуємо виміряти за 10-бальною шкалою (найнижча оцінка - 0, найвища – 10 балів).

За допомогою модуля нечіткої логіки Matlab у редакторі функцій приналежності побудовані функції приналежності для всіх вхідних змінних. Функції використовуються трикутникові, виходячи як з обраної шкали, так і з сенсу оцінюваних величин. Графічно ці функції, очевидно, матимуть подібний вигляд. Зображення таких функцій приналежності для всіх пропонованих термів надано на рис. 1 у вигляді скріншоту з Matlab.

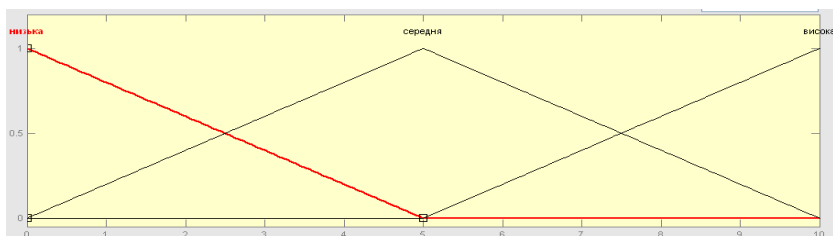

Рис. 1 – Графічний вигляд функцій приналежності для термів вхідних змінних

Зображення функцій приналежності для всіх термів вихідної змінної побудованої системи нечіткого висновку надано на рис. 2 у вигляді скріншоту з Matlab

Викладені нами вище евристичні правила для оцінки ТВ (див. табл.) ми вносимо в редактор правил, який формує їх у вигляді, придатному для обробки системою нечіткого висновку. Після введення усієї бази правил нечіткої продукції можна використовувати побудовану систему нечіткого

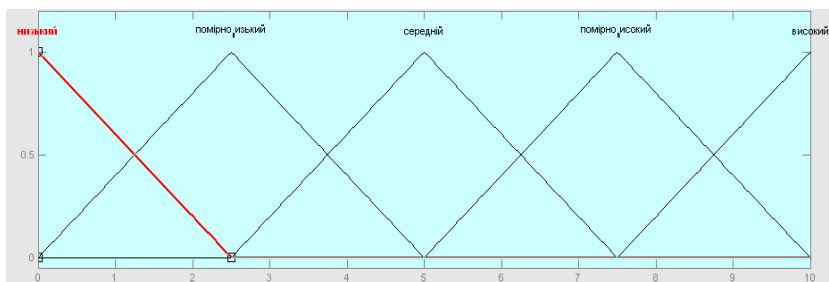

Рис. 2 – Графічний вигляд функцій приналежності для термів вихідної змінної

Викладені нами вище евристичні правила для оцінки ТВ (див. табл.) ми вносимо в редактор правил, який формує їх у вигляді, придатному для обробки системою нечіткого висновку. Після введення усієї бази правил нечіткої продукції можна використовувати побудовану систему нечіткого висновку для поставленої задачі за допомогою вікна перегляду правил (Rule Viewer) модуля нечіткої логіки Matlab.

Побудована система нечіткого висновку для оцінки ТВ дає можливість здійснити експрес-аналіз з метою оцінки ТВ, розгляду альтернатив, критерієм яких є рівень ТВ, та ін.

Дана поверхня дозволяє встановити візуально залежність значень вихідної змінної від значень вхідних змінних, якщо вони взяті окремо. Це може слугувати базою для зміни вигляду функцій приналежності, складу термів лінгвістичних змінних та ін., що дає можливість підвищити адекватність системи нечіткого висновку з урахуванням вимог конкретного користувача.

ДИНАМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ МІСТОБУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

В.В. ГРИНЕНКО

Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
tsom2004@mail.ru

Проблемою є розробка моделі динаміки механізму регулювання процесів містобудівельної діяльності органів місцевого самоврядування України. Вирішенню зазначеного питання і присвячене дане дослідження.

Об'єктом дослідження є механізми і методи регулювання процесів містобудівельної діяльності органів місцевого самоврядування України.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування і розробка моделі динаміки механізму регулювання процесів містобудівельної діяльності.

Механізм регулювання пропускної спроможності процесів містобудівельної діяльності органів місцевого самоврядування України.

Отримано формулу для прогнозування динаміки пропускної спроможності системи регулювання процесів містобудівельної діяльності.

$$\Delta\lambda_{t+1} = R * \left(\frac{\Delta\lambda_t + S}{S} \right)$$

(1)

λ_{t+1} – вихідна величина системи регулювання - кількість звернень по дозволу на будівництво, що може бути розглянено у встановлені терміни;

$\Delta\lambda_{t+1}$ – зворотний зв'язок у системі регулювання – відхилення кількості звернень, що може бути обслуговуване без затримки, від встановленого нормативного значення;

R – коефіцієнт регулювання;

S - коефіцієнт ефективності обслуговування

Таким чином, автором розроблена математична модель процесу регулювання пропускної спроможності системи регулювання процесів містобудівельної діяльності органів місцевого самоврядування України, що дозволяє визначити імовірність станів завантаження системи обслуговування при різноманітних висхідних умовах; оптимальну кількість каналів обслуговування забудовників, дозволяє планувати терміни обслуговування забудовників, довжину черги.

Для підвищення корисного ефекту моделі доцільно її зробити частиною автоматизованої системи керування обслуговуванням забудовників.

Наукова новизна та цінність роботи полягає у розвитку підходу до регулювання процесів містобудівельної діяльності методами теорії регулювання, теорії масового обслуговування.

Проведене дослідження є актуальним теоретично, в частині поглиблення знань про системи регулювання, та значимим практично, в частині розробки пропозицій з підвищення ефективності механізмів регулювання містобудівельної діяльності.

Подальші розробки можуть здійснюватись в напрямку аналізу та регулювання інших процесів діяльності органів місцевого

самоврядування України а також в напрямі деталізації елементів системи регулювання процесів містобудівельної діяльності.

РАСЧЕТ ВАРИАНТОВ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧИ УПРАВЛЕНИЯ ВЕЛИЧИНОЙ ОСНОВНЫХ ФОНДОВ (С ПОМОЩЬЮ ОБРАТНЫХ ВЫЧИСЛЕНИЙ)

В.В. НЕМЦЕВА, С.В. ДВОРКИН

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

victoriya_nemcev@inbox.ru

Результаты изучения подчиненности вторичных категорий первичным находят свое отображение с разной степенью адекватности в прямых зависимостях (следствий от причин, результатов от затрат, достижения целей от средств и т.д.). Эти зависимости воссоздают существующее состояние вещей, то есть воссоздают «то, как есть», формируют дескриптивные модели. В общем виде результаты изучения прямых связей можно представить так:

Следствие= f (причина);

Результат= f (затраты);

Достижение цели= f (средства),

где f указывает на прямую связь между причиной и следствием, средствами и целью, затратами и результатами и т.д.

Процесс перехода к «тому, как нужно», то есть нормативным моделям влияния на события, требует дополнения в зависимости между событиями информации, отражающей антропоморфные цели. Кроме того, сами зависимости должны рассматриваться «задом наперед». Если ранее в качестве ведущих понятий рассматривались причина, средства, затраты, а в качестве ведомых – следствие, цель, результаты, то теперь они должны поменяться местами. В обобщенном виде такую трансформацию можно представить таким образом:

Причина = g (следствие);

Затраты =g(результаты);

Средства =g(цель),

где g указывает на обратную зависимость между используемыми понятиями.

Здесь мы приходим к обратной задаче, так как цель исследования событий принципиально отличается от цели исследования, результаты которого предназначены для последующего влияния на эти события. Первичным является изучение и воспроизведение прямых связей с целью изменения «того, как есть» на «то, как должно быть». При этом существует довольно важная особенность: изучение обратных связей возможно лишь при наличии результатов изучения прямых связей.

Решение обратных задач с помощью обратных вычислений – это получение точечных значений приростов аргументов прямой функции на основании задаваемого ее значения и дополнительной информации, которая поступает от ЛПП.

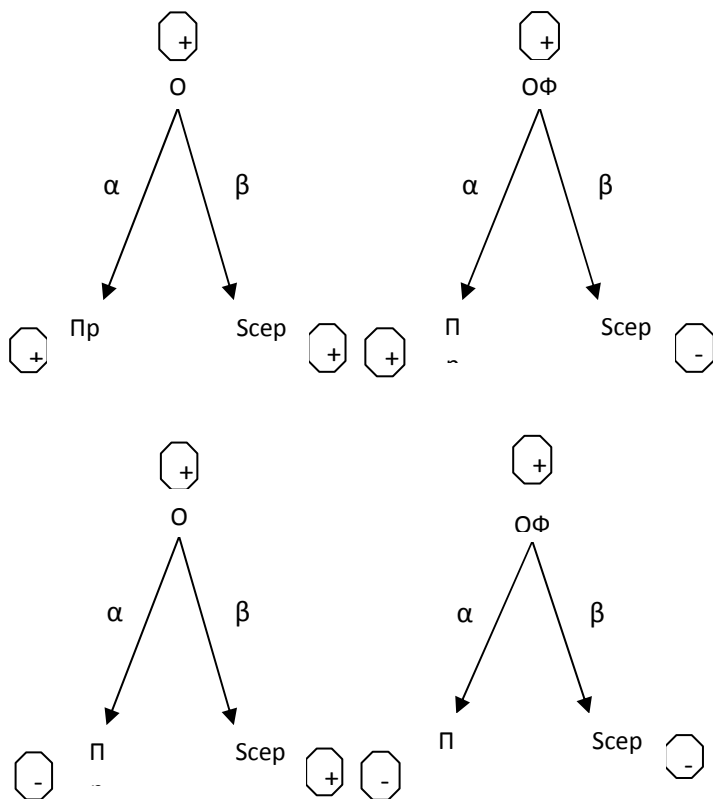
Рассмотрим, каким образом можно использовать обратные вычисления для формирования управленческих решений, на примере повышения эффективности использования основных фондов.

Итак, основные фонды выступают в качестве анализируемого показателя, рентабельность которого зависит от двух величин: прибыли предприятия, среднегодовой стоимости основных фондов.

$$\text{Френт.} = \text{Пр} / \text{Ссрф.} * 100\%$$

Для увеличения рентабельности основных фондов этот показатель должен расти. Соответственно, влияющие на него прибыль и среднегодовая стоимость ОФ должны изменяться, поэтому существуют 4 варианта этих изменений. Учитывать будем, что на изменение показателя рентабельности ОФ влияют две величины (обозначим их α и β , где $\alpha + \beta = 1$). Варианты решения для составленной задачи обратных вычислений представлены на рисунке.

В первом варианте рентабельность ОФ необходимо повысить за счет повышения прибыли и одновременного повышения среднегодовой стоимости ОФ.

Варианты решения задачи обратных вычислений.

Аналитически имеем следующее выражение:

$$y^+ = f(x(\alpha), z(\beta))$$

Вводим индивидуальные коэффициенты, с помощью которых определяются искомые приросты аргументов:

$$\begin{cases} x + \Delta x = k_1 + x \\ z + \Delta z = k_2 + z \\ y + \Delta y = f(k_1 x, k_2 z) \end{cases}$$

$$\begin{aligned}
& k_1 x - x / k_2 z - z = \alpha / \beta \\
& \left\{ \begin{array}{l} y + \Delta y = k_1 x / k_2 z \\ k_1 x - x / k_2 z - z = \alpha / \beta \\ k_1 x = k_2 z (y + \Delta y) \end{array} \right. \\
& \alpha(k_1 x - x) = \beta(k_2 z - z) \quad \alpha x(k_1 - 1) = \beta(k_2 z - z) \\
& k_1 - 1 = \beta(k_2 z - z) / \alpha x \\
& k_1 = (\beta(k_2 z - z) / \alpha x) + 1 \\
& (\beta(k_2 z - z) / \alpha x) x = k_2 z (y + \Delta y) \\
& (\beta x(k_2 z - z) / \alpha x) + x = k_2 z y + k_2 z \Delta y \\
& (\beta x k_2 z - \beta x z / \alpha x) + x = k_2 z y + k_2 z \Delta y \\
& \beta x k_2 z - \beta x z + \alpha x^2 / \alpha x = k_2 z y + k_2 z \Delta y \\
& \beta x k_2 z - \beta x z + \alpha x^2 = k_2 \alpha x \Delta y z \\
& \beta x k_2 z - k_2 \alpha x y z - k_2 \alpha x \Delta y z = \beta x z - \alpha x^2 \\
& k_2 (\beta x z - \alpha x y z - \alpha x \Delta y z) = \beta x z - \alpha x^2 \\
& k_2 = \beta x z - \alpha x^2 / \beta x z - \alpha x y z - \alpha x \Delta y z
\end{aligned}$$

По аналогичной методике результатом решения обратных вычислений поставленной задачи второго варианта будет:

$$\begin{aligned}
& k_1 = (-\beta(k_2 z - z) / \alpha x) + 1 \\
& k_2 = \beta x z + \alpha x^2 / \beta x z + \alpha x y z + \alpha x \Delta y z
\end{aligned}$$

Третьего:

$$\begin{aligned}
& k_1 = (\beta(k_2 z - z) / -\alpha x) + 1 \\
& k_2 = -\beta x z + \alpha x^2 / \beta x z + \alpha x y z + \alpha x \Delta y z
\end{aligned}$$

Четвертого

$$\begin{aligned}
& k_1 = (\beta(k_2 z - z) / \alpha x) + 1 \\
& k_2 = -\beta x z - \alpha x^2 / \beta x z - \alpha x y z - \alpha x \Delta y z
\end{aligned}$$

Определив с помощью обратных вычислений индивидуальные коэффициенты, которые влияют на определение уровня желаемого преобразования, в нашем случае фондоотдачи, можно этот метод взять за основу для разработки планов мероприятий, необходимых для функционирования различных структурных подразделений, ответственных за достижение того или иного показателя.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ ПЕРЕОЗБРОСННЯМ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Л.В. КРАВЦОВА

*Донецький університет економіки та права
83048 Україна, м. Донецьк, вул. Університетська, 77
kravtsovaj@yandex.ru*

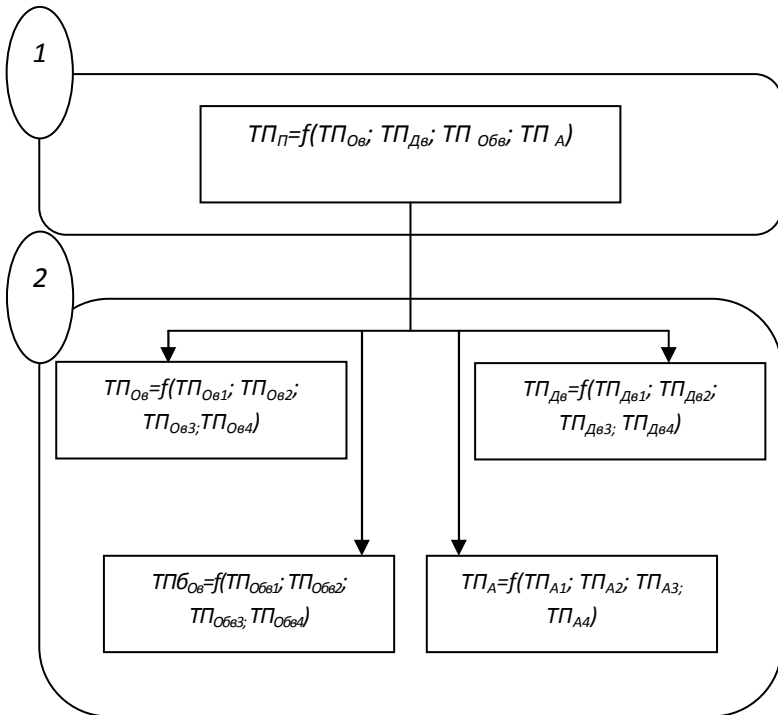
Сучасні умови господарювання підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ) в Україні вимагають новітніх методів оптимізації витрат, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій у виробництво, підвищення якості кінцевої продукції та покращення послуг, що надаються. Нажаль, фактичний стан підприємств ЖКГ характеризується високим рівнем зношення основних виробничих фондів (ОВФ), обмеженістю обіговими коштами, значними втратами при транспортуванні, особливо на мережних підприємствах водо- і теплопостачання, низьким рівнем залучення інвестицій та результатів науково-технічної та інноваційної діяльності, зростанням неплатежів за надані послуги, що впливає на подальше зростання дебіторської заборгованості. Саме тому, у першу чергу, вітчизняні підприємства ЖКГ потребують технічного переозброєння, яке полягає у тому, що при даній формі відтворення ОВФ оновлюється лише активна частина.

Розв'язанню проблем технічного переозброєння підприємств присвячені праці багатьох науковців. Дослідники вивчали проблеми як техніко-технологічного характеру, так і економічного. Але з урахуванням економічних процесів, які постійно відбуваються, постає

необхідність у розробці моделі управління процесом технічного переозброєння.

Ціллю роботи є розробка концепції управління процесом технічного переозброєння підприємств ЖКГ, для чого розв'язуються наступні завдання: формалізується системи управління технічним переозброєнням та запропонована її економічна модель, що дозволить кількісно оцінити господарські рішення спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємств ЖКГ.

Застосування цільового підходу до дослідження проблем технічного переозброєння (ТП) і загальних принципів теорії систем дозволило запропонувати двоступеневу системи управління технічним переозброєнням на підприємствах ЖКГ.

Двоступенева система управління технічним переозброєнням підприємств ЖКГ

Функціональну залежність основних процесів технічного переозброєння підприємства першого рівня $ТП_{II}$ (рівень підприємства) можна представити у наступному вигляді:

$$ТП_{II}=f(ТП_{Об}; ТП_{Дб}; ТП_{Обв}; ТП_{А}), \quad (1)$$

де $ТП_{Об}$ – підсистема управління технічним переозброєнням цехів основного виробництва;

$ТП_{Дб}$ – підсистема управління технічним переозброєнням цехів допоміжного виробництва;

$ТП_{Обв}$ – підсистема управління технічним переозброєнням цехів обслуговуючого виробництва;

$ТП_{А}$ – підсистема управління технічним переозброєнням адміністративного управління.

На підставі узагальнення запропонованих в економічній літературі показників та підходів до оцінки $ТП$ сформована система показників другого більш детального рівня управління (цехового). Показники згруповані за чотирма складовими залежно від об'єкта управління: організаційний рівень виробництва ($ТП_1$), технічна озброєність виробництва і праці ($ТП_2$), динаміка і технічний стан основних виробничих фондів ($ТП_3$), техніко-економічний рівень обладнання ($ТП_4$) і представлені наступною системою:

$$\left\{ \begin{array}{l} ТП_{II}=f(ТП_{Об}; ТП_{Дб}; ТП_{Обв}; ТП_{А}) \\ ТП_{Об}=f(ТП_{Об1}; ТП_{Об2}; ТП_{Об3}; ТП_{Об4}); \\ ТП_{Дб}=f(ТП_{Дб1}; ТП_{Дб2}; ТП_{Дб3}; ТП_{Дб4}); \\ ТП_{Обв}=f(ТП_{Обв1}; ТП_{Обв2}; ТП_{Обв3}; ТП_{Обв4}); \\ ТП_{А}=f(ТП_{А1}; ТП_{А2}; ТП_{А3}; ТП_{А4}). \end{array} \right. \quad (2)$$

Кількісна оцінка запропонованих параметрів може бути здійснена як економетричними методами, так і визначена за допомогою умовних логічних взаємозв'язків.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати на ступні висновки:

- управління технічним переозброєнням є складною системою, яка може бути поділена на два рівня: підприємства і цеху;

- цеховий рівень управління технічним переозброєння включає організаційний рівень виробництва, технічну озброєність виробництва і праці, динаміку і технічний стан основних виробничих фондів, техніко-економічний рівень обладнання.

РЕФОРМУВАННЯ ЕНЕРГОРИНКУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕНЕРГООЩАДНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

проф. О.В.МІЛОВ, канд. техн. наук; М.І. ХОМЕНКО

Харківський національний економічний університет

61001 Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9А

alexmill_55@mail.ru

Сьогодні, на жаль, існує точка зору, що зростання економіки України потребує відповідного зростання енергоспоживання. Цей погляд відповідає принципам екстенсивного шляху енерговикористання і не може бути однозначним фактором сталого розвитку України. Для України єдиним правильним шляхом розвитку є інтенсифікація енергоспоживання, оскільки це підтверджує досвід розвинутих країн світу.

Енергоощадність – важливий елемент розвитку економіки України. Ефективне використання природно-ресурсного, економічного, техніко-технологічного, кадрового і наукового потенціалу - це складова успішного розвитку соціально-економічних перетворень в Україні [1,2].

Ефективність енерговикористання залежить від багатьох технічних та загальнодержавних факторів. Серед технічних визначальними є: структура та якісний склад генеруючих потужностей, збалансованість попиту та пропозиції щодо потужності та енергій в будь-який час (як у розрізі доби, так і року), якість палива, стан електричних мереж тощо. Серед загальнодержавних питань: належність основних фондів до державної чи до недержавної форм власності та їх співвідношення, ступінь державного регулювання, коректність "правил гри" на фондовому енергетичному ринку, правила функціонування енергоринку та взаємовідносини між його учасниками, ефективність реалізації політики енергозбереження тощо.

Тобто, стан та розвиток енергетики, ефективність енерговикористання залежать від стану і динаміки розвитку економіки держави, і в той же час, ефективна енергетика є чи не найважливішим чинником сталого розвитку економіки будь-якої держави [3].

Базуючись на реальних статистичних даних [5, 6, 7, 8, 9, 10, 11], було проаналізовано сучасний стан України за вищенаведеними показниками, розглянуто її місце серед інших країн світу. Проведений аналіз показав негативний для України стан, що пояснюється доволі низьким рівнем ВВП на душу населення та доволі високою енергоємністю одиниці ВВП.

Незважаючи на такі невтішні дані, необхідно сказати, що Україна рухається в бік зменшення енерговитрат на одиницю ВВП та збільшення ВВП на душу населення. Проте, аналіз динаміки показав, що темпи падіння енергоємності ВВП та темпи росту ВВП на душу населення за останні роки впали з приходом у 2005 році нової влади. Це можна пояснити, що економіка України вичерпала ресурс екстенсивних методів розвитку. На даному етапі країна потребує великі капітальні вкладення, що допоможуть провести заміну енерговитратного обладнання більш енергоефективним, дати поштовх для розвитку енергоощадних технологій. Проте за умови економічної кризи проблема додаткових інвестицій стає особливо гостро.

Розглянувши вищенаведені проблеми, в роботі було розроблено модель енергоринку України, втілення якої дозволить вивільнити додаткові інвестиційні ресурси для розвитку інноваційних та енергозберігаючих технологій нового покоління у різних галузях економіки та сприяти створенню енергоощадної та енергоефективної економіки країни, що є передумовою подальшого сталого розвитку нашої держави.

Під великими постачальниками в моделі розуміються великі промислові об'єкти різних форм власності, що відіграють первинну роль в розвитку економіки України. Виходячи з сьогоденних проблем, такими мають стати великі промислові представники енергетичного машинобудування, металургії, переробної промисловості та сільгоспвиробники, що виходячи з особливості природно-географічних та економічних чинників представляють для України найбільшу перспективу. Крім того, треба враховувати, що найбільш

залежними від споживання електроенергії є хімічна промисловість, металургія, машинобудування та деякі інші.

Саме для таких підприємств і буде створено ринок прямих угод. На цей ринок можуть виходити лише ТЕС (можливо в першу чергу своїми не завантаженими блоками) та вищевказані великі споживачі. Інші споживачі мають купувати електроенергію у посередників за регульованим тарифом («Обленерго») та у посередників за нерегульованим (певна кількість конкуруючих компаній). АЕС та ГЕС будуть продавати електроенергію підприємству ДП «Енергоринок». Обслуговування електромереж буде виконувати НЕК «Укренерго» та регіональні обленерго.

Ціна на електроенергію на ринку прямих угод буде залежати від договору між суб'єктами ринку, тобто буде встановлюватися під дією ринкових сил. Проте, можна розрахувати інтервал в якому ця ціна буде змінюватися. За основу було взято ціну електроенергії що встановлена для ТЕС.

В даний тариф не була врахована плата за постачання електроенергії, тому що на ринку прямих угод вона стягуватися не буде.

Таким чином, мінімальна ціна електроенергії на ринку прямих угод буде становити 0,477 грн/кВт*год. Максимальною ж ціною буде та ціна вище якої буде не доцільно її купувати великим споживачам електроенергії. Тобто такою ціною є 0,61 грн/кВт*год [13], що встановлена на даний момент.

Україна має високий незадіяний потенціал для розвитку ТЕС. Надважливим питанням є розвиток екологозахисних технологій, а також впровадження сучасних технічних рішень, що використовуються в економічно розвинутих країнах. Таким чином, зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище з одного боку, можливо суттєво підвищити ефективність роботи ТЕС з другого. Саме завдяки виходу ТЕС на ринок прямих угод, можна звільнити додаткові кошти на розвиток ТЕС та впровадження енергозберігаючих технологій. Це буде залежати від договорів, що будуть укладатися між учасниками щодо ціни, яка буде змінюватися у наданому вище інтервалі, та умов постачання електроенергії.

Таким чином, в результаті аналізу запропонованої моделі можна зробити висновки:

- модель енергоринку проста та прозора. У час кризи така модель може бути інструментом подолання негативних явищ, а в сталий період – інструментом подальшого розвитку;

- зменшення ціни на електроенергію для великих споживачів, приведе до зниження собівартості продукції та до підвищення конкурентоспроможності підприємств;

- збільшення прибутку для ТЕС означає вивільнення коштів для розвитку та впровадження природоохоронних та енергозберігаючих технологій, а також для подальшого розвитку технічного потенціалу теплових електростанцій;

- раціональність даної моделі виходячи з територіальних факторів і як наслідок можливість створення регіональних (в першу чергу східних та південних) енергетичних островів та промислових комплексів;

- зменшення державного впливу на електроенергетичну галузь.

Повертаючись безпосередньо до енергозбереження, слід зазначити, що основними напрямками й заходами щодо економії енергоресурсів є:

- перехід на енергозберігаючі технології й підвищення рівня організації виробництва, скорочення матеріало- та енергоємності продукції;

- удосконалення структури енергетичного оснащення, демонтаж і реконструкція застарілого;

- розробка й впровадження більше ефективних енергоспоживачів (електроприводів, іншого енергоспоживного оснащення), удосконалювання керування їхніми режимами;

- використання комбінованих енерготехнологічних процесів.

1. Дудолад А.С. Политика энергосбережения: межстрановой и региональный аспекты // Энергосбережение, энергетика, энергоаудит. – 2006. – № 7. – С. 13-17.

2. Ковалко М.П., Денисюк С.П. Енергозбереження – пріоритетний напрямок державної політики України – Київ: УЕЗ, 1998. – 506 с.

3. Управління енерговикористанням. Збірка доповідей, під ред. Праховника А.В. – Київ, 2002, 8-60 сс.
4. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2009
5. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2008
6. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2007
7. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2006
8. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2005
9. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2004
10. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2003
11. International Energy Agency «Key World Energy Statistics», 2002

ПІДХОДИ ДО РОЗРАХУНКУ ОБСЯГІВ ТІНЬОВОГО СЕКТОРА В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ

А.В. ЖУРАКОВСЬКА

Харківський національний економічний університет,

61001 Україна, м. Харків, пр. Леніна 9а

anneto4ka@gmail.com

Тези присвячені підходам до розрахунку обсягів тіньового сектора в економіці регіону. У тезах розглянені теоретичні основи поняття тіньова економіка, відображені мета, об'єкт, предмет та актуальність дослідження обраної теми.

Актуальність теми обумовлена її недостатній розробленості, незважаючи на те, що за різними оцінками тіньовий сектор в економіці України ті багатьох інших країн сягає 40-60%. Розгляд питань пов'язаних з даною тематикою носить як теоретичну, так і практичну значність.

Висока значимість і недостатня практична розробленість проблеми визначають безсумнівну новизну даного дослідження.

Таким чином, об'єктом дослідження є тіньова економіка як елемент суспільної системи.

Предметом аналізу виступає взаємовплив нелегальних (тіньових) і легальних соціально-економічних інститутів, що регулюють господарську життєдіяльність.

Основна мета полягає у розрахунку обсягів тіньової економіки у масштабі Харківського регіону.

Методи, які використовуються для оцінки тіньової економіки, можна умовно розділити на:

1) соціологічні - це експертні оцінки, опитування населення, вибіркові обстеження, аналіз записів в податкових книгах, аналіз розбіжностей обсягів доходів і витрат;

2) статистичні - це аналіз розбіжностей даних офіційної статистики, оцінки неврахованої вартості складових ВВП;

3) непрямі - це аналіз попиту на готівку (монетарний метод), а також економетричний аналіз;

4) структурні - це експертний аналіз, домінування, зіставлення галузей;

5) спеціальні - це дослідження зайнятості, метод стійких взаємозв'язків.

Недоліком перерахованих методів є їх громіздкість, трудомісткість

Оцінити обсяги тіньової економіки можливо різними методами. Це можливо зробити шляхом опитування підприємств і домогосподарств, використання системи національних рахунків, порівняння офіційних темпів росту валового внутрішнього продукту (ВВП) з темпами росту деякої змінної, про яку можна припустити, що вона певним чином зв'язана з фактичним ВВП [1].

Інструментом кількісного вимірювання тіньового ВВП є складові моделі загальної економічної рівноваги - функції сукупного попиту та сукупної пропозиції. Визначення обсягів тіньової економіки можливе на основі моделі функції сукупної пропозиції, головна складова якої - виробнича функція Кобба - Дугласа з постійністю віддачі від масштабу у формі Тінбергена [2].

Результати розрахунку розмірів тіньового сектору та його частки в офіційному секторі (з урахуванням тіньового сектору та без урахування) в Харківському регіоні наведені на рисунку. Виходячи з даних таблиці, можна зробити висновок про те, що офіційні дані про скорочення реального ВВП значною мірою перебільшені, і це пов'язано зі зростанням тіньової економіки [3].

Показники	Роки												
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Офіційний ВВП	18,7	20,5	26,1	34	40,8	45,2	53,5	69	84,9	100	111	125,5	142,2
Суммарний ВВП	30,1	33,4	41,4	55,1	66,9	73,4	86,7	113	135	159	190	216,4	246,7
Тіньовий ВВП	11,4	12,9	15,3	21,1	26	28,2	33,2	44,1	49,7	59,4	79,2	90,94	104,5
Доля тіньового ВВП в офіційному (з урахуванням тіньового)	7,58	7,72	7,38	7,64	7,78	7,68	7,66	7,8	7,38	7,44	8,34	8,405	8,47
Доля тіньового ВВП в офіційному	12,2	12,5	11,7	12,4	12,7	12,5	12,4	12,8	11,7	11,9	14,3	14,5	14,69

Результати розрахунку обсягу тіньового сектору та його частки в офіційному (млрд. грн.).

Беручи до уваги економічне та соціальне значення тіньового сектору, не можна ставити мету щодо його заборони або контролю, бо це може зруйнував виробництво, яке сьогодні забезпечує базовий життєвий рівень для мільйон українців. Метою має бути впровадження такої політики, яка б сприяла переході цієї діяльності в офіційну економіку, де сплачуються податки та де ця діяльність може відкрито зростати під захистом закону. Україні необхідно швидко перейти від тіньової економіки до офіційної. В протилежному випадку база оподаткування буде зруйнована, що призведе до більшого дефіциту, слабких державних надходжень та ризику фінансової та соціальної боротьби [3].

Успішний досвід багатьох країн світу, яким вдалося перевести тінь діяльності в офіційний сектор, свідчить, що основна мета таких стратегій полягає у зміні державної політики, щодо високих ставок податків, строгого регулятивної контролю. Менше, але також важливе значення мають такі заходи, як виявлення уникнення сплати податків у особливо великих розмірах і покарання порушників.

1. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження: Наукове видання / О.В. Турчинов. - Київ.: Видавництво «АртЕк», 1995.-300 с.

2. Харазішвілі Ю. Системне моделювання соціально-економічного розвитку України. "Банківська справа" № 3. К., "Знання", 2006, с. 45-65

3. Кравченко Т. Підходи до розрахунку і прогнозування тіньової економічної діяльності в Україні. "Регіональна економіка" №1. К., "Знання", 2001, с. 77-82

МОДЕЛІ ОЦІНКИ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Ю.Г. ТИМОШЕНКО

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

61077 Україна, м.Харків, майдан Свободи, 4

julie_tim@mail.ru

Ринок інтелектуальної власності – це сукупність соціально-економічних відносин у сфері обміну, за посередництвом яких здійснюється реалізація товарів, на які поширюється право інтелектуальної власності. Під «правом інтелектуальної власності» в роботі розуміється право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом та іншими законами.

На ринку інтелектуальної власності існує два види товарів: оригінальна продукція та контрафактна продукція. Оригінальна продукція – це продукція вироблена з дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Контрафактна продукція (більшість авторів вживають термін «контра факт») – це продукція, що порушує право інтелектуальної власності. Цей вид продукції має чотири різновиди: власне контрафактна продукція - це продукція, випущена з неправомірним розміщенням на ній (підробкою) фірмових товарних знаків з метою введення споживачів в оману; товар-імітатор - це продукція, випущена з копіюванням або стильовим запозиченням окремих елементів фірмових товарних знаків; фальсифікована продукція - це продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи та паралельний ввіз - це імпорт

товарів, захищених торговою маркою, без авторизації власника торгової марки.

Серед задач аналізу, оцінки та діагностики ринка інтелектуальної власності однією з основних є задача кластеризації цього ринка за рівнем захисту права інтелектуальної власності в різних країнах.

Запропонована в роботі модель кластеризації включає в себе три основних стадії: 1) формування інформаційного простору ринка інтелектуальної власності; 2) застосування метода кластерного аналізу ринку інтелектуальної власності; 3) аналіз результатів.

Серед цих стадій найбільш важливою є друга стадія, виконання якої включає 3 етапи. Для реалізації цих етапів використовується програмний пакет STATISTICA.

Першим етапом кластерного аналізу завжди є нормалізація даних зібраних на стадії формування інформаційного простору ринка інтелектуальної власності.

Другий етап аналізу - це побудова ієрархічних дерев для кожного з досліджуваних періодів у вигляді діаграм. На цих діаграмах відображаються відстані, для яких відповідні елементи зв'язуються у єдиний кластер. У результаті аналізу таких дерев виявляються кластери та провадиться їх інтерпретація.

Третій етап - визначення за допомогою метода К-середніх складу інтерпретованих кластерів. Для застосування цього метода потрібно зафіксувати кількість кластерів та визначити критерії розбиття на ці кластери.

Результатом реалізації запропонованої моделі кластеризації є розбиття усіх країн на відмінні за своїми показниками кластери. За відмінністю показників, що визначають центри кожного з кластерів, можна проаналізувати ступінь різниці між кластерами. Що дає можливість виявити тенденції розвитку захисту прав інтелектуальної власності у різних країнах, провести порівняльний аналіз об'ємів контрафактної продукції, виявити тенденції формування збитків від порушення прав інтелектуальної власності та більш точно передбачати такі збитки у майбутньому.

РОЛЬ КОНВЕРГЕНЦІЇ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ В УСПІШНОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

Н.Б. ПЕТРОВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

nadja.petrova@mail.ru

Інтеграційні процеси в сучасній Україні характеризуються проголошенням загальнополітичної стратегії зближення України з ЄС, головний інструмент якої – транскордонне співробітництво (ТКС), що визнано пріоритетним заходом зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем. Комплексний процес євроінтеграції і розширення ЄС до західних кордонів України сприяв приверненню уваги українських політиків та науковців до прикордонних регіонів як до зон міждержавної економічної взаємодії, які мають низку специфічних проблем, обумовлених своєю периферійністю. Це стосується і туристських регіонів, тобто таких регіонів, які задовольняють рекреаційні потреби людини, що в них проживає.

Значна увага науковців до транскордонного співробітництва почала проявлятися ще у 90-х роках. Першими проводили дослідження в цій галузі такі європейські вчені, як Р.Ратті, Г.-М.Чуді (Швейцарія), Д.Віллерс (Німеччина); П.Еберхардт, З.Зьоло, Т.Коморніцкі, Т.Лієвські, З.Макела, М.Ростішевські, А.Стасяк, Р.Федан (Польща); Б.Борисов, М.Ілієва (Болгарія); В.С.Білчак, Л.Б.Вардомський, Ю.Б.Зверев, С.Л.Романов (Росія); П.Кузьмішин, Ю.Тей (Словаччина).

З початком наближення кордонів Європейського Союзу до України та виникненням перших транскордонних формувань на території України, цим питанням почали більш активно цікавитися й вітчизняні вчені: О.І.Амоша, П.Ю.Беленький, З.С.Бройде, В.С.Будкін, І.В.Бураковський, Б.В.Буркинський, О.В.Вишняков, С.М.Гакман, М.І.Долішній, В.К.Євдокименко, Є.Б.Кіш, М.А.Козоріз, Н.П.Луцишин, П.В.Луцишин, В.В.Ляшенко, Ю.В.Макогон, М.З.Мальський, А.В.Мельник, В.П.Мікловда, Н.А.Мікула, А.І.Мокий, В.І.Пила, С.І.Пирожков, І.В.Студенніков, О.С.Чмир та ін. Перед українськими вченими постає питання розробки власних підходів до розуміння

транскордонного співробітництва та заходів з його реалізації. Завданням української наукової думки стає також виявлення нерівномірностей регіонального розвитку прикордонних територій для створення єдиної концепції їх розвитку.

Прикордонні регіони як з одного так і з іншого боку кордону розвиваються нерівномірно, це викликане тим, що одні регіони опинилися спроможними застосувати весь комплекс своїх соціально-економічних благ, інші ж мали недостатню базу та ресурси для перешкодження кризових явищ та подальшого швидкого його перешкодження. Нерівномірність регіонального розвитку, яка спричиняє ряд проблем для держав: стримання загальнонаціонального економічного зростання, зумовленого необхідністю спрямовувати частину ресурсів на регіональне вирівнювання, а не на стимулювання розвитку та тим більше поєднання з іншими територіями з метою розвитку; підвищення соціальної напруги в державі; посилення дезінтеграційних процесів та інше. Таким чином об'єднання в єврорегіони можливо за умов збільшення конвергенції прикордонних територій. При цьому під конвергенцією розуміють процес зближення в часі рівнів розвитку країн та регіонів, протилежний процес називається дивергенцією. Дослідження виконані О.В. Раєвською свідчать, що існуюча політика регіонального перерозподілу інвестиційно-фінансових ресурсів направлена на посилення центра держави та ігнорує необхідність підтримки інших регіонів. В Україні спостерігається процес дивергенції, тобто розшарування регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку, що зумовлене неефективною політикою держави відносно розподілу інвестиційно-фінансових ресурсів. Спостерігається зростання регіональної асиметрії. Зростання асиметрії відбувається таким чином, що регіони в процесі розвитку мають тенденцію змінювати своє соціально-економічне становище на гірше, що призводить до підвищення їх однорідності, однак провокує зниження загальноекономічного розвитку держави.

Що стосується туристських регіонів, то в рамках транскордонного співробітництва їх конвергенція вкрай важлива для об'єднання в єврорегіон. Адже тут річ йде вже не про одну державу а про територію обох зацікавлених сторін, чим більш конверговані

будуть приграничні території, тим більший синергетичний ефект можна отримати при створенні єврорегіонів.

Таким чином було виявлено, що для Харківського регіону транскордонне співробітництво та створення Єврорегіону „Слобожанщина” є актуальним та своєчасним завданням, яке спроможне вивести Харківський регіон на принципово новий рівень розвитку в тому числі й в туристській сфері. Однак, перш ніж обґрунтовувати будь-які завдання за сумісними проектами для їх планування та прогнозування необхідно розраховувати рівень конвергенції прикордонних територій, в разі якщо території конвергентні можливість успішної реалізації проекти значно вища за дивергентну територію.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ЗБУТУ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В.В. ЯЦЕНКО

Харківський національний економічний університет

61001 Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9А

valya_yac@mail.ru

На сучасному етапі розвитку електронної комерції в Україні багато факторів мають суттєвий вплив на процес управління збутовою політикою підприємств легкої промисловості. Стратегія управління електронним збутом повинна забезпечувати постійне підвищення конкурентоздатності даного підприємства в порівнянні з іншими підприємствами, які діють на ринку. Конкурентна стратегія управління електронним збутом створюється на основі ретельного аналізу поточної конкурентної позиції підприємства з метою покращення конкурентної позиції. Конкурентна позиція визначається конкурентними перевагами, які має підприємство в мережі Інтернет, і рівнем привабливості даного ринку для виробничо-господарської діяльності аналізованого підприємства. Для вибору та обґрунтування інтерактивної збутової політики, необхідно проаналізувати ступінь привабливості цільового ринку і рівень конкурентних переваг підприємства в мережі Інтернет. Конкурентна позиція підприємства вліється в досягнутому рівні конкурентних переваг [1].

Для підприємств легкої промисловості в умовах використання електронної комерції необхідно застосування в практичній діяльності економічно обґрунтованої моделі формування системи збуту продукції [2]. Для побудови такої моделі пропонується використовувати методи факторного, дискримінантного аналізу та одного з методів багатомірного аналізу, а саме методу k-середніх кластерного аналізу.

У роботі пропонується побудова механізму формування збутової політики підприємства, яке займається електронною комерцією, що складається з семи етапів. Даний механізм дозволить підвищити адаптивність управлінських рішень в області використання сучасних технологій збуту продукції.

Розглянемо кожен з етапів побудови даної моделі.

Етап 1. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Етап 2. Аналіз факторів, які мають вплив на формування збутової політики.

Етап 3. Обґрунтування факторів, які мають вплив на збутову політику.

Етап 4. Після проведення на 1–3 етапах комплексної експертизи кількісне вимірювання впливу факторів на результативність електронної форми збуту здійснюється за допомогою факторного аналізу.

Етап 5. Проводиться кластеризація за допомогою методу k-середніх підприємств легкої промисловості, які займаються електронною комерцією. Основною для проведення кластерного аналізу є матриця показників, які попередньо були виділені на четвертому етапі.

Етап 6. Побудова моделі формування системи електронного збуту продукції легкої промисловості виконується за допомогою дискримінантного аналізу з використанням результатів попередньо проведеної кластеризації.

Етап 7. Оцінка можливості виникнення ризику від упровадження розробленої політики електронного збуту в практичну діяльність підприємства.

Розроблена модель формування системи електронного збуту підприємства легкої промисловості включає 7 етапів, які дозволяють провести аналіз існуючих умов онлайн збуту, виявити його сильні та слабкі сторони, зробити обґрунтоване групування підприємств за ознакою «ефективність електронного збуту» за допомогою кластерного аналізу, для кожної з форм онлайн збуту: прямий, непрямий маркетинг, їх існуючих у практичній діяльності електронної комерції варіантів.

1. Багиев Г. Л. Методы получения и обработки маркетинговой информации / Г. Л. Багиев. – СПб.: Изд-во СПбГ УЭФ, 1996. – 212 с.

2. Дубров А. М. Многомерные статистические методы / А. М. Дубров, В. С. Мхитаря, Л. И. Трошин. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 352 с.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАГРОЗИ БАНКРУТСТВА

О.В. ПАНАСЕНКО, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

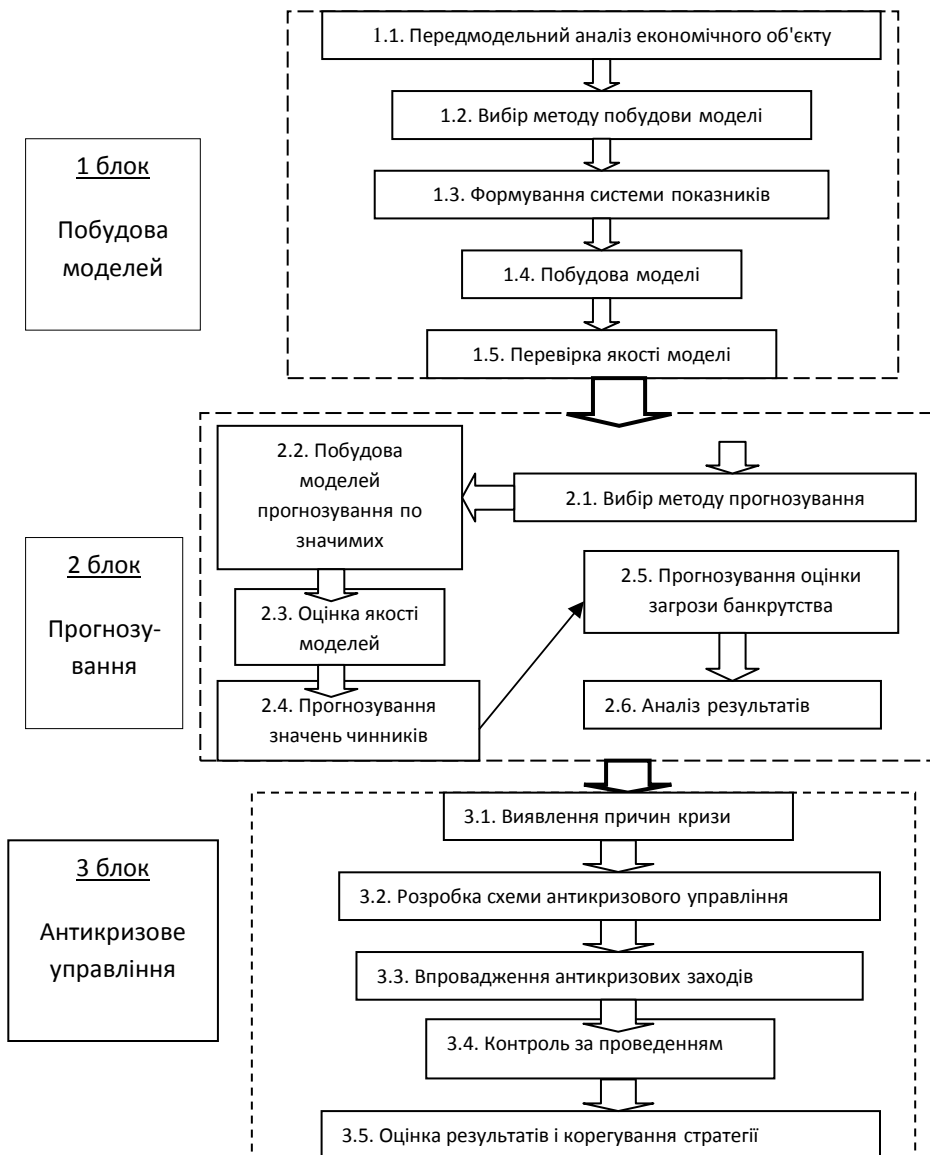
61001 Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9«а»

Panasenko_O_V@ukr.net

В умовах ринкової економіки однією з найважливіших є проблема неплатоспроможності та банкрутства підприємств. В Україні досить велика кількість підприємств щороку проходить процедуру банкрутства, наслідком якої може бути їх ліквідація. Крім того, значна кількість підприємств знаходиться на межі платоспроможності і працює зі збитками, що може призвести до банкрутства в майбутньому. Підприємства-банкрути є в кожному регіоні України, банкрутами стають як малі, так і великі підприємства. Тому проблема банкрутства є надзвичайно актуальною для економіки України. І перший крок при її вирішенні – це саме оцінка схильності окремого підприємства до банкрутства і на підставі аналізу результатів цього оцінювання – розробка та впровадження механізмів антикризового управління підприємством.

Більшість існуючих методів і моделей діагностики банкрутства, як зазначають вчені економісти [1-7], мають значні недоліки, пов'язані в першу чергу з неможливістю їх використання в українських умовах через отримання неадекватних результатів. І саме тому актуальним завданням в проблемі діагностики банкрутства є розробка комплексу таких моделей, що дозволяли б визначати схильність підприємства до банкрутства не лише в поточному, а й прогнозованому періоді, а також давали змогу розробляти і впроваджувати відповідні до визначеного класу кризи антикризові заходи.

Концептуальна блок-схема побудови і реалізації комплексу моделей оцінки загрози банкрутства підприємства представлена на рисунку.

Концептуальна блок-схема побудови і реалізації моделей діагностики банкрутства

Перший блок - побудова моделей починається з передмодельного аналізу досліджуваного економічного об'єкту, який полягає в детальному аналізі факторів зовнішнього середовища. Другий крок передбачає вибір і обґрунтування методу побудови моделі діагностики банкрутства. Наступний крок полягає у формуванні інформаційного простору моделі, який повинен містити найбільш важливі для діагностики банкрутства фінансово-економічні показники. На основі відібраної системи показників розраховуються параметри моделі за допомогою вибраного методу та перевіряється якість отриманої моделі.

В другому блоці спочатку необхідно обґрунтувати специфікацію прогнозної моделі. Для різних параметрів може бути вибраний різний тип моделі. Після отримання якісних значень прогнозу згідно з відповідними критеріями соціально-економічного прогнозування отримані прогнозні значення факторів підставляються в побудовану в першому блоці модель. Отримані результати оцінки загрози банкрутства потім аналізуються, і робиться висновок щодо розробки антикризового управління досліджуваного об'єкта, тобто третього блоку.

В останньому блоці проводиться детальний аналіз кризи на підприємстві, комплексна діагностика фінансового стану. Після чого здійснюється розробка і впровадження відповідного до класу кризи антикризового управління на підприємстві. В процесі реалізації антикризових заходів здійснюється контроль та корегування в разі необхідності.

Таким чином, запропонована концептуальна схема дозволить при її реалізації адекватно проаналізувати фінансовий стан підприємства, оцінити загрозу його банкрутства та впровадити необхідний комплекс мір по його запобіганню.

1. Воронина В.М. Прогнозирование банкротства промышленных предприятий с помощью количественных и качественных методов анализа: проблемы теории и практики / В.М. Воронина // Экономический анализ: теория и практика. - 2007. - № 18 (99)
2. Геец В.М. Модели и методы социально-экономического прогнозирования/ В.М. Геец, Т.С. Клебанова, А.И. Черняк, В.В. Иванов, Н.А. Дубровина, А.В. Ставицкий. – Х.: ИНЖЕК, 2005. – 396с.

3. Кизим Н.А. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий: Монография/ Н.А. Кизим, И.С. Благуи. - Х.: ИНЖЭК, 2004. - 144 с.

4. Медведев А.В. Основные проблемы и методики диагностики банкротства/ Бухгалтерский учет и анализ, 2005, №5.-С. 38-43.

5. Недосекин А.О. Комплексная оценка риска банкротства корпорации на основе нечетких описаний/ http://sedok.narod.ru/sc_group.htm

6. Пономаренко В.С. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації/ В.С. Пономаренко, Е.В. Расвнева, С.А. Степурина. – Х.: ИНЖЕК, 2009. – 304 с.

7. Чернов В.Г., Суворов М.К. Нечетко-множественные методы и модели в задачах антикризисного управления// Научные исследования: информация, анализ, прогноз: монография; под ред. О.И. Кирикова. – В.: ВГПУ, 2006. – №10

МОДЕЛИ ОЦЕНКИ ПРИБЫЛЬНОСТИ И ЦЕННОСТИ КЛИЕНТА

Р.Н. ЯЦЕНКО, канд. экон. наук; В.Т. ФАСТИВЕЦ

Харьковский национальный экономический университет

61001 Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9А

roma_yac@mail.ru, fvt.groker@gmail.com

Определение ценности клиентов для предприятия является важным этапом в понимании того, какие пути развития взаимоотношений с клиентами более предпочтительны в будущем. Часто обнаруживается, что некоторые взаимоотношения с клиентами нерентабельны. Материальное положение предприятия могло бы улучшиться от отказа сотрудничества с этими клиентами. С другой стороны, необходимо идентифицировать наиболее ценных клиентов и предпринимать шаги с целью продолжения и развития сотрудничества с такими клиентами [1, 2, 5]. Для этого используется модели прибыльности клиента и ценности жизненного цикла клиента, которые определяют соответственно текущее и прогнозное значение.

Прибыльность клиентов – это прибыль, которую извлекает предприятие от обслуживания клиента или группы клиентов в течении определенного периода времени; разница между доходами,

полученными в результате взаимоотношений с клиентом в течении определенного периода времени, и затратами, связанными с этими взаимоотношениями (привлечение, продажи, обслуживание) [4]/

Ценность жизненного цикла клиента (англ. «customer lifetime value» – CLV) – денежное выражение текущей ценности будущих денежных поступлений, отнесенных на счет взаимоотношений с клиентом [3]. Рассчитывается по формуле:

$$CLV(\$) = \text{Маржа} (\$) \times K\text{-во клиентов} / ((1 + \text{Дисконт}(\%)) \times \text{Коэффициент удержания}(\%))$$

Особенности модели CLV:

- в течение каждого периода определенная доля клиентов предприятия уходит навсегда;
- маржа – разница между ценой и себестоимостью постоянна на протяжении всего периода;
- коэффициент удержания клиентов – соотношение количества удержанных клиентов и количества оставшихся клиентов из группы риска – постоянный на протяжении всего периода.

Помимо этого для принятия решения о привлечении потенциальных клиентов может применяться показатель ценности жизненного цикла потенциального клиента (PLV) – доход, который предполагается получить от потенциального клиента за вычетом расходов на его поиск и привлечение [3]. Рассчитывается по формуле:

$$PLV(\$) = \text{Коэффициент привлечения} (\%) \times [\text{Первоначальная маржа от первоначальных покупок} (\$) + CLV (\$)] - \text{Затраты на привлечение нового клиента} (\$)$$

Только при положительном PLV предприятие должно привлекать новых клиентов.

Основная разница между прибыльностью клиента и показателем ценности жизненного цикла клиента заключается в том, что прибыльность оценивает результаты прошлой деятельности, а CLV смотрит в будущее. Показатель CLV может быть более полезен для руководства предприятия при выработке решений, но его труднее определить количественно, т.к. для этого необходимо прогнозирование [6].

Таким образом, рассмотренные модели оценки прибыльности и ценности жизненного цикла клиента могут быть использованы в процессе принятия решения о выборе возможных стратегий взаимодействия в зависимости от полученных оценок и прогнозов.

1. Амблер Т. Практический маркетинг / Пер. с англ.; под общей ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 400 с. – (Серия «Теория и практика менеджмента»).

2. Беляев В.И. Маркетинг: основы теории и практики: учебник – М. : КНОРУС, 2005. – 672 с.

3. Бендл Н. Маркетинговые показатели / [Бендл Н., Пфайфер Ф., Рейбенштейн Д., Фэррис П.] ; пер. с англ. А. А. Шамрай ; под ред. И. В. Тараненко. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2009. – 445 с.

4. Блэкуэлл Р. Поведение потребителей. / Блэкуэлл Р., Миниард П., Энджел Дж. ; пер. с англ. – [10-е изд.]. – СПб. : Питер, 2007. – 944 с. – (Серия «Классический зарубежный учебник»).

5. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Жан-Жак Ламбен ; пер. с франц. – СПб. : Наука, 1996. – 589 с.

6. Черкашин П. А. Готовы ли Вы к войне за клиента? Стратегия управления взаимоотношениями с клиентами (CRM). – М. : ИНТУИТ.ру, 2004. – 384 с.

МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВАЛЮТНИХ РЕЖИМІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ

С.М. НОВАК, канд. техн. наук

Севастопольський інститут банківської справи

Української академії банківської справи Національного банку України

м. Севастополь, вул. Паркова, 6 (Парк Перемоги)

t_kleb@ukr.net

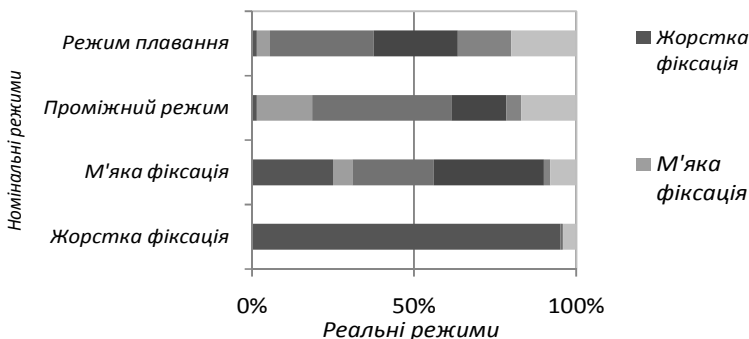
В сучасній економічній науці не існує однозначної думки відносно доцільності застосування тих чи інших режимів обмінних курсів валют. Більше того на сьогоднішній день немає однозначної думки і щодо самого поняття режиму обмінного курсу та методів його ідентифікації. А серія економічних криз останнього десятиліття посяла суттєві протиріччя в погляд на ефективність застосування того чи іншого режиму обмінних курсів.

Метою дослідження є аналіз сучасних концепцій режимів обмінних курсів валют, методів їх ідентифікації та сфер застосування, а також оцінка впливу режимів обмінного курсу на трансформації та кризи в світовій економіці.

Для цього автором розглядалися питання вибору режимів обмінних курсів валют в сучасних умовах, аналізувалися найбільш розповсюджені системи класифікації режимів обмінних курсів, зроблена спроба оцінити масштаби та причини використання різних валютних режимів в світі.

Аналіз підтверджує широко поширену думку, що країни, досить часто відступають від їх офіційно заявленого МВФ режиму обмінного курсу. На рисунку показано співвідношення між офіційно заявленими режимами обмінних курсів та реальним станом речей.

Різниця між оголошеним режимом валютного курсу і фактичним є настільки значною, що ставить під сумнів саму систему класифікації МВФ. Тому для оцінки реального режиму обмінного курсу необхідно застосовування де-факто системи класифікації. Не дивлячись на значний прогрес, досягнутий в розробці таксономії режимів обмінних курсів, на сьогоднішній день загальний консенсус в цьому питанні не досягнутий.

Відповідність номінальних режимів обмінних курсів реальним режимам за даними 1977-1999 років

Аналіз тенденцій та масштабів використання різних режимів валютних курсів дає досить неоднозначні результати. За офіційною системою класифікації більшої популярності набирає режим вільного плавання, а альтернативні системи класифікації підтверджують гіпотезу, що країни, які розвивають ринкову економіку, все частіше використовують регулювання обмінного курсу.

Досвід останніх десятиліть свідчить, що найбільш зручними режимами обмінних курсів є режими, які надають політичній та монетарній владі достатню свободу для маневру, щоб коректувати валютну політику у відповідь на зміну показників стабільності і зростання економіки. Тобто, "проміжні", відносно гнучкі режими обмінного курсу, є більш доцільними за "полярні" режими, які не залишають механізмів для впливу на економіку.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ БАГАТОВИМІРНОГО СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПОЗИЦІОНУВАННЯ МІСТА У ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІЙ СИСТЕМІ МЕТ

С.В. ТЕЛЯТНИК, Н.В. ВОДКА, С.В. ДВОРКІН

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

telyatniks@yandex.ru

Спробуємо визначити місце тролейбусного господарства міста Харкова у загальнодержавній системі міського електротранспорту. Для побудови шуканого інтегрального показника ми застосуємо офіційні дані за 2009 рр., надані у табл. 1. Охарактеризуємо об'єкт дослідження за 4 ознаками: коефіцієнт використання, %; перевезено пасажирів, всього, тис. чол.; доходи від реалізації проїзних квитків, тис. грн.; рівень покриття витрат власними доходами, %.

Одним з перших методів дослідження багатомірних об'єктів був таксономічний показник рівня розвитку (за В. Плютою). Цей показник являє собою статистичну величину, «рівнодіючу» всіх ознак, що характеризують одиниці досліджуваної сукупності, що дозволяє з його допомогою лінійно впорядкувати елементи даної сукупності.

Процес побудови таксономічного показника рівня розвитку починається з визначення елементів матриці спостережень X , представленої вираженням. Як відомо елементами цієї матриці служать значення ознак, виражені в специфічних для кожної ознаки одиницях виміру. Тому необхідно зробити стандартизацію. Процедура стандартизації ознак приводить не тільки до елімінації одиниць виміру, але й до вирівнювання значень ознак. При цьому відбувається втрата інформації, тому в деяких випадках варто вводити ієрархію ознак за допомогою коефіцієнтів ієрархії.

Матриця спостережень X має вигляд:

$$X = \begin{vmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1k} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2k} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{i1} & x_{i2} & \dots & x_{ik} & \dots & x_{in} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{w1} & x_{w2} & \dots & x_{wk} & \dots & x_{wn} \end{vmatrix}$$

де w - число статистичних одиниць (досліджуваних підприємств);

n – число ознак (факторів, чинників);

x_{ik} – значення ознаки (фактору, чинника) k для статистичної одиниці i .

Таблиця 1 – Аналіз роботи підприємств МЕТ за 2009 р.
(тролейбус, за обласними центрами)

Міста	Коефіцієнт викорис- тання, %	Перевезено пасажирів, всього, тис. чол.	Доходи від реалізації проїзних квитків, тис. грн.	Рівень покриття витрат власними доходами, %
1 Сімферополь	45	56391	16614	31

Продовження табл.

2 Дніпропетровськ	47	29777	9175	26
3 Полтава	52	19938	6693	30
4 Донецьк	66	73063	29161	42
5 Вінниця	79	61200	17907	47
6 Луцьк	52	21866	6237	30
7 Житомир	70	46814	16535	39
8 Запоріжжя	50	29661	10240	28
9 Івано-Франківськ	60	19720	3481	25
10 Київ	70	190754	72358	30
11 Кіровоград	44	22892	1897	19
12 Львів	68	27387	7456	23
13 Миколаїв	33	12565	973	13
14 Одеса	61	44961	14577	33
15 Рівне	77	33654	11100	48
16 Севастополь	56	54562	9718	21
17 Суми	72	19607	6530	35
18 Тернопіль	66	18051	6667	42
19 Харків	78	74406	29221	36
20 Херсон	62	42006	5239	28
21 Хмельницький	74	43091	13694	43
22 Черкаси	52	22827	5363	30
23 Чернігів	63	40490	14402	49
24 Чернівці	75	42234	12026	48

Для приведення усіх елементів матриці до виду, який дозволяє здійснювати подальші операції, їх необхідно стандартизувати. Найбільш розповсюдженим способом стандартизації є стандартизація за наступною формулою:

$$z_{ik} = \frac{x_{ik} - \bar{x}_k}{s_k},$$

де \bar{x}_k - середнє арифметичне значення ознаки k;

S_k - стандартне (середньоквадратичне) відхилення ознаки k.

Після стандартизації матриці X всі змінні діляться на стимулятори й дестимулятори. Підставою поділу ознак на дві групи служить характер впливу кожного з них на рівень розвитку досліджуваних об'єктів. Ознаки, що роблять позитивний, стимулюючий вплив на рівень розвитку об'єктів, називаються стимуляторами, на відміну від ознак, які впливають негативно і тому називаються де стимуляторами.

Отримані відстані є вихідними величинами, використовуваними при розрахунку показника рівня розвитку:

$$d_i^* = \frac{c_{i0}}{c_0}, \text{ де}$$

$$c_0 = \bar{c}_0 + 2S_0,$$

$$\bar{c}_0 = \frac{1}{w} \sum_{i=1}^w c_{i0},$$

$$S_0 = \left[\frac{1}{w} \sum_{i=1}^w (c_{i0} - \bar{c}_0)^2 \right]^{\frac{1}{2}}.$$

Показник рівня розвитку d_i^* характеризується тим, що є величиною позитивною й лише з імовірністю, близької до нуля, може виявитися більше одиниці. Інтерпретація його наступна: дана одиниця перебуває на тим більш високому рівні розвитку, чим ближче значення показника рівня розвитку до нуля. На практиці звичайно використовується модифікований показник розвитку:

$$d_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_0}$$

Інтерпретується він у такий спосіб: дана одиниця тим більше розвинена, чим ближче значення показника рівня розвитку до одиниці.

Показник рівня розвитку служить для статичної характеристики множини об'єктів. З його допомогою можна оцінити досягнутий у деякий період або момент часу «середній» рівень значення ознак, що характеризують досліджуване явище. Однак проведення аналізу змін, що відбуваються за деякий проміжок часу, виявляється досить складним, тому що, загалом кажучи, нормована величина, а також координати еталона розвитку піддаються змінам. Використовувані в даній формулі значення x_i^k ознак завжди позитивні, звідси й значення показника m_i завжди позитивні. Економічна інтерпретація абсолютного показника рівня розвитку виглядає в такий спосіб: одиниця i досягла тим більше високого рівня розвитку, чим більше значення показника m_i . Отже, отримані показники рівня розвитку, що уособлюють шуканий інтегральний показник розвитку МЕТ (для тролейбусів) складатимуть значення, які відображено у табл. 2.

Таблиця 2 – Розподіл міст за значенням розвитку МЕТ (тролейбус) за обласними центрами України

Київ	Харків	Донецьк	Вінниця	Житомир	Хмель- ницький	Чернівці	Чернігів
0,77	0,48	0,48	0,41	0,36	0,35	0,34	0,33
Рівне	Одеса	Сімфе- рополь	Севасто- поль	Херсон	Тернопіль	Суми	Львів
0,32	0,32	0,29	0,25	0,25	0,24	0,24	0,22
Запоріжжя	Дніпро- петровськ	Луганськ	Полтава	Черкаси	Івано- Франківськ	Кірово-град	Миколаїв
0,22	0,20	0,20	0,19	0,19	0,18	0,11	0,02

Як ми бачимо, м. Харків на одному з перших місць за цим показником (0,48), що свідчить про високий рівень розвитку, але визначену роль в цьому грає і ефект масштабу та рівень розвитку міської інфраструктури в цілому.

МОДЕЛИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЖКГ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ТАРИФІВ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЮ

О.І. СЛАВУТА, В.В. КНЯЖЕЧЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

slavuta@ic.kharkov.ua

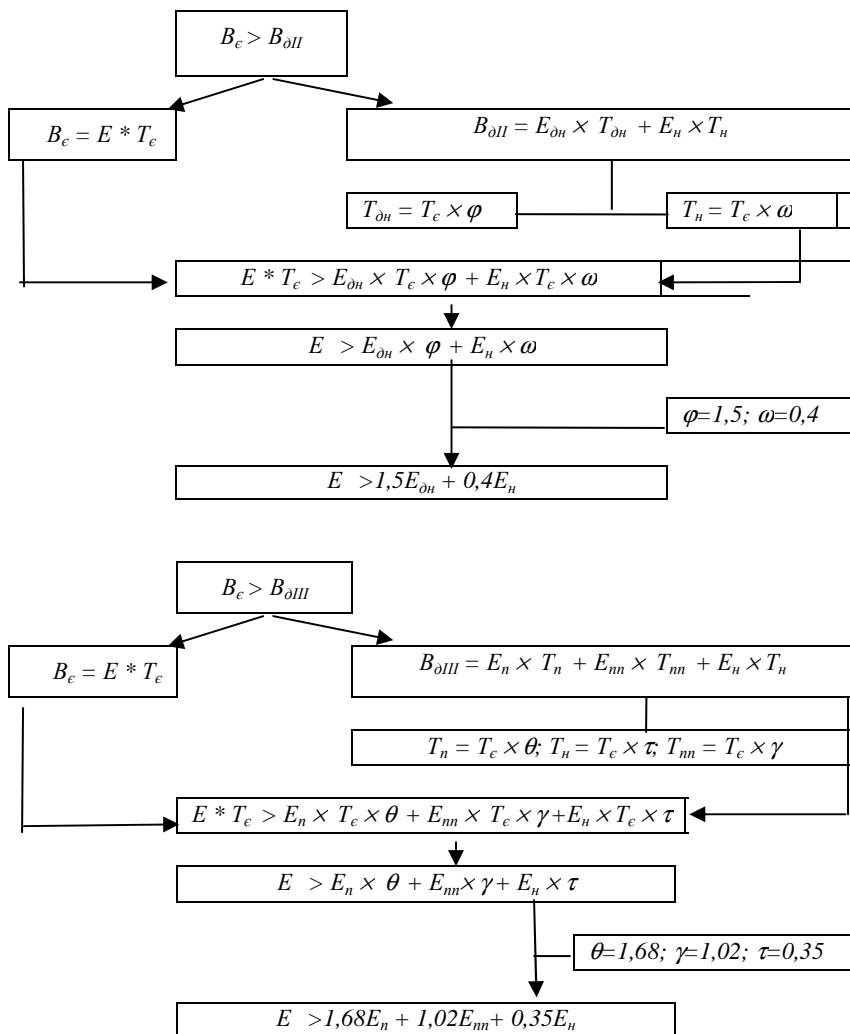
Одним з завдань, що ставить реформування ЖКГ, є скорочення питомих витрат під час надання послуг споживачам. В умовах зростання витрат житлово-експлуатаційних організацій ця проблема не втрачає своєї актуальності і має прикладний характер. Одним з можливих шляхів скорочення витрат може стати можливість використання під час розрахунків за електричну енергію диференційованих тарифів. Це дозволить підприємствам зменшити витрати на оплату електроенергії, що в умовах зростаючих цін на енергоресурси і комунальні тарифи стає дієвим напрямком зменшення виробничої собівартості продукції(послуг).

Визначення доцільності переходу на диференційований тариф здійснюється у два етапи: на першому етапі визначається тип диференційованого тарифу, застосування якого дозволить отримати найбільшу економію витрат на її оплату; на другому етапі порівнюється отримана величина економії витрат із можливими додатковими витратами.

Застосування диференційованих тарифів буде доцільним, якщо витрати на електроенергію за єдиним тарифом (B_e) будуть більше, ніж витрати за диференційованим тарифом (B_d):

$$B_e > B_d$$

Види моделей за різними диференційованими тарифами в сучасних умовах представлено на рисунку.

Моделі визначення економічної доцільності переходу на диференційований тариф на електроенергію

Умовні позначення:

$B_{\epsilon}, B_{\partial\Pi}, B_{\partial\Pi\Pi}$ – витрати на електроенергію за єдиним, дво- і тризонним тарифом;	ω – тарифний коефіцієнт для нічного періоду двозонного тарифу;
E – витрати електроенергії за рік;	θ – тарифний коефіцієнт для пікового періоду тризонного тарифу;
$T_{\epsilon}, T_{\partial\Pi}, T_{\Pi}, T_{\Pi\Pi}, T_{\Pi\Pi\Pi}$ – тариф на електроенергію єдиний, в денну, нічну, пікову, напівпікову тарифну зону;	γ – тарифний коефіцієнт для напівпікового періоду тризонного тарифу;
$E_{\partial\Pi}, E_{\Pi}, E_{\Pi\Pi}, E_{\Pi\Pi\Pi}$ – витрати електроенергії в денну, нічну, пікову, напівпікову зону;	τ – тарифний коефіцієнт для нічного періоду тризонного тарифу.
φ – тарифний коефіцієнт для денного	

Величина економії плати за електроенергію($\Delta\Pi$) визначатиметься:

$$\Delta\Pi = E * T_{\epsilon} - \Sigma(E_i * T_{\epsilon} * k_i) > 0,$$

де E – витрати електроенергії за рік, тис.кВт-год.;

T_{ϵ} – єдиний тариф на електроенергію, грн.;

E_i – витрати електроенергії в i -ту тарифну зону, тис. кВт-год.;

k_i – тарифний коефіцієнт для i -тої тарифної зони.

Економічний ефект (ЕЕ) від застосування диференційованих тарифів на електроенергію визначатиметься таким чином:

$$EE = \Delta\Pi - ДВ = E * T_{\epsilon} - \Sigma(E_i * T_{\epsilon} * k_i) - ДВ > 0,$$

де $ДВ$ – додаткові пов'язані із застосуванням диференційованого тарифу на електроенергію, тис.грн.

У разі рівномірного споживання електроенергії протягом години (наприклад, освітлення місць загального користування житлового будинку) можливе застосування розрахунку середнього знижувального коефіцієнта (K_{zn}), який визначить частку оплати за

спожиту електроенергію від існуючого тарифу в разі застосування диференційованого тарифу:

$$K_{\text{зн}} = \frac{\sum \Gamma_i * k_i}{\sum \Gamma_i} < 1,$$

де Γ_i – кількість годин освітлення, що оплачуються за диференційованим тарифом. Приклад розрахунку середнього знижувального коефіцієнту наведено в табл.

Таблиця – Розрахунок середнього знижувального коефіцієнту освітлення місць загального користування житлового будинку

Місяці року	Період освітлення	Кількість годин освітлення на добу	Знижувальний коефіцієнт, $K_{\text{зн}}$	
			за двозонним тарифом	за тризонним тарифом
Січень	15.00 -9.00	18	1,01	0,99
Лютий	16.00 -8.00	16	0,95	0,89
Березень	17.00 -8.00	15	0,91	0,88
Квітень	18.00 -7.00	13	0,82	0,86
Травень	19.00 -6.00	11	0,70	0,77
Червень	20.00 -6.00	10	0,62	0,68
Липень	20.00 -6.00	10	0,62	0,68
Серпень	19.00 -7.00	12	0,77	0,71
Вересень	18.00- 8.00	14	0,87	0,87
Жовтень	17.00 -8.00	15	0,91	0,88
Листопад	15.00 -8.00	17	0,86	0,90
Грудень	15.00 -9.00	18	1,01	0,94
Разом	-	-	0,862	0,856

Отримані величини знижувальних коефіцієнтів свідчать про доцільність використання диференційованих тарифів на електроенергію, і найбільш вигіднішим є тризонний тариф. Оскільки для ЖГ перехід на зональні тарифи не призведе до додаткових витрат,

а найбільш характерні витрати електроенергії у будинках пов'язані з освітленням міст загального користування, то можна очікувати скорочення витрат. Крім того, це буде сприяти підвищенню уваги мешканців до фактів нераціональних витрат електроенергії.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ОЦІНЦІ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Т.І. СВІТЛИЧНА

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
secundochka@rambler.ru*

Кардинальні економічні перетворення, що відбуваються нині в Україні, супроводжуються численними складними й суперечливими економічними процесами. І даним процесам властивий високий ступінь динамізму та непередбачуваності. Коливання цін на продукцію та послуги, невивідне співвідношення валютних курсів, непрогнозований розвиток політичних подій, а також інші явища, які характеризуються багатоваріантністю свого розвитку, – зумовлюють вплив факторів економічного ризику на діяльність підприємств.

Питанням категоріального визначення, управління й оцінки ризиків присвячено достатньо велика кількість робіт вітчизняних та зарубіжних економістів і фахівців в галузі менеджменту. Серед них можна виділити праці: Абчука В.А., Альгіна А.П., Балабанова І. Т., Вітлінського В.В., Вілетта Е., Грабового П.Г., Гранатурова В.М., Девіса Е., Лапусти М.Г., Мура П., Нейенбурга В.Е., Станиславчика Е.Н., Хохлова М.В., Шумпетера Й. та інших.

В той же час дослідження сучасного стану наукових досліджень даного питання свідчить про багатоваріантність та найчастіше – полярність трактовок економічного змісту категорії «ризик», а також недостатність розробок методичних положень з вибору методу оцінки даного економічного явища. Побудова ефективної системи ризик-менеджменту на підприємстві багато в чому ґрунтується саме на застосуванні кількісної оцінки ризику, так і

визначенні сутності економічного ризику діяльності даного господарюючого суб'єкту.

Метою роботи виступає аналіз наукових досліджень з проблем оцінки ризику в діяльності підприємств та обґрунтування необхідності застосування методів математичного моделювання для їх оцінки.

Для досягнення поставленої мети використовуються системний підхід, аналітичний метод, метод моделювання, а також інші загальнонаукові методи.

Автор вважає, що загалом можна виділити такі основні моменти, що є невід'ємними характеристиками категорії «ризик»: економічний характер даного явища;

- об'єктивність існування;
- випадковий, імовірнісний характер, наявність невизначеності;
- суб'єктивність сприйняття ризику людиною;
- наявність альтернативних рішень;
- виникнення можливих відхилень від поставленої мети.

З метою мінімізації можливих негативних наслідків ризикової ситуації в функціонуванні підприємств економічний ризик необхідно оцінювати кількісно. Це дозволяє з декількох альтернатив вибрати варіант дій з найменшими втратами й збитками фінансово-господарських результатів. В економіці використовується достатньо широкий спектр методів та критеріїв оцінки економічного ризику діяльності підприємств. Найбільш відомі такі методи оцінки ризику: аналітичний, експертний, математико-статистичний, «дерево рішень», аналогів, сценарний, чутливості проекту, графічний та ін.

В якості критеріїв при кількісній оцінці використовуються: критерії Байеса, Вальда, Севіджа, Гурвіца, Лапласа, коефіцієнти Бачкаї, чутливості β , дисконтування, коефіцієнти ймовірності банкрутства і т.ін. Кожен з перелічених методів та критеріїв має свої переваги й недоліки, використовуються в оцінці різних видів ризиків підприємства.

В сучасних умовах ефективність оцінки ризику та в цілому системи ризик-менеджменту багато в чому визначається наявністю інформаційної бази. В цьому сенсі оцінка ризику на базі аналізу фінансового стану підприємства виступає одним із самих доступних та простих методів кількісної оцінки рівня ризику. А сполучення

аналітичного методу по результатам фінансового аналізу та методу матричного моделювання дозволяє відслідковувати динаміку загального ризику діяльності, що виникає від комбінації впливу внутрішніх та зовнішніх умов функціонування господарюючого суб'єкту. Аналіз динаміки загального ризику діяльності підприємства не тільки виступає необхідним етапом самої системи ризик-менеджменту на підприємстві, а й інформаційною базою в розробці загальної економічної стратегії діяльності.

На думку автора, метод матричного моделювання для цієї мети є прийнятним та достатньо ефективним. Однією з характерних рис цього методу є динамічний підхід, що дозволяє відслідковувати у динаміці показники фінансового стану підприємства.

Вихідною інформацією для побудови матричної моделі виступають дані бухгалтерського Балансу (форма №1) та Звіту про фінансові результати (форма №2). Принципи побудови, заповнення та аналізу матриці базуються на особливостях матричного моделювання. А саме, матриця уявляє собою квадратну таблицю, у якій у крайньому лівому стовпці і над усіма графами таблиці в однаковій послідовності наведені ланцюгові індекси відповідних показників за аналізований період у порівнянні з попереднім, тобто темпи росту показників. На перетині відповідних стовпців і графів зазначені відносні показники, що характеризують співвідношення темпів росту показника, зазначеного в графі, до темпів росту показника, зазначеного в рядку матриці – таблиці.

Таким чином, показники матриці уявляють собою співвідношення темпів росту відносних показників фінансового стану. Матриця вміщує такі елементи, що відображають лише взаємозв'язок між даними бухгалтерської звітності, а тому вони залишаються в розрахунках без належної уваги. Погіршення фінансового стану підприємства саме свідчить про зростання загального економічного ризику діяльності підприємства.

З показників матриці можна сформулювати логічні для проведення аналізу блоки показників: блок ефективності використання активів, якості структури активів, якості структури пасиву, взаємозв'язку активу й пасиву, взаємозв'язку фінансових результатів із джерелами коштів й інші.

Комплексний показник фінансового стану матричної моделі дозволяє відслідковувати рівень загального ризику діяльності підприємства в динаміці, а саме: його зростання комплексного показника свідчить про зниження ризику і навпаки.

Об'єктивність та багатогранність ризику у діяльності підприємств в сучасних умовах потребує необхідності урахування його при розробці економічної стратегії діяльності підприємства. З цією метою виникає необхідність створення системи оцінки ризику та відслідковування його показників у динаміці.

Відслідковування динаміки загального розміру ризику діяльності підприємства сприятиме створенню на підприємстві системи заходів щодо управління ризиком. А також виробленню інформаційної бази для прийняття ефективних стратегічних рішень в діяльності підприємства.

Секція 5

ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: ВПЛИВ І ВЗАЄМОДІЯ

Керівник секції – проф. Тітяєв В.І., канд. екон. наук

Секретар секції – Бурак О. М., канд. екон. наук

ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ВКХ

проф. Г.К.АГАДЖАНОВ, д-р экон. наук

директор СПКБ АСУ Харьковского КП «Вода»

член-корреспондент Инженерной академии Украины

А.Н.ЦЫБА, канд. экон. наук

Почетный работник ЖКХ Российской Федерации

Генеральный директор «Ставропольводоканал»

a_grant@ukr.net

Развитие новых перспективных инновационных технологий сегодня является одним из важнейших направлений деятельности предприятий водоканала. Переход предприятий отрасли в 21 век ознаменовался в первую очередь внедрением современных технологий на станциях водоподготовки. В первую очередь в недалекой перспективе в крупных городах Украины и России предполагается внедрение озонсорбционной очистки водоподготовки. Опыт крупных предприятий водоснабжения и водоотведения в наиболее развитых странах промышленной эксплуатации озонсорбции - озонирования с последующей сорбционной очисткой на фильтрах с гранулированным активированным углем показал значительное повышение эффективности очистки воды по органическим загрязнениям, снижение концентрации хлорорганических веществ, остаточного алюминия, запахов в питьевой воде.

Качество подаваемой потребителям питьевой воды в большой степени зависит от состояния трубопроводов. Надежность, долговечность и экологическая безопасность - вот основные

требования, которые предъявляются к водопроводной сети города. Харьковские предприятия водоснабжения и водоотведения являются крупнейшими в Европе и одними из старейших городских систем водоснабжения и канализации. Протяженность водопроводной сети Харькова составляет более 2 тысяч километров.

В связи с большим физическим износом трубопроводов в ряде регионов Украины и России начинают реализовываться программы модернизации водопроводной сети, предусматривающая внедрение нового оборудования и материалов. Основное направление технической политики повышения надежности и увеличения срока службы водопроводных сетей является прокладка труб из высокопрочного чугуна с шаровидным графитом (ВЧШГ). Эти трубы отвечают международным стандартам качества и соединяют в себе коррозионную стойкость чугуна с механическими свойствами стали.

Большое внимание уделяется вопросам использования перспективных бестраншейных технологий реконструкции водопроводных сетей. Хорошо зарекомендовали себя технологии нанесения цементно-песчаного покрытия, восстановления с помощью комплексных полимерных рукавов, протаскивания полиэтиленовых труб и установка стеклопластиковых модулей в трубы различных диаметров. При реконструкции водопроводных сетей бестраншейными методами применяется современная специальная техника: телевизионные камеры, робототехнические комплексы, приборы для прочистки трубопроводов, нанесения на их внутренние поверхности различных покрытий и др. Для реконструкции канализационных коллекторов и каналов в ряде городов предусматривается в перспективе строительство заводов по изготовлению композитных элементов.

Важной задачей совершенствования функционирования систем водоснабжения в настоящее время является поддержание необходимого свободного напора в распределительной сети городов. Для этого внедряются автоматизированные системы диспетчерского контроля и управления водоснабжением.

Следует отметить, что Харьковское специализированное проектно-конструкторское бюро автоматизированных систем управления (СПКБ АСУ) давно признано лидером в разработках и

проектировании современных систем автоматизированного управления объектами водоснабжения не только на Украине, но и в странах СНГ.

Одним из приоритетных направлений развития водоснабжения в городах Украины является *снижение водопотребления* за счет уменьшения потерь в сетях и более бережного расхода питьевой воды всеми потребителями. К сожалению, эта задача пока решается неудовлетворительно. Известно, что правительством Украины была принята специальная "программа поэтапного оснащения имеющегося жилого фонда средствами учета и регулирования потребления воды и тепловой энергии на 1996-2007 годы". Эта программа была утверждена постановлением кабинета министров Украины от 27.11.1995 №947 (с изменениями и дополнениями по состоянию на 25.12.2002). Как указано в самом постановлении кабинета министров Украины, программа принята "с целью обеспечения экономного потребления воды и тепловой энергии в быту". Пунктом 1 раздела III этой программы предусмотрено, что "финансирование внедрения счетчиков воды и тепловой энергии в быту осуществляется за счет целевых фондов, которые создаются правительством автономной республики Крым, областными, киевской и севастопольской городскими госадминистрациями". Следовательно, установление счетчиков тепло- и водоснабжения должно осуществляться не за счет населения (потребителей жилищно-коммунальных услуг), а за счет специальных целевых фондов, которые должны создаваться органами местной власти. Как показывает практика, финансирование установления счетчиков в большинстве случаев реально переводится на плечи населения (потребителей жилищно-коммунальных услуг). Такое положение следует исправить. Массовое установление квартирных счетчиков даст возможность жителям рассчитываться не за нормативное водопотребление, а за количество воды, фактически израсходованное в их доме. Наши города должны стать городами рационального водопользования и водопотребление в городах должно сократиться до европейского уровня - 180-200 литров на одного человека.

МЕТОДОЛОГИЯ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА ПИТЬЕВУЮ ВОДУ

С.Л. ВАСИЛЕНКО, канд. техн. наук

А.Д. КАШПУР, канд. экон. наук

Коммунальное предприятие "ПТП "Вода"

61052 г. Харьков, ул. Краснооктябрьская, 90

mire2005@ukr.net

Согласно теории предельной полезности такие малополезные вещи как жемчуг имеют более высокую ценность, чем вещи, которые гораздо более полезные, например, та же вода, имеющаяся в изобилии. Жемчуг находится в таком ограниченном количестве, что потребность в нем удовлетворяется лишь в очень незначительной степени. Он доступен лишь по очень высокой цене, и его предельная полезность (а также цена) очень большая [1, с. 83]. Однако в глобально-общественном плане вода все равно "перевешивает" все его достоинства.

Но не всякую воду можно противопоставить драгоценностям. Как минимум, она должна удовлетворять совокупности определенных нормативов на её свойства и состав. Хотя с точки зрения отношений «цена – качество» здесь нас тоже ожидает неожиданный жизненный парадокс.

"С повышением цен качество питьевой воды улучшается" – на наш взгляд, глубоко ошибочное заблуждение, противоречащее объективно действующим экономическим законам. Для этого сначала необходимо четко установить причинно-следственные связи по их приоритетности: собственно, кто кого "везет": цена – качество или качество – цену? Или "кто в доме хозяин"?

Представим себе, что в силу каких-то объективных или субъективных обстоятельств (субъектом может выступать муниципалитет) повышен тариф на питьевую воду централизованной системы водоснабжения. Означает ли это автоматическое улучшение характеристик воды? – Вовсе нет, поскольку причин увеличения тарифов существует большое множество, – то же рыночное удорожание электроэнергии.

С другой стороны, общая цена состоит из тарифа и количества

потребляемой воды – по нормам или показаниям счетчика. Следовательно, повышающаяся плата распространяется на все количество воды! Это и ее потери при транспортировке, и не всегда объективные нормы потребления и т.д. Кроме того, разница в стоимости "растворится" в других статьях затрат предприятия, и качеству воды перепадет (если дойдет вообще) лишь незначительный процент.

Стало быть, сам по себе рост цен на питьевую воду не приводит к адекватному совершенствованию услуг водоснабжения и не является определяющим фактором. Телега с качеством, которую за собой волочит тариф, по дороге растеряет все обещанные показатели качества, и в стакане с водой мы увидим ту же жидкость, что и до повышения цен. Даже если сядет новый кучер, то ситуация все равно не изменится.

Посмотрим на проблему с иной стороны, поставив впереди телеги "качество питьевой воды", и будем пытаться "тащить тариф". Ситуация полностью меняется.

Во-первых, каждая копейка тарифа сохранится и не растеряется по дороге. Этого просто не допустят те, кто отвечает за водоснабжение и, если надо будет, заменят "кучера" – оператора услуг.

Во-вторых, и самое главное, необходимо будет привлекать общественность, потому что в конечном итоге населению решать, какой "вес" тарифа ему под силу.

Не будем людей сравнивать с лошадьми, но в любом случае бремя оплаты ложится на плечи жителей города или поселка, и нести эту ношу придется им. Следовательно, проблема платежей не может быть разрешена без учета мнения основного потребителя – населения. Тарифы должны быть экономически и социально обоснованы, и совмещать в себе два основополагающих критерия – качество жизни человека и цену этого качества. Но и дополнительные деньги должны идти на инвестиции, а не на текущие расходы. И тогда финансовая сторона станет "узнаваемой" по совершенствованию услуг водоснабжения, а не только по возросшим суммам в платежных квитанциях. «Деньги что вода», – гласит русская пословица.

Итак, сформулируем методологический принцип – не цена определяет качество питьевой воды, но ее качество и рынок диктуют цену.

За рубежом это поняли давно, и поэтому к решению вопросов ценовой политики привлекаются широкие слои населения. В результате диалога с общественностью, например, в Германии питьевая вода стала самым дешевым продуктом. В то же время её качество и уровень охраны водоемов там самые высокие в Европе. Оплата за воду не связывается с доходами покупателей, а зависит от фактических затрат на ее обеспечение. С 1990 г. одновременно с этим происходит непрерывное снижение потребления питьевой воды. И теперь Германия, как и Бельгия, отличается самым низким удельным ее расходом среди промышленно развитых государств. Что дает рассматриваемый принцип для оптимизации тарифной политики в Украине? – Это сложный многоаспектный вопрос, поэтому ответим на него фрагментарно:

1. На примере денежной оценки собственно питьевой воды и воды, пригодной для использования в домашнем хозяйстве, выполняется анализ проблем, связанных с установлением тарифов на коммунальные услуги. Такой анализ в системно-комплексной постановке профессионально еще не проводился.

2. В диалоге с общественностью изучается готовность людей платить за повышение качества обслуживания во взаимосвязи с возможным повышением существующих тарифов. Первый отклик будет, скорее всего, негативным, поскольку население в основном может оплачивать услуги, но повышение тарифов у него вызывает естественную отрицательную реакцию из-за неудовлетворительного качества услуг. И это понятно, поскольку все ранее сделанные повышения осуществлялись без какой-либо привязки к качеству. Они носили характер соразмерного реагирования на общие инфляционные процессы в стране.

3. Организуется проведение постоянного социологического мониторинга по проблемам водного хозяйства в части определения дополнительного сервиса и согласия осуществлять соответствующие платежи. Это даст возможность выявлять потребности населения и равноценно на них реагировать.

4. В настоящее время у работников в сфере питьевого водоснабжения отсутствует экономическая заинтересованность в повышении качества воды. Поэтому обслуживание населения и учреждений муниципальной сферы должно быть поставлено на конкурентную основу. В целом жилищно-коммунальная реформа, которая объективно отвечает интересам большинства граждан, осуществляется с учетом их готовности вносить плату за улучшение качества коммунальных услуг.

5. В связи с разницей в доходах населению предоставляется выбор качества услуг вне зависимости от их стоимости.

Для всех производителей и потребителей существует ресурс ценовой неопределенности. Истинная же цена на воду себе цену знает.

Следствие 1. При всех прочих равных и неравных условиях стоимость питьевой воды больше чем ее цена.

Следствие 2. Качественная питьевая вода дороже денег при любой цене за 1 литр. В этом заключается ее жизненная, а не денежно-ценовая ценность.

1. Экономика: Учеб. пособие / Т.В. Бутырнова, Т.С. Ванеркина, К.И. Вахитов и др. – М.: Экономика, 2004. – 364 с.

АКТУАЛЬНОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ИНДИКАТОРОВ КАЧЕСТВА РАБОТЫ ПРЕДПРИЯТИЙ ВОДООТВЕДЕНИЯ

Э.Ю. ШЕВЧЕНКО

Заместитель Генерального директора

ГКП «Харьковкоммуночиствод»

hkov@city.kharkov.ua

В основу реформирования жилищно-коммунального сектора экономики положены социально ориентированные задачи обеспечения населения жилищно-коммунальными услугами высокого качества; снижение издержек на предоставляемые жилищно-коммунальные услуги с учетом государственных социальных стандартов совокупного дохода семей; разграничение уровней, прав и форм собственности; переход на договорные отношения между производителями и потребителями жилищно-коммунальных услуг; развитие конкуренции

в сфере жилищно-коммунального обслуживания. При этом большое внимание уделяется осуществлению мер по ужесточению государственного контроля и административного регулирования формирования тарифов на основные жилищно-коммунальные услуги, предоставляемые предприятиями - естественными монополистами, к которым относятся и предприятия водоотведения.

На подотраслевом уровне достижение эффективности работы предприятий водоотведения осуществляется на основе создания экономических, организационных и научных предпосылок для повышения роста производительности труда, снижения энергоемкости и удельной стоимости очистки сточных вод, развития и усовершенствования системы нормативных документов и стандартов с целью обеспечения их соответствия новым условиям хозяйствования, сохранения комплексности нормативной базы санитарных и экологических требований, их гармонизации с международными стандартами и нормами.

Реформирование организационно-правовых отношений на предприятиях водоотведения в настоящее время особенно акцентируется на отработке механизмов качества работы. Важность и остроту данная проблема приобрела в рамках жилищно-коммунального хозяйства страны в условиях его реформирования, что объясняется особой социальной значимостью этой сферы, так как уровень жилищно-коммунального обслуживания напрямую затрагивает интересы всего населения, определяя во многом качество жизни граждан, их благосостояние

Следует отметить, что преобразовательные процессы в нашей отрасли продолжаются уже более пятнадцати лет, однако радикальных изменений в области внедрения эффективных новых механизмов оценки и экономического стимулирования качества работы предприятий водоотведения пока не произошло. Это обусловлено несовершенством нормативно-правовой базы, критическим износом основных фондов, неразвитостью конкурсного управления содержанием и техническим обслуживанием коммунальной инфраструктуры. В отрасли практически отсутствуют механизмы регулирования взаимозависимости качества работы предприятий и уровня их финансовой обеспеченности. По мнению автора,

действующая на данный момент система индикаторов качества работы предприятий водоотведения должна быть ориентирована на мировые экологические и санитарные требования, а также самые высокие стандарты очистки сточных вод. При этом, устанавливаемые тарифы на водоотведение должны не только покрывать эксплуатационные расходы предприятий водоотведения, но и предусматривать необходимые инвестиции на внедрение новых инновационных технологий, а также формировать финансовые условия для достойного материального стимулирования специалистов подотрасли. Сложившаяся сегодня ситуация с уровнем загрязнения водных бассейнов ряда регионов страны определяет и еще раз подчеркивает значимость и актуальность решения вопросов качества работы предприятий водоотведения.

ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ВОДОСНАБЖЕНИЯ

проф. О.О. ПАНАСЕНКО, д-р техн. наук

Главный инженер СПКБ АСУ

Харьковского КП «Вода»

В.Д. КОЛОТИЛО, канд. техн. наук

проф. В.И. ТИТЯЕВ, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

a_panasenko@ukr.net, mire2005@ukr.net

Управление качеством централизованного водоснабжения городов и поселков представляет собой систему, включающей в себя решение целого комплекса вопросов, среди которых доминирующее место занимает контроль за технической безопасностью, финансовой надежностью и соответствием экологическим требованиям предоставляемых потребителям услуг.

Водоснабжение охватывают сферу обслуживания населения, а также других потребителей по удовлетворению потребностей в питьевой воде.

Следует отметить, что стандарты качества предприятий ВКХ, которые в прошлые годы были положены в основу систем управления качеством, могут быть с успехом применимы и в современных условиях, поскольку они устанавливали общие требования к структуре комплексной системы управления качеством, мотивацию персонала, а также виды технологического, финансового (экономического) и экологического контроля и их назначение.

В условиях рыночной экономики качество питьевой воды является основным критерием в создании и развитии конкурентной среды. Проведение единой технической, экономической и экологической политики в области развития системы качества водоснабжения, по мнению авторов, должно осуществляться, основываясь на государственном регулировании через систему соответствующих международных и национальных стандартов.

Система управления качеством является составной частью общей системы управления предприятий водоснабжения и должна обеспечивать обеспечение необходимого уровня качества питьевой воды, определяемого как требованиями нормативно-технических документов, так и условиями договоров с потребителями.

Водоснабжение - важная составляющая часть системы жизнеобеспечения населения и обеспечение соответствующего качества питьевой воды является важнейшей целью функционирования предприятий ВКХ. Экономический аспект достижения качества питьевой воды, отвечающим международным стандартам, должен сочетаться с оптимизацией затрат на ее производство, что обусловлено монопольным положением предприятий ВКХ.

Эффективная система качества должна удовлетворять экологическим запросам, ожиданиям потребителей и в первую очередь населения. Хорошо структурированная система качества должна быть ориентирована на самые эффективные и передовые технологии. Например, иногда при аварийных отключениях электроэнергии за счет резкой остановки насосного оборудования на трубопроводных сетях возникают гидравлические удары, способные привести к разрушению трубопроводов. Для предотвращения остановки насосного оборудования сегодня внедряются комплексы быстродайствующих

аварийных включателей резервного питания (БАВР). Новейшие комплексы БАВР, сконструированные на современной элементной базе, обеспечивают синхронную динамическую устойчивость узлов промышленной нагрузки при кратковременных перерывах электроснабжения. Время полного цикла БАВР (от момента обнаружения нарушения электроснабжения до включения резервного источника питания) не более 40 мс, что предотвращает возможность возникновения аварийных ситуаций.

Как составная часть развития систем управления качеством водоснабжения на ряде предприятий ВКХ Украины успешно реализуются Комплексные программа автоматизации и информатизации производства. Их главные направления: повышение надежности, экономичности и качества оказываемых услуг в сфере водоснабжения и канализации, высвобождение персонала, завершение комплексной автоматизации важнейших процессов, эффективное управление бизнес-процессами предприятия, увеличение сбора доходов. Развитием направления модернизации технологий в области очистки природных вод является ввод систем мембранной ультрафильтрации. Использование новейших технологий в системе централизованного водоснабжения позволяет поддерживать качество питьевой воды, соответствующее нормам наиболее развитых стран мира даже в условиях аварийных залповых загрязнений источников водоснабжения. В мировой практике питьевого водоснабжения мембранные технологии в последние годы начинают занимать лидирующее положение благодаря универсальной способности повышать эффективность очистки по многим группам загрязнений, включая показатели эпидемической безопасности воды. Интерес к мембранным технологиям связан также с обеспечением максимальной компактности и автоматизации при минимуме вводимых в воду химических реагентов и гарантии высокой надежности функционирования сооружений.

В недалеком будущем, планомерно совершенствуя системы управления качеством централизованного водоснабжения, все станции водоподготовки будут поэтапно реконструированы с применением современных технологий очистки воды. А это значит, что все большее

число граждан нашей страны будет получать питьевую воду отличного качества, соответствующего нормативам развитых стран мира.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

проф. О.В.ШАПКА, д-р. техн. наук; проф. В.І.ТІТЯЄВ, канд. екон.
наук Н.С.ГЕТАЛО

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, г. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net*

Загальною проблемою енергозбереження в Україні є високі витрати енергоресурсів на одиницю виготовленої продукції та наданих комунальних послуг. Через прогресування погіршення технічного стану обладнання темпи зниження енергоємності продукції, починаючи з 2000-х років, уповільнилися, що призвело до підвищення питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на виробництво продукції і послуг у житлово-комунальному господарстві. Сьогодні визначення реальних енерговитрат галузі утруднює переважна відсутність засобів обліку, наявність застарілих норм споживання теплоносіїв та води, недоліки діючої методики розрахунків енерговитрат, відсутність стандартів і розробленої методики оцінки ефективності використання енергоресурсів для підприємств житлово-комунального господарства і енергоефективності експлуатації житлових будівель.

Сьогодні одним із основних показників ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів є питомі витрати на одиницю продукції або послуг. У житлово-комунальному господарстві цей показник розраховують витратами певного виду ПЕР на обсяги виробництва (обсяги споживання теплової енергії для опалення будівель та споруд) підприємств житлово-комунального господарства, тобто на 1 м^3 води, стоків або на 1 м^2 загальної площі житлових будинків. Проте, такий спосіб оцінки не відображає реальний стан ефективності використання енергоресурсів в галузі, оскільки не враховується структура комунальних підприємств, технічний стан

житлового фонду, Так, показник питома витрата електроенергії на 1м^3 води не можна використовувати для порівняння систем водопостачання різних міст та в одному місті теж – за наявності декількох джерел водопостачання, різної протяжності і діаметрів трубопроводів. Розрахунок питомого теплоспоживання проводиться без диференціації структури житлового фонду, режиму теплопостачання, наявності приладів обліку, обліку втрат в мережах. З огляду на це, стає актуальною розробка системи показників ефективності використання енергоресурсів в житлово-комунальному господарстві, які враховували б структурні, технологічні, економічні, кліматичні та регіональні фактори. Ігнорування цих факторів в рекомендаціях енергозберігаючих заходів не дозволить підприємствам житлово-комунального господарства повною мірою використовувати потенціал економії енергоресурсів. За ситуації, коли питомі витрати палива, показані у статистичній звітності підприємств, пов'язані не з неефективною роботою котлоагрегатів, а з безліччю інших чинників, оцінити економічний ефект від впровадження енергозберігаючих заходів складно. Зокрема, недосконалий облік втрат в мережах не дозволяє коректно оцінити економічний ефект від заміни теплотрас або теплоізоляції, що формально збільшує терміни окупності і робить цей захід низькоефективним.

Для точної оцінки енергоефективності доцільно скористатися методом математичного моделювання. У загальному вигляді математичне моделювання питомих витрат енергоресурсів включатиме: побудову математичної моделі абсолютних витрат ПЕР і побудову математичної моделі питомих витрат ПЕР.

Загальна математична модель абсолютних витрат ПЕР має вид:

$$\hat{y} = f(x, a, b, c, \dots), \quad (1)$$

де \hat{y} – оціночне значення витрат ПЕР; x – обсяг виробництва продукції або наданих послуг за проміжок часу; a, b, c – параметри моделі.

Математична модель питомих витрат ПЕР має вид:

$$\hat{z} = \frac{\hat{y}}{x} = \frac{a}{x} + b, \quad (2)$$

де \widehat{Z} – оціночне значення питомих витрат ПЕР.

Така залежність є нелінійною. Її знаходження є окремим завданням, яке включає збір і аналіз відповідних даних для кожного конкретного об'єкту аналізу енерговикористання. Для приведення показників до порівняльного виду необхідно проводити нейтралізацію впливу вартісного, об'ємного, якісного та структурного факторів шляхом приведення їх до єдиного базису, а також використовувати середні та відносні величини, корегівні коефіцієнти, методи перерахування тощо. Для аналізу питомих витрат ПЕР, а також енергоємності продукції та потенціалу енергозбереження по окремим видам ПЕР і об'єктам можуть застосовуватися: індексний метод, гістограми, контрольні карти, діаграми розкиду, методи порівняльного аналізу тощо. При цьому слід дотримуватися системного підходу до об'єктів і до аналізу їх енерготехнологічної структури.

У якості комплексного рішення необхідна інформаційно-вимірjuвальна система, яка містить інформацію про режими роботи і структуру житлового фонду, систем теплопостачання, електропостачання, водопостачання і каналізації, освітлення. Наприклад, при аналізі енерговикористання систем водопостачання і каналізації необхідно мати наступну інформацію:

- проектні рішення по насосних станціях, перспективи їх розвитку;
- звітну документацію;
- схему водопостачання і каналізації;
- технічні характеристики основного і допоміжного устаткування;
- техніко-економічні показники роботи системи;
- експлуатаційну документацію і т.д.

Аналіз питомого енергоспоживання підприємств водопостачання та водовідведення треба здійснювати як для кожної насосної станції, так і для підприємства в цілому. Доцільно також вести аналіз споживання електричної енергії на перекачування води по кожній із діляниць трубопроводів, а на інше виробниче споживання – по кожній з насосних станцій чи структурному підрозділу і т.д.

При аналізі енергопотреб будинків і споруд необхідно мати інформацію:

- перелік будинків і споруд на об'єкті, їх призначення і технічна характеристика;
- проектну документацію і внесені до неї зміни;
- паспорт будівлі;
- звіт про технічний стан конструкцій та інженерного обладнання.

Досвід розвинених країн показує, що необхідно розробляти енергопаспорти для кожного окремого будинку. Енергетичні паспорти потрібні для оцінки реального стану енерговикористання, визначення обґрунтованих нормативів і тарифів енергоспоживання для населення. В енергетичному паспорті можна буде знайти технічні характеристики про силові енергетичні об'єкти підприємств, об'єми споживання енергоресурсів і води, питомі показники споживання ресурсів.

Сьогодні служби, що відповідають за експлуатацію житлового фонду, часто не мають необхідної технічної документації на обслуговування будівель (проекти, схеми енергопостачання, облікові схеми, облікові відомості про споживання енергоресурсів і т. п.). Кадрове забезпечення експлуатаційних організацій поки не повною мірою може реалізувати завдання ефективного енергокористування. У зв'язку з цим потрібне наведення елементарного порядку в частині енерговикористання у житлових будинках. Складання енергетичних паспортів експлуатуємих житлових будівель на основі енергетичного обстеження дозволить кількісно оцінити потенціал енергозбереження і намітити шляхи його реалізації. Нажаль, необхідних затверджених офіційних методичних вказівок по проведенню енергетичних обстежень і складанню енергетичних паспортів поки що немає. Це істотним чином перешкоджає вирішенню задач з мінімізації енерговитрат.

Таким чином, необхідна розробка методики визначення питомих витрат енергоресурсів по окремим інженерним системам будівель та методики структурного аналізу і інтегрального узагальнення відносних величин енерговитрат на інженерні системи будівель теплової і електричної енергії з метою отримання загальної характеристики енергоємності цих систем.

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО БАЛАНСУ В МІСТІ

О.М. БУРАК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

ledanext@mail.ru

Зелені насадження у місті виконують комплекс заходів з підтримки сталого розвитку міста.

По-перше, зелені насадження очищують атмосферу від забруднень. В одного боку, зелені посадки захищають міські об'єкти від шкідливих забруднень, а з іншого боку, локалізують викиди підприємств та транспорту на обмежених ділянках.

Рослинність сприяє утворенню постійних повітряних течій, що змішує повітря, виносячи шкідливі гази у верхні прошарки тропосфери. Вдень свіже повітря йде від зеленого масиву, а ввечері і вночі – навпаки.

Інтенсифікація повітряних потоків досягається створенням в посадках спеціальних коридорів. Напрямки повітряних коридорів створюють (по можливості) у суміщенні з напрямками вітру у місцевості, що підсилює вентиляційну дію насаджень. Відсутність коридорів призводить до застою повітря.

Зелені насадження іонізують повітря. Під іонізацією розуміють концентрацію атмосферних іонів та аероіонів, що містяться у повітрі. Найбільше на організм людини впливають аероіони.

Пилозахисні функції насаджень також важливі. В місті 86 % пилу затримують саме зелені насадження.

Для реалізації всіх позитивних якостей насаджень необхідно створити сприятливі містобудівні та фінансові умови. У м. Харкові підтримують еколого-економічний баланс розвитку територій органи місцевого самоврядування та СКП «Харківзеленбуд», але на всі заходи не вистачає коштів. Особливо складною є ситуація зі створенням повітряних коридорів.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЯК СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

З.М. МОЧАЛІНА, канд. екон. наук

Б.Г.СКОКОВ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, ул. Революції, 12

mochalina-zoja@rambler.ru

Постійне проведення аналітичної оцінки суб'єктів господарювання є запорукою прийняття дієвих управлінських рішень, оскільки за її відсутності чи нерегулярного проведення кінцевий результат суб'єкту господарювання може мати значне погіршення, що в умовах жорсткої конкуренції є недопустимим.

Питання визначення оптимального кола показників аналітичної оцінки діагностики діяльності та їх оптимального рівня широко освітлюються в науковій літературі, проте алгоритм вибору і аналізу ключових показників розроблений ще недостатньо.

Для розуміння змін фінансового стану та проведення певних управлінських дій треба аналізувати не лише процеси, пов'язані з фінансовою складовою, але і всі основні процеси (бізнес-процеси), пов'язані з діяльністю підприємства за період і на поточний момент.

Фінансовий інструментарій результатів діяльності і стану підприємства нараховує значну кількість фінансових показників (коефіцієнтів), необхідність використання яких в повному обсязі недоцільна, тому аналітик повинен керуватись принципом розумної достатності використання методів фінансового аналізу, використовувати *тільки ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень*, і які забезпечені інформаційною базою..

Джерелом їх отримання може бути як фінансова звітність, так і первинні звіти, на основі яких можна провести більш ґрунтовний аналіз. Як узагальнюючі дані фінансових звітів для контролю прийняття управлінських рішень можна використати наступні: співвідношення величини основних і оборотних коштів, заборгованостей і власного капіталу; величину операційного і чистого

прибутку, грошові потоки операційної, інвестиційної й фінансової діяльності. Проведення вертикального і горизонтального аналізу форм фінансової звітності та визначення рівня коефіцієнтів дає можливість провести порівняльний аналіз та зробити висновки щодо зміни стану підприємства як порівняно з попередніми періодами, так і з конкурентами (чи середньогалузевим рівнем).

Доречно згадати, що у багатьох джерелах поряд з визначенням того або іншого фінансового показника звичайно вказується його норматив, однак його використання в процесі їх аналізу не завжди доцільне, оскільки нормативи коефіцієнти не відображають галузевої специфіки і не враховують сутності змін ринкової економіки. Тому за відсутності об'єктивних даних більш доцільно порівнювати показники підприємства за минулий період часу в динаміці. За позитивної динаміки керівництво підприємства може зробити висновок щодо успішної роботи колективу, а негативна динаміка вимушує шукати слабкі місця діяльності.

Важливим кроком в аналітичній роботі є вибір ключових показників і правильна їх інтерпретація. Оскільки інтереси власника в забезпеченні ефективності суб'єкта господарювання є превалюючими, то за основний чинник результативності визнано і доцільно приймати показник рентабельності власного капіталу, рівень якого в основному забезпечується за рахунок ефективності операційної діяльності, а індикаторами є рентабельність продажу та ефективності використання оборотних активів (оборотність активів).

Оскільки показник рентабельності власного капіталу є інтегральним і формується протягом року, більш доцільно для виявлення негативних тенденцій погіршення ефективності операційної діяльності «моніторити» такі показники, як, наприклад, рентабельність, що визначається як співвідношення валового прибутку і виручки.

Визначившись з структурою показників потрібно визначитись і з часовим регламентом проведення аналітичної роботи, за яким фундаментальний аналіз за переліком показників операційної діяльності, структури капіталу, ліквідності, ділової активності проводиться раз у рік, а оперативний аналіз показників — щомісяця.

Заключним етапом аналітичної роботи є формування висновків, спрямованих на поліпшення діяльності і розробки подальших стратегій задля більш ефективного розвитку суб'єкта господарювання.

Таким чином, основні положення проведення аналітичної роботи можна сформулювати наступним чином:

- зміст аналітичної роботи полягає в аналізі результатів діяльності та основних бізнес-процесів підприємства;
- для проведення аналітичної роботи використовувати лише ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень;
- в процесі аналітичної роботи треба проводити порівняльний аналіз одержаних результатів як за конкретні проміжки часу так і порівняно з іншими суб'єктами господарювання;
- проводити комплексний аналіз фінансових показників, які є визначальними і зумовлюють галузеву специфіку підприємства та моніторинг вибіркового фінансових показників;
- одержані аналітичні дані щодо результатів діяльності суб'єкта господарювання повинні узагальнюватись висновками, які є інформаційною основою для відпрацювання стратегічних рішень.

Дотримання приведених положень фінансовим аналітиком дасть змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення.

РОЛЬ СЕМЬИ В ФОРМИРОВАНИИ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

проф. С.В. ТЮТЮННИКОВА, д-р экон. наук; Н.В. СИМКИНА
*Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
г. Харьков, ул. Мироносицкая, 1
nina.simkina@mail.ru*

Современный тип эколого-экономического развития производства можно определить как техногенный. Это в основном природоемкий (природоразрушительный) тип развития, базирующийся на использовании искусственных средств производства, созданных без

учета экологических ограничений. Характерными чертами техногенного типа развития являются быстрое истощение невозпроизводимых видов природных ресурсов и сверхэксплуатация воспроизводимых (почва, леса и др.) со скоростью, превышающей возможности их восстановления. При этом наносится значительный экономический ущерб, являющийся стоимостной оценкой деградации природных ресурсов и загрязнения окружающей среды. Для техногенного типа экономического развития свойственны значительные экстерналии. В природопользовании их можно охарактеризовать как негативные эколого-экономические последствия экономической деятельности, которые не принимаются во внимание субъектами этой деятельности. Существует много моделей техногенного типа развития. Объединив их, можно выделить 2 модели: 1) господствовавшую до 70-80-х годов - фронтальная модель; 2) модель охраны окружающей среды [2].

Для ученых мира стала очевидной необходимость перехода к второй модели. И возник вопрос о путях этого перехода. В результате в мире быстрое развитие получила законодательная деятельность, связанная с принятием законов и актов, регламентирующая нормы, процедуры природопользования, дающих методические рекомендации, декларирующих природоохранные принципы. Были созданы специальные государственные органы по охране окружающей среды. Появились научные разработки в сфере эколого-экономических технологий. Однако на нынешнем этапе все большее значение приобретает понимание **роли семьи** для перехода к новой экономике природосберегательного типа. Для раскрытия этой роли необходимо учитывать, что именно семья, в рыночной экономике в большинстве случаев выступая в роли домохозяйства, является, с одной стороны, потребительской, а часто и производительной единицей в экономике, а с другой стороны – является сферой формирования мировоззрения нового поколения. Отсюда – ее потенциал для решения данной проблемы. В первую очередь, в нынешних условиях имеет смысл говорить о перспективности семейных форм предпринимательства. Обычно семья не располагает технологиями, способными нанести значительный вред окружающей среде, при этом семейный бизнес имеет ряд преимуществ как для

национальной экономики как вариант малого бизнеса, так и для укрепления и поддержания семейных связей и способа улучшения материального состояния семьи. Таким образом, более высокая доля семейных предприятий в общем их количестве означает для страны шаг к решению сразу нескольких проблем. Кроме того, сама семья имеет большое значения для воспитания нового поколения экономических субъектов с четкой экологической ориентацией. Бережное отношение к природе проявляется в идее о том, что «мы не получили эту землю в наследство, мы взяли её взаймы у наших детей». Сознательное отношение к природе как к незыблемой ценности актуализируется еще и потому, что с дальнейшим развитием техногенной экономики растут экстерналии между поколениями. Загрязняя природную среду, нынешнее поколение перекладывает затраты на будущие поколения, создавая им огромные экологические, экономические, социальные проблемы, сужая их возможности удовлетворять свои собственные нужды (исчерпание в ближайшем будущем нефти, деградация сельскохозяйственных земель). Потребительская культура поведения, господствующая в общепланетарном масштабе, с девизами "Больше потребляйте!", "Каждому члену семьи по автомашине!" и другими явно вступает в противоречие с возможностями биосферы. Для изменения поведения людей все более важными становятся экологическое образование и воспитание. Поэтому семья, реализуя свою воспитательную функцию, имеет возможность прививать детям адекватное представление об экологической ситуации, которое они реализуют в будущем посредством своей экономической деятельности. Кроме того, каждая семья вносит свой вклад в решение современной проблемы, осуществляя выбор товаров на основе своих знаний о степени их экологичности, тем самым стимулируя производителя переходить к эколого-экономичному производству.

Необходимо отметить тесную связь между главными проблемами природы и семьи – связь экологической и демографической проблемы. С одной стороны, абсолютный рост населения планеты, приводит к резкому увеличению нагрузки на природную среду, так как возрастают потребности людей в продовольствии, промышленных товарах, жилье, электроэнергии. В то

же время во многих развитых и развивающихся странах наблюдается депопуляция, вызванная в том числе и неблагоприятной экологической ситуацией. Очевидна необходимость преодоления крайне опасной ситуации, которое станет возможным при содействии государства как учредителя эколого-экономического производства и семьи как воспитателя нового мировоззрения.

1. Вишняков Я. Глобальный экологический кризис и пути выхода из него: эколого-экономические и управленческие аспекты/ [Электронный ресурс]/ Я.Вишняков, Т.Илюшникова. – Режим доступа: <http://www.dis.ru/library/manag/archive/2005/1/3924.html>

2. Жибинова К. Экономические основы экологии/[Электронный ресурс]/ К.В.Жибинова .– Режимдоступа: http://www.kgau.ru/distance/ur_4/ekology/cont/2-1.html

3. Щурик М. Поєднання матеріального та духовного у процесі відтворення земельних ресурсів/ М.Щурик// Економіка України. – 2007. - №3.

ТЕХНІКО – ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ЖКГ

О.М. ТАРЯНИК, канд. екон. наук

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

Г.В. БІЛЯЄВА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, г. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) – це важлива соціальна галузь, яка забезпечує населення, підприємства та організації необхідними житлово-комунальними послугами, суттєво впливає на розвиток економіки країни. У галузі функціонує кілька тисяч підприємств та організацій різних форм власності, які надають населенню понад 40 видів послуг на суму більше 6 млрд. грн. щороку. Тут використовується майже чверть основних фондів держави, зайнято 5% працездатного населення країни.

Недофінансування експлуатаційної діяльності підприємств житлово-комунального господарства не тільки не дає неможливості впроваджувати новітні ресурсозберігаючі технології і обладнання, а і взагалі забезпечувати функціонування підприємств на існуючому рівні.

Дві третини основних фондів вичерпали термін експлуатації, втрати теплової енергії та питної води в зовнішніх мережах становлять 30-60%, втрати теплової енергії в житловому фонді перевищують 30%. Питомі витрати енергоресурсів у 2-2,5 рази вище, ніж у країнах Європи, кількість аварій за останні 10 років збільшилась майже у 5 разів. Внаслідок чого росте собівартість послуг (в тому числі енергетична складова) та погіршується їх рівень і якість.

Основні причини збиткової роботи ЖКГ наступні:

1. Значна різниця між тарифами та фактичними витратами підприємств. В середньому по Україні діючі тарифи покривають витрати постачальників житлово-комунальних послуг на 77-91%;

2. Зростання собівартості послуг внаслідок старіння основних фондів, збільшення технологічних втрат у мережах. У більшості регіонів втрати води досягають 30-60% обсягів, поданих у мережу. Знос основних фондів у ЖКГ в 1,5-2 рази більший, ніж в економіці загалом. Третина водопровідних, каналізаційних та теплових мереж в аварійному стані. Більше 70% міського електротранспорту відпрацювало амортизаційний термін;

3. Деформована тарифна політика. Мають місце численні факти завищення норм споживання та витрат, порушення у формуванні тарифів, великі технологічні втрати;

4. Житлово-комунальні підприємства не зацікавлені у зниженні витрат матеріально-технічних ресурсів і підвищенні ефективності надання послуг населенню. Витрати енергоресурсів на одиницю виробленої продукції та наданих комунальних послуг в 2-3 рази перевищують західноєвропейський рівень, споживання води на одного жителя - в 1,5-2 рази, чисельність працівників ЖКГ в розрахунку на 1000 мешканців - у 1,5-2 рази вище, ніж у країнах Європи.

Є ще ряд факторів, що негативно впливають на фінансовий стан підприємств житлово-комунального господарства.

Відсутні методичні рекомендації і не здійснюється переоцінка основних фондів житлово-комунального господарства з метою встановлення їх так званої “справедливої вартості”. Сьогодні співвідношення балансової вартості основних фондів до обсягів виробництва послуг у вартісному виразі у водопровідно-каналізаційному господарстві становить 2,7, а у комунальний теплоенергетиці – 1,0.

Безумовно, при встановленні „справедливої вартості” основних фондів можна очікувати значного зростання сум амортизації та, відповідно, собівартості послуг. За експертними оцінками, нормативна собівартість житлово-комунальних послуг, за умови дотримання чинного законодавства щодо їх рівня і якості, має бути у 2-3 рази вище фактичної.

Треба зазначити також, що державна тарифна політика не стимулює усіх суб’єктів господарювання у цій сфері до скорочення втрат і витрат матеріальних та енергетичних ресурсів, запровадження енергоефективних технологій і обладнання.

При розрахунках і затвердженні тарифів не враховуються прогнозні індекси цін на основні види ресурсів, а процедура індексації тарифів є дуже складною, бо це практично затвердження нових тарифів.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ И ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ: КИБЕРНЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД

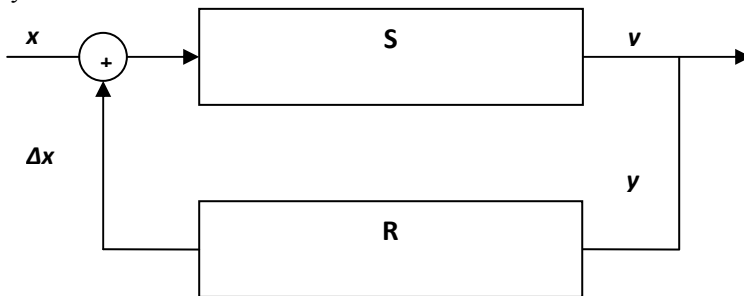
С.В. ДВОРКИН

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002, Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
sergedvorkin@yandex.ru*

Перспективы использования аппарата кибернетики (в частности, теории регулирования) в экономических и экологических исследованиях давно признаны. В нашей работе предлагается несколько иной подход. Нами предлагается построить упрощенную кибернетическую модель воздействия окружающей среды на экономическую систему. При этом и экономическая система, и

окружающая среда рассматриваются как обособленные элементы данной модели. Обращаем внимание, что сложившаяся общемировая практика и рост значимости экологических вопросов в современном обществе стимулируют к исследованию взаимодействия социально-экономических систем любого уровня с окружающей средой как регулируемого через систему обратной связи процесса.

В общем виде система «экономическая система – окружающая среда» (далее - ЭС-ОС) с учетом сказанного выше представлена на рисунке.

Взаимодействие ЭС-ОС

Представленная выше схема означает следующее:

- 1) система состоит из регулируемой системы S и регулятора R ;
- 2) на вход регулируемой системы S подается входное воздействие (сигнал) x , входной сигнал внутри системы преобразуется в выходной сигнал y ;

3) на выходе из регулятора получаем сигнал Δx , который суммируется с входным воздействием x . В результате осуществляется так называемая суперпозиция, при которой на входе регулируемой системы осуществляется воздействие величиной $x + \Delta x$. Основной функцией регулятора является поддержание выходного сигнала на заданном уровне z .

В рамках данного представления мы воспринимаем экономическую систему как регулируемый под воздействием экологических и эколого-экономических факторов объект. В качестве экономической системы в данном случае мы будем рассматривать

предприятие. Это, однако, не означает, что применяемый здесь подход не может быть использован для экономических систем более высокого уровня (хотя уже с определенными оговорками).

Регулятором в нашем случае является сложная эколого-экономическая система, состоящая из государства (точнее государства в лице органов, осуществляющих контроль за налогами и сборами, а также разного рода государственных природоохранных организаций), негосударственных организаций, связанных с охраной окружающей среды, и собственно окружающая среда, реагирующая на внешние воздействия и влияющая на эколого-экономическую политику предприятия.

Входной сигнал x формируется под воздействием преимущественно трех групп факторов: социально-экономических, технологических, экологических. Экономические факторы формируют, прежде всего, финансовые параметры входного сигнала: фондоемкость производства, уровень издержек, рыночную конъюнктуру, совокупную налоговую нагрузку, величина капиталовложений в развитие данного предприятие. Технологические факторы обуславливают особенности производственного цикла, его протяженность в пространстве и времени, потенциальную нагрузку на окружающую среду. Экологическими факторами мы называем здесь параметры исходного состояния окружающей среды, а также эколого-экономическую составляющую, в основном налоговую нагрузку, связанную с осуществлением негативного воздействия на окружающую среду.

Выходной сигнал y представляет собой сумму экономических результатов деятельности (прежде всего – прибыли или позитивного социально-экономического результата p) и уровня нагрузки на окружающую среду n (например, уровень выбросов в атмосферу). Поскольку n по своему содержанию негативный результат, то в упрощенном виде

$$y = p - n. \quad (1)$$

Исходя из основных положений теории регулирования, необходимо не забывать о том, что регулируемая система характеризуется параметром, называемым пропускной способностью. Пропускная способность для регулируемой системы S (в нашем

случае) определяется производственной мощностью предприятия, уровнем его инновационного развития, численностью работников и т.д. Имеет свою пропускную способность R и сам регулятор.

Широко известна так называемая основная формула теории регулирования (при условии, что принимаем $y=z$):

$$x = \frac{1 - SR}{S} z. \quad (2)$$

Исходя из (1) и принимая $y=z$ (т.е. задавая изначально необходимый уровень выходного сигнала), формула (2) преобразуется следующим образом:

$$x = \frac{1 - SR}{S} (p - n), \quad (3)$$

откуда получаем:

$$n = p - x \frac{S}{1 - SR}, \quad (4)$$

где дробь $\frac{S}{1 - SR}$ традиционно называют пропускной способностью системы регулирования.

Таким образом, мы получили выражение, позволяющее осуществлять регулирование предприятия как эколого-экономической системы по параметру негативного воздействия на окружающую среду. Понимая, что любое предприятие потенциально должно минимизировать этот негативный эффект, обращаем внимание на следующее:

1) для предприятия экологическая и экономическая эффективность находятся в определенном противоречии: минимизация негативного экологического эффекта при прочих равных условиях (т.е. полагая $\frac{S}{1 - SR} = \text{const}$) невозможна без ограничения позитивного экономического эффекта;

2) очевидно, что базовые параметры производства, подверженные динамическим изменениям (представленные в данной модели уровнем входного сигнала x), а также относительно статичные

характеристики (пропускная способность предприятия S) оказывают существенное влияние на уровень воздействия на окружающую среду;

3) существенное влияние на экологическую эффективность оказывает пропускная способность регулятора R. С нашей точки зрения, влияние на изменение данного параметра могут оказать в основном социально-психологические и организационные факторы (уровень внимания к экологическим вопросам, институциональная сторона налоговой политики государства в сфере экологии), поскольку реактивность окружающей среды на производственные воздействия вряд ли может быть искусственно изменена на ощутимом уровне.

ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОДАТКИ

О.А.ПУРДЕНКО

*Національний університет державної податкової служби України
головний державний податковий ревізор- інспектор
Спеціалізованої державної податкової інспекції міста Києва по
роботі з великими платниками податків
01014, м.Київ, вул.. Бастіонна 11а кв 14
elenaanr@rambler.ru*

Оподаткування підприємств електроенергетики сфери матеріального виробництва в зарубіжних країнах перш за все спрямовано на підвищення ефективності, зменшення енергоємності та охорону навколишнього середовища. Одним з найважливіших питань, на нашу думку, в галузі електроенергетики є досвід зарубіжних країн в цій галузі. Необхідно зазначити що, загально-функціональна система електроенергетики за кордоном - спрямована на реформування, з метою впровадження конкуренції в системі виробництва електроенергії, цьому сприяло визнання на початку 90-х років того, що електроенергетична галузь перестала бути природною монополією.

Вивчення сутності податкової політики у зарубіжних країнах в галузі електроенергетики перебуває на сьогодні на початковій стадії. В літературі відсутні спеціальні роботи з цієї теми. Проте є дослідження, що висвітлюють у цілому розвиток економіки з урахуванням даної

галузі. Авторами робіт є вчені Н.Байков¹, Г.Безмельніцина, В.Варнавський², А.Волков³, А.Єршов⁴, та інші.

Необхідно зазначити, що невід'ємним елементом оподаткування підприємств електроенергетики більшості податкових систем країн світу є індивідуальний акциз, який наділений високим фіскальним потенціалом. Французький економіст Ф.Демезон у XVIIст.. зазначав, що акциз «здатен один принести казні стільки і навіть більше, ніж усі інші податки».

Акцизним збором оподатковуються товари, як правило, які не належать до речей першої необхідності. Включення до переліку підакцизної продукції електроенергії, формується відповідно до визначених цілей, а саме - обмежуючий вплив на обсяг споживання та стимулювання не лише ефективності виробництва, а й до впровадження і розробки енергозберігаючих технологій та використання альтернативних джерел енергії.

В Україні акцизу на електроенергію не існує, існує лише цільова надбавка до діючого тарифу на теплову та електричну енергію, згідно із Законом N849-IV від 22.05.2003, що встановлюються Кабінетом Міністрів України разом з Національною комісією регулювання електроенергетики України (далі НКРЕУ), тому діюча система оподаткування дестимулює впровадження енергозберігаючих технологій та використання альтернативних джерел енергії.

Досвід оподаткування електроенергетики, базується ще й на поширених та розповсюджених енергетичних податках, в тій чи іншій

¹ Байков Н., Безмельніцина Г. Мировое потребление и производство первичных энергоресурсов // Мировая экономика и международные отношения. – М. – 2003. – №5; Международный опыт реформирования электроэнергетики. Страны Скандинавии. – 2003.

² Варнавский В. Реформирование мировой экономики // Мировая экономика и международные отношения. – М. – 2003.

³ Волков А. Северная страна: экономический рост продолжается // Мировая экономика и международные отношения. – М. –1999. – №12; Северные страны на рубеже тысячелетий // Мировая экономика и международные отношения. – М. – 2002. –№6

⁴ Єршов А.Г. Економіка Скандинавських країн на межі тисячоліть // Вісник Донецького державного університету управління. Менеджер. – 2005. – №2(28). – С. 48-54; Швеція: Скандинавський енергоринок // Прометей: Рег. зб. наук. праць з економіки / ДЕГІ; ІСПД НАН України. – Вип. 3(18). – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2005. – С. 263-266

формі вони існують майже у всіх зарубіжних країнах. При цьому енергетичні податки по своїй суті це фіскальні податками, тобто призначені для отримання доходів. Енергетичні податки здійснюють певний позитивний ефект на оточуюче природне середовище.

Так, в податковій системі США податкам, які направлені на захист навколишнього природного середовища, приділяється значна увага. Вони складають особливу групу місцевих податків. Енергетичні податки, тобто податки на певні види палива, покликані вплинути на емісію вуглекислого газу, оксидів азоту і сірки в атмосферу. Зменшення використання вугільного палива приводить до скорочення виділення забруднюючих речовин, таких як CO₂, особливо на території міст. Податки на тверді відходи стимулюють ефективне управління процесом їх утворення за допомогою зменшення маси відходів, що повертаються в оточуюче природне середовище, а також впровадження відповідних технологій у виробництві.

Особливий інтерес викликає податок на енергоносії, що використовується як моторне паливо, для опалювання в електроенергетиці. В Нідерландах, наприклад, подібний податок, прийнятий на основі Закону про охорону навколишнього середовища, стягується з нафтопродуктів, вугілля і газу, виробленого в країні або імпортованих для використання як паливо. Ставки податку встановлені залежно від ступеня забруднення атмосфери при спалюванні даного енергоносія. Отримані при цьому засоби можуть бути спрямовані на стимулювання охорони природи споживачами, розробку і впровадження безвідходних технологій, утилізацію відходів, розчищення старих звалищ і т.п.⁵

На сьогоднішній день в Україні питання щодо впровадження ефективної нормативно-правової бази в системі оподаткування підприємств електроенергетики та оподаткування електроенергії, залишається не вирішеним. Тому, є потреба в дослідженні та запровадженні ефективної податкової політики в галузь електроенергетики з урахуванням всіх особливостей нашої держави та зарубіжного досвіду .

⁵ Андреева Н. Н. Теоретические основы экологического реформирования налоговой и учетной систем в условиях трансформации экономики Украины.- Научные труды ДонНТУ. Выпуск 89-1.2005.

1. Андреева Н. Н. Теоретические основы экологического реформирования налоговой и учетной систем в условиях трансформации экономики Украины.- Научные труды ДонНТУ. Выпуск 89-1.2005.

2. Байков Н., Безмельнищина Г. Мировое потребление и производство первичных энергоресурсов // Мировая экономика и международные отношения. – М. – 2003. – №5; Международный опыт реформирования электроэнергетики. Страны Скандинавии. – 2003;

3. Варнавский В. Реформирование мировой экономики // Мировая экономика и международные отношения. – М. – 2003.

4. Волков А. Северная страна: экономический рост продолжается // Мировая экономика и международные отношения. – М. –1999. – №12; Северные страны на рубеже тысячелетий // Мировая экономика и международные отношения. – М. – 2002. –№6;

5. Єрхов А.Г. Економіка Скандинавських країн на межі тисячоліть // Вісник Донецького державного університету управління. Менеджер. – 2005. – №2(28). – С. 48-54; Швеція: Скандинавський енергоринок // Прометей: Рег. зб. наук. праць з економіки / ДЕГП; ІСПД НАН України. – Вип. 3(18). – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2005. – С. 263-266 и другие

ПРОБЛЕМИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА І ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Т.Є.ОДАРЕНКО, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

mire2005@ukr.net

Екологічні проблеми житлово-комунального господарства - це проблеми населених пунктів, територіальної структури виробництва, структурної пропорційності між галузями, що виробляють товари та надають послуги, виробничої структури та інфраструктурних характеристик. Вагомою причиною їх виникнення є процеси урбанізації у багатьох містах України. Перевантаження територій виробничими об'єктами обумовило зростання концентрації населення і неспроможності об'єктів ЖКГ до його обслуговування. Дались взнаки і наслідки економічної кризи, нестачі фінансових коштів, структурної незбалансованості виробництва.

Зростання просторових масштабів природокористування та посилення інтернаціоналізації господарських зв'язків призвело до екологічної взаємозалежності держав, виникнення транскордонних екологічних ефектів антропогенної діяльності, експорт власних національних екологічних проблем за кордон. Тому проблеми сучасної екологічної ситуації торкаються всіх держав світу і їх вирішувати необхідно спільними зусиллями, маючи єдину програму, розроблену і узгоджену з усіма зацікавленими державами і термінами її практичного втілення в життя.

Екологічна політика України буде ефективною, якщо при її формуванні і реалізації послідовно і до кінця буде витриманий критерій реальності. Як показує досвід, між законодавчо-нормативним забезпеченням цієї політики та її практичною реалізацією зберігається ще досить велика дистанція. З урахуванням цього і має будуватися тактика природоохоронних дій на найближчі роки. Головна її мета - в процесі економічного розвитку не допустити погіршення екологічної ситуації. Таким чином, основними напрямками екологічної політики мають стати:

- екологізація економічних реформ і управління;
- екологізація людської свідомості в процесі розвитку;
- формування ринку екологічних послуг.

Реалізація зазначених пріоритетних напрямків екологічної політики має базуватися на відповідному методологічному підґрунті, що вимагає внесення певних коректив у саму ідеологію управління екологічною безпекою.

Важливою формою активізації екологічної політики мають стати регіональні екологічні програми, спрямовані на вирішення найбільш гострих природоохоронних проблем. Нині суспільство має реальну можливість переломити негативні тенденції та здійснювати радикальне поглиблення ринкових реформ, зокрема через урахування екологічного чинника. Це передбачає реалізацію політики цілеспрямованого сприяння розвитку ефективних вітчизняних виробництв, становленню національного екокапіталу, активній підтримці створення в Україні сучасної конкурентоспроможної екологобезпечної економіки. Її формування вимагає насамперед активізації ролі держави у цьому напрямку із залученням усього

арсеналу ринкових інструментів при одночасному активному здійсненні інституціональних перетворень, спрямованих на зростання ефективності й конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Необхідним є встановлення ефективної системи контролю за діяльністю природних монополій, розробка механізмів адаптації міжнародних вимог щодо оздоровлення навколишнього природного середовища та втілення їх у національних природоохоронних стандартах.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЗОНІВ У ВЕЛИКОМУ МІСТІ

О.М.БУРАК, канд. екон. наук; І.І. БАРКАЛОВА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул.Револуції, 12

martinna7@mail.ru

Останнім часом у ландшафтно-архітектурній організації міста широкого використання набувають газони. Газонна рослинність виконує ряд важливих функцій.

Газон – це земельна ділянка у межах міста або іншого населеного пункту, на якій ростуть природні чи штучно висіяні трави і яка виконує естетичні, оздоровчі та захисні функції.

Газон поділяють на наступні типи:

- газон звичайний – універсальний;
- спортивний газон;
- партерний газон;
- мавританський газон.

В умовах погіршення навколишнього середовища газони здатні взяти на себе роль природних і біологічних фільтрів. Зелені галявини є, свого роду, живими легкими природи, вони очищають повітря від шкідливих газів, пилу і важких металів, пригнічують шуми, створюють ідеальні умови для відпочинку та занять спортом. З 1 м² газону випаровується до 200 г / год. води, що значно зволожує повітря. Щільна багаторічна м'яка зелень трави це екологічне покриття, чудові ліки від стресів і нервових перевантажень, благотворно діє на психіку і

самопочуття. Газон надає будівлям закінченості і гармонії, комфортності проживання і стає сполучною ланкою нашого житла з природою.

Газон є невід'ємною складовою в системі зелених насаджень м. Харкова останні чотири роки. Починаючи з 2007р. щорічно при благоустрої парків, скверів збільшується площа укладання єврогазона: у 2007 році укладено - 6,6 тис.м²;

- 2008 рік - 7,1 тис.м²;

- 2009 рік - 21,5 тис.м²;

- в 2010 році роботи тривають.

Сьогодні ведуться підготовчі роботи для влаштування єврогазона на схилах по вул. Дерев'янку, де планується укласти приблизно 7,0 тис.м².

В умовах загостреної екологічної ситуації в місті необхідно вжити заходи щодо збільшення обсягів робіт з озеленення території. Збільшення обсягів прокладки газонів становитиме позитивний екологічний ефект від системи зелених насаджень міста.

У м. Харкові прокладку газону можна провести у містах суспільного відпочинку, наприклад, в районі каскаду. На даній території газон буде створювати прийнятну атмосферу для відпочиваючих, які будуть мати змогу займатися будь-якими справами під відкритим небом, насолодитися свіжістю оточуючої озелененої території.

Також озеленення можна провести в районі Ботанічного саду – Саржин Яр.

Однак для прокладки газону необхідні кошти, які підприємство СКП «Харківзеленбуд» не в змозі виділити з причини недостатнього фінансування.

Для забезпечення подальшого сталого розвитку м. Харкова, використовуючи власний потенціал та озеленення шляхом створення газону, необхідно виконати наступне:

- відповідно до Генерального плану м. Харкова виділити території, що можуть підлягати озелененню газonom;
- провести інвентаризацію зелених насаджень в м. Харкові (в т.ч. існуючих газонів);

- забезпечити СКП «Харківзеленбуд» якісним посадковим матеріалом (насіння або шари рулонного газону);
- проаналізувати можливість створення рулонного газону власними силами СКП «Харківзеленбуд»;
- залучити додаткові джерела фінансування заходів з озеленення території міста.

ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЕ В КОММУНАЛЬНОМ СЕКТОРЕ

О.В. ЖЕМЕРЕНКО

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002, г.Харьков, ул Революции , д12
zhemerenko1@rambler.ru*

Глобальная экономия – это стратегия не самих предприятий жилищно-коммунального хозяйства, а органов власти по отношению к ним, что является правомерным ввиду их финансовой и административной зависимости от городской администрации. Глобальная экономия не предусматривает в краткосрочном периоде прямого сокращения выделяемых бюджетных средств или повышения тарифов при прочих равных условиях. Огромные текущие расходы на ЖКХ и необходимость капитальных вложений нацеливают на формирование системы многовариантности источников их финансирования.

Для формирования системы многовариантного развития городской инфраструктуры в органе местного самоуправления должен быть разработан комплекс мер, способствующий притоку финансовых ресурсов. Этот комплекс основан на маркетинговых инструментах. Полученные средства направляются на внедрение ресурсосберегающих технологий, автоматизацию, механизацию, страхование и другие мероприятия, дающие в будущем сокращение текущих расходов в жилищно-коммунальной сфере. Основным направлением стратегии глобальной экономии применительно к жилищным организациям является связанная диверсификация деятельности жилищно-коммунальных предприятий. Широкий, но гармоничный номенклатурный ряд оказываемых услуг приведет к появлению новых

источников финансирования предприятий ЖКХ при сохранении профиля их деятельности и более полном удовлетворении потребностей населения.

Стратегия глобальной экономики – это стратегия органов власти по отношению к МУП ЖКХ, предполагающая комплексное сокращение затрат за счет реализации стратегии диверсификации внутри предприятия, организационного и финансового реинжиниринга и механизации. Для коммунальных предприятий стратегия глобальной экономики выражается во внедрении энергоресурсосберегающих технологий.

Коммунальный сектор является вторым (после промышленности) сектором, обладающим большим потенциалом для рассматриваемых проектов. Коммунальный сектор объединяет 4900 бойлерных станций, оборудованных 18000 бойлеров. Небольшие бойлерные станции, предназначенные только для отопления (мощностью до 3 МВт), составляют 61% от общего количества станций. Примерно у половины бойлеров истек срок службы и они должны быть заменены. Эффективность изношенных бойлеров очень низка и их продолжающаяся эксплуатация ведет к огромному перепотреблению энергии. Реализация проекта модернизации одной небольшой бойлерной станции требует затрат в размере 500000 \$. Эти проекты могут рассматриваться как малые. Средние и большие бойлерные станции (мощностью 3-25 МВт) составляют 39% общего числа станций. Энергоэффективность этих станций выше и их техническое обслуживание лучше, чем на малых бойлерных станциях. К сожалению, 35-40% бойлеров требуется заменить или существенно обновить. Затраты на модернизацию большинства средних и некоторых больших бойлерных станций с устаревшими бойлерами не превышают 3 миллионов \$ и входят в разряд проектов среднего размера для потенциального финансирования из создаваемых фондов. Модернизация сетей теплораспределения с установкой предварительно изолированных труб является основным приоритетом проектов среднего размера для всех 25 областных (региональных) центров. Средние затраты таких проектов иногда превышает 1 млн. \$. Проекты улучшений энергоэффективности систем подачи воды и стоков относятся к малым проектам и также имеют основной

приоритет для коммунального сервиса. Собственниками проектов коммунального сектора являются городские администрации, для которых реализация этих проектов является прямым сбережением муниципальных бюджетных ресурсов. Финансовая надежность потенциала энергоэффективности оценивается на основании консервативных предположений, но, учитывая состояние локальных бюджетов, только 20% таких проектов может теперь поддерживаться муниципалитетами. Общественные здания. Энергосбережение в зданиях является привлекательной областью финансирования создаваемыми инвестиционными фондами. Причинами являются: краткий срок окупаемости инвестиций, надежность технических решений и заинтересованность потенциальных партнеров Украины в таких проектах. Для проектов, срок окупаемости которых не превышает 5 лет, первоначальные затраты на ЭСМ лежат в диапазоне от нескольких тысяч до нескольких десятков тысяч \$.

Общественные здания являются одними из самых привлекательных субъектов по следующим причинам: один собственник, которому достаточно установить 1 набор измерительной и управляющей аппаратуры в 1 здании; расписание занятости, которое позволяет уменьшать потребление энергии во время незанятости; относительно простые контрактные отношения и схема расчетов; возможность работать с собственниками большого количества аналогичных зданий, что позволяет увеличить размер проекта без значительного увеличения в издержках на подготовку проекта.

До настоящего времени, из-за дефицита государственного бюджета, более многообещающе работать с зданиями, финансируемыми локальными бюджетами. Это пример, указывающий на хорошие перспективы проектов энергоэффективности в локально финансируемых зданиях. Так что основным объектом финансирования из фонда могут быть общественные здания (школы, детские сады, больницы и др.), являющиеся собственностью муниципалитетов. Города, предпочтительные для таких проектов, имеют население 100 тысяч человек и больше, в зависимости от количества подходящих зданий для 1 проекта.

Технически привлекательны такие проекты для больших зданий (например, набор зданий высшего учебного института),

фінансируваних із державного бюджету. Однак в даний момент існують фінансові труднощі, не дозволяють оцінити фінансову можливість потенціалу таких проектів більше ніж для 10% від технічно можливих.

Ця оцінка базується на припущенні, що проекти ефективності можуть бути технічно реалізовані тільки для половини загального оцінюваного кількості кожного типу будівель (з-за технічного стану будівель і так далі). І, якщо взяти труднощів економічне положення, передбачається, що муніципалітети підтримають проекти ефективності тільки для половини технічно реалізованих.

Кількість технічно можливих проектів середньої величини в громадських будівлях становить 160 (по 1 проекту на місто з населенням 100-300 тисяч осіб і більше 1 проекту для міста з більшим населенням), а кількість фінансово можливих проектів становить не більше 50. Можна відзначити, що розподіл проектів будівель на малий розмір і середній розмір скоріш спірне. Проекти середнього розміру можуть поглинати проекти меншої величини, наприклад, відповідно до будівельними категоріями, проект кварталу поглинає проекти окремих будівель кварталу і так далі. Загальна сума інвестицій з урахуванням фінансового стану власників проекту становить 670 млн. \$.

ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЛАНДШАФТНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

І.І. ДОНЕЦЬ, О.М. БУРАК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

iolanta666@list.ru

Багатостороннє просторове взаємодія антропогенного і природного середовища міста призводять до цілісного порушення екологічного стану територій, на яких проживає населення. Просторові об'єкти міст найчастіше перебувають у комунальній формі взаємодії.

Природні (фізико-географічні) об'єкти утворюють певні, в тому числі і інтегральні, ландшафтні форми, зовнішній вигляд яких пов'язаний з діяльністю людини. Найчастіше це негативно позначається на експлуатації населенням природних ресурсів, що може призвести до витіснення і знищення низки природних ландшафтних зон.

Використання концепції оптимальної територіальної структури міста на основі теорії поляризації ландшафтів Родомана Б.Б. здатне забезпечити збалансоване взаємодіювання вищевказаних природних і антропогенних зон. Концепція поляризації необхідна для формування та збереження вже існуючих природних територій з урахуванням розвитку інфраструктури індустриальних міст.

Дана теорія враховує фактори, що впливають на територіальну поляризацію урбаністичних та природних полюсів, і покликана вирішувати проблеми навантаження на природний простір населених пунктів.

Зниження кількості екологічно чистих природних територій, забруднення й інтенсифікація у містах робить актуальною проблему підвищення територіально-екологічних якостей індустриального ландшафту. Поляризація ландшафтів необхідна для дослідження та оптимізації просторового середовища м. Харкова, що знаходиться в складних екологічних умовах.

Конкретність теорії поєднання різних територіальних зон досліджена в роботах Б.Б. Родомана, А. Гумбольдта, К. Ріхтера, І. Тюнена, В. Крісталлера, К.І. Арсеньєва, І. Боумана, В.С. Преображенського, Д.Л. Арманда, М.К. Зверєва, П. Хаггета і т.д.

Теорія Родомана може бути використана і застосована для створення оптимальної просторової моделі поляризації ландшафтів в м. Харкові. Дані заходи слугуватимуть рушійною силою у вирішенні екологічних, соціальних та територіальних проблем міста. Використання зазначених позицій дозволяє не тільки чітко уявити існуюче положення, але, по-перше, формалізувати фактичні дані для розробки комп'ютерних програм і, по-друге, застосовуючи різні комбінації цих програм, скласти певний прогноз розвитку міста (або оцінити доброякісність вже існуючих територіальних планів і програм).

Антропогенна діяльність як інваріантна частина системи пов'язує суб'єкта з ландшафтом. При цьому зв'язок несе в собі як сутнісні ознаки суб'єкта, так і сутнісні ознаки ландшафту (за В. С. Преображенським). Таким чином, природна і антропогенна зона міста знаходяться в безпосередньому взаємозв'язку між собою, обопільно впливаючи на структуру одне одного. Відповідно до теорії Родомана Б.Б. основним положенням в географії міст є поділ всього існуючого на частини: природних предметів, інженерно-технічних споруд або груп населення, і віднесення їх до певних ділянок простору, де вони утворюють відповідні комбінації.

Модель оптимальної територіальної структури припускає таке розміщення функціональних зон міста, при якій антропогенні ділянки (промислові, центри торгівлі і виробництва) відділялися б від природних заповідників перехідними територіями - парками, сільськогосподарськими землями. Міська та природна зони при цьому перебувають в протилежних частинах картографічної моделі, відділяючись між собою перехідними функціональними зонами. Такі проміжні території є перехідними за щільністю населення і ступенями зміни природного середовища. До них відносяться природні парки, сільськогосподарські зони і житлові квартали в містах. При цьому природна частина міста знаходиться в значній віддаленості від центрів промисловості, виробництва, торгівлі та сервісу, не порушуючи екологічний стан населеного пункту. Поляризований ландшафт міста включає три відокремлених мережових простора, пов'язаних спільними вузлами: світ економіки, дика і напівдика природа, простір для рекреації.

Поляризацію для м. Харкова можна розглядати у трьох аспектах: як об'єктивний процес, як можливий напрямок реконструкції, або ж як уявні перетворення моделі, що ілюструють розвиток даної ідеї. У сучасних умовах можна розглядати другий варіант впровадження концепції поляризованого ландшафту. При цьому для Харкова може бути розроблена власна екологічна поляризація територій, система мереж ландшафту та оптимальне районне планування.

Впровадження запропонованої системи поляризованого ландшафту для м. Харкова дозволить поліпшити екологічну ситуацію,

зберегти природне середовище, створити нові оптимальні геосистеми, при цьому не роблячи фундаментальних архітектурних, містобудівних рішень і змін плану міста.

ЭКОНОМИКА ЖИЛИЩНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ЭКОЛОГИЯ СРЕДЫ ОБИТАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ

В.В. ТИТЯЕВ, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002, Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

mire2005@ukr.net

Типовой перечень жилищно-коммунальных услуг определен в Постановлении Кабинета Министров Украины от 12.07.2005 560 "Об утверждении Порядка формирования тарифов на услуги по содержанию домов и сооружений и придомовых территорий и Типового договора о предоставлении услуг по содержанию домов и сооружений и придомовых территорий". Полный перечень жилищно-коммунальных услуг, которые предоставляются населению согласно указанному Постановлению Кабинета Министров Украины, приведен ниже в таблице. Причем, все услуги нами поделены на две группы: а) услуги, связанные с поддержанием надлежащих санитарно-гигиенических условий на территории домовладений и б) услуги по техническому обслуживанию конструктивных элементов и инженерного оборудования здания.

Таблица – Классификационное распределение услуг

<i>Услуги по поддержанию в надлежащем экологическом состоянии территории и среды домовладения</i>	<i>Услуги по техническому обслуживанию конструктивных элементов и инженерного оборудования здания</i>
<ul style="list-style-type: none"> - уборка лестничных клеток; - уборка придомовой территории; - вывоз и утилизация твердых бытовых и негабаритных 	<ul style="list-style-type: none"> - техническое обслуживание лифтов; - обслуживание систем диспетчеризации;

<p>отходов;</p> <ul style="list-style-type: none"> - уборка подвалов, технических этажей и крыш; - дератизация; - дезинсекция; - текущий ремонт элементов внешнего благоустройства, расположенных на придомовой территории; - ремонт оборудования спортивных площадок; - ремонт оборудования детских площадок; - ремонт оборудования хозяйственных площадок; - поливка дворов, клумб и газонов; - уборка и вывоз снега; - очистка дворовых туалетов и прямиков; - освещение мест общего пользования, подвалов, подкачки воды; - очистка неканализационных люков; 	<ul style="list-style-type: none"> - техническое обслуживание внутридомовых систем тепло- и водоснабжения, водоотвода и ливневой канализации; - обслуживание дымовентиляционных каналов; - техническое обслуживание систем противопожарной автоматики и дымоудаления; - техническое обслуживание бытовых электроплит; - текущий ремонт конструктивных элементов, инженерных систем и технических устройств домов; - подготовка жилых домов к эксплуатации в осенне-зимний период; - эксплуатация номерных знаков домов; - энергоснабжение для лифтов; - периодическая поверка, обслуживание и ремонт (в том числе демонтаж, транспортировка и монтаж после поверки) квартирных средств учета воды и тепловой энергии.
--	--

Как видно из таблицы, первая и вторая части услуг распределены почти поровну. Однако, на практике с целью снижения затрат, определяющих величину квартплаты, при формировании тарифа в ряде городов исключают такие важные услуги как уборка лестничных клеток, поливка тротуаров, дворов, клумб и газонов.

Такую «экономия» за счет невыполнения ряда важных санитарно-экологических услуг, вряд ли можно считать оправданной. Во-первых, полученное снижение не превышает 2,5 % от

установленного тарифа, что в абсолютном выражении на одного жителя приходится 1, 2 грн. в месяц. Но самое главное то, что качество экологии среды повседневного обитания человека является важнейшим фактором, влияющим на здоровье населения. Между тем, статистика уровня бронхиально-легочных заболеваний населения нашей страны выглядит весьма тревожно. Это нельзя игнорировать. Перечень жилищных услуг, утвержденных указанным выше Постановлением Кабинета Министров Украины от 12.07.2005г. № 560, должен предоставляться жильцам в полном объеме.

ECONOMY OF ZAMBIA

JOHN MUWEMA, I. POKUTSA

Kharkov National Academy of Municipal Economy

12, Revolutsii St., Kharkiv, 61002, Ukraine

pokutsa@ukr.net

Zambia is one of Sub-Saharan Africa's most highly urbanized countries. About one-half of the country's 11.5 million people are concentrated in a few urban zones strung along the major transportation corridors, while rural areas are under-populated. Unemployment and underemployment are serious problems. National GDP has actually doubled since independence, but due in large part to high birth rates and AIDS per capita annual incomes are currently at about two-thirds of their levels at independence. At \$1400, place the country among the world's poorest nations. Social indicators continue to decline, particularly in measurements of life expectancy at birth (about 50 years) and maternal and infant mortality (85 per 1,000 live births). The high population growth rate of 2.3% per annum makes it difficult for per capita income to increase. The country's rate of economic growth cannot support rapid population growth or the strain which HIV/AIDS-related issues (i.e., rising medical costs, street children, and decline in worker productivity) places on government resources.

For the first time since 1989 Zambia's economic growth reached the 6%-7% mark(in 2007) needed to reduce poverty significantly. Copper output has increased steadily since 2004, due to higher copper prices and

the opening of new mines. The maize harvest was again good in 2005, helping boost GDP and agricultural exports. Cooperation continues with international bodies on programs to reduce poverty, including a new lending arrangement with the IMF in the second quarter of 2004. A tighter monetary policy will help cut inflation, but Zambia still has a serious problem with high public debt. Main industries: copper mining and processing, construction, foodstuffs, beverages, chemicals, textiles, fertilizer, horticulture. Export goods of Zambia are copper/cobalt 64%, cobalt, electricity; tobacco, flowers, cotton, copper cables, Maize, Sugar. Main export partners of Zambia: South Africa 24.2%, Switzerland 13.7%, China 12.4%, Tanzania 6.9%, Democratic Republic of the Congo 6.6%, Zimbabwe 5.5%, Thailand 4.7%

ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ В УКРАИНЕ

Е.И.СЛАВУТА, В.В.ЗВЯГИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

slavuta@ic.kharkov.ua, enigma_solution@mail.ru

Использование нетрадиционных источников энергии является одним из перспективных направлений энергоресурсосбережения в сфере теплоснабжения и одновременно способствует решению экологических проблем. В настоящее время затраты топлива на производство 1 Гкал тепла в коммунальной теплоэнергетике Украины составляют 160–180 кг у. т., в развитых странах — 145–150 кг. Перерасход топлива приводит к увеличению почти вдвое выбросов в атмосферу - 45 г/МДж CO₂ вместо 26 г/МДж CO₂.

С целью создания инвестиционной привлекательности использования экологически чистых источников энергии в Украине с сентября 2008г. введён в действие „зелёный тариф”, по которому закупается электроэнергия, произведенная на объектах электроэнергетики, которые используют альтернативные источники энергии. В апреле 2009г. законодательство по действию «зелёного тарифа» было усовершенствовано. В частности, продлён срока

действия «зеленого тарифа» до 1 января 2030 года, размер тарифа привязан к твердой валюте – 0,113 евро за 1 кВт-ч.

Кроме того, «зелёный тариф» стал дифференцированным по видам источников энергии. Предпочтение отдаётся солнечной энергии – коэффициент к тарифу колеблется в пределах 4,4 – 4,8; для электроэнергии, произведенной из биомассы, коэффициент равняется 2,3; для электроэнергии, произведенной за счёт энергии ветра, коэффициент составляет 1,2 – 2,1. Такая дифференциация создаёт благоприятные условия для расширения использования необходимых стране нетрадиционных источников энергии.

Таблица - Потенциал альтернативных источников энергии в Украине

Вид	Годовой потенциал		Годовое замещение природного газа
	млрд. кВт-ч	млн. т условного топлива	млрд. м ³
Ветроэнергетика	41,7	15,0	13,04
Солнечная энергетика	28,8	6,0	5,22
Геотермальная энергетика	105,1	12,0	10,43
Биоэнергетика	27,7	10,0	8,70
Гидроэнергетика	162,8	20,0	17,40
Энергетика внешней среды	154,7	18,0	15,65
Всего	520,8	81,0	70,44

Несмотря на признание необходимости развития альтернативной энергетики, практическая реализация этого направления происходит медленно. Фактический объём использования нетрадиционных и возобновляемых видов энергии (прежде всего ветровой и солнечной) в 2008г. составил 1,61 млн. т.у.т. В Украине на сегодняшний день работает шесть ветровых электростанций

(Аджигольская, Асканиевская, Донузлавская, Новоазовская, Сакская и Трускавецкая ВЭС), общая генерирующая мощность которых составляет чуть более 70 МВт. В то время как по оценкам специалистов достижимый годовой потенциал составляет 41,7 млрд. кВт•ч.

В сфере использования солнечной энергии наиболее перспективными являются Одесская, Херсонская, Днепропетровская области и Крым. Общий потенциал выработки солнечной энергии составляет 28,8 млрд. кВт•ч в год, хотя фактически достигнутые показатели в сотни тысяч раз ниже.

Еще одним направлением развития альтернативной энергетики является производство биогаза, используемого на равных с природным газом. Пока в строй введены лишь три биогазовые установки: в Еленовке (Днепропетровская обл.), пгт.Терезино и с.Большой Круполь (Киевская обл.). Потенциально же такие установки могут быть построены во многих городах Украины. Наибольшие количество биомассы, доступной для анаэробного сбраживания, а значит и для получения биогаза, зафиксировано в Харьковской (101,4 тыс. т.у.т.), Полтавской (100,5 тыс. т.у.т.), Черниговской (93,4 тыс. т.у.т.), Винницкой (92,7 тыс. т.у.т.) областях.

В настоящее время потенциал альтернативных источников энергии в Украине используется на 2%. Одной из причин такого состояния является неразвитость отечественного рынка производства необходимого оборудования. На сегодняшний день в Украине насчитывают 3 производителя солнечных коллекторов («МК-Украина», «Енергозберігаючі системи», ЗАО "РОСС"), 6 производителей ветровых установок (НВГ «ВіндЕлектрик», ДП ВО «Південмаш», Компанія «Українська Альтернативна Енергетика», ЧП «МИР ВЕТРА», Государственное ремонтно-наладочное предприятие «Крименергоналадка», НПК «ВЕСТА», ООО «Новатор») и установок, для получения биогаза (ДП «Запорізький КТІ сільськогосподарського машинобудування», ВАТ «Пресмаш», ТОВ «МВП», ВАТ «Первомайськдизельмаш», ДП «Завод ім. В.О. Малишева», ДП «Мотор-Січ»). Серийным производством занимается только один производитель по каждому направлению.

Считаем необходимым использование стимулов не только производителей электроэнергии из экологически чистых источников, но и производителей соответствующего оборудования, например, путём предоставления налоговых льгот. По оценкам экспертов развитие производственной базы позволит к 2020г. увеличить долю энергии, произведенной из альтернативных источников, до 7–8% в общем энергобалансе страны.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКСНОЇ УТИЛІЗАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ НА РІВНІ РЕГІОНУ

С.В. ТЕЛЯТНИК

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
telyatniks@yandex.ru*

Екологічна безпека територій, забезпечення розвитку та передбачуваного регулювання системи переробки та утилізації органічних відходів - один із найважливіших пріоритетів, який вимагає посиленої уваги з боку органів місцевої влади, важливої соціально-економічної та наукової задачі. Внаслідок недосконалості чинного законодавства, в Україні склалася ситуація, за якою проектування нових полігонів ТПВ, як правило, значно ускладнюється неможливістю узгодження відведення обраних земельних ділянок, розташованих на території інших адміністративно-територіальних одиниць. Активні масові протести населення і відмова місцевої влади дозволити розташування сміттєзвалищ у межах свого району призводять до того, що більшість міст не має визначеного законом місця для розміщення полігонів складування міських побутових відходів. З цієї причини на десятки років може бути загальмовано будівництво полігона, що при існуючому перевантаженні діючих звалищ призводить до масового виникнення стихійних смітників, прогресуючого забруднення територій міст.

Серед найважливіших напрямків дій у сфері поводження з твердими побутовими відходами слід передбачити: удосконалення нормативної та технологічної бази для реалізації єдиної політики в

сфері поводження з твердими побутовими відходами; інтеграція виробничого та наукового потенціалу для вирішення проблем поводження з ТПВ; удосконалення системи поводження з ТПВ на всіх рівнях; концентрація фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів для вирішення проблеми поводження з ТПВ; проведення комплексу заходів із залученням коштів усіх зацікавлених суб'єктів господарювання щодо удосконалення системи моніторингу твердих побутових відходів, інформаційного і кадрового його забезпечення; розроблення і реалізація політики у сфері поводження з твердими побутовими відходами шляхом створення організаційних, нормативно-правових та інформаційних передумов. Науково-технічне обґрунтування проблем комплексної утилізації ТПВ регіонів України дозволить вирішити дві задачі: економічну (попереднє збирання й сортування ТПВ дозволять повернути у переробку значну кількість вторинної сировини, макулатури, полімерів та ін.) та екологічну (зменшиться кількість накопичених відходів, значно знизяться об'єми відходів, які мають бути спалені на сміттєспалювальних заводах й захоронених на полігоні).

Аналіз санітарного очищення міст України показує, що у морфологічному складі побутових відходів частка полімерних матеріалів зростає, й на теперішній час складає у густонаселених регіонах 8-12%. Слід зауважити, що накопичення ресурсноцінних компонентів у складі ТПВ зростає, особливо полімерних відходів, й випереджає можливості їх переробки, тому як методики вторинного використання їх у вигляді грануляту вторинної сировини ще не знайшли широкого розповсюдження.

Збільшення витрат на захоронення ТПВ, значні відстані до місць захоронення, які також зростають, утворюють постійну екологічну небезпеку у вигляді виникнення несанкціонованих звалищ, які за сумарним об'ємом перевищують річну норму накопичення. Ситуація, яка утворилась на теперішній час в Україні, потребує додаткових витрат на устаткування діючих й будівництво нових полігонів. Всі ці причини стимулюють перехід до промислової переробки твердих побутових відходів.

Тобто науково-обґрунтований перехід від полігонного захоронення до промислової переробки ТПВ – основна тенденція

вирішення проблеми комплексної утилізації ТПВ на рівні регіону. Сьогодні проблема переробки відходів є як ніколи актуальною, тому вирішувати її необхідно послідовно і комплексно.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ МЕРОПРИЯТИЯ ПО ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ВОДООТВЕДЕНИЯ

проф. В.И. ТИТЯЕВ, канд. экон. наук; Д.Т. ВОЛОСНИК

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002, Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
mire2005@ukr.net*

Предприятия водоотведения входят в число предприятий городов, оказывающих положительное влияние на оздоровление окружающей среды. Городская канализация - это надежный экологический щит, обеспечивающий санитарное и экологическое благополучие каждого населенного пункта. По системе, состоящей из трубопроводов, каналов, коллекторов и канализационных насосных станций отводится на полный комплекс очистки все 100% сточных вод, образующихся на территории городов прежде чем вновь вернуться в природу.

Приоритетными направлениями стратегического развития канализационных очистных сооружений сегодня является их реконструкция с переходом на современные технологии удаления азота и фосфора и внедрение систем ультрафиолетового обеззараживания. Сочетание этих двух технологий позволяет возвращать в природу воду, которая полностью соответствует отечественным санитарно-гигиеническим требованиям и европейским стандартам.

Для выполнения поставленной задачи в крупных городах Украины в перспективе предполагается запуск в эксплуатацию новых блоков биологической очистки. Процесс биологической очистки сточных вод с удалением биогенных элементов на блоке обеспечивается применением новейших прогрессивных технологий и оборудования. В качестве оборудования используются аэрационные системы нового поколения, погружные пропеллерные насосы,

воздуходувки с автоматическим регулированием подачи воздуха.

В перспективе на очистных сооружениях будут запущены в работу сооружения обеззараживания очищенных вод с помощью ультрафиолетового облучения производительностью 1 млн. куб. м в сутки. Результаты исследований проб очищенной воды показали, что технология УФ-обеззараживания, являясь экологически чистым методом, надежно уничтожает бактерии и вирусы и обеспечивает выполнение отечественных и международных санитарно-гигиенических требований. Перспективными планами предусмотрено оснащение всех сооружений крупных канализаций Украины блоками УФ-обеззараживания.

Реализация стратегии развития водопроводно-канализационного хозяйства Украины до 2020 года позволит многократно уменьшить концентрации загрязняющих веществ, в частности по аммонийному азоту и нитритам - в 5-7 раз, по фосфатам - в 2-2,5 раза, по бактериальным загрязнениям - более чем в 100 раз. Все это обеспечит новое состояние воды рек как в черте городов, так и в нижнем их течении, улучшит качество жизни жителей многих городов, положительно скажется на экологической обстановке в прилегающих регионах.

Принципиально новым направлением деятельности предприятия является утилизация сточных вод с использованием тепловых насосов. Тепловой насос - это компактная отопительная установка для автономного обогрева и горячего водоснабжения жилых и производственных помещений. Такой тепловой насос, использующий тепло сточных вод успешно используется уже для обогрева ряда насосных станций в г.Харькове.

В настоящее время на ряде очистных сооружений Украины разрабатывается новый инвестиционный проект: мини-теплоэлектростанции мощностью 10 мегаватт, работающие исключительно на биологическом газе. Это прорыв в области использования альтернативных источников электроэнергии. Новая мини-ТЭС обеспечивает очистные сооружения электроэнергией на 50% от их общей потребности. Это снизит нагрузку на энергосистему и улучшит санитарное и экологическое состояние городов.

Масштабной задачей, с точки зрения объемов инвестиций и

получаемого экономического эффекта, является развитие технологии обработки осадка.

В этих целях будем внедряться совершенно новое решение о строительстве цехов по механическому обезвоживанию осадка с мембранными фильтр-прессами и полигонов для депонирования обезвоженного осадка. Это позволит в кратчайшие сроки производить работы по утилизации осадка и на площади несколько сот га рекультивированную площадь можно использовать под жилищное строительство.

Стратегическими программами развития предприятий водоотведения предусматривается оборудование снегосплавных пунктов по утилизации снега, построенных на коллекторах канализации. Это будут уникальные проекты подобного рода в нашей стране. Теперь собранный с городских магистралей снег будет поступать на городские канализационные очистные сооружения, а не сбрасывается в реки, как было ранее. За зимний сезон на снегосплавные пункты в среднем будет приниматься на обработку несколько млн.куб.м снега. Поскольку очистные сооружения станут обеспечивать высокую эффективность очистки от взвешенных веществ и нефтепродуктов, экологический ущерб, наносившийся городским водоемам, полностью будет предотвращен.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ ИСТОЧНИКОВ ВОДОСНАБЖЕНИЯ

И.С. ТРОФИМЧУК, С.В. ДВОРКИН

Харьковская национальная академия городского хозяйства 61002

Украина, г.Харьков, ул. Революции, 12

Irchek5@mail.ru

Пользование водными ресурсами означает признание фундаментального значения, которое эти драгоценные ресурсы имеют для жизни вообще. Всякий природный ресурс необходим не только людям, а значит, не должен расходоваться неоправданно и расточительно.

В ходе кластерного анализа эксплуатирования прогнозных ресурсов подземных вод (ПРПВ) по регионам образовалось 5 кластеров:

Уровни эксплуатации ПРПВ	Административные области
<u>Высокий</u> ПРПВ этой территории составляют более 21млн.м /сут или 60% всего количества ПРПВ в бассейне р. Днепр.	Днепропетровская, Полтавская, Сумская, Херсонская, Черниговская.
<u>Выше среднего</u> ПРПВ этой части бассейна составляют около 6,5 млн. м /сут или 18% от их общего количества в бассейне р. Днепр	Волынская, Житомирская, Запорожская, Ровенская, Хмельницкая, Черкасская
<u>Средний</u> Прогнозные ресурсы данной территории составляют около 4,5 млн. м /сут или 12%) от общей суммы ПРПВ бассейна р. Днепр.	Киевская
<u>Ниже среднего</u> ПРПВ описываемой территории составляют около 2,5 млн. м /сут. или 7% от общей суммы ПРПВ бассейна р. Днепр.	Донецкая, Харьковская
<u>Низкий</u> ПРПВ описываемой территории меньше 7% от общей суммы ПРПВ бассейна р. Днепр.	Винницкая, Кировоградская, Тернопольская, Львовская и Николаевская (не имеют эксплуатационных запасов)

Используются подземные воды преимущественно для хозяйственно-питьевого водоснабжения - до 70-75% и в меньшей мере для производственно-технического водоснабжения. На орошение земель и на розлив идет незначительное количество отбираемых подземных вод. В перспективе до 2015 г. можно выделить три периода состояния использования подземных вод в Украине:

1. Период уменьшения использования подземных вод в общем водопотреблении (ориентировочно охватывая 1992-2006 гг.).

2. Период стабилизации водопотребления из подземных источников (2007-2009 гг.).

3. Период относительного роста использования подземных вод в общем объеме водопользования (прогнозируются в 2010 г. и далее).

Если принять во внимание, что более 50 % средней ежедневной потребности воды - а это 132 л на человека - составляет непитьевая часть, которую можно заменить дождевой водой, обработанной описанным выше способом, можно представить, что технические системы сбора атмосферных осадков, реализованные в индивидуальном порядке или даже для неширокого коллективного пользования, обеспечивают существенную экономию средств, при этом первоначальные вложения с учетом имеющихся на рынке предложений представляются весьма умеренными.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ВНЕШНЕГО ГОРОДСКОГО ОСВЕЩЕНИЯ И ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ГОРОДА

М.С. УДОВИКОВА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

lex_tini@mail.ru

При изучении рассматриваемой темы с экологической точки зрения наибольшее внимание принято уделять потребляемому объему электроэнергии. На практике оказывается, что он сравнительно невелик. Несмотря на это, уличное освещение становится все более энергоэффективным. В течение последних лет доля электроэнергии, идущая на уличное освещение (кроме освещения частных жилищ),

снизилась на 1,5% до уровня 6,2% благодаря использованию энергоэкономичных ламп и более эффективным технологиям, внедряемым в новых и модернизированных осветительных установках. Снижение уровня энергии, потребляемого уличным освещением, невозможно без применения энергоэффективных осветительных сооружений. Основу таких систем составляют лампы с большим сроком службы и высокой световой отдачей, представляющей собой отношение вырабатываемого светового потока в люменах к электрической мощности в ваттах. Чем выше такое соотношение, тем больше света создается лампой на единицу мощности и лучше энергетический баланс лампы. Другая важная составляющая эффективной системы — экономичный наружный светильник с минимальными внутренними потерями света. Уличный светильник должен оборудоваться оптической системой, направляющей свет строго на требуемую поверхность. А воспользоваться преимуществами экономичных ламп и наружных светильников в полной мере поможет электротехническая и пускорегулирующая аппаратура с малыми внутренними потерями.

Второй элемент взаимосвязи внешнего городского освещения и экологии - утилизация отработанных ламп. Применяемые для уличных светильников лампы содержат некоторое количество ртути. Из-за этого, например, согласно немецкому законодательству о переработке промышленных и коммерческих отходов, большинство типов разрядных ламп подлежит специальной утилизации. Таким образом, гарантируется полное извлечение опасных веществ и возможность их повторного использования.

Следующий экологический аспект связан с проблемой светового загрязнения. Световое загрязнение - это освещение ночного неба искусственными источниками света, свет которых рассеивается в нижних слоях атмосферы. Основными источниками светового загрязнения являются крупные города и промышленные комплексы. Световое загрязнение создается уличным освещением, рекламными щитами и прожекторами.

Взаимосвязь наружного освещения и экологического состояния города заключается в том, искусственное освещение окружающей среды влияет на цикл роста многих растений.

Распространённые источники белого света с большим удельным весом в спектре мешают ориентации многих видов насекомых, ведущих ночной образ жизни, а также сбивают с пути перелётных птиц, старающихся облетать очаги цивилизации. Согласно наблюдениям, каждый уличный светильник ежедневно является причиной гибели 150 насекомых.

Таким образом, внешнее городское освещение должно быть сформировано в такую систему, которая поддерживает оптимальное экологическое состояние территорий, не нанося вреда ни зеленым насаждениям, ни живым существам.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ТЕХНИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ГАЗОСНАБЖЕНИЯ

Т.Н. ЧЕРНОВА, Е.Н.БУРАК, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12

ledanext@mail.ru

Деятельность ОАО «Харьковгоргаз» направлена на обеспечение непрерывного и безаварийного газоснабжения всех потребителей, продление срока эксплуатации газопроводов.

Свою деятельность предприятие осуществляет на основании нормативных актов по охране труда, «Правил безопасности систем газоснабжения Украины», утвержденных приказом Госнадзорохрантруда 01.10.1997 № 254 (ПБСГУ), ГСН В.2.5-2001 «Газоснабжение» и «Правил предоставления населению услуг по газоснабжению», утвержденных Постановлением КМУ от 14.04.2004 № 476.

Согласно действующим ПБСГУ и «Программы обследования и мониторинга технического состояния распределительных сетей по газоснабжению и газификации» на предприятии выполняется комплекс мероприятий: обходы газопроводов и сооружений на них, комплексное приборное обследование газопроводов согласно

периодичности, установленной Правилами, обследование оценки их технического состояния на пригодность к дальнейшей эксплуатации.

Особое внимание уделяется газопроводам и сооружениям, которые были созданы более 40 лет назад. Для них проводится ежегодное комплексное приборное обследование.

С целью обеспечения бесперебойного и безаварийного газоснабжения потребителей на предприятии проводится контроль за безопасной эксплуатацией газового оборудования согласно графикам периодичности и объемов проведения проверок. В ходе проверок определяется состояние газопроводов, газового оборудования и приборов, в дальнейшем проводится анализ причин допущенных нарушений, и разрабатываются мероприятия по их устранению.

На протяжении последних лет ОАО "Харьковгоргаз" поднимало проблемные вопросы по безопасной эксплуатации в жилищном фонде города и безопасному использованию газа в быту.

Однако существуют проблемные вопросы, которые не дают обеспечить стопроцентную безопасность эксплуатации газовых систем и использования газа в быту:

- *высокий уровень изношенности элементов газовой системы;*
- *нарушение абонентами и собственниками жилого фонда требований ПБСГУ.*

В г. Харькове, как и по всей Украине, гибнут люди при неправильном и пренебрежительном использовании природного газа в быту. Основными причинами несчастных случаев является грубое нарушение абонентами требований пп. 4.5.7, 4.5.18, 4.5.23 ПБСГУ и правил безопасного использования газа в быту, а именно: самовольное вмешательство абонентов в систему газоснабжения, самовольная замена газовых приборов.

- *эксплуатация печей твердого топлива, переведенных на газ.*

Большое количество печей твердого топлива не оборудовано автоматикой безопасности. Существующие ПТТ имеют очень низкий КПД (30%), поэтому более эффективной есть замена их на современные газовые отопительные приборы с высоким КПД.

- *капитальный ремонт внутридомовых и вводных газопроводов*

Количество внутренних газопроводов, которые требуют капитального ремонта, возрастает в связи с их физическим старением.

- нарушения охранных зон газопроводов и прочие.

Таким образом, обеспечение технической исправности элементов системы газоснабжения ведет к соблюдению экологического баланса развития территории и безопасной жизнедеятельности человека.

ПРИЧИНЫ ИНВЕСТИЦИОННОЙ НЕПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

О.В. ШКУРКО

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
61002 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
mire2005@ukr.net*

Важным условием успешной реализации реформы в жилищно-коммунальном секторе экономики является формирование благоприятных условий для привлечения в отрасль инвестиций. Однако многолетняя практика работы предприятий жилищно-коммунального хозяйства в рыночных условиях указывает на то, что отрасль в инвестиционном плане является крайне неперспективной. Причин этому много, но основными из них являются:

- перманентная убыточность предприятий, связанная с несовершенством ценовой политики в сфере коммунального хозяйства;

- отсутствие достаточного количества опытных специалистов в области финансового менеджмента, глубоко знающих особенности экономики жилищно-коммунального хозяйства и умеющих в конкретных условиях организовать работу по разработке и внедрению эффективных инвестиционных проектов, бизнес-планов и кредитных программ, которые могут быть обеспечены наиболее ликвидными активами жилищно-коммунальных предприятий – платежами потребителей услуг;

- высокие риски инвестирования, которые во многих случаях вызваны низкой прозрачностью в сфере корпоративного и финансового управления коммунальными предприятиями;

- местные органы власти, которым территориальные громады делегировали управление коммунальной собственностью соответствующих населенных пунктов, недостаточно используют свои полномочия и бюджетные возможности для финансирования инвестиционных проектов.

Значительным уроном для потенциальных возможностей в использовании предприятиями жилищно-коммунального комплекса собственных источников финансирования инвестиций стал переход с 2000 года на начисление амортизации не от первоначальной стоимости основных фондов, а от их остаточной балансовой стоимости. Такое изменение для вновь вводимых основных фондов практически никакого значения не имело. Наоборот, нововведение позволяет в первые годы эксплуатации основных фондов более высокими темпами накапливать инвестиционные ресурсы и ускорять замену старой техники новой, более эффективной. Но для существующих необоротных активов с длительным сроком эксплуатации, что характерно для основных фондов коммунальной сферы, это повлияло на заметное уменьшение инвестиционных ресурсов, величина которого может быть определена по формуле

$$П = Ha * (Tn - Tф) * (Bc - Oc) ,$$

где **Ha** – принятая норма амортизационных отчислений, %;

Tn - нормативный срок службы какого-либо необоротного актива, который был введен в эксплуатацию до 2000 года, лет;

Tф - фактический срок службы соответствующего необоротного актива, лет;

Bc – восстановительная стоимость необоротного актива, тыс.грн.;

Oc – остаточная стоимость необоротного актива, тыс.грн.;

Для исправления сложившегося положения целесообразно на необоротные активы, который были введены в эксплуатацию до 2000 года, начислять амортизацию на первоначальную балансовую стоимость, используя формулу

$$A = Bc * Ha * (1+i)^t,$$

Где **A** – сумма амортизации

Bc – восстановительная стоимость необоротного актива, тыс.грн.;

Ha – норма амортизації,%;

I – середній індекс інфляції за період експлуатації необоротного актива;

t = фактичний строк експлуатації необоротного актива, введеного в експлуатацію до 2000 года, лет;

Важно также то, чтобы сумма начисленной амортизации аккумулировалась в специальном фонде на депозите банка. Это защитит инвестиционные ресурсы предприятий от обесценивания в результате инфляции.

ШЛЯХИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ У СИСТЕМІ КОМУНАЛЬНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Д.Т. ВОЛОСНИК

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революція, 12

mire2005@ukr.net

Вода є обмеженим і надзвичайно цінним ресурсом, необхідним для підтримання життя на земній кулі, розвитку сільського господарства і промисловості.

Протягом другої половини минулого століття і початку нинішнього кількість невирішених проблем, пов'язаних з водними ресурсами, постійно зростає. Щороку збільшується споживання водних ресурсів, а погіршення їхньої якості істотно впливає на здоров'я людей.

Проблема надійного забезпечення населення доброякісною водою відноситься до найважливіших світових проблем. Головна причина загострення цієї проблеми з кожним роком полягає у невинному зростанні антропогенного навантаження на водні ресурси внаслідок інтенсивного хімічного, біологічного та радіаційного забруднення діючих і потенціальних джерел питного водопостачання. Сьогодні економічну і екологічну ситуації, що склались в Україні, можна характеризувати як кризові.

В сучасних ринкових умовах, у зв'язку з підвищенням цін на енергоресурси, останні займають велику частку в собівартості продукції.

Системи комунального водопостачання і водовідведення є крупними споживачами електроенергії, а питома витрата електроенергії цими підприємствами на потреби житлово-комунального господарства з розрахунку на одного жителя складає в середньому 0,4—0,45 кВт-год/доб.

Основними споживачами електроенергії в системах комунального водовідведення є:

- насосні станції по перекачуванню стічних вод, влаштовувані в тих випадках, коли немає можливості транспортувати їх самопливом до очисної станції і далі до водоймища;
- підприємства по очищенню стічних вод і обробці опадів
- адміністративні будівлі, майстерні і інші допоміжні служби.

Для підприємств комунального водопостачання та водовідведення економія електричної енергії є одним з важливих чинників виживання та розвитку, одним з джерел зниження собівартості продукції та фактором ефективного функціонування.

В структурі всіх експлуатаційних витрат на оплату електричної енергії в системах водопостачання припадає близько 25% - 30%, а в системах водовідведення – 15% - 20% [1].

Зважаючи на критичний стан технологічного обладнання водогосподарств, в якості першочергових розглядаються заходи, направлені на модернізацію технологічного процесу [1]. В більшості випадків рекомендується здійснити модернізацію насосного обладнання, впровадити управління насосами за допомогою частотного регулювання, а також організувати відповідні систем обліку. Їх впровадження забезпечує зниження споживання електроенергії, але разом з тим вимагає значних капіталовкладень.

Сучасне водопостачальне підприємство представляє собою сукупність певних структурних елементів, які разом утворюють складну ієрархічну систему, що здійснює забір, розподіл та відведення води. Це є розгалужена система, яка містить ряд складних виробничих об'єктів: насосні станції, водоприймальні та водоочисні споруди, тощо. На кожному ієрархічному рівні мають місце свої особливості

технологічного процесу, правила його організації, закони управління режимами роботи. Спільним для всіх рівнів є цільовий продукт – вода, а, отже, існує єдина задача, яка, власне, і визначає цілісність системи, – передача цільового продукту з мінімальними затратами.

Найбільшого ефекту можна досягти за рахунок скорочення витрат електричної енергії, що споживається насосними агрегатами. При цьому, задача полягає не лише в підвищенні їх ККД, але й скороченні всіх видів втрат та нерационального витрачання води, вирівнюванні режимів її подачі, зниженні необхідних напорів на виході з насосних станцій та зменшенні надлишкових напорів.

Основним критерієм, що визначає ефективність роботи системи водопостачання та її структурних підрозділів є забезпечення споживача водою в кількості, рівній його потребі [4].

Водоспоживання в житлових будівлях характеризується нерівномірністю і формується під впливом багатьох, часто некерованих чинників: технічних, соціальних, тимчасових, економічних [5]. Технічні чинники, зумовлені конструктивними особливостями водорозбірної арматури, мають великий вплив на величину водоспоживання, додаючи до корисної витрати води різні види її втрат. Соціальні чинники визначають тривалість використання та кількість води, що використовується. Тимчасові чинники викликають порушення герметичності і утворення витоків води.

Неповнота і невірогідність початкової інформації приводить до помилок планування режиму водопостачання, що зумовлює нерациональний режим роботи насосних станцій I-го підйому з точки зору забезпечення необхідних запасів води в резервуарах, і як наслідок, перевитрати на електричну енергію за рахунок різниці піднятої та реалізованої води.

Невідповідність запланованого режиму водопостачання реальному водоспоживанню призводить до відмінності фактичних напорів у вузлах водопровідної мережі від планованих, тобто до, так званих, надлишкових напорів. Це зумовлює не лише прямі перевитрати електричної енергії на насосних станціях, але й підвищує імовірність аварій в мережі, сприяє більшим втратам води за рахунок теч в водопровідній міській мережі, а отже й додатковим перевитратам

електричної енергії, яка витрачається насосними агрегатами на компенсацію втрати тиску.

Управлінські рішення, спрямовані на підвищення рівня ефективного

функціонування водопровідно – каналізаційного господарства, повинні базуватися на аналізі ефективності енерговикористання устаткування, технологічних процесів і виробництва в цілому, який полягає в: аналізі динаміки водоспоживання; аналізі динаміки витрати електричної енергії на кожному ієрархічному рівні; дослідженні та інструментальному вимірюванні існуючого режиму роботи устаткування з метою подальшої оптимізації; складання плану організаційно-технічних заходів з метою зменшення невиробничих витрат цільового продукту.

1. Снижение потребления электроэнергии в системах коммунального водоснабжения и водоотведения. // Экологические системы.- 2004.- №10.

2. Шеннон Р. Имитационное моделирование систем – искусство и наука. –М.: Мир. – 1978.

3. Ексаев А.Р. Вопросы оптимизации режимов работы систем водоснабжения.//Инженерные сети и компьютерные технологии.- 2001.-№4.

4. В. Н. Исаев, М. Г. Мхитарян, М. В. Пупков Структура нормативов системы водоснабжения// Сантехника. - 2005. - №5.

5. Масри Гази Халед Водопотребление и водосбережение в жилищном фонде. //Сантехника . – 2006. - №2.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПТИМАЛЬНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

З.В. ГОНЧАРОВА

Харківська національна академія міського господарства

61002, Україна, м. Харків, вул. Революції,12

zoza_g@ukr.net

Розвиток ринкових відносин в економіці країни та зокрема в галузі житлово-комунального господарства (ЖКТ) і сьогодні залишається актуальним питанням та залежить від особливостей

регіонального управління в галузі.

Реформування системи управління ЖКГ регіонів повинно включати не тільки інституційні перетворення (створення та розвиток об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), служб (дирекцій) єдиного замовника (СЄЗ, ДЄЗ), приватних керуючих компаній (КК), але й розробку «стандарту послуг», тендерний відбір підрядників на надання послуг ЖКГ, формування системи договірних відносин «підрядник – СЄЗ», «СЄЗ – споживач», забезпечення контролю за наданням послуг і відповідальності за недотримання «стандарту послуг», договірних відносин «СЄЗ – споживач».

Відносини економічних суб'єктів ЖКГ закріплюються у договорах (контрактах), тобто наборах правил, що визначають взаємні очікування контрагентів на основі обіцянок, виконання яких забезпечується відповідним механізмом примусу, а результуюча взаємодія їх цілей та інтересів – це і є ефективність управління галуззю.

Контракти, роль контрактних (договірних) відносин у функціонуванні ринкової системи в останнє десятиліття досліджувалися в ряді робіт [1-6].

Практика міжнародного досвіду свідчить, що співробітництво між приватним і суспільним секторами – приватно-публічне партнерство (ППП) стимулює поліпшення якості послуг суспільного сектора й підвищує ефективність їхнього надання, а також виступає потужним інструментом скорочення витрат та отримання додаткових джерел фінансування інфраструктури. При взаємодії держави й бізнесу йде процес пошуку балансу інтересів держави (якісні послуги для споживачів за прийнятними цінами) і приватного бізнесу (окупність вкладених інвестицій).

Згідно з державною політикою та обраною системою управління ЖКГ регіону йде процес створення ефективного власника (ОСББ), що сприяє ефективному використанню власного майна й управлінню, утриманню та використанню неподільного і спільного майна згідно законодавства, розвитку і стимулюванню ринкових відносин (конкурентного середовища) у сфері житлово-комунальних послуг (ЖКП), що приведе до підвищення їхньої якості.

Реальні власники, об'єднані в ОСББ, найбільшою мірою

зацікавлені в раціональному використанні коштів на обслуговування приналежної їм власності й будуть прагнути купити якісні послуги за найнижчою ціною.

Договори (контракти), що існують у сфері ЖКГ та являються емпіричною базою для теоретичного і практичного аналізу, можуть бути описані в рамках теорії ігор [7-9] і теорії контрактів [6,3,10,11] беручи до уваги наявність вихідної безлічі характеристик, що враховуються.

Моделі контрактів – це аналітичні методики, які підтримують ухвалення рішення по побудові цільової програми змін структури організаційної системи (механізму функціонування) ЖКГ.

Вибір керуючим органом тієї або іншої процедури ухвалення рішення залежить від можливості пророкувати поведінку агентів – їхньої реакції на керуючий вплив.

Види моделіруємих двосторонніх договірних відносин суб'єктів ЖКГ залежно від функцій управління представлено на рисунку. У структурній моделі розглянутих договірних взаємин суб'єктів галузі можна виділити дві ієрархії моделей взаємин:

- Дворівнева модель (Принципал – Агент): Д2.1, Д2.2, Д2.3, Д4, Д5;

- Трьохрівнева модель із делегуванням управління «посередникові» - керуючій компанії (Принципал – Агент): Д1, Д3.

Аналіз розглянутих договірних відносин у системі ЖКГ дозволяє виділити для цілей дослідження й прийняття управлінських рішень наступні основні види моделей договорів (контрактів):

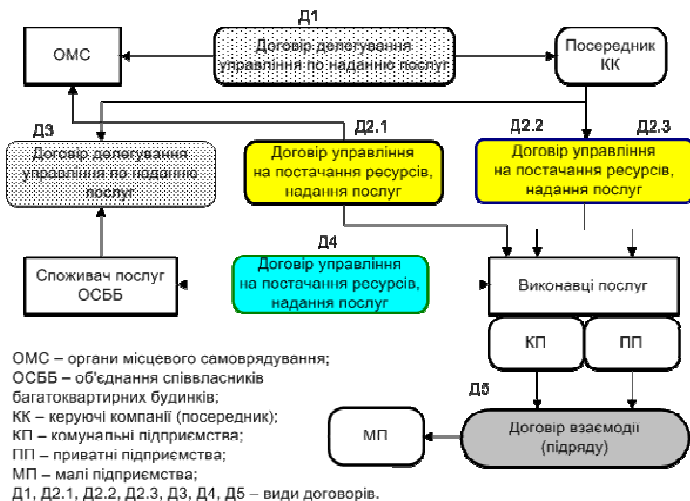
1. Моделі стимулювання й регулювання «Замовник – Виконавець» (для договорів Д2.1, Д2.2, Д2.3).

2. Моделі «Власник – Менеджер» (для Д1, Д3).

3. Модель несприятливого відбору «Покупець – Продавець» (Д4).

4. Модель взаємодії (підряду) великих підприємств із малими (Д5).

А також модель конкурсного відбору керуючих компаній і виконавців послуг.

Структурна модель договірних взаємин

1. Гуриев С. М. Что такое теория контрактов? // Экономическая школа.

Аналитическое приложение. - 2002. - № 1(1). - С. 77-118.

2. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики \ Пер. С англ. А.Н. Нестеренко; предисл. И науч. Ред. Б.З. Мильнера. - М.: Фонд экономической книги "Начала", 1997. - 180 с.

3. Тамбовцев в.л. введение в экономическую теорию контрактов: учеб. Пособие. - м.: инфра-м, 2004.

4. Шаститко а.е. новая институциональная экономическая теория. - 3-е изд., перераб. И доп. - м.: экономический факультет мгу, теис, 2002. - 591 с.

5. Харт о.д. неполные контракты и теория фирмы / природа фирмы. Под ред. О.и. уильямсона и с.дж. Уинтера. - м.: дело, 2001. - 360с.

6. Юдкевич м.м., подколзина е.а., рябина а.ю. основы теории контрактов: модели и задачи. М.: гу вшэ, 2002. - 352 с.

7. Губко М.В., Новиков Д.А. Теория игр в управлении организационными системами. М.: Синтег, 2002. - 148 с.

8. Новиков Д.А. Стимулирование в организационных системах. М.: Синтег, 2003. - 312 с.

9. Новиков Д.А. Институциональное управление организационными системами. М.: ИПУ РАН, 2004. - 68 с.

10. Губко М.В. Задача теории контрактов для модели простого активного элемента / Управление в социально-экономических системах. Сборник трудов молодых ученых ИПУ РАН. М.: Фонд «Проблемы управления», 2000. С. 9-19.

11. Гуриев С.М. Конспекты лекций теории контрактов. М., 2001.

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМЕРЦІЙНОГО СЕКТОРА В ПІДТРИМЦІ ЕКОЛОГІЧНОГО БАЛАНСУ

С.М. ГАЙДЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революція, 12

alanse@mail.ru

Екологізація економіки не є абсолютно новою проблемою. Практичне втілення принципів екологічності тісно пов'язано пізнанням природних процесів і досягнутим технічним рівнем виробництва. Новизна проявляється в еквівалентності обміну між природою та людиною на основі оптимальних організаційно-технічних рішень по створенню, наприклад, штучних екосистем, по використанню наданих природою матеріальних і технічних ресурсів.

У процесі екологізації економіки фахівці виділяють деякі особливості. Наприклад, щоб скоротити до мінімуму збиток, який наноситься навколишньому середовищу, в окремому регіоні потрібно виробляти тільки один вид продукції. Якщо ж суспільству необхідний розширений набір продуктів, то доцільно розробити безвідходні технології, ефективні системи та техніку очищення, а також контрольно-вимірювальну апаратуру. Це дозволить налагодити виробництво корисної продукції з побічних компонентів і відходів галузей. Доцільно переглянути сформовані технологічні процеси, які наносять збиток навколишньому середовищу. Основні цілі, до яких ми прагнемо при екологізації економіки - це зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення та режиму природних процесів у природі, скорочення втрат, комплексність добування корисних компонентів, використання відходів як вторинний ресурс.

Для оцінки еколого-прийнятних рішень у числі основних критеріїв передбачається облік ступеня досягнення належної якості навколишнього середовища та основних природних комплексів. Практично це поняття дотепер не знайшло досить чіткого відбиття ні в планових, ні в статистичних матеріалах. Але необхідність досягнення такого стану варто розглядати як цільова установка, соціального замовлення природоохоронної діяльності та природокористування в цілому.

При розміщенні підприємств необхідно брати до уваги, що розходження між регіонами по гостроті екологічної ситуації породжують неоднакові вимоги до спеціалізації виробництва. Існує зв'язок між якістю продукції та якістю навколишнього середовища: чим вище якість продукції (з урахуванням екологічної оцінки використання відходів і результатів природоохоронної діяльності в процесі виробництва), тим вище якість навколишнього середовища.

Збиток, який наноситься природі при виробництві та споживанні продукції - це результат нераціонального природокористування. Виникла об'єктивна необхідність встановлення взаємозв'язків між результатами господарської діяльності та показниками екологічності продукції, яка випускається, технологією її виробництва. Це відповідно до законодавства вимагає від трудових колективів додаткових витрат, які необхідно враховувати при плануванні. На підприємстві доцільно розмежовувати витрати на охорону навколишнього середовища, пов'язані з виробництвом продукції та з доведенням продукту до певного рівня екологічної якості, або з заміною його іншим, більш екологічним.

Обґрунтування екологічності представляється невід'ємною частиною системи управління, що впливає на вибір пріоритетів у забезпеченні народного господарства природними ресурсами та послугами в межах визначених обсягів споживання. Відмінність виробничих інтересів і галузевих завдань визначає особливості поглядів фахівців на проблему екологізації виробництв, застосовуваної та створюваної техніки й технології.

З зростанням промислового виробництва, його індустріалізації заходи

направлені на захист навколишнього середовища, які базуються на нормативах ПДК і їхніх похідних, стають недостатніми для зниження вже, утворених забруднень. Тому природно звернення до пошуку укрупнених характеристик, які, відображаючи реальний стан середовищ, допомогли б вибору екологічно-економічного оптимального варіанту, а в забруднені (порушені) умовах - визначили першочерговість оздоровчо-відновлювальних заходів.

Розробляються спроби на основі єдиного методичного підходу, розрахунком індивідуальних і узагальнюючих показників виразити взаємозв'язок натуральних і вартісних характеристик у прийнятті економічно доцільного та екологічно обумовленого (прийнятного) рішення. Пріоритетність натуральних параметрів, показників відповідає потребам ресурсозабезпечення суспільного виробництва. Вартісні показники повинні відображати результативність зусиль по зниженню (або підвищенню) техногенного навантаження на природу. З їхньою допомогою виконується розрахунок екологічного збитку та оцінюється ефективність заходів щодо стабілізації режиму природокористування.

З переходом на шлях інтенсивного розвитку економіки важлива роль приділяється системі економічних показників, наділених найважливішими функціями господарської діяльності: планової, облікової, оцінної, контрольної та стимулюючої. Як усяке системне утворення, що представляє собою не довільну сукупність, а взаємозалежні елементи в певній цілісності, економічні показники покликані виражати кінцевий результат діяльності з урахуванням всіх фаз відтворювального процесу.

ПРОБЛЕМЫ КАЧЕСТВА ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ В УКРАИНЕ

К.А. ГОНЧАРОВА

*Харьковская национальная академия городского хозяйства
610012 Украина, г. Харьков, ул. Революции, 12
gkarink@mail.ru*

На сегодняшний день одной из наиболее актуальных проблем в Украине является питьевая вода. Высококачественная питьевая вода

в количестве, удовлетворяющем основные потребности человека, является одним из условий укрепления здоровья людей и устойчивого развития государства в целом. Несоблюдение стандарта качества питьевой воды, приведёт к неблагоприятным как краткосрочным, так и долгосрочным последствиям для здоровья и благополучия населения. Две трети украинцев потребляют воду из рек, озер и водохранилищ, а одна треть - получают воду из подземных источников. Основным источником питьевой воды в Украине – Днепр.

По данным Украинского государственного научно-исследовательского института “УкрВОДГЕО”, 69% всей питьевой воды, которая поставляется в дома украинцев, не соответствует установленным санитарным нормам. Рассмотрим основные причины такого состояния.

В Украине наблюдается неравномерное распределение питьевой воды по регионам. В Донецкой, Запорожской, Днепропетровской, Николаевской, Херсонской и Одесской областях на 1 км² поверхности приходится всего от 5-10 до 40 тыс. м³ воды, включая подземные источники, то есть 120-400 м³ на одного человека. Это в 15-20 раз меньше, чем в западных областях Украины (Львовская, Ровенская, Ивано-франковская, Закарпатская, Тернопольская).

Наблюдается также неравномерное распределение питьевой воды в городской и сельской местности. В крупных городах (Одесса, Донецк, Харьков) на одного человека приходится в среднем 400 литров в сутки, при среднем значении по Украине - 250 литров. В сельской местности – 35-40 литров.

Не все области Украины имеют одинаковое качество питьевой воды. Качество воды большинства областей по химическому и бактериальному составу классифицируется как загрязненная и грязная (IV-V класс качества).

Самыми загрязненными, с точки зрения питьевой воды, являются следующие регионы: бассейн реки Днепр, Северского Донца, реки Приазовья, отдельные притоки Днестра, Западного Буга.

В зону наиболее критических регионов входят Одесская, Донецкая, Харьковская, Днепропетровская, Запорожская, Херсонская и Николаевская области. В этих областях качество воды классифицируется как очень грязная (VI класс). В этих регионах из-за

антропогенного загрязнения (промышленность, бытовые сточные воды), а также из-за изношенности очистных сооружений люди зачастую пьют техническую воду, отклонения от нормы которой порой составляет до 80 процентов.

Наиболее чистыми регионами, с точки зрения питьевой воды, являются западные области Украины (кроме Львова): Ровенская, Тернопольская, Ивано-Франковская, Волынская и другие. Довольно благоприятная ситуация в Сумской, Полтавской и Черниговской областях.

Для большинства регионов Украины характерны общие проблемы, связанные с качеством питьевой воды:

- антропогенное загрязнение источников водоснабжения;
- избыточное хлорирование;
- вторичное загрязнение.

Антропогенное загрязнение источников водоснабжения связано с огромными выбросами неочищенной воды промышленными предприятиями Украины, а также канализационными сетями городов. По оценкам специалистов, очищается не более 30 процентов всей воды. Огромное количество вредных веществ: тяжелых металлов, ядохимикатов, отходов различных химических веществ, сбрасывается сегодня в реки. И, в первую очередь, в Днепр. На Днепре расположено 50 больших городов и промышленных центров, около 10 тысяч предприятий, более тысячи коммунальных хозяйств. Только канализационные системы городов Днепропетровска и Запорожья ежегодно сбрасывают в него сточных вод соответственно 196 и 172 млн. м³.

Так же на качество воды влияет количество и частота осадков и экологическая ситуация в регионе. Атмосферные осадки в виде дождя несут с собой нерастворенные частицы: пыль, вулканический пепел, пыльцу растений, бактерии, грибковые споры, а иногда и более крупные микроорганизмы.

Океан является источником загрязнения дождевой воды различными солями: хлорида, сульфата, натрия, магния, кальция и калия.

Промышленные выбросы в атмосферу загрязняют осадки, в основном за счет органических растворителей: оксидов азота и серы, являющихся так же причиной выпадения «кислотных дождей».

Негативное влияние на качество воды имеют химикаты, применяемые в сельском хозяйстве.

Таким образом, качество питьевой воды – критический фактор жизнедеятельности человека, особенно в городе. Необходимо и в дальнейшем разрабатывать и внедрять мероприятия по улучшению качества воды для населения, предусматривая на эти цели крупные объемы денежных средств.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ ВІДТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВКГ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ З НАВКОЛИШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ

І.В. ПОКУЦА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

pokutsa@ukr.net

Водопровідно-каналізаційне господарство є галуззю, що забезпечує першочергові життєвоважливі потреби населення України у якісній питній воді та послугах водовідведення. Але, як і будь-який процес надання послуг, він має іншу сторону – це створення відходів від даного процесу, нерациональне використання природних ресурсів та шкідливі викиди і забруднення навколишнього середовища. Найбільшим об'єктом забруднення в Україні після повітря є водні ресурси, які відіграють важливу роль у збереженні не тільки природного середовища країни, але і здоров'я населення.

Саме в процесі реалізації підприємствами ВКГ своєї основної функції – надання послуг споживачам різних категорій, відбуваються процеси економічного відтворення на цих підприємствах, насамперед, відтворення їх основних фондів. Відтворення тут можливо у декількох формах – як відшкодування основних фондів, що вибувають, їх втраченої вартості (просте відтворення), так і їхній приріст, кількісний або якісний (розширене відтворення). Іншими словами - відтворення

основних виробничих засобів як функція – процес безперервного їх поновлення (фізичний та економічний, вартісний) в процесі виробництва.

За відсутності джерел достатнього фінансування та дієвих економічних механізмів на сучасному етапі, на підприємствах ВКГ технічний стан основних фондів є незадовільним. Наприклад, в середньому по Україні у аварійному та ветхому стані знаходяться до 35-37% водопровідних і каналізаційних мереж, майже 30% очисних споруд потребують негайного відновлення, насосне обладнання зношено більш ніж на 25%. У деяких містах, наприклад у м. Луганську і м. Севастополі в аварійному стані перебувають більш ніж 50% водогінних мереж. Витоки та невраховані втрати води в мережах становлять до 38-40%. Подібне становище підприємств ВКГ не може не мати вплив на навколишнє середовище. Основними джерелами водозабору та водоскиду на території України є поверхневі води - більш 70% (з підземних артезіанських джерел водозабору споживається менше 30% питної води). Основними поверхневими джерелами є річки Дніпр, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець та Дунаю з їх притоками. Порушення норм якості води досягло рівнів, що ведуть до деградації водних екосистем, зниження продуктивності водойм. Тому, як наслідок, населення України використовує для своїх життєвих потреб недоброякісну воду, що загрожує здоров'ю. Найбільша питома вага випусків господарсько-побутових стічних вод в минулому році у поверхневі водойми без очищення або з очищенням, що не відповідало санітарним вимогам: у Луганській близько 73 %, Одеській – 70 %, Миколаївській – 66,7 %, Чернівецькій – 62,9 %, Донецькій – 52 %, Закарпатській – 50 %, Херсонській – 46 %, Волинській областях – 38 % та АР Крим – 33 % при середньому показнику по Україні – 37 %. Основними причинами забруднення поверхневих вод України є: скидання неочищених та недостатньо очищених комунально-побутових і промислових стічних вод безпосередньо у водні об'єкти або через систему міської каналізації; надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин у процесі поверхневого стоку води з забудованих територій та ерозія ґрунтів на водозабірній площі.

Все це наводить на висновок, що існує безпосередній зв'язок між економічними процесами відтворення на підприємствах ВКГ і станом навколишнього середовища. Процеси відтворення основних виробничих фондів підприємств, у разі їх нормального забезпечення та протікання, здатні одночасно поліпшувати і технічний стан основних засобів, і, відповідно, якість послуг, а також екологічний стан водних екосистем. Окрім законодавчого впливу на діяльність підприємств ВКГ – природоохоронного законодавства, нормативних актів та спеціальних державних програм, щодо поліпшення якості води, існує потреба у розробці дієвих економічних механізмів на державному рівні для самих підприємств щодо стимулювання поліпшення стану водних екосистем і їх раціонального використання.

Нажаль, на сучасному етапі розвитку найчастіше до таких економічних механізмів відносять лише контрольно-перевірочні санкції, штрафи за забруднення навколишнього середовища, понаднормативне, безконтрольне використання природних ресурсів та ін. Але, крім покаральних заходів більш ефективними можуть стати стимулюючі, направлені на подолання проблем, що склались на протязі багатьох років. Наприклад, розробка на державному рівні дієвої амортизаційної політики окремо щодо підприємств ВКГ, враховуючи їх теперішній технічний стан, специфіку накопичених роками проблем і недостатність фінансування. Галузь ВКГ відноситься до найбільш фондомістких галузей, тому амортизаційна політика є основною складовою будь-якої економічної політики і впливатиме на процес відновлення основних виробничих фондів, їх технічний стан, прискорення темпів науково-технічного прогресу на підприємствах, інвестиційну діяльність, а через все це – і на якість наданих послуг – рівня очистки питної води і якість водовідведення. І, безперечно, саме досконала амортизаційна політика, що дозволить дієво покращити стан основних виробничих фондів підприємств ВКГ, завдяки врахуванню всіх особливостей галузі, і може використовуватись державою як економічний важіль впливу на екологічний стан водних об'єктів.

Dymchenko, Olena 165, 170
Muwema, John 392
Nickel, Patricia 165
Panova, Olena 165, 170
Pokutsa, I. 392
Slavata, David 145

Абелешов В.І. 49
Агаджанов Г.К. 350
Аніщенко О.В. 189
Антошин В. Л. 214

Бабаєвська О.Б. 65
Базарна О.Є. 100
Баландина І.С. 57
Баркалова І.І. 382
Бережна А.Ю. 67
Біляєва Г.В. 371
Бобух А.О. 75
Бубенко О. П. 226
Бубенко П.Т. 214
Булыга С.Н. 216
Бурак О.М. 127, 365, 382, 404

Вавричук О.С. 71
Важеха Ю.А., 92
Василенко С.Л. 353
Величко В.В. 86
Висоцька Г.В. 189
Владимирова М.С. 222
Власенко К. В. 53
Водка Н.В. 90, 119, 262, 337
Волгіна Н.О. 22, 123, 242
Волкова М.В. 125
Волосник Д.Т. 398, 408
Ворова М.В. 127
Высоцкая Г.В. 211

Гайденок С.М. 40, 193, 300, 415
Гелеверя Є.М. 176
Геращенко С.М. 62

Гетало Н.С. 361
Герус О.Ю. 255
Глухарев С.М. 226
Гнатенко М.К. 125, 181
Голиков А. П. 142
Гончаренко Н.І. 184
Гончарова З.В. 411
Гончарова К.А. 417
Гриненко В.В. 308
Гурьянова Л.С. 277
Гусев В.А. 216

Далека В.Ф. 78
Далека М.В. 85, 107
Дворкін С.В. 81, 90, 130, 304, 310,
337, 373, 400
Дегтярева Т.С. 115
Дерманська Л. В. 238
Димченко В.В. 17
Димченко О.В. 17, 30, 150
Донець І.І. 387
Дорохов Д.І. 249
Дриль Н.В. 260
Дымченко Е.В. 37,

Егорова О.Ю. 231
Егорова Ю.В. 231
Есина В.А. 92

Жемеренко О.В. 384
Жураковська А.В. 321

Захарова О. В. 273
Звягина В.В. 393
Зиньковская А.И. 134

Иванова И.И. 245
Исаханян К.Е. 104

Ілляшенко Ю.Г.

Кашпур А.Д. 353
Клебанова Т.С. 266, 277, 286

Кныш С.Ю. 219
Княжеченко В. В. 26, 47, 342
Коваленко Е.С. 246
Ковальов Д.О. 75
Козир О.Ф. 150
Колотило В.Д. 358
Кондратенко Н.О. 179
Кононенко О.О. 257
Конопліна О.О. 234
Костюк В.О. 295
Косяк А.П. 196
Кравцов А.Ю. 288
Кравцова Л.В. 314
Курипта А.В. 111
Курмаз Е.В. 136
Куцын В.П. 251

Леонов Я.В. 234
Лук'яненко Г.С. 97

Матвеева Н.М. 24, 132, 262
Мисюров А.В. 229
Михопаркіна О.Ю. 198
Мізік Ю.І. 286
Мілов О.В. 317
Мозенков О.В. 139
Момот Т.В. 12
Мочаліна З.М. 366

Немцева В.В. 310
Нікіфорова О. В. 268
Новак С.М. 335
Нохріна Л.А. 189
Нохрина Л.А. 211

Оболенцева Л.В. 173
Овсій О.Д. 161
Одаренко Т.Є. 380
Островський І.А. 20

Пазинич В.А. 291
Панасенко О.В. 330

Панасенко О.О. 358
Парасюк О.О. 204
Перькова О.О. 8
Петкова Л.О. 153
Петрова Н.Б. 326
Піскарьова М.В. 202
Плотницька С.І. 168
Покоłodная М.М. 186
Покуца І. В. 53, 62, 121, 420
Поліщук О.Ю. 15
Прасол В.М. 207
Прокопенко О.О. 113
Прохорова М.С. 191
Пурденко О.А. 377

Родченко В.Б. 155
Рой В.Ф. 15
Романенко А.С. 108
Рябченко А. С. 62

Світлична В.Ю. 227
Світлична Т.І. 346
Сергієнко О.А. 282
Серегина Д.А. 155
Сіпко О.О. 34
Сидоренко Ю.В. 130
Симкина Н.В. 368
Синько О.А. 211
Склярук Н.І. 6
Скоков Б.Г. 229, 366
Славута О.І. 24, 26, 67, 132, 136, 262, 342, 393
Смирнова А.Ю. 266
Сосипатров А.М. 78
Степурина С.О. 279
Строков Е.М. 219
Ступецакая Е. Л. 47
Сьомкіна Т.В. 8

Таряник О.М. 371
Таукешева Т.Д. 3
Телятник С.В. 76, 81, 90, 253, 337, 396
Тимошенко Ю.Г. 324
Титяев В.В. 390

Титяев В.И. 358, 361, 398
Трофимчук И.С. 400
Трунова Т.Н. 266
Тюріна В.М. 119
Тютюнникова С.В. 368

Яковлев О.А. 12
Ястребова А.С. 270
Яценко В.В. 328
Яценко Р.Н. 333

Уberman В. І. 214
Удовикова М.С. 402
Устінов Д.О. 59

Фастивец В.Т. 333

Хайлук С.О. 298
Ханова О.В. 183
Хоменко М.І. 317

Цыва А.Н. 350

Чернова Т.Н. 404

Шапка О.В. 361
Швецъ О.М. 20
Шевченко Э.Ю. 356
Шевчук В.В. 200
Шекшуев О.А. 20
Шкурко О.В. 406
Штефан С.И. 255
Шуба М.В. 205

Щелкунова В.А. 51, 94

Юдин А.Ю. 291
Юдіна Д. В. 29
Ю р'єва С.Ю. 6
Юр'єва Т.П. 6, 29, 51, 85, 94, 100, 107,
119
Юрко В.Є. 42
Юрченко І.А. 44

ЗМІСТ

Секція 1

Проблеми, стан та перспективи розвитку підприємств житлово-комунального господарства

<i>Таукешева Т.Д.</i> Аспекти управління підприємствами житлово-комунальної сфери: комплексний підхід.....	3
<i>Юр'єва Т.П., Юр'єва С.Ю., Складук Н.І.</i> Про деякі аспекти реформування ЖКГ.....	6
<i>Сьомкіна Т.В., Перькова О.О.</i> Особливості житлово-комунальних послуг як змішаного суспільного блага.....	8
<i>Момот Т.В., Яковлев О.А.</i> Комунальна білінгова система як базовий інструмент служби «єдиного замовника» мегаполісу.....	12
<i>Рой В.Ф., Поліщук О.Ю.</i> Техніко-економічні проблеми розвитку систем освітлення в ЖКГ.....	15
<i>Димченко О.В., Димченко В.В.</i> Процес реформування ЖКГ: ознаки й завдання.....	17
<i>Островський І.А., Шекишув О.А., Швець О.М.</i> Про деякі інституціональні аспекти реформування житлово-комунального комплексу України.....	20
<i>Н.О. Волгіна.</i> Реформування підприємств ЖКГ як складова підвищення ефективності їх господарювання.....	22
<i>Матвєєва Н.М., Славуа О.І.</i> Демоніполізація ЖКГ – найважливіший елемент реформи галузі.....	24
<i>Княжеченко В.В., Славуа О.І.</i> Реформування житлового господарства: деякі питання прискорення формування ОСББ.....	26
<i>Юр'єва Т.П., Юдіна Д. В.</i> Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств житлово-комунального комплексу.....	29
<i>Димченко О.В., Ілляшенко Ю.Г.</i> Системний підхід до формування механізму інвестування галузі ЖКГ в контексті оптимізації руху грошових потоків.....	30
<i>Сіпка О.О.</i> Тарифна політика у житлово-комунальному господарстві....	34
<i>Дымченко Е.В.</i> Смысловая нагрузка понятия “доступности”	

применительно к сфере ЖКХ.....	37
<i>Гайденко С.М.</i> Сучасні аспекти фінансової стабілізації діяльності підприємств житлово-комунального господарства.....	40
<i>Юрко В.С.</i> Проблемні питання економічної складової підприємств житлово-комунального господарства.....	42
<i>Юрченко І.А.</i> Стан та основні тенденції формування й інкасації заборгованості споживачів на підприємствах комунальної теплоенергетики України.....	44
<i>Княжеченко В.В., Ступецкая Е. Л.</i> ЖКХ: пути сокращения задолженности населения перед предприятиями отрасли.....	47
<i>В.І. Абелешов.</i> Перспективи впровадження ефективних енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві.....	49
<i>Юр'єва Т.П., Щелкунова В.А.</i> Фінансовий лізинг, як форма фінансування відтворення основних фондів: його переваги та недоліки.....	51
<i>Власенко К. В., Покуца І.В.</i> Сучасні процеси у системі управління житловим господарством України: проблеми та перспективи.....	53
<i>Баландина И.С.</i> Подходы к формированию механизмов стимулирования эффективного использования ресурсов при эксплуатации жилых зданий.....	57
<i>Устінєв Д.О.</i> Трансформація механізму державного управління процесами становлення та розвитку ЖКГ України.....	59
<i>Рябченко А. С., Геращенко С.М., Покуца І.В.</i> Когенерація як перспективний напрям енергозбереження в житлово-комунальному господарстві.....	62
<i>Бабасєвська О.Б.</i> Роль стратегічного планування діяльності на підприємствах житлово-комунального господарства в контексті розвитку міст.....	65
<i>Бережна А.Ю., Славута О.І.</i> Збалансування інтересів учасників на ринку житлово-комунальних послуг.....	67
<i>Вавричук О.С.</i> Державно-приватне партнерство як механізм фінансування житлово-комунального господарства.....	71
<i>Бобух А.О., Ковальов Д.О.</i> До питання підвищення економічної ефективності системи централізованого теплопостачання	

при розробці автоматичних систем керування параметрами технологічних процесів.....	75
<i>Телятник С.В.</i> Проблеми та перспективи розвитку галузі МЕТ України..	76
<i>Далека В.Ф., Сосипатров А.М.</i> Перспективы развития и реформирования городского электрического транспорта.....	78
<i>Дворкін С.В., Телятник С.В.</i> Про напрями реформування галузі МЕТ на рівні регіону.....	81
<i>Юр'єва Т.П., Далека М.В.</i> Оцінка якості транспортних послуг за допомогою методу «якісних циклів».....	85
<i>Величко В.В.</i> Сучасні підходи до формування моделі функціонування підприємств транспортної інфраструктури міста.....	86
<i>Водка Н.В., Дворкін С.В., Телятник С.В.</i> Міжнародні перспективи розвитку МЕТ.....	90
<i>Есина В.А., Важеха Ю.А.</i> Проблемы и перспективы развития КП «Харьковский метрополитен».....	92
<i>Юр'єва Т.П., Щелкунова В.А.</i> Зношення та відтворення основних фондів. види та особливості відтворення основних фондів міського електричного транспорту.....	94
<i>Лук'яненко Г.С.</i> Формування і розподіл валового та чистого доходу та прибутку на підприємствах міського електричного транспорту.....	97
<i>Базарна О.С., Юр'єва Т. П.</i> Проблема енергозбереження на підприємствах міського електричного транспорту.....	100
<i>Исаханиян К.Е.</i> Сравнительная характеристика реконструкции аэропортов в городах, принимающих Евро-2012.....	104
<i>Юр'єва Т.П., Далека М.В.</i> Обстеження пасажиропотоків як необхідна умова забезпечення ефективного функціонування міського електричного транспорту.....	107
<i>Романенко А.С.</i> Підготовка елементів транспортної системи Харкова до Євро-2012.....	108
<i>Курипта А.В.</i> Развитие веб-сайта, как фактор повышения имиджа предприятия КП ПТП «Вода».....	111
<i>Прокопенко О.О.</i> Аналіз фінансового стану водопровідно-каналізаційного підприємства на прикладі КП „Водоканал” СМТ Нової	

водолаги Харківської обл. та шляхи його підвищення.....	113
<i>Дегтярева Т.С.</i> Состояние и перспективы развития водопроводно-канализационного хозяйства донецкого региона на примере коммунального предприятия «Компания «Вода Донбасса».....	115
<i>Юр'єва Т.П., Тюріна В.М., Водка Н.В.</i> Основні аспекти реструктуризації підприємств водопостачання.....	119
<i>Покуца І.В.</i> Управління відтворенням основних фондів підприємств водопровідно-каналізаційного господарства	121
<i>Волгіна Н.О.</i> Реструктуризація як інструмент залучення приватного капіталу в діяльність підприємств водопровідно-каналізаційного господарства (ВКГ).....	123
<i>Волкова М.В., Гнатенко М.К.</i> Публічний договір з абонентами як норма права.....	125
<i>Бурак О.М., Ворона М.В.</i> Шляхи вирішення проблем підприємств тепло-енергетичного комплексу України за рахунок розробки власних родовищ газу.....	127
<i>Сидоренко Ю.В., Дворкін С.В.</i> Економіко-правова природа контрактних відносин: загальні характеристики та аспект ЖКГ.....	130
<i>Матвєєва Н.М., Славуа О.І.</i> Запобігання негативних наслідків діяльності підприємств-природних монополістів.....	132
<i>Зиньковская А.И.</i> Особенности формирования цены на продукцию строительства.....	134
<i>Курмаз Е.В., Славуа Е.И.</i> Некоторые аспекты использования общественных работ на предприятиях городского благоустройства.....	136

Секція 2

Регіональна стратегія розвитку господарського комплексу

<i>Мозенков О.В.</i> Парадигма обеспечения качества услуг жилищно-коммунального хозяйства городов Украины.....	139
<i>Голиков А. П.</i> Внешнеэкономическая составляющая в стратегии регионального развития Харьковской области.....	142
<i>David Slavata.</i> Development of housing prices in Ostrava in the years 2004 – 2008.....	145
<i>Димченко О.В., Козир О.Ф.</i> Концепція регіонального розвитку:	

стратегічне планування на засадах програмно-цільового підходу.....	150
<i>Петкова Л.О.</i> Регіональна стратегія як інструмент активізації посткризового економічного розвитку.....	153
<i>Родченко В.Б., Серегина Д.А.</i> Цели развития тысячелетия в контексте формирования стратегии развития Харьковского региона.....	155
<i>Овсій О.Д.</i> Дольове Фінансування будівельних і ремонтних робіт по відновленню багатоквартирних будинків житлового фонду міста.....	161
<i>Patricia Mooney Nickel, Olena Dymchenko, Olena Panova.</i> Public service delivery In Ukraine: current issues and perspectives.....	165
<i>Плотницька С.І.</i> Модернізація регіонального розвитку.....	168
<i>Olena Dymchenko, Olena Panova.</i> The key issues of housing and public utilities economy reform in terms of financial and economic crisis.....	170
<i>Оболенцева Л.В.</i> Кластеризація як напрям розвитку національної економіки: проблеми та перспективи.....	173
<i>Гелеверя Є.М.</i> Стратегічний план відновлення житлового фонду регіону: організаційно-економічний аспект.....	176
<i>Кондратенко Н.О.</i> Розробка моделі державного регулювання ресурсозберігаючої політики.....	179
<i>Гнатенко М.К.</i> Регулювання інноваційних процесів на рівні регіонів.....	181
<i>Гончаренко Н.І., Ханова О.В.</i> Використання математичних методів дослідження транскордонного співробітництва.....	183
<i>Покоłodная М.М.</i> Туризм как фактор регионального развития.....	186
<i>Нохріна Л.А., Висоцька Г.В., Аніщенко О.В.</i> Потенціал санаторно- курортного комплексу регіону.....	189
<i>Прохорова М.С.</i> Гармонізація управління рекреаційним комплексом регіону.....	191
<i>Гайденко С.М.</i> Вплив регіональної політики на розвиток господарського комплексу.....	193
<i>Косяк А.П.</i> Індикативне планування реалізації механізму відновлення житлового фонду на регіональному рівні.....	196
<i>Михопаркіна О.Ю.</i> Альтернативна енергія як складова регіональної стратегії розвитку господарського комплексу.....	198

<i>Шевчук В.В.</i> Особливості ефективного управління житлово-комунальним господарством.....	200
<i>Піскарьова М.В.</i> Наукові пропозиції щодо підвищення ефективності цільових програм регіонального розвитку.....	202
<i>Парасюк О.О.</i> Пропозиції щодо формування системи регулювання інформаційних потоків між державними органами і суб'єктами малого бізнесу в сфері послуг регіону.....	204
<i>Шуба М.В.</i> Комплексний розвиток господарства регіону як засіб підвищення його конкурентоспроможності.....	205
<i>Прасол В.М.</i> Кадрове забезпечення реформування житлово-комунального господарства.....	207
<i>Нохрина Л.А., Высоцкая Г.В., Синько О.А.</i> Стратегии управления имуществом санаторно-курортного комплекса.....	211

Секція 3

Інноваційно-інвестиційний потенціал господарського комплексу

<i>Антошин В. Л., Бубенко П.Т., Уберман В. І.</i> Стратегічний крок до підвищення ефективності роботи системи дощової каналізації м. Чернігова.....	214
<i>Булыга С.Н., Гусев В.А.</i> Инновационный потенциал Харьковской области и некоторые возможности его использования.....	216
<i>Кныш С.Ю., Строков Е.М.</i> Подход к оценке условий и возможностей роста инновационного потенциала и инновационной активности предприятий ЖКХ.....	219
<i>Владимирова М.С.</i> Инновационный фактор в развитии ЖКХ.....	222
<i>Глухарев С.М., Бубенко О. П.</i> Пріоритетні напрямки інноваційної стратегії регіону	226
<i>Світлична В.Ю.</i> Розробка основних напрямків інноваційної політики розвитку житлово-комунальних підприємств України.....	227
<i>Скоков Б.Г., Мисюров А.В.</i> Обновление основных фондов в жилищно-коммунальном хозяйстве.....	229
<i>Егорова О.Ю., Егорова Ю.В.</i> Макроструктурные тенденции инновационно-инвестиционного развития экономики Украины.....	231

<i>Леонов Я.В., Конопліна О.О.</i> Регуляторна функція тарифів в системі комунальних підприємств.....	234
<i>Дерманська Л. В.</i> Роль інновацій в забезпеченні конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств України.....	238
<i>Волгіна Н.О.</i> Ключові аспекти забезпечення інвестиційної привабливості житлово-комунального господарства.....	242
<i>Иванова И.И.</i> Современные условия стимулирования механизмов трансфера научно-технической деятельности	245
<i>Коваленко Е. С.</i> Моделі оцінки та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства	246
<i>Дорохов Д.І.</i> Важливість планування ризиків малими інноваційними підприємствами.....	249
<i>Куцын В.П.</i> Влияние налоговой политики на объемы финансирования предприятий ЖКГ.....	251
<i>Телятник С.В.</i> Формування підходів до інноваційного розвитку підприємств водопостачання.....	253
<i>Штефан С.И., Герус О.Ю.</i> Формирование благоприятного инвестиционного климата в Украине.....	255
<i>Кононенко О.О.</i> Сучасні тенденції регіональної інноваційної політики...	257
<i>Дриль Н.В.</i> Роль Инноваций в повышении эффективности функционирования строительного комплекса.....	260
<i>Славуца О.І.; Матвєєва Н.М., Водка Н.В.</i> Інвестиційна складова як джерело модернізації підприємств теплопостачання.....	262

Секція 4

Математичне моделювання економічних процесів на різних рівнях господарювання

<i>Клебанова Т.С., Трунова Т.Н., Смирнова А.Ю.</i> Алгоритм дифференциации регионов по уровню социально-экономического развития.....	266
<i>Нікіфорова О. В.</i> Оцінка нерівномірності розвитку в системі регіональних ринків праці України на основі панельних даних.....	268

<i>Ястребова А.С.</i> Модели прогнозирования развития налоговых систем...	270
<i>Захарова О. В.</i> Диверсификация и интеграция макрорегиональных систем: анализ синергетических эффектов.....	273
<i>Клебанова Т.С., Гурьянова Л.С.</i> Модели пространственной кластеризации социально-экономического развития регионов.....	277
<i>Степурина С.О.</i> Використання методу нечіткого прогнозування для прийняття управлінських санаційних рішень.....	279
<i>Сергієнко О. А.</i> Моделювання міграційних процесів розвитку регіональних систем.....	282
<i>Клебанова Т.С., Мізін Ю.І.</i> До питання використання методу аналізу ієрархій для вибору домінантних загроз розвитку кризових ситуацій на житлово-комунальних підприємствах.....	286
<i>Кравцов А.Ю.</i> Економіко-математичне моделювання розвитку підприємства.....	288
<i>Пазинич В.А., Юдин А.Ю.</i> Инструменты управления коммунальным хозяйством города.....	291
<i>Костюк В.О.</i> О методике поэтапного аналитического моделирования и факторного анализа прибыли гостиничного хозяйства.....	295
<i>Хайлук С.О.</i> Застосування методу бутстрапування в непараметричних граничних моделях.....	298
<i>Гайдєнко С.М.</i> Економіко-математичне моделювання як спосіб господарської діяльності.....	300
<i>Дворкін С.В.</i> Оцінювання рівня трансакційних витрат на основі побудови системи нечіткого висновку.....	304
<i>Гриненко В.В.</i> Динамічне моделювання механізму регулювання процесів містобудівельної діяльності органів місцевого самоврядування України.....	308
<i>Немцева В.В., Дворкин С.В.</i> Расчет вариантов решения задачи управления величиной основных фондов (с помощью обратных вычислений).....	310
<i>Кравцова Л.В.</i> Моделювання процесу управління технічним переозброєнням підприємств житлово-комунального господарства.....	314

<i>Мілов О.В., Хоменко М.І.</i> Реформування енергоринку як передумова енергоощадної економіки України	317
<i>Журавовська А.В.</i> Підходи до розрахунку обсягів тіньово госектора в економіці регіону.....	321
<i>Тимошенко Ю.Г.</i> Моделі оцінки ринку інтелектуальної власності.....	324
<i>Петрова Н.Б.</i> Роль конвергенції прикордонних територій в успішному транскордонному співробітництві.....	326
<i>Яценко В.В.</i> Формування системи електронного збуту підприємств-виробників в умовах використання інформаційних технологій.....	328
<i>Панасенко О.В.</i> Напрямки вдосконалення моделювання загрози банкрутства.....	330
<i>Яценко Р.Н., Фастивец В.Т.</i> Модели оценки прибыльности и ценности клиента.....	333
<i>Новак С.М.</i> Методи ідентифікації валютних режимів: сучасний стан та тенденції.....	335
<i>Телятник С.В., Водка Н.В., Дворкін С.В.</i> Використання методики багатовимірного статистичного аналізу для позиціонування міста у загальнодержавній системі МЕТ.....	337
<i>Славута О.І., Княжеченко В.В.</i> Модели оцінки економічної доцільності застосування на підприємствах ЖКГ диференційованих тарифів на електроенергію.....	342
<i>Світлична Т.І.</i> Організаційні аспекти застосування методів матричного моделювання в оцінці економічного ризику діяльності підприємств.....	346

Секція 5

Економічні процеси та навколишнє природне середовище: вплив і взаємодія

<i>Агаджанов Г.К., Цыва А.Н.</i> Инновационные направления перспективного развития предприятий ВКХ.....	350
<i>Василенко С.Л., Кашипур А.Д.</i> Методология ценообразования на питьевую воду.....	353
<i>Шевченко Э.Ю.</i> Актуальность повышения индикаторов качества работы предприятий водоотведения.....	356

<i>Панасенко О.О., Колотило В.Д., Титяев В.И.</i> Технично-економические и экологические аспекты управления качеством водоснабжения.....	358
<i>Шапка О.В., Титяев В.И., Гетало Н.С.</i> Особливості оцінки енергоефективності в житлово-комунальному господарстві.....	361
<i>Бурак О.М.</i> Використання зелених насаджень для підтримки еколого-економічного балансу в місті.....	365
<i>Мочаліна З.М., Скоков Б.Г.</i> Аналітична оцінка як система підтримки прийняття управлінських рішень.....	366
<i>Тютюнникова С.В., Симкина Н.В.</i> Роль семьи в формировании эколого-экономических изменений в современных условиях.....	368
<i>Таряник О.М., Біляєва Г.В.</i> Техніко – економічна характеристика сучасного стану основних фондів ЖКГ.....	371
<i>Дворкин С.В.</i> Взаимодействие экономической системы и окружающей среды: кибернетический подход.....	373
<i>Пурденко О.А.</i> Оподаткування електроенергетики та енергетичні податки.....	377
<i>Одаренко Т.Є.</i> Проблеми житлово-комунального господарства і екологічна безпека регіонів України.....	380
<i>Бурак О.М, Баркалова І.І.</i> Еколого-економічні аспекти функціонування газонів у великому місті.....	382
<i>Жемеренко О.В.</i> Энергосбережение в коммунальном секторе.....	384
<i>Донець І.І., Бурак О.М.</i> Шляхи застосування концепції ландшафтної поляризації для забезпечення сталого розвитку міст.....	387
<i>Титяев В.В.</i> Экономика жилищных организаций и экология среды обитания населения.....	390
<i>John Muwema, I. Pokutsa.</i> Economy of Zambia.....	392
<i>Славута Е.И., Звягина В.В.</i> Перспективы и проблемы развития альтернативной энергетики в Украине.....	393
<i>Телятник С.В.</i> Основні проблеми комплексної утилізації твердих побутових відходів на рівні регіону.....	396
<i>Титяев В.И., Волосник Д.Т.</i> Стратегические мероприятия по экологической безопасности на предприятиях водоотведения.....	398

<i>Трофимчук И.С., Дворкин С.В.</i> Экономические перспективы использования альтернативных источников водоснабжения.....	400
<i>Удодикова М.С.</i> Взаимосвязь внешнего городского освещения и экологического состояния города.....	402
<i>Чернова Т.Н., Бурак Е.Н.</i> Обеспечение технико-экологической безопасности деятельности предприятий газоснабжения.....	404
<i>Шкурко О.В.</i> Причины инвестиционной непривлекательности жилищно-коммунального сектора экономики.....	406
<i>Волосник Д.Т.</i> Шляхи ресурсозбереження у системі комунального водопостачання та водовідведення на регіональному рівні.....	408
<i>Гончарова З.В.</i> Формування механізму оптимальних взаємовідносин у сфері житлово-комунального господарства	411
<i>Гайденко С.М.</i> Взаємодія державного та комерційного сектора в підтримці екологічного балансу.....	415
<i>Гончарова К.А.</i> Проблемы качества питьевой воды в Украине.....	417
<i>Покуца І.В.</i> Економічні процеси відтворення на підприємствах ВКГ та їх взаємодія з навколишнім середовищем.....	420
Авторський показник.....	423

Наукове видання

**«Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-
комунального господарства на сучасному етапі»**

Матеріали

II Міжнародної науково-практичної конференції
20-22 жовтня 2010 р.

Посвідчення УкрІНТЕІ № 566 від 7 грудня 2009 р.

Відповідальний за випуск *проф. П. Т. Бубенко*
Редактор *О.Д. Панова*

Підп. до друку 28.09.2010
Папір офісний
Друк на ризографі

Формат 60х84 1/16
Ум.-друк. арк. 25,3
Тираж 150 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001